

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KOLLUK ŞİKÂYET VE GÖZETİM SİSTEMİ VE
TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU
(KOLLUK OMBUDSMANLIĞI) ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK

HAZIRLAYAN
Mustafa GÜNGÖR

MALATYA-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KOLLUK ŞİKÂYET VE GÖZETİM SİSTEMİ
VE TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU (KOLLUK
OMBUDSMANLIĞI) ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK

HAZIRLAYAN

Mustafa GÜNGÖR

MALATYA - 2020

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK danışmanlığında doktora tezi olarak hazırlamış olduğum “Kolluk Şikâyet ve Gözetim Sistemi ve Türkiye İçin Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Önerisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterildiğini belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mustafa GÜNGÖR

Malatya, 2020

TEŐEKKÖR

Doktora tez çalıőmamın yűrűtűlmesi ve sonulanmasındaki destek ve katkılarından dolayı danıőman hocam Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK'a;

Bilgi, tecrűbe ve fikirlerini benimle paylaőarak çalıőmama űnemli katkıları bulunan tez izleme komitesi űyeleri Sayın Prof. Dr. Mustafa ŐNEN ve Sayın Dr. Őđr. Ŭyesi Őűkrű İNAN hocalarıma;

Model űnerisi bűlűműne katkılarından dolayı deđerli arkadaőlarım Sayın Burak MELEMEZ ve Sayın Halil İbrahim ARICAN'a;

Çalıőma sűresince bana bűyűk bir sabır gűsteren deđerli eőim Hande GŬNGÖR ve ođlum Gűkalp GŬNGÖR'e en içten en içten sevgi, sayđı ve őűkranlarımı sunarım.

Mustafa GŬNGÖR

KOLLUK ŐIKÂYET VE GÖZETİM SİSTEMİ VE TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU (KOLLUK OMBUDSMANLIĞI) ÖNERİSİ

ÖZET

Kolluk kuvvetlerine kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşıyan birtakım özel yetkiler verilmiştir. Bununla birlikte söz konusu yetkilerin kullanılırken kanuna dayanması, temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunmaması, amaca uygun kullanılması ve ölçülü olması önem arz etmektedir. Kolluk kuvvetlerinin denetlenmesi noktasında birtakım kurum içi mekanizmalar bulunsa da etkili bir denetimin ancak bağımsız ve tarafsız birimlerce sağlanabileceği bir gerçektir. Bu sebeple yasama, yürütme ve yargı erkleri; mülki amirler; bağımsız kurullar; sivil toplum örgütleri ve medya tarafından yapılacak sivil denetimler ön plana çıkmaktadır.

Etkili kolluk hizmetleri, özgür ve demokratik bir toplumun temel taşı niteliğindedir ve kolluk hizmetlerini denetleyecek olan birim bu hizmetten doğrudan yararlanan halktır. Kolluk personelinin hak ihlali doğuracak eylem ve işlemlerine yönelik Şikâyetleri ele alacak bağımsız mekanizmaların bulunması vatandaş, toplum ve kolluk teşkilatı nezdinde önemli faydalar sağlamaktadır. Hak ihlaline uğrayanlar kolluk teşkilatları dışında Şikâyetlerini iletebilecekleri bir merciye kavuşmakta, kolluk personelinin hesap verebilirliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kolluk teşkilatları Şikâyetleri daha etkili bir şekilde ele almakta, Şikâyet sürecinde şeffaflık artmaktadır. Kolluk teşkilatı ve toplum arasındaki artan iletişim toplumsal ilişkileri geliştirmektedir. Kolluk politikalarına yönelik öneriler sayesinde aksayan hususlar giderilmekte, yargının iş yükü azalmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmada, kolluk kuvvetlerine yönelik Şikâyetleri soruşturacak bağımsız, tarafsız ve sivil bir Şikâyet mekanizması oluşturulması niyetiyle kurulan Kolluk Gözetim Komisyonu'nu seçilmiş ülkelerdeki emsalleri ile yetki, kaynak, bağımsızlık, şeffaflık ve raporlama, siyasi destek ve sivil toplum katılımı gibi birtakım kriterler doğrultusunda karşılaştırmak, güçlü/zayıf yönlerini ortaya koymak ve sisteme ilişkin birtakım öneriler sunmak amaçlanmaktadır. Komisyon'un kuruluşu sivil gözetime gösterilen önem açısından son derece olumlu olmakla birlikte, sistemin etkililiğini artıracak birtakım reformlara ihtiyaç olduğu görülmüş, Türkiye için Kolluk Gözetim Kurumu modeli önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bağımsız denetim, bağımsız kolluk Şikâyet mekanizması, hesap verebilirlik, kolluk, sivil gözetim.

A PROPOSAL FOR LAW ENFORCEMENT COMPLAINTS AND OVERSIGHT SYSTEM IN TURKEY: LAW ENFORCEMENT OMBUDSMAN

ABSTRACT

Law enforcement officers have been given a number of special authorities that interfere with the fundamental rights and freedoms of individuals. However, it is important to note that the law enforcement agencies should abide the law by using their authority in an appropriate and proportional way and not touch the essences of fundamental rights and freedoms. Although there are several internal mechanisms for auditing law enforcement, it is a fact that an effective audit can only be provided by independent and impartial units. For this reason, not only the civilian control of the legislature, executive and judiciary and administrative authorities but also independent boards, non-governmental organizations and the media comes to the fore.

Effective and efficient law enforcement services are the cornerstone of a free and democratic society, and the unit that will control the law enforcement services is the people directly benefiting from this service. The existence of independent mechanisms to handle complaints about law enforcement personnel's actions and procedures that cause violations of rights provides important benefits for the citizens, society and law enforcement agencies. Those who have been subjected to violations of rights have a body where they can submit their complaints outside the law enforcement agencies and contribute to ensuring accountability of law enforcement personnel. Law enforcement agencies handle complaints more effectively, and transparency increases in the complaint process. Increased communication between the law enforcement agencies and the community improves social relations. Thanks to the recommendations for law enforcement policies, disruptive issues are eliminated and the workload of the judiciary is reduced.

In this context, this study aims to compare the Law Enforcement Oversight Commission which was established with the intention of having an independent, impartial and civil complaint mechanism to investigate complaints against law enforcement officers with its counterparts in selected countries. It is expected that the criteria including authority, resource, independence, transparency and reporting, political support and civil society participation will help to improve the system by revealing its strengths and weaknesses. Although the establishment of the Commission is extremely positive in terms of the importance given to civilian oversight, reforms are needed to increase the effectiveness of the system. In this respect, this study proposes a Law Enforcement Oversight Agency model for Turkey.

Keywords: Independent audit, independent law enforcement complaints mechanism, accountability, law enforcement, civilian oversight.

**KOLLUK ŐIKÂYET VE GÖZETİM SİSTEMİ
VE TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU (KOLLUK
OMBUDSMANLIĞI) ÖNERİSİ**

Mustafa GÜNGÖR

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	I
TEŐEKKÜR	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
TABLolar LİSTESİ	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR	XV

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi	3
1.3. Araştırma Soruları	4
1.4. Araştırmanın Sunuş Sırası	4
1.5. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

**KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA KOLLUK, KAMU GÜVENİ VE
KOLLUĞUN HESAP VEREBİLİRLİĞİ**

2.1. Kamu Düzeni	8
2.1.1. Kavramsal Olarak Kamu Düzeni	8
2.1.2. Kamu Düzeninin Unsurları	9
2.1.2.1. Geleneksel Kamu Düzeni Unsurları	9
2.1.2.1.1. Güvenlik	9
2.1.2.1.2. Dirlik ve Esenlik	9

2.1.2.1.3. Sağlık	10
2.1.2.2. Modern Kamu Düzeni Unsurları.....	10
2.1.2.2.1. Genel Ahlak	10
2.1.2.2.2. Kamusal Estetik.....	11
2.1.2.2.3. İnsan Onuru	11
2.1.2.2.4. Bireylerin Kendilerine Karşı Korunması.....	11
2.2. Kamu Güveni.....	12
2.2.1. Kamu Yönetiminde Güven.....	12
2.2.2. Kamu Kurumlarına Duyulan Güveni Etkileyen Faktörler	16
2.3. Kolluk	19
2.3.1. Kolluk Kavramı	19
2.3.2. Kolluğun Görevleri	20
2.3.2.1. Kolluğun İdari Görevleri.....	20
2.3.2.2. Kolluğun Adli Görevleri	22
2.3.2.3. İdari ve Adli Kolluk Ayrımı.....	23
2.3.3. Devlette Kolluğun Yeri ve Önemi	24
2.4. Kolluk Faaliyetlerinde Hesap Verebilirlik.....	25
2.4.1. Kolluğun Hesap Verebilirlik Süreci.....	25
2.4.2. Kolluk Hizmetlerinde Gelişmeler	29
2.4.3. Çağdaş Kolluk Stratejileri	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOLLUĞUN HESAP VEREBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA İÇ DENETİM VE SİVİL GÖZETİM

3.1. Kolluk Kuvvetlerinin Denetiminde İç Mekanizmalar	36
3.1.1. İdari Denetim.....	36
3.1.2. Disiplin Kurulları Tarafından Denetim	37
3.2. Sivil Gözetim	39
3.2.1. Kavramsal Olarak Sivil Gözetim	40
3.2.2. Sivil Gözetimin Gerekliği	41
3.2.3. Sivil Gözetim Mevzuatı ve Görevli Kurumsal Yapılar.....	42

3.2.3.1. Birleşmiş Milletler (BM) ve Kolluğun Sivil Gözetimi:	
Süreç ve Uygulama	42
3.2.3.1.1. BM İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ve İşkenceye Karşı	
Komite	43
3.2.3.1.2. BM İnsan Hakları Komitesi.....	44
3.2.3.2. Avrupa Konseyi ve Kolluğun Sivil Gözetimi:	
Süreç ve Uygulama	44
3.2.3.2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve	
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM).....	45
3.2.3.2.2. Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ve İşkenceyi	
Önleme Komitesi (AİÖK)	47
3.2.3.2.3. Avrupa Polis Etiği Kuralları	48
3.2.3.2.4. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği Raporları	49
3.2.3.3. Avrupa Birliği (AB) ve Kolluğun Sivil Gözetimi:	
Süreç ve Uygulama	50
3.2.3.3.1. İlerleme Raporlarında Kolluğun Sivil Gözetimi	50
3.2.3.3.2. Katılım Ortaklığı Belgelerinde Kolluğun	
Sivil Gözetimi.....	55
3.2.4. Sivil Gözetimin Türleri ve Boyutları	56
3.2.4.1. Dikey Gözetim	57
3.2.4.1.1. Yasama Denetimi	57
3.2.4.1.2. Yürütme Denetimi	59
3.2.4.1.3. Yargı Denetimi	61
3.2.4.1.4. Mülki Amirlerce Denetim	63
3.2.4.1.5. Bağımsız Kurullarca Denetim	65
3.2.4.2. Yatay Gözetim	67
3.2.4.2.1. Sivil Toplum Unsurlarınca Denetim.....	67
3.2.4.2.2. Medya Denetimi	68
3.2.5. İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ KOLLUK ŞİKÂYET SİSTEMİ VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

4.1. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi	72
4.1.1. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemine Dair Temel Özellikler.....	77
4.1.1.1. Yetki	77
4.1.1.2. Kaynak	86
4.1.1.3. Bağımsızlık	86
4.1.1.4. Şeffaflık ve Raporlama	90
4.1.1.5. Siyasi Destek ve Sivil Toplum Katılımı	92
4.1.2. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi Modelleri	92
4.2. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi Uygulamasında Dünya Örnekleri	101
4.2.1. Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi (The Standing Police Monitoring Committee).....	101
4.2.1.1. Kuruluş Yapısı	101
4.2.1.2. Görev ve Yetkileri.....	103
4.2.1.3. Şikâyet Süreci.....	105
4.2.2. Danimarka Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu (Independent Police Complaints Authority)	108
4.2.2.1. Kuruluş Yapısı	109
4.2.2.2. Görevleri ve Yetkileri	109
4.2.2.3. Şikâyet Süreci.....	109
4.2.3. Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü (Independent Police Investigative Directorate, IPID)	112
4.2.3.1. Kuruluş Yapısı	113
4.2.3.2. Görevleri ve Yetkileri	116
4.2.3.3. Şikâyet Süreci.....	117
4.2.4. İngiltere ve Galler Bağımsız Polis Davranışları Ofisi (The Independent Office for Police Conduct, IOPC).....	119
4.2.4.1. Kuruluş Yapısı	120
4.2.4.2. Görevleri ve Yetkileri	120
4.2.4.3. Şikâyet Süreci.....	122

4.2.5. İrlanda Garda Síochána Ombudsman Komisyonu (The Garda Síochána Ombudsman Commission, GSOC)	135
4.2.5.1. Kuruluş Yapısı	135
4.2.5.2. Görevleri ve Yetkileri	136
4.2.5.3. Şikâyet Süreci.....	137
4.2.6. İskoçya Polis Soruşturmaları ve İnceleme Komiserliği (The Police Investigations & Review Commissioner, PIRC)	140
4.2.6.1. Kuruluş Yapısı	140
4.2.6.2. Görevleri ve Yetkileri	141
4.2.6.3. Şikâyet Süreci.....	142
4.2.7. Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu (Civilian Review and Complaints Commission for the Royal Canadian Mounted Police, CRCC)	146
4.2.7.1. Kuruluş Yapısı	147
4.2.7.2. Görevleri ve Yetkileri	149
4.2.7.3. Şikâyet Süreci.....	150
4.2.8. Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi (The Independent Policing Oversight Authority, IPOA)	153
4.2.8.1. Kuruluş Yapısı	153
4.2.8.2. Görevleri ve Yetkileri	155
4.2.8.3. Şikâyet Süreci.....	156
4.2.9. Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı (Police Ombudsman for Northern Ireland, PONI)	159
4.2.9.1. Kuruluş Yapısı	160
4.2.9.2. Görevleri ve Yetkileri	162
4.2.9.3. Şikâyet Süreci.....	163
4.2.10. Lüksemburg Polis Genel Müfettişliği (The General Police Inspectorate).....	169
4.2.10.1. Kuruluş Yapısı	169
4.2.10.2. Görevleri ve Yetkileri	171
4.2.10.3. Şikâyet Süreci.....	172

4.2.11. Macaristan Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu (Independent Police Complaints Board)	173
4.2.11.1.Kuruluş Yapısı	173
4.2.11.2.Görevleri ve Yetkileri	173
4.2.11.3.Şikâyet Süreci.....	174
4.2.12. Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs).....	177
4.2.12.1.Kuruluş Yapısı	177
4.2.12.2.Görevleri ve Yetkileri	179
4.2.12.3.Şikâyet Süreci.....	180
4.2.13. Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi (Independent Police Conduct Authority, IPCA)	183
4.2.13.1.Kuruluş Yapısı	184
4.2.13.2.Görevleri ve Yetkileri	185
4.2.13.3.Şikâyet Süreci.....	187

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VAROLAN KOLLUK ŞİKÂYET SİSTEMİ, KOLLUK GÖZETİM KOMİSYONU VE UYGULAMAYA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

5.1. Türkiye’deki Mevcut Kolluk Şikâyet Sistemi	189
5.1.1. Kolluğun Şikâyet Edilebileceği Merciler	189
5.1.1.1. Cumhurbaşkanlığı (CİMER).....	189
5.1.1.2. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu	190
5.1.1.3. TBMM Dilekçe Komisyonu	191
5.1.1.4. İçişleri Bakanlığı	193
5.1.1.5. Adalet Bakanlığı (Savcılıklar).....	194
5.1.1.6. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman).....	194
5.1.1.7. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	198
5.1.1.8. Kamu Görevlileri Etik Kurulu	201
5.1.1.9. Valilikler ve Kaymakamlıklar	204
5.1.1.10. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	205

5.1.2. Kolluk Personeline Yönelik Şikâyetleri Araştırma ve Soruşturma Usulü ...	207
5.2. Şikâyet Sistemine İlişkin Değerlendirme	210
5.3. Kolluk Gözetim Komisyonu.....	213
5.3.1. Kuruluş Yapısı.....	213
5.3.2. Görev ve Yetkileri.....	214
5.3.3. Şikâyet Süreci.....	214
5.4. Komisyonun Şikâyet Sürecine İlişkin İşleyişi ve Değerlendirilmesi	215

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU (KOLLUK OMBUDSMANLIĞI) MODEL ÖNERİSİ

6.1. Türkiye Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Modeli (KGK)	250
6.1.1. KGK Modelinin Kuruluş Gerekçeleri ve Amaçları.....	250
6.1.2. KGK'nin Kurumsal Yapısı ve Organları.....	252
6.1.3. KGK'nin Görev ve Yetkileri	259
6.1.4. KGK'nin Denetim Şekli ve Şikâyet Sürecinin İşleyişi.....	263
6.1.5. KGK'nin Personeli, Bütçesi ve Diğer Hususlar	271
6.2. KGK (Kolluk Ombudsmanlığı) Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme	275

YEDİNCİ BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

7.1. Bulgular, Öneriler ve Sonuç	279
7.1.1. Bulgular ve Öneriler	279
7.1.2. Genel Sonuç.....	299

KAYNAKÇA..... 302

EKLER 336

Ek-1: Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerde Kolluğun Sivil Gözetimi

Ek-2: Dünya Örneklerinin Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemine Dair Temel

Özellikler Bağlamında Değerlendirilmesi..... 391

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. İl Ofisleri (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü) ...	115
Tablo 4.2. Toplantının ve Disiplin Duruşmasının Muhtemel Sonuçları (Bağımsız Polis Davranışları Ofisi)	130
Tablo 4.3. Toplantının ve Disiplin Duruşmasının Muhtemel Sonuçları (Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı).....	167

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Organizasyon Şeması (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü).....	114
Şekil 4.2. Şikâyet Süreci (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü).....	118
Şekil 4.3. Organizasyon Şeması (Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu).....	148
Şekil 4.4. Şikâyet ve İnceleme Süreci (Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu).....	151
Şekil 4.5. Bağlılık Durumu (Lüksemburg Polis Genel Müfettişliği)	170
Şekil 4.6. Organizasyon Şeması (Norveç Polis İşlemleri Soruşturma Bürosu)	179
Şekil 5.1. Kolluk Gözetim Komisyonu Tarafından Yürütülen Soruşturma Süreci.	217
Şekil 5.2. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Görevleri.	218
Şekil 5.3. Önem Arz Eden Hukuka Aykırılık İddialarına İlişkin Soruşturmalar.	219
Şekil 5.4. Mülkiye Müfettişlerinin Sorumluluğu.....	220
Şekil 5.5. Komisyon Tarafından Suç Duyurusunda Bulunulması.....	225
Şekil 5.6. Cumhuriyet Savcılıklarının Bilgi Verme Yükümlülüğü.	226
Şekil 5.7. Şikâyetlerin Kayda Alınması.....	228
Şekil 5.8. Kolluk Şikâyet Büroları.....	229
Şekil 5.9. Komisyonun Disiplin Soruşturması İstemi.	232
Şekil 5.10. Kolluk Şikâyet Sistemine İlişkin Kamuoyu Araştırmaları.	235
Şekil 5.11. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Finansman Kaynağı.	237
Şekil 5.12. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Bağımsızlığına İlişkin Olumsuz Düzenlemeler.	238
Şekil 5.13. Kolluk Gözetim Komisyonu Üyeleri.	239
Şekil 5.14. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Faaliyetlerine İlişkin Raporlama Usulü.	241
Şekil 5.15. Kolluk Gözetim Komisyonu Üyelerinin Seçim ve Atanma Usulü.	243
Şekil 5.16. Disiplin Soruşturmasına İlişkin Tarafların Bilgilendirilmesi.	246
Şekil 6.1. Kolluk Gözetim Kurumu'na Ait Görev Alanı.....	252
Şekil 6.2. Kolluk Gözetim Kurumu'nun Temel İlkeleri.....	253
Şekil 6.3. Kolluk Gözetim Kurumu Üyelerinin Seçimine İlişkin Alternatif Modeller.	257
Şekil 6.4. Kolluk Gözetim Kurumu'nun Bağımsız Yapısı.....	259
Şekil 6.5. Kolluk Gözetim Kurumu'na Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci. ..	262

Şekil 6.6. Mülki Makamlara Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci.....	264
Şekil 6.7. Kolluk Birimlerine Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci.	266
Şekil 6.8. Kolluk Gözetim Kurumu Tarafından Verilebilecek Karar Türleri.	268
Şekil 6.9. Kolluk Gözetim Kurumu Tarafından Verilen İhlal Kararına İlişkin Süreç..	270

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİÖK	: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
BİMER	: Başbakanlık İletişim Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
COP	: College of Policing (Polis Koleji)
CRCC	: Civilian Review and Complaints Commission for the Royal Canadian Mounted Police (Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu, Kanada)
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
EMASYA	: Emniyet-Asayiş-Yardımlaşma
EPAC	: European Partners against Corruption (Yolsuzluğa Karşı Avrupa Ortaklığı)
GSOC	: The Garda Síochána Ombudsman Commission (Garda Síochána Ombudsman Komisyonu, İrlanda)
HMICFRS	: Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (Birleşik Krallık Müşavirlik, İtfaiye ve Kurtarma Hizmetleri Müfettişliği)
HMRC	: Her Majesty's Revenue and Customs (Birleşik Krallık Gelir ve Gümrük İdaresi)
ICD	: Independent Complaints Directorate (Bağımsız Şikâyetlerler Direktörlüğü, Güney Afrika)
IOPC	: The Independent Office for Police Conduct (Bağımsız Polis Davranışları Ofisi, İngiltere ve Galler)
IPCC	: Independent Police Complaints Commission (Bağımsız Polis Şikâyet Komisyonu, İngiltere ve Galler)

IPID	: Independent Police Investigative Directorate (Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü, Güney Afrika)
IPOA	: The Independent Policing Oversight Authority (Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi, Kenya)
IPCA	: Independent Police Conduct Authority (Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi, Yeni Zelanda)
KGK	: Kolluk Gözetim Kurumu
MEC	: Member of Executive Council (Yürütme Kurulu Üyeleri, Güney Afrika)
MORI	: Market and Opinion Research International (Uluslararası Pazar ve Düşünce Araştırmaları)
MPS	: Metro Police Services (Metro Polis Teşkilatı)
NCA	: National Crime Agency (Ulusal Suç Ajansı)
NIPB	: Northern Ireland Policing Board (Kuzey İrlanda Polislik Kurulu)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PF	: Procurator Fiscal (İskoçya Savcılık Makamı)
PIRC	: The Police Investigations & Review Commissioner (Polis Soruşturmaları ve İnceleme Komiserliği, İskoçya)
PONI	: Police Ombudsman for Northern Ireland (Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı)
PSD	: Professional Standards Departments (Mesleki Standartlar Departmanları)
RCMP	: Royal Canadian Mounted Police (Kanada Federal Polis Kuvveti)
SAPS	: South African Police Service (Güney Afrika Polis Teşkilatı)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu

UNDP : United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNHRC : United Nations Human Rights Council (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi)

UNODC : United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusu, önemi ve amacına; araştırmanın yöntemine ve araştırma sorularına değinilmekte; sunuş sırasına ve araştırmada kullanılan temel kavramlara yer verilmektedir.

1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

Devletler güvenlik hizmetini kolluk birimleri aracılığıyla sunmakta, kolluk gücü de bazı zamanlarda orantısız güç kullanımı, kötü muamele ve işkence gibi zor kullanma sınırını aşan birtakım davranışlar sonucu vatandaş üzerinde olumsuz bir etki yaratabilmektedir. Kolluğun denetim ve gözetiminden sorumlu bazı iç denetim mekanizmaları bulunsa da kolluğa yönelik şikâyetlerin ve ihlallerin çözüme kavuşturulmasında dış denetim de önem arz etmektedir. Tarafsız bir gözle kolluk kuvvetlerinin eylemlerini denetleyebilecek ve gerektiğinde yaptırım uygulayabilecek mercilerin bulunması kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğini artıracak, daha demokratik, şeffaf ve etkin bir yapıya kavuşmasına imkân verecektir.

Kolluğun iç denetimi, kendi kendini denetlemeyi esas aldığından etkili sonuçlar doğurmayacağı önyargısını oluşturmaktadır. Kolluğun yine kolluk mensupları tarafından denetlendiği bir sistem doğal adalet kavramıyla açıklanamamaktadır. Bu sebeple soruşturmaların adil bir şekilde yürütülmeme riski bulunmaktadır. Vatandaşın herhangi bir kayba uğramadan ve şikâyetin üzerinin kapatılacağına dair endişe duymadan bağımsız ve tarafsız bir gözle şikâyetleri soruşturacak şikâyet sistemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Güvenlik hizmetlerini gözetleyecek ve denetleyecek olan birimin vatandaş olduğu gerçeğinden hareketle kolluk faaliyetleri üzerinde toplumun üyelerince uygulanacak bir sivil gözetim son derece önemlidir. Bununla birlikte hak ihlaline uğradığını değerlendiren kişilerin, birbirine yakın alanlarda faaliyet gösteren kurumlardan (*Kolluğun şikâyet edilebileceği merciler: Cumhurbaşkanlığı, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Kurumu, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı (Savcılıklar), Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve bu kurumların taşra birimleri, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Kamu Görevlileri Etik Kurulu, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları*) birine

başvurmalarını ve şikâyetlerini iletmelerini beklemek vatandaş nezdinde kafa karışıklığına neden olmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik çalışmaları devam etmekte, insan hakları konusu da üyelik sürecinde en önemli başlıklardan birini teşkil etmektedir. Türkiye bu alanda üyelik sürecine dair çalışmalarını hızlandırmak zorundadır. Buna göre insan hakları, temel hak ve özgürlükler, demokratikleşme konuları önümüzdeki günlerde de gündemdeki yerini korumaya devam edecektir. Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) kolluk kuvvetleri hakkındaki şikâyetleri soruşturacak bağımsız ve tarafsız bir kurumun oluşturulması ve insan hakları ihlalleri, kötü muamele ve görevin kötüye kullanılmasına ilişkin şikâyetlerin daha etkin bir şekilde soruşturulması gerekliliğini vurgulamaktadır. Gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında gerekse AB ilerleme raporlarında Türkiye'de kolluk kuvvetlerinin sebep olduğu insan hakları ihlallerinin soruşturulması hususunda etkili bir mekanizma bulunmadığı belirtilmektedir. Bu anlamda söz konusu çalışma "bağımsızlık" ve "tarafsızlık" ilkesinin önemini vurgulayarak, bağımsızlığın olmadığı bir yerde etkili bir denetimin mümkün olamayacağına ve denetimde herhangi bir dış etki altında kalmadan veya duygulara kapılmadan takdir yetkisinin kullanılmasının son derece önemli olduğuna dikkat çekerek özellikle "Türk Kamu Yönetiminin Denetlenmesi" konusuna özgün katkı sağlamaktadır. Uzmanlaşmaya bağlı olarak dünya genelinde ortaya çıkan parlamento denetçisi, insan hakları denetçisi, çocuk hakları denetçisi, basın denetçisi, silahlı kuvvetler denetçisi, yerel yönetim denetçisi gibi çeşitli denetçilik (ombudsmanlık) türlerinden biri olan kolluk denetçiliğini (ombudsmanı) seçilmiş dünya örnekleri ve Türkiye özelinde ele alarak Türk Kamu Yönetiminde bağımsız, tarafsız ve sivil denetimin önemini altını çizmektedir.

Kolluk kuvvetlerinin bağımsız ve sivil makamlarca gözetimi, hem kamuoyu hem de kolluk kuvvetleri açısından görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal etme iddialarının uygun şekilde ele alındığına dair güvence sağlamaktadır. Bu anlamda bağımsız gözetim, vatandaşları –aşırı güç kullanımı da dâhil- kolluk mensuplarının görevi kötüye kullanmalarına yönelik korumakta, kolluk hizmetlerine dair politika ve uygulamaları geliştirmekte, hesap verebilirliği sağlamakta, kolluk bünyesindeki iç disiplini teşvik etmekte, yolsuzlukları açığa çıkarmakta, vatandaşı kolluğun siyasallaşmasına karşı

korumakta, adalet sistemine yönelik kamu güvenini artırmakta, güvenli ve adil bir toplumun oluşması hususuna katkıda bulunmaktadır (Why Police Oversight Matters, 2017).

Kolluk güçlerinin bağımsız ve sivil mekanizmalar tarafından kontrolü Avrupa Konseyi'nin bazı üyelerinde mevcuttur. Kontrolün gerçekleştirilme şekli ise devletlerin bu yönde vereceği karara bağlıdır. Kolluk kuvvetlerinin sivil mekanizmalarca kontrolü bazı ülkelerde (örneğin Macaristan, Belçika ve İrlanda) bağımsız kurullar tarafından gerçekleştirilirken, bazı ülkelerde Ombudsman kolluk kuvvetleri üzerindeki kontrolü sağlamakla yükümlüdür. Bu görevin özel bir mahkemeye (örneğin Almanya) veya bir meclis komitesine verildiği ülke örnekleri de mevcuttur (IPCB Introduction, 2014).

Bu çalışma, kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri soruşturacak bağımsız, tarafsız ve sivil bir şikâyet mekanizması oluşturulması niyetiyle kurulan Kolluk Gözetim Komisyonu'nu seçilmiş ülkelerdeki emsalleri ile yetki, kaynak, bağımsızlık, şeffaflık ve raporlama, siyasi destek ve sivil toplum katılımı gibi birtakım kriterler doğrultusunda karşılaştırmayı, güçlü/zayıf yönlerini ortaya koymayı ve sisteme ilişkin birtakım öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada alanla ilgili yayımlanmış olan kitap, makale, bildiri, araştırma raporu, arşiv belgesi, mahkeme kararı, basımı yapılmamış eserler ve internet kaynağı gibi birtakım kaynaklara müracaat edilerek “doküman inceleme” yöntemi kullanılmıştır. Bağımsız kolluk şikâyet sistemi uygulamasına ilişkin dünya örneklerinin incelenmesinde esas olarak Avrupa Konseyi üyesi ülkeler seçilmiş; bu ülkelerden yalnızca kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri araştıran uzmanlaşmış kurumlara sahip Belçika, Danimarka, İngiltere ve Galler, İrlanda, İskoçya, Kuzey İrlanda, Lüksemburg, Macaristan ve Norveç incelenmiştir. Ayrıca iyi uygulama örneği kapsamında değerlendirilebilecek Güney Afrika, Kanada, Kenya ve Yeni Zelanda'da bulunan kurumlara ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışma kapsamında söz konusu kurumların kuruluş kanunlarından, kurumsal internet sitelerinden, performans programlarından, faaliyet raporlarından, akademik yayınlardan ve şikâyetlere dair kamuoyuna yayımlanan istatistiklerden yararlanılmıştır. Söz konusu kaynaklar

aracılığıyla cevabı bulunamayan hususlar, ilgili kurumlar ile elektronik posta vasıtasıyla irtibat kurulmak suretiyle araştırılmış ve incelenmiştir.

1.3. Araştırma Soruları

- Kolluk Gözetim Komisyonu'nun mevcut yapısı “bağımsız, tarafsız ve sivil yapı” kriterlerine uygun mudur?
- Kolluk Gözetim Komisyonu'nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?
- Türkiye’de kolluğa ilişkin şikâyetlerde yeni bir gözetim modeli (Kolluk Gözetim Kurumu) mümkün müdür? Nasıl bir model daha yararlı olabilir?
- Kolluk kuvvetlerine yönelik mevcut şikâyet sistemi ve prosedürü uluslararası standartları sağlama noktasında yeterli midir?
- Kolluğun gözetim ve denetimine yönelik mevcut kontrol araçları yeterli ve evrensel ilkeler ve standartlar ile uyumlu mudur?
- Vatandaşlar kolluk personeline yönelik şikâyetlerini iletebilecekleri merciler hususunda yeterince bilgi sahibi midir?
- Kolluğa ilişkin soruşturmaların kolluk tarafından araştırılması ve soruşturulması vatandaş nezdinde nasıl karşılanmaktadır? (Şikâyetlerin tarafsız ve çok yönlü soruşturulmadığı algısı oluşmakta mıdır?)

1.4. Araştırmanın Sunuş Sırası

Çalışmanın “*Kamu Düzeninin Sağlanmasında Kolluk, Kamu Güveni ve Kolluğun Hesap Verebilirliği*” başlıklı ikinci bölümünde kamu düzeni alt başlığı kapsamında kavramsal olarak kamu düzeni ve kamu düzeninin unsurları; kamu güveni alt başlığı kapsamında kamu yönetiminde güven kavramı ve kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen faktörler; kolluk alt başlığı kapsamında kolluk kavramı, kolluğun görevleri ve devlette kolluğun yeri ve önemi; kolluk faaliyetlerinde hesap verebilirlik alt başlığı kapsamında kolluğun hesap verebilirlik süreci, kolluk hizmetlerinde gelişmeler ve çağdaş kolluk stratejileri konuları incelenmektedir.

“*Kolluğun Hesap Verebilirliği Kapsamında İç Denetim ve Sivil Gözetim*” başlıklı üçüncü bölümünde; kolluk kuvvetlerinin denetiminde iç mekanizmalar alt başlığı

kapsamında idari denetim ve disiplin kurulları tarafından denetim; sivil gözetim alt başlığı kapsamında kavramsal olarak sivil gözetim, sivil gözetimin gerekliliği, sivil gözetim mevzuatı ve görevli kurumsal yapılar, sivil gözetimin türleri ve boyutları ve iç güvenlik sektörünün sivil gözetiminin geliştirilmesi projesi incelenmektedir.

“Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi ve Dünya Örnekleri” başlıklı dördüncü bölümünde; bağımsız kolluk şikâyet sistemi alt başlığı kapsamında bağımsız kolluk şikâyet sistemine dair temel özellikler ve bağımsız kolluk şikâyet sistemi modelleri; bağımsız kolluk şikâyet sistemi uygulamasında dünya örnekleri alt başlığı kapsamında bağımsız kolluk şikâyet sistemine sahip bazı ülkelerde yer alan kuruluşlar incelenmektedir.

“Türkiye’de Varolan Kolluk Şikâyet Sistemi, Kolluk Gözetim Komisyonu ve Uygulamaya İlişkin Değerlendirme” başlıklı beşinci bölümünde; Türkiye’deki mevcut kolluk şikâyet sistemi alt başlığı kapsamında Türkiye’deki mevcut kolluk şikâyet sistemi ve kolluk personeline yönelik şikâyetleri araştırma ve soruşturma usulü analiz edilmekte, Kolluk Gözetim Komisyonu’nun kuruluş yapısı, görev ve yetkileri ile şikâyet süreci incelenmekte, bağımsız kolluk şikâyet sistemine dair temel özellikler bağlamında Komisyon hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

“Türkiye İçin Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Model Önerisi” başlıklı altıncı bölümünde, kolluk şikâyet sisteminin etkililiğinin artırılmasına yönelik bir model sunulmakta, modelin uygulanabilirliği üzerine değerlendirmelerde bulunmaktadır.

“Genel Değerlendirme ve Sonuç” başlıklı yedinci bölümünde kolluğun sivil gözetimi ve kolluk şikâyet mekanizmalarına ilişkin ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin öneriler sunulmakta, genel değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Ek-1 başlıklı bölümünde Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde kolluğun sivil gözetimi ile görevli bazı kurumların yapıları, görev ve yetkileri ile yasal dayanakları incelenmektedir.

Ek-2 başlıklı bölümünde araştırma kapsamında incelenen dünya örnekleri bağımsız kolluk şikâyet sistemine dair temel özellikler bağlamında karşılaştırılmaktadır.

1.5. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar

Kolluk: Kamu makamları tarafından, kamu düzenini sağlamak amacıyla, kamu özgürlüklerine konulan sınırlamalardır. İdare, kamu düzenini sağlamak amacıyla kolluk faaliyetini yürütmektedir. Kolluk sözcüğü, “hem bahsedilen idari etkinliği” hem de bu “etkinliği yürüten görevlileri” anlatmak için kullanılmaktadır (Giritli vd., 2015:1147).

Sivil Gözetim: Kolluk birimlerinin faaliyetlerinin ve bu faaliyetlere dayanak oluşturan politikaların sivil otoritelerce izlenmesidir. Buradaki “sivil” ibaresi polis olmayan, asker olmayan anlamına gelirken, “sivil otoriteler” ibaresi ise meclisi, yürütmeyi, yargıyı, bazı ülkelerde hükümetten bağımsız kurumları ve sınırlı düzeyde kamu otoritelerince yetkilendirilmiş vatandaş gruplarını kapsamaktadır (Koyuncu, 2010:114).

Kamuda Hesap Verebilirlik: Yönetimde alınan kararları, yapılan işleri ve harcamaları ilgili otoritelere açıklama, nedenlerini izah etme ve gerekçelendirme zorunluluğudur. Hesap verebilirlik, kamu üzerinde uygulanan kontrol sürecidir. Kamu yetkisi ve kaynağını kullanan herkesin, bu yetki ve kaynak kullanımını nedeniyle, idari, mali, hukuki, etik ve performans gibi konularla ilgili makamlara hesap vermeleri gerekmektedir (Eryılmaz, 2017:361).

Bağımsız Denetim: Denetimi yapılacak kuruma/şirkete profesyonel denetim hizmeti sunan, serbest meslek sahibi olarak kendi adına çalışan ya da bir denetim kurumuna bağlı olarak faaliyet gösteren denetim elemanlarınca kurumun/şirketin talebi üzerine ve bir denetim sözleşmesi dâhilinde, kurumun/şirketin finansal tabloları ile uygunluk ve performans denetimlerinin yapılmasıdır (Mil, 2016:27).

Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi: Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin bağımsız ve tarafsız bir şekilde soruşturulduğu, soruşturmaların kolluk birimleri ve siviller tarafından müştereken yürütülen ve izlenen bir modelden; kolluğa yönelik şikâyetlerin ve kolluğun eylemlerinin sadece siviller tarafından soruşturulduğu salt sivil denetime kadar geniş bir yelpazede değişkenlik gösteren şikâyet sistemidir (Murphy ve McKenna, 2014).

İç Güvenlik: Bir ülkenin sınırları içerisinde oluşabilecek tehdit ve tehlikelere yönelik vatandaşların huzur ve güvenliğinin sağlanması, devlete ve özel kişilere ait binaların

sabotajlara ve benzeri tehlikelere karşı korunmasıdır (Çınar,1997:61). Yılmaz (2012:8) ise fertlerin can ve mal güvenliğine yönelik yürütülen bu faaliyetlere, toplumun sahip olduğu varlık, kazanım ve sistemler gibi hayat kalitesi unsurlarının güvenliğinin sağlanmasını eklemiştir.

Türkiye'deki Kolluk Kuvvetleri: 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi md. 254 ile "Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak" görevi İçişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Bakanlığın bağlı kuruluşları Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir (İçişleri Bakanlığı Birimleri, 2020). Bu itibarla Türkiye'de iç güvenlik hizmetlerinin sunulması görev ve sorumluluğunun polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatları marifetiyle yerine getirdiği görülmektedir.

Kamu Güveni: Devlet ile vatandaş arasındaki güveni ifade etmektedir. Kamu yönetimi içinde işleri kolaylaştıran sosyal bir olgudur. Güven, belirsizliğin azaltılması, problemlerin çözülmesi ve yeni çözüm önerilerinin açığa çıkarılması için son derece önemli ve gereklidir (Hardy vd., 1998:64).

Kolluk Gözetim Sistemi: Kolluk kuvvetlerinin işlem ve eylemlerinin birtakım kurum içi mekanizmalar ve sivil gözetim organları tarafından izlenmesi ve denetlenmesi anlamına gelmektedir. Hiyerarşik denetim ve disiplin kurulları marifetiyle yapılan denetim kurum içi mekanizmalar kapsamında; yasama, yürütme ve yargı organları, mülki makamlar, bağımsız kurullar, sivil toplum örgütleri, medya ve halk tarafından yapılan denetim ve gözetim faaliyetleri ise sivil gözetim kapsamında değerlendirilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA KOLLUK, KAMU GÜVENİ VE KOLLUĞUN HESAP VEREBİLİRLİĞİ

Çalışmanın bu bölümünde kamu düzeni, kamu güveni, kolluk ve kolluk faaliyetlerinde hesap verebilirlik konuları tartışılmaktadır.

2.1. Kamu Düzeni

Bu başlıkta kavramsal olarak kamu düzeni ve kamu düzeninin unsurları incelenmektedir.

2.1.1. Kavramsal Olarak Kamu Düzeni

Toplumun devlet ve millet olarak iç ve dış tehditlerden uzak halde yaşaması kadar, ülke içinde yaşayan kişilerin de her türlü saldırı ve tehditlerden uzak, güven içinde yaşamaya ihtiyaçları bulunmaktadır (Çağlayan, 2016:278). Bu bağlamda insanlar can ve mal güvenliklerinin hem insan davranışlarına hem de doğal olaylara karşı korunmasını arzu etmektedirler. Sadece saldırıların önlenmesi değil, salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı tedbirler alınarak sağlıklı bir ortamda yaşanması; toz, gürültü, koku, duman, ışık, ısı gibi huzur bozucu davranışların engellenmesi de düzen içerisinde yaşamının gereklerindedir (Çağlayan, 2016:279). Kamu düzeni, bireylerin umumi ya da umuma açık yerlerde güvenlik, sükûn ve sağlık içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri ile korunur.

Kolluk faaliyetleri ile amaçlanan kamu düzeninin sağlanması, korunması ve kamu düzeninin bozulması halinde geri getirilmesidir. Kamu düzeni, toplumun huzurunu, güvenliğini, dirlik ve esenliğini, sağlığını ve genel ahlakı koruma amacıyla ortaya konan kurum ve kuralları içermekte olup kolluk gücü kullanılmak suretiyle sınırlandırılabilir (Giritli vd., 2015:1156-1157). Bireylere ilişkin olan ve bireysel çıkarlara dayalı bir düzenin kamu düzeni ile ilgisi bulunmamaktadır. Kamu düzeni, toplumun dış ve maddi düzeni niteliğindedir. İdarenin diğer tüm faaliyetlerinde olduğu gibi kolluk faaliyetlerinin de asıl amacı kamu yararını gerçekleştirmektir. Kamu düzeninin bozulması halinde ise kamu yararı olumsuz yönde etkilenmektedir (Günday, 2015:290).

2.1.2. Kamu Düzeninin Unsurları

Kolluk tarafından korunan kamu düzeni, toplumun maddi ve dışsal konumunu gösteren, toplumun güvenlik, sükûn ve sağlık içinde olması durumudur. Bu itibarla kolluk tarafından korunacak olan kamu düzeni, toplumun maddi düzenidir. Yani sağlanması gereken kamu düzeninin yalnızca maddi kamu düzeni olması gerekmektedir. Bununla birlikte, kişinin manevi dünyası maddi düzeni bozacak bir duruma gelmiş ise, manevi dünyaya ilişkin düzenlemelerde de bulunulabilmektedir. Burada ölçüt, düzenleme sınırının maddi düzende oluşan düzensizliğin kaldırılmasına yetecek kadar olmasıdır (Giritli, 2015:1157). Yani ahlaki anlamdaki düzensizlik kamu düzeninin tamamen dışında değerlendirilmemelidir. Bu alt başlık kapsamında geleneksel ve modern kamu düzeni unsurları ele alınmaktadır.

2.1.2.1. Geleneksel Kamu Düzeni Unsurları

Geleneksel anlayışa göre kamu düzeni, bireylerin güvenlik; dirlik ve esenlik; sağlık içinde yaşamaları halidir.

2.1.2.1.1. Güvenlik

Güvenlik kavramı yürürlükteki bazı kanunlarda '*emniyet*' ya da '*emniyet ve asayiş*' olarak adlandırılmaktadır. Kamu güvenliği; bireylerin saldırı, engelleme ve kazaya maruz kalmadan bulunmaları ve dolaşmalarının sağlanması (Günday, 2015:292); kişilerin kamuya açık yerlerde canlarının ve mallarının tehlike altında bulunmaması ve bu anlamda kişilerin olumlu bir düşünceye sahip olması anlamına gelmektedir. Trafik önlemleri, yıkılmak üzere olan binalar için alınan önlemler, kişi ve konut dokunulmazlığının sağlanması gibi etkinlikler kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla icra edilmektedir (Giritli, 2015:1157-1158). Güvenliğin sağlanması idari kolluğun en önemli görevlerindedir.

2.1.2.1.2. Dirlik ve Esenlik

Dirlik ve esenlik kavramı bazı kanunlarda '*selamet*', '*intizam*' ve '*sükûn*' olarak da ifade edilmekte olup (Günday, 2015:282), kişilerin her durumda ve zamanda rahat ve huzur içinde olmaları ve herhangi bir dış etkenden etkilenmeme halidir (Giritli, 2015:1158).

Yaşamın normal seyrini olumsuz olarak etkileyebilecek düzensizlik ve karışıklıkların yokluğudur (Günday, 2015:282). Bireylerin toz, duman, ışık, ısı, koku, gürültü gibi rahatsız edici etkilerden uzak halde yaşamalarıdır (Çağlayan, 2016:281).

2.1.2.1.3. Sağlık

Sağlık kavramı, toplumda bulaşıcı ve yaygın hastalıkların olmadığı, genel hijyen kurallarına uyulduğu ve toplumun sağlıklı koşullar içinde bulunduğu durumu ifade etmektedir (Giritli, 2015:1158). ‘*Sıhhat*’ olarak da adlandırılmaktadır. Umuma açık yerlerin, toplumun yeme içme gibi ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılanmasını sağlamak bu kapsamda değerlendirilmektedir (Çağlayan, 2016:282). Suların veya her türlü yiyecek ve içecek maddelerinin denetimi, salgın hastalıklara karşı alınan tedbirler genel sağlığın korunması kapsamındadır. Genel sağlığın korunmasına yönelik önlemler insanlar ve hayvanlar üzerinde uygulanacağı gibi taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde de uygulanmaktadır (Günday, 2015:293).

2.1.2.2. Modern Kamu Düzeni Unsurları

Kamu düzeninin modern unsurları, genel ahlak; kamusal estetik, insan onuru ve bireylerin kendilerine karşı korunması olarak tasnif edilebilmektedir.

2.1.2.2.1. Genel Ahlak

Genel ahlak, toplumu oluşturan kişilerin çoğunluğunun paylaştığı ve herkesin uymasını istediği toplumsal kurallar anlamına gelmektedir. Ahlaka aykırı bir davranışın maddi kamu düzenini bozacak nitelikte olması durumunda bu davranışın engellenmesi kamu düzenini sağlamada bir gerekliliktir. Söz konusu toplumsal kurallara aykırı nitelikteki tutum ve davranışlar kişilerin tepkisini doğurmaktadır. Bu nedenle genel ahlak kavramı da kamu düzeni içerisine dâhil edilmektedir. Kimi durumlarda ahlaksal alandaki bir düzensizlik, tutum veya davranışın kamu düzenini bozma tehlikesi doğurması ihtimal dâhilindedir. Bu gibi durumlarda kolluk, kanunların açıkça yetki vermesi halinde belirtilen tehlikeyi önlemeye yetkilidir (Giritli, 2015:1159). Örneğin bir kadının, protesto amacıyla herhangi bir kamu binası önünde çırılçıplak soyunması şeklindeki bir davranış, maddi düzeni bozmaktadır ve genel ahlakın korunması amacıyla kolluk kuvvetlerinin müdahalesini gerektirmektedir (Çağlayan, 2016:283).

2.1.2.2.2. Kamusal Estetik

Kentler, tanımsız ve kişiliksiz yapıların ortaya çıkmasını engellemek ve kamusal düzende aksaklıklara yol açmamak amacıyla itinayla tasarlanmalı ve planlanmalıdır (Kaya, 2017:62). Modern anlayış, kolluk makamlarının bazı hallerde kamusal estetiği korumak amacıyla kolluk yetkilerini kullanabileceğini kabul etmektedir. Örneğin belediye, bir sokakta bulunan evlerin dış cephelerinin belirli bir renge boyanması yönünde kolluk kararı alabilmektedir (Gözler ve Kaplan, 2018:526).

2.1.2.2.3. İnsan Onuru

Modern anlayış kolluk makamlarının insan onurunu korumak amacıyla kolluk işlemleri yapabileceğini savunmaktadır. Bu bağlamda insan onuru, insana doğuşundan itibaren verilen bir değer niteliğinde olup, insanın bu değeri hak etmesi için çaba göstermesine veya kazanmasına gerek bulunmamaktadır. Modern çağda insan onuru, bireyin en yüksek içsel değeri ve kişiliğinin odak noktası niteliğindedir (Arslan, 2015:169). İnsanın kendisine ve çevresine yüklenen onurun korunması yükümlülüğü kamu düzeninin unsurlarından biridir. Devlet, insan onurunu idari tasarruflara ve özel hukuk kişilerine karşı korumalıdır (Turan, 2020:53).

2.1.2.2.4. Bireylerin Kendilerine Karşı Korunması

Modern anlayışa göre bazı istisnai durumlarda bireylerin kendi kendilerine karşı korunması amacı da kamu düzeni unsurlarından biridir. Bu kapsamda toplum içindeki bireyin kendi maddi ve manevi bütünlüğünü koruması ve ihlal etmemesi, kamu düzeni açısından son derece elzemdir. Bireyin maddi ve manevi varlığının kendisine ve üçüncü kişilere karşı korunması ile bireyin kendine karşı tehlike arz eden durumlarda kolluk makamları tarafından uyarılması bu kapsamda değerlendirilebilir (Turan, 2020:53). Örneğin kolluk makamları kendi güvenliklerini sağlamak maksadıyla motosiklet sürücülerine kask takma, otomobil sürücülerine ise emniyet kemeri takma zorunluluğu getirebilmektedir (Gözler ve Kaplan, 2018:526).

2.2. Kamu Güveni

Bu başlıkta kamu yönetiminde güven kavramı ve kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen faktörler incelenmektedir.

2.2.1. Kamu Yönetiminde Güven

Toplumun üyelerinin bir arada yaşamaları, birbirlerine saygı duymaları ve gerektiğinde yardımcı olmaları, bireyler arasındaki güven düzeyi ile yakından ilişkilidir. Güven olgusunun işlevsel ve faydacı değeri, toplum karmaşasını indirmek için gerekli koşul olan sosyal ilişki riskini önlemektir. Bu sebeple insanlar arasındaki güveni güçlendirmek önem arz etmektedir (Piryaei vd., 2015:1153)

Güven, bireyler arası ya da birey ve örgüt arası ilişkilerde en önemli bileşenlerden biridir. Çevremizdeki bireylere ve kamu kurumlarına güven duymaksızın yaşamımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Taraflar arasındaki ilişkilerin yoğunluğu, etkili iletişimden geçmektedir. Bu anlamda, devlete ve kamu kurumlarına duyulan güven seviyesi kurumların meşruiyet algısını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Örselli ve Sipahi, 2016:843). Güven, bireylerin toplum içindeki diğer kişi ya da kurumlara karşı olumlu veya olumsuz yönde tutumlarının oluşmasında etkisi olan bir kavramdır. Güven, insanları dolayısıyla toplumu bir arada tutmakta; karmaşıklıkları azaltmakta; risk ve belirsizlikleri ortadan kaldırmaktadır (Boztepe, 2013:54). Devlet ve vatandaşlar arasındaki güven ortamının sağlanması, sürdürülebilir bir gelişim ve barış ortamının sağlanmasının ön şartlarından biridir. Kamu yönetiminde yaşanan aksaklıkların en önemli nedenlerinden biri de devlet ve vatandaşlar arasındaki güven sorunudur (Durkal ve Korkmaz, 2017:2159). Halkın kamu kurumlarına güven duymaması toplumsal barışı tehdit etmektedir (Şahin ve Kara, 2016:347). Güven kırılğan bir histir. Bir anlamda sosyal sermaye fikri ile bağlantılı olup bir bireye veya organizasyona ilişkin geçmişteki tecrübelerden hareketle söz konusu birey veya örgüt tarafından gelecekte de destekleyici davranılacağı yönündeki güçlü beklentiler anlamına gelmektedir. Güven, bireyleri birbirinden ayıran değil, ortak bir merkezde bir arada tutan bir sosyal uyum indeksidir (Moloney, 2005:552).

Güven, bireyin veya örgütün eylemleri hakkında olumlu bir algıya sahip olmaktır. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre güven, “Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat” anlamına gelmektedir (TDK Sözlükleri, 2019).

Bireylerin güven düzeyini etkileyebileceği değerlendirilen üç faktör bulunmaktadır. Bunlar: tercihleri, beklentileri, sosyoekonomik geçmiş ve deneyimleri dâhil olmak üzere *bireylerin özellikleri; bireyin faaliyet gösterdiği kurumsal çevre ve toplumsal çevredir*. Bireysel düzeyde, insanların güvenleri, sosyal tercihleri; başkalarının davranışlarına ilişkin beklentileri; sosyoekonomik özellikleri ile dini ve politik ilişkileri ile şekillenmektedir. İnsanların faaliyet gösterdiği kurumsal çevre, işbirliğini güçlendirmek ve kurumların kendilerine güven duymak için önem arz etmektedir. Güven, iki veya daha fazla kişi veya varlık arasındaki etkileşimi içerdiğinden, bu etkileşimlerin gerçekleştiği toplumsal çevre güven düzeyini de etkilemektedir. Söz konusu toplumsal bağlam, toplumdaki diğer bireylerle ilişkileri, toplumun çeşitliliğini, küreselleşmeye yönelik tutumları ve toplumun nasıl örgütlenmesi gerektiğine ilişkin idealleri kapsamaktadır (OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) Working Paper, 2018: 11-14).

Güven kavramını çeşitlendirmek mümkündür. Söz konusu çeşitlilik, güvenin durumuna, yoğunluğuna ve yönelişine göre farklılaşmaktadır. Güvenin, sosyal güven, kısmi (sınırlandırılmış) güven ve siyasal güven şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Sosyal güven, insanların fert ayrımında bulunmaksızın toplumda birlikte olduğu diğer kişilere güven duyması anlamına gelmektedir. Kısmi güven, hemşehrilik gibi bireyin dâhil olduğu grup veya topluluk gibi birtakım yapıların üyelerine karşı duyulan güvendir (Can, 2019:50-53). Siyasal güven ise, siyasal sistemin halkın taleplerini göz önünde bulundurduğuna ve sistem tarafından doğru olanın yapılacağına ilişkin kanaat sahibi olmaktır (Akgün, 2001:4). Siyasal güven kişiler arası güvenden ziyade politik dünyanın bir değerlendirmesi niteliğindedir. Düşük güven; politik sistemde, politikacılarda veya kurumlarda ya da her ikisinde bir takım hususların ters gittiğini göstermektedir. Performans düşük veya beklentiler yüksek olabilir, ancak düşük güven her iki şekilde de bazı uygulamaların yanlışlığının bir göstergesidir (Newton, 2001:205).

Çok yönlü bir kavram olarak güven, bir toplumun üyeleri arasında, kolektif değerler, öncelikler ve farklılıklar hakkında temel bir fikir birliğine işaret etmektedir. Güven kavramı ayrıca vatandaşların hükümet tiplerine ilişkin beklentileri; hükümetin diğer sosyal ve ekonomik kurumlar ile etkileşim şekilleri; siyasi liderlerin, memurların ve vatandaşların davranışları ile de ilişkilidir. Güven zedelendiğinde, yeniden tesis edilmesi yavaş ve zor olabilmektedir. Güven ortamının zarar görmesi durumunda kamu kurumları, ulaşılabilir hedefler belirleme, kamu politikalarında meşruiyeti sağlama, hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi konularda bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu anlamda güven, kamu kurumlarının güvenilirliği ile yakından bağlantılıdır (Cheema, 2010:4).

Örgüt içindeki güven ortamı, örgüt performansını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Örgüt içerisinde lider pozisyonunda bulunan kişiler çalışanlar arasında güven ortamının tesis edilmesinde ve sürdürülmesinde önemli sorumluluklara sahiptir. Güven kültürünün oluşturulması için liderler öncelikle diğer çalışanların yararına olacak uygulamalar yapmalıdır. Çalışanların problemlerini çözmeye ve onları karar verme süreçlerine dâhil etmeye gayret etmelidirler. Liderler geribildirim almalı, başkalarına ilham vermeli ve çalışanlara en iyi nasıl hizmet edebileceklerini değerlendirmelidir. Çünkü liderlik özellikleri organizasyonlar içindeki güven kültürünü şekillendirmeye ve örgütsel performansın artmasına önemli katkılar sağlamaktadır (Paliszkievicz vd., 2014:39).

Yönetime duyulan güven, politik sistemin halkın isteklerine duyarlı olduğuna ve sürekli devam eden bir gözetim ve denetim olmasa bile sistemin doğru ve uygun olan faaliyetleri gerçekleştireceğine ilişkin kanaattir (Akgün, 2001:4). Hükümetin veya siyasi kurumların halkın genel çıkarlarına hizmet ettiğine ilişkin güven duyulması, siyasi güvenin göstergesidir. Siyasal güven, herhangi bir siyasi sistemin en önemli belirleyicilerindedir. Kamu desteğini arkasına alan yönetimlerin daha etkili ve sorunsuz bir şekilde faaliyet yürüttükleri görülmektedir. Kamu güveni, güç ve kaynakların yönetim tarafından toplumda dağıtılmasını içeren bir reform programını sürdürülmesi açısından da önem arz etmektedir (Chen & Shi, 2001:86).

Devlete güven konusu kültürel, dinsel, ekonomik, politik, sosyolojik ve psikolojik gibi birçok yönü bulunan çok faktörlü bir yapıdır. Yani kamu kurumlarına duyulan güveni

etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Turan vd., 2017:25). İnsanlar güven konusunda çeşitli kaynaklardan etkilenmektedir. Bu kaynakların en güçlülerinden biri kişisel deneyimlerdir. Bununla birlikte medya, arkadaş ve aile deneyimleri de güven konusunda etkili olmaktadır. Güven düzeylerini belirleyen etkilerin MORI Sosyal Araştırma Enstitüsü tarafından, hizmet sunumunda güven; demografik faktörler (özellikle etnik köken); cevap verebilirlik; bağımsızlık; diyalog; liderlik ve kurumsal yönetim; hizmetin sunum şekli; dürüstlük ve açıklık olarak sıralandığı görülmektedir (MORI, 2001:7). Kamu kurumlarına duyulan güven, bireysel davranışları, hedeflenen politika sonuçlarını destekleyecek şekilde etkilemektedir. Söz konusu politikalar aşırı kampanyalarına katılım gibi dar ölçekli veya çevresel düzenleme ya da emeklilik reformu gibi geniş ölçekli olabilmektedir. Halkın kamu politikalarının uzun vadeli sonuçlarından olumlu beklentileri varsa bazen kısa dönemli yararlarından fedakârlık etmek gerekebilmektedir. Güven, bu riski bir dereceye kadar azaltmaktadır (OECD, 2013:22). Kamu kurumlarına duyulan güven, siyasal sistemlerin meşruiyetinin ve sürdürülebilirliğinin dayandığı en önemli unsurlardan biridir. Güven ortamı, yönetme becerisini etkilemekte; hükümetler tarafından belirlenen plan ve programların herhangi bir zorlamaya başvurulmaksızın uygulanmasına imkân vermektedir. Kamu kurumlarına yönelik yüksek güven seviyesi, hükümetlerin faaliyetlerinin etkililiğini artırmaktadır (OECD, 2013:21).

Blind (2006), güven kavramını ikiye ayırmaktadır:

- Siyasi güven: Vatandaşların, hükümeti ve kurumlarını; genel olarak yürütülen kamu politikalarını ve politik liderleri verimli, adil ve dürüst olarak değerlendirdiğinde gerçekleşmektedir. Siyasi güven, siyasal sisteme ve örgütlerine; ayrıca siyasi liderlere yönelik olabilmektedir. Örgütsel ve bireysel siyasi güvenin oluşturulması, güvenilir politika oluşturma süreci ile doğrudan ilişkilidir (s.3-4).
- Sosyal güven: Vatandaşların bir sosyal topluluğun üyeleri olarak birbirlerine duyduğu güveni ifade etmektedir (s.5).

Cheema (2010), devlete ve kamu kurumlarına duyulan güveni, iyi niyet güveni; yetkinlik güveni; prosedürel güven ve performans güveni olmak üzere dört boyutta değerlendirmiştir.

- *İyi niyet güveni (Goodwill trust)*: Liderler ve örgütler vatandaşlara karşı kucaklayıcı ve güvenilir olmak için çaba gösterdiklerinde iyi niyet güveni oluşacak ve vatandaşlar, liderin veya örgütün kamu çıkarlarını gözetiyor olduklarına kanaat getirecektir.
- *Yetkinlik güveni (Competency trust)*: Vatandaşlar, liderleri ve örgütleri görev ve sorumluluklarını yerine getirme konusunda yetenekli gördüğünde yetkinlik güveni oluşmaktadır.
- *Prosedürel güven (Procedural trust)*: Liderlerin ve örgütlerin kuralları, yasaları, düzenlemeleri, yönergeleri ve prosedürleri takip ettiği düzenliliği ve tutarlılığı ifade etmektedir.
- *Performans güveni (Performance trust)*: Liderin veya örgütün genel üretkenliğine ve çıktılara ilişkin güven anlamındadır (s.5).

Halktan gelen davranışsal tepkilere bağlı olarak şekillenen kamu politikalarının başarıya ulaşmasında; yatırımcıların ve tüketicilerin güvenini artırmada; temel ekonomik aktivitelerde; vatandaşların işbirliğinin ve uyumunun sağlanmasının önem arz ettiği birçok hükümet politikası, programı ve düzenlemesinin başarısında güven ortamının sağlanması önem arz etmektedir (OECD Trust in Government, 2019).

2.2.2. Kamu Kurumlarına Duyulan Güveni Etkileyen Faktörler

Kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Bununla birlikte en yaygın değişkenlerin verimlilik, etkililik, bütünlük, hesap verebilirlik, yardımseverlik, sorumluluk, katılım ve şeffaflık olduğu görülmektedir (Kim & Kim, 2010:9). Hukukun üstünlüğünün ve yargı bağımsızlığının benimsenmesi kamu kurumlarına yönelik güven ortamının tesis edilmesinde en önemli bileşenlerdendir.

Kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen faktörler OECD tarafından aşağıdaki başlıklar altında sıralanmıştır (OECD Trust in Government, 2019).

Güvenilirlik (Reliability): Hükümetlerin ekonomik, sosyal ve politik ortamdaki belirsizlikleri en aza indirme zorunluluğu bulunmaktadır.

Cevap verebilirlik (Responsiveness): Kamu kurumlarına duyulan güven, vatandaşların kamu hizmetlerinden istifade ederken yaşamış oldukları tecrübelerle bağlı olarak değişebilmektedir. Vatandaşlarla devlet arasındaki etkileşim, kamu kurumlarına duyulan güveni önemli ölçüde etkilemektedir. Sınırlı kaynaklar ve artan beklentiler ışığında, hükümetler kaliteyi artırmayı, cevap verebilirliği sağlamayı ve nihayetinde kamu hizmetlerine güveni sağlamak için vatandaşlarla her geçen gün daha fazla ilgilenmektedirler (OECD Trust in Government – Responsiveness, 2019).

Açıklık (Openness): Vatandaş katılımına ve bilgiye erişime odaklanan kamu politikaları halkın kamu kurumlarına olan güvenini artıracaktır.

Uygun düzenlemeler (Better regulation): Kamu hizmetlerinin sunumunda adalet ve hukukun üstünlüğünün temini için uygun düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Kamu kurumlarına yönelik güven ortamının oluşturulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması başta vatandaşlar, işletmeler ve kamu idareleri olmak üzere herkes için çalışan bir sistemin varlığı ile kalıcı hale gelecektir (OECD Trust in Government - Better Regulation, 2019).

Bütünlük ve adalet (Integrity and fairness): Bütünlük, kamu güveninin temini için önemli bir ilkedir. Yönetimlerin vatandaşlar nezdinde bütünüyle adil ve açık bir şekilde kabul edilmeleri için sağlanması şarttır. Yolsuzluğun önlenmesini ve davranış standartlarının geliştirilmesini amaçlayan bütünlük politikaları, karar alma süreçlerine dâhil olanların güvenilirliğini ve meşruiyetini güçlendirmeye, halkın çıkarlarını güvence altına almaya ve politika oluşturma sürecine olan güvenin artmasına imkân vermektedir (OECD Trust in Government - Integrity and Fairness, 2019).

Kapsayıcı politikalar (Inclusive policy making): Kamu politikalarının oluşum sürecine ilişkin bilgilerin paylaşılması ve bu bilgilerin vatandaşlar tarafından anlaşılması kamu kurumlarını güçlendirecek, devlet ve vatandaş arasındaki güveni artıracaktır.

Hükümetler için öncelikle güvene dayalı bir kamu politikası oluşturma süreci tasarlanmalıdır. Söz konusu sürecin açık, kapsayıcı ve adil olması politika kararlarının kalitesini de artıracaktır (OECD Trust in Government - Inclusive Policy Making, 2019)

Yönetimin işlevselliği/kapasitesi ve etik alan kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen faktörlerdendir. Yönetim kapasitesi; toplumsal değişime duyarlılık, problem çözme yeteneği, bağlılık ve verimlilik ile doğrudan ilgilidir. Etik alan ise kamu kurumlarının niyetine olan güven ile ilişkilidir. Ayrıca güven düzeyinin kitle iletişim araçlarından önemli derecede etkilendiği görülmektedir. Medyanın yönetime ilişkin eleştiri düzeyi, yönetime olan güveni doğrudan etkilemektedir (Kim & Kim, 2010:8-9).

Güven, tesis edilmesi zaman alan bununla birlikte hızla kaybedilebilen bir olgudur. Kamu kurumlarına duyulan güven; hükümet, ekonomi ve toplum performansını önemli ölçüde etkilemektedir. Güven seviyesinin azalması, vatandaşların ve işletmelerin yasalara uyma, krizler sırasında fedakârlık yapma ya da vergi ödemeleri konusunda isteksiz davranmalarına neden olabilmektedir. Bu durum hükümet için maliyetlerin artmasına, verimin düşmesine, gelirlerin azalmasına ve yetenekli kişilerin kamuda çalışmak istememesine sebep olmaktadır (OECD, 2013:23).

Kolluk kuvvetlerine duyulan güven ilgili kurum tarafından sunulan kamu hizmetlerine karşı genel kamu memnuniyetinin bir yansımasıdır. Bir anlamda siyasal sisteme duyulan güven, kolluk kuvvetlerine duyulan güvenin de belirleyicisidir. Bu sebeple kolluk kuvvetlerine karşı duyulan güveni açıklamada siyasi tutumlar ön plana çıkacaktır (Çakar, 2015:1392)

Yapılan araştırmalarda siyasal katılım, temel haklar, hukukun üstünlüğü ve halkın siyasi yolsuzluk algısı gibi dört faktörün, vatandaşların kamu kurumlarına yönelik güven düzeyini etkilediği tespit edilmiştir (Piryaei vd., 2015:1155).

İnsanların siyasal katılımını güçlendirerek kamu politikalarının belirlenmesi ve karar alma süreçlerine dâhil edilmesi, toplumun yeteneklerinden yararlanmayı mümkün kılacaktır. Bağımsız medya aracılığıyla vatandaşların yorum, eleştiri ve ifade özgürlüğü haklarını etkili bir biçimde kullanabilmeleri; kanunların uygulanması; toplumdaki kuralların açık ve şeffaf olması; yöneticiler tarafından vatandaşlar arasında ayrımcılık

yapılmaması; siyasal, ekonomik ve sosyal grupların baskısına karşı yargı sisteminin bağımsız duruşu ve vatandaşların yolsuzluğa yönelik algıları kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyecektir (Piryaei vd., 2015:1155).

2.3. Kolluk

Bu başlıkta kolluk kavramı, kolluğun görevleri ve devlette kolluğun yeri ve önemi konuları incelenmektedir.

2.3.1. Kolluk Kavramı

İdare, sahip olduğu kamu gücünü kullanmak suretiyle toplumdaki düzeni sağlamakta ve korumaktadır. Günümüzde de günden güne genişleyen görev ve yetki alanı ile idare kamu düzenini sağlamak üzere kolluk faaliyetini yürütmektedir. Bu anlamda kolluk kavramı, ‘bahsedilen idari etkinliği’ ve ‘etkinliği yürüten görevlileri’ ifade etmek için kullanılmaktadır. Kolluk, kamu otoriteleri tarafından, kamu düzenini sağlamak amacıyla, kamu özgürlüklerine konan sınırlamalar olarak tanımlanabilmektedir. Kolluk yetkisinin temelini kanun oluşturmak zorundadır (Giritli vd., 2015:1147). Aydın (2016:33)’a göre kolluk kamu düzenini sağlayan ya da koruyan ve kamu düzeninin bozulması halinde eski durumuna getiren faaliyetlerin tamamı ile bu faaliyetleri yürüten görevliler anlamına gelmektedir. Kolluk görevinin yerine getirilmesi suretiyle en önemli kamu hizmetlerinden biri olan emniyet hizmeti sunulmuş olmaktadır. Emniyet hizmeti, güvenlik, asayiş veya kamu düzenini sağlama hizmeti olarak da adlandırılmaktadır. Söz konusu kavramlar toplum hayatında hukuki düzenin herhangi bir kesintiye uğramaksızın sürdürülmesini, kişiler ile toplumun düzen ve güvenilirlik içinde bulunmasını ifade etmektedir. Emniyet hizmeti bireyler ve toplum için son derece önemli, emniyet güçleri tarafından 24 saat esasına göre sürdürülmesi gereken kendine özgü bir kamu hizmeti niteliğindedir. Emniyet sağlanmadan diğer kamu hizmetlerinin sunulması mümkün değildir. Kolluk kuvvetleri, kanunun izin verdiği hallerde kamu düzeninin tehdit eden durumlara yönelik kendiliğinden harekete geçmekte ve kamu düzenini sağlamaktadır.

Türkiye’de kolluk görevinden sorumlu kişi ve kuruluşların veya kolluk güçlerinin farklı araştırmacılar tarafından farklı şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bazı yazarlar

genel kolluk (polis ve jandarma) ve özel kolluk (polis ve jandarma dışındaki diğer tüm kolluk güçleri) şeklinde kolluğu ikiye ayırmaktadır. Bazı yazarlar, genel kolluk (polis ve jandarma), özel kolluk (sahil güvenlik, belediye zabıtası, ordu zabıtası, köy korucuları ve özel güvenlik) ve özel kolluk yetkisiyle donatılmış kişiler (gemi kaptanı, köy muhtarı gibi) şeklinde üçlü ayrıma tabi tutmaktadırlar (Aydın, 2016:36).

Genel idari kolluk, kamu düzenini sağlamak yani güvenlik, esenlik, sağlık ve genel ahlakın korunması için devlet tüzel kişiliği adına her türlü faaliyeti yürütmeye yetkili kolluktur (Çağlayan, 2016:289). Genel emniyet ve asayiş ve kamu düzenini sağlayan ve koruyan kuruluşlardan oluşmaktadır. Genel kolluk görevini yerine getiren bu güçler görev alanları nitelik olarak aynı, sorumluluk bölgeleri farklı Polis, Jandarma ve Sahil Güvenlik birimleridir. İl ve ilçede belediye sınırları dâhilinde polis, bu sınırlar dışında ise jandarma yetkili kılınmıştır. Her üç birim de İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. İçişleri Bakanlığı, iç güvenlik görevini Emniyet Genel Müdürlüğü ve daha önce 'bağlı' kuruluşları kapsamındayken Ağustos 2016'da çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile İçişleri Bakanlığı'na tamamen bağlanan Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı marifetiyle yerine getirmektedir (Aydın, 2016:37). Bu bağlamda genel idari kolluk, başta İçişleri Bakanı olmak üzere, vali ve kaymakamın emri altında faaliyet yürütmektedir.

2.3.2. Kolluğun Görevleri

Kolluğun asli görevleri genel bir ayrımla 'idari görevler (suç öncesi, önleme)' ve 'adli görevler (suç sonrası, yakalama)' şeklinde sınıflandırılabilir.

2.3.2.1. Kolluğun İdari Görevleri

İdari kolluk görevi, suçun oluşmaması ve kamu düzeninin bozulmaması için önleme görevi niteliğindedir ve kolluğun en önemli işlevlerindedir. Herhangi bir suç ile ilgili olmayan ve kişilerin can ve mal emniyetinin sağlanmasına yönelik faaliyetler idari kolluk faaliyetidir. Bu faaliyeti yürüten kolluk ise idari kolluktur. Örnek olarak rutin nitelikteki trafik denetimleri veya bir maç öncesi stadyuma giriş esnasında kişilerin üstlerinin aranarak yasak cisimlerin stadyuma sokulmasının engellenmesi idari kolluk faaliyeti kapsamındadır (Çağlayan, 2016:285). İdare, kanunların suç saydığı fiillerin

oluşmasını engellemek amacıyla birtakım önlemler almakta, emir ve yasaklar koymakta ve gerektiğinde kuvvet kullanmak suretiyle bu faaliyetleri engellemektedir. İdari kolluk suçluları izleyici, delilleri toplayıcı değil; düzenleyici, önleyici ve durdurucu niteliktedir (Aydın, 2016:52-53).

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7'nci maddesi, Jandarmanın mülki görevlerini düzenlemektedir. Buna göre,

- Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak,
- Suç işlenmesinin önlenmesi için gereken tedbirleri almak,
- Her türlü kaçakçılığın men, takip ve tahkikini yapmak,
- Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korumasını sağlamak,
- Diğer kanunların verdiği mülki görevleri icra etmek Jandarmanın mülki (idari) görevlerindedir.

Polis Teşkilatı 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 1 ve 2'nci maddelerine göre genel asayiş ve kamu düzenini sağlayarak, kişilerin can ve mal güvenliğini tesis etmekten; Sahil Güvenlik Komutanlığı ise 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun 4'üncü maddesi uyarınca denizlerde ve iç sularda emniyet ve asayiş sağlamak, deniz yolu ile yapılan her türlü kaçakçılık eylemine engel olmakla mükelleftir.

İdari kolluk önleyici, koruyucu ve yardım edici görevleri icra etmek amacıyla, umuma açık yerlerde suçların oluşmaması için tedbir almakta; genel ahlaka uygun olmayan hareketleri önlemekte; halkı rahatsız edici hareketlerin olmamasını sağlamakta; gösteri yürüyüşleri ve grev gibi toplu hareketlerin kanunlar çerçevesinde yürütülmesini temin etmekte; ruhsatsız silahları yakalamak için aramalar yapmakta; isteyenlere ve ihtiyaç duyanlara yardımda bulunmaktadır (Aydın, 2016:52).

2.3.2.2. Kolluğun Adli Görevleri

Suç işlenmesinin ve kamu düzeninin bozulmasının ardından suçluların yakalanmasını ve gerekli işlemlerin tesis edilmesini kapsamaktadır. Örneğin, bir hırsızlık suçunun işlenmesinin ardından, suçlunun yakalanması amacıyla yürütülen faaliyet ya da bir yaralama olayından sonra suçlunun ve suç aletinin tespitine yönelik yapılan işlemler adli kolluk görevidir (Çağlayan, 2016:285).

Kolluk teşkilatları adli görevleri kapsamında, ilgili kanunlarda belirtildiği üzere suçluları aramak ve ortaya çıkarmak, Cumhuriyet savcısının talimatları doğrultusunda soruşturma işlemlerine başlamak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için şüpheli lehine ve aleyhine tüm delilleri toplamak, olayın aydınlatılmasını sağlamak için gerekli olan acele önlemleri almak, Cumhuriyet savcısı ve diğer adli makamların adli işlere ilişkin kanunlara göre verdiği emirleri yerine getirmekle görevlidir (Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği, m.38; Ceza Muhakemesi Kanunu, m.160-161; Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, m.2; Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, m.4).

İdari ve adli görevler dışında kolluk, yasal görevi kapsamında, yardıma muhtaç olan kişilere gerekli yardımı sağlamakla yükümlüdür. Sosyal yardım görevi niteliğindeki bu görevler kolluğun “asli görevi dışında sayılan görevleri” kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte birtakım düzenlemeler ile kolluğa “asli görevleri dışında bazı görevler” verilmiştir. Tebligat işlemleri ve adres tespiti gibi görevler bu kapsamdadır (Aydın, 2016:40).

Genel kolluk tarafından yukarıda belirtilen görevlerin yerine getirilmesi için parmak izi ve fotoğraf alma yetkisi; bazı iş yerlerinin açılması ile ilgili yetki; kapatma yetkisi; el koyma yetkisi; üst, eşya ve araç arama yetkisi; yakalama yetkisi; karakola davet etme ve ifade alma yetkisi; menetme yetkisi; bazı yerlere girme yetkisi; kimlik sorma yetkisi; zor kullanma yetkisi ve silah kullanma yetkisi gibi birtakım yasal yetkileri bulunmaktadır (Aydın, 2016:41-42).

Bununla birlikte kolluk faaliyetlerinin birtakım sınırları da bulunmaktadır. Öncelikle kolluk faaliyetlerinde genel amaç kamu yararının sağlanması değil, kamu düzeninin temin edilmesidir. Bu sebeple kolluk yetkisi, kamu hizmetlerini yürütmek, kamu

mallarını korumak veya idareye mali yarar sağlamak amacıyla değil; kamu düzenini gerçekten tehdit eden durumların varlığı halinde, önlemin alınmasına yol açan eylem veya durumun ağırlığı ile orantılı bir şekilde kullanılmalıdır (Günday, 2015:314-315).

2.3.2.3. İdari ve Adli Kolluk Ayrımı

Kolluk türlerinin kapsam ve sınırını ortaya koymak için öncelikle idari ve adli kolluk ayrımını incelemek gerekmektedir.

Söz konusu iki kolluk faaliyetinin de aynı makam ve personel tarafından yerine getirilmesi dolayısıyla idari ve adli kolluk kavramları birbirine karışmaktadır. Örneğin karayolu üzerinde rutin kimlik kontrolü yapılması idari bir kolluk faaliyeti iken, bir suçlunun yakalanması amacıyla kimlik kontrolü yapılması adli niteliktedir. Benzer şekilde trafik kontrolü yapan bir polis memurunun ölüme veya yaralanmaya sebep olan bir trafik kazasına şahit olması durumunda adli kolluk görevi başlamış olmaktadır (Çağlayan, 2016:285). Adli ve idari kolluk ayrımı, personel bakımından değil, yürütülmekte olan görevin niteliği bakımından yapılan bir ayrımdır (Çağlayan, 2016:284). İdari ve adli kolluk ayrımı amaca göre farklılaşmaktadır. Adli kolluk, işlenen suçları tespit ettikten ve bu suçları işleyen şüphelileri ortaya çıkarıp yakaladıktan sonra şüphelileri adli makamlara teslim etmektedir. Adli kolluk, suç işlendikten sonra ortaya çıkmaktadır. Adli kolluğun amacı, suçluların cezalandırılmasını sağlamak ve suçluları yakalamaktır. Buna karşılık idari kolluk, işlenen suçlardan ayrı ve bağımsız olarak, kamu düzeninin bozulmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda idari kolluk önleyici kolluk hizmeti sunmaktadır (Giritli, 2015:1148-1149). Adli kolluğun bastırıcı niteliği daha ağır basmakta iken; idari kolluğun ise önleyici ve durdurucu niteliği ön plandadır (Günday, 2015:294).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 164'üncü maddesi, soruşturma işlemlerinin Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılacağını belirtmektedir. İdari ve adli kolluk işlevi aynı kamu görevlisinde birleştiğinden, adli kolluk görevi sona eren ya da ara veren kamu görevlisi amirlerinin emir ve komutası altında olacaktır. Bu anlamda adli kolluk görevi bir istisnadır. Kolluk personeli adli görevinin bitiminde asli görevine dönmektedir (Giritli, 2015:1149). İdari kolluk, idari makamların emri altında faaliyet yürütürken; adli kolluk ise adli makamların emri

altındadır. İdari ve adli kolluk ayrımı yürütülen faaliyet hakkında uygulanacak hukuk bakımından önem arz etmektedir. Çünkü idari işlem ve eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar idari yargıda çözümlenirken, adli kolluk etkinliklerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenmektedir. Bununla birlikte idari ve adli kolluk personelinin görevlerine göre işledikleri suçların kovuşturulması da farklılık göstermektedir. İdari kolluk hakkında yürütülecek kovuşturmalarda 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanırken; adli kolluk personeli hakkında ise Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 161. maddesi gereği Cumhuriyet savcılar tarafından doğrudan soruşturma yapılmaktadır.

2.3.3. Devlette Kolluğun Yeri ve Önemi

1800'lü yılların başında, modern polisliğin kurucusu Sir Robert Peel "Polis halktır ve halk da polistir" demektedir. Bu ifade kolluk kuvvetlerinin toplumumuzda sahip olduğu ikili rolü yansıtmaktadır. Kolluk personeli hem hizmet ettikleri toplumun bir parçası hem de toplumun koruyucusu niteliğindedir. Özgür bir toplumda kolluk kuvvetlerinin amacı, bireysel güvenliğin gelişebilmesi için kamu güvenliğini teşvik etmek ve hukukun üstünlüğünü korumaktır. Kolluk kuvvetleri ile toplum arasındaki güven ilişkisi ve hesap verebilirlik, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için esastır. Devlet, gereken şartlar oluştuğunda kamu düzenini sağlamak üzere zor kullanma yetkisine sahiptir. Bununla birlikte zor kullanmanın toplum üyelerinin haklarının ve hukukun üstünlüğünün korunacak düzeyde uygulanması esastır. Kolluk uygulamaları, kolluk kuvvetlerinin toplumlarıyla olumlu ilişkiler kurmasını, özgürlüklere saygı duymasını ve vatandaşlara karşı aşırı güç kullanımını teşvik eden taktiklerden kaçınmasını gerektirmektedir (The Role of Police in America, 2020).

Kolluğun görevlerini yerine getirmesi neticesinde birey ve toplum için önemli yararlar elde edilmektedir. Aydın (2016:41) kolluğun görevlerini yerine getirmesinin sonuç ve yararlarını şu şekilde belirtmektedir:

- Devlete, topluma ve kişilere yönelik tehlikelerin ortadan kalkması,
- Toplumdaki düzensizlik ve karışıklıkların önlenmesi neticesinde hayatın normal akışının sağlanması,

- İnsanlarda dirlik ve düzenin varlığına ilişkin düşüncenin egemen olması,
- Kişilerin temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi,
- Sosyal yardıma muhtaç kişilerin gerekli yardımı alması.

2.4. Kolluk Faaliyetlerinde Hesap Verebilirlik

Bu başlıkta kolluğun hesap verebilirlik süreci, kolluk hizmetlerinde gelişmeler ve çağdaş kolluk stratejileri konuları incelenmektedir.

2.4.1. Kolluğun Hesap Verebilirlik Süreci

Kamu yönetiminde hesap verebilirlik; bir kamu personelinin veya kamu kurumunun yaptıklarından dolayı başka bir otoriteye cevap vermesi ve açıklamada bulunması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, kendilerine belirli alanlarda yetki verilmiş ve kaynak tahsisinde bulunmuş otoritelerin kendilerinden beklenenler ışığında değerlendirilmeye tabi tutulmasıdır (Göksu vd., 2011:130). Bir kişinin kendisine verilen görev ve yetkilerin gereğini yapması hususunda sorumlu olması, yapmaması halinde ise kendisinden hesap sorulması anlamına gelmektedir (Aydın, 2016:116). Ayrıca yönetim sürecinde alınan kararları, icra edilen faaliyetleri ve harcamaları ilgili otoritelere açıklama, nedenleri hakkında beyanda bulunma ve gerekçelendirme zorunluluğu olarak tanımlanabilmektedir. Hesap verebilirlik, bir bakıma kamu yönetimi üzerinde uygulanan bir kontrol süreci niteliğindedir. Kamu yetkisini ve kamu kaynaklarını kullanan herkesin, bu yetki ve kaynak kullanımını nedeniyle idari, mali, hukuki, etik ve performansa ilişkin birtakım kriterler kapsamında ilgili otoritelere hesap verebilmesi gerekmektedir (Eryılmaz, 2017:361). Kamu hizmeti politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında halkın kamu yönetimlerinden bilgi isteyebilmeleri, yönetime ilişkin görüş ve düşüncelerini açıklayabilmeleri, ortaya çıkan başarısızlıkları sorgulayabilmeleri, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim düzeninin ön şartlarından biridir (Turan vd., 2016:317). Paydaş olmanın doğal sonucu, alınan kararların içeriğinden ve uygulanmasından sorumlu olmayı gerektirmektedir. Kararların uygulanması ve neticelerinin değerlendirilmesi, sonuca göre kararların yeniden ele alınması, değiştirilmesi ve yeniden düzenlemelere gidilmesi hesap verebilirliğin en önemli

neticelerindedir (Parlak, 2016:308). Karar vericilerin konumu ne olursa olsun verdikleri kararlara ilişkin hesap vermekle sorumludurlar.

Hesap verebilirlik türleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı sınıflandırma çeşitlerinin bulunduğu görülmektedir. Aydın (2016:117) tarafından hesap verilen kişi ve merciler, yargı mercileri; disiplin sistemi; hiyerarşik amirler; siyasi kişi ve kurumlar; halk şeklinde sınıflandırılmıştır. Eryılmaz ve Biricikoğlu (2011), hesap verecek olan makamlar açısından hesap verebilirliği; örgütsel, hiyerarşik ve bireysel hesap verebilirlik olarak sınıflandırmıştır. Buna göre örgütsel hesap verebilirlik, ilgili organizasyonun bir bütün halde, tüzel kişilik olarak hesap vermesi anlamındadır. Bir kamu kurumunun gerçekleştirdiği eylem ve işlemlere ilişkin olarak mahkemeler önünde hesap vermesi bu kapsamda değerlendirilebilir. Hiyerarşik hesap verebilirlik, örgüt içerisinde görevli her astın hiyerarşik olarak kendisinden üstte yer alan kişilere hesap vermesi anlamına gelmektedir. Bireysel hesap verebilirlik ise, örgüt içerisinde yer alan tüm kişilerin, kendi faaliyetlerinden ötürü bireysel olarak hesap vermesi anlaşılmaktadır (s.25).

Hesap verebilirliğin yapısına göre yapılan ayırmada hesap verebilirlik, yatay ve dikey olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dikey hesap verebilirlik, devletin doğrudan vatandaşlara hesap vermesi anlamına gelmektedir. Seçimler, sivil toplum ve medya dikey hesap verebilirliği sağlamada üç ana etkidir. Özgür ve adil şekilde yapılan seçimler aracılığıyla görevlerini etkin bir şekilde yürütmeyen kamu görevlileri görevlerinden uzaklaştırılabilmekte; sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek örgütlenmek suretiyle yönetimi geliştirecek yasal değişikliklere ilişkin girişimlerde bulunabilmekte ve kamu görevlilerini izleyebilmekte; özgür ve bağımsız medya kuruluşları aracılığıyla kamuoyu bilgilendirilerek şeffaflık sağlanabilmektedir. Yatay hesap verebilirlik devletin kendi hesap verebilirlik kuruluşlarına hesap vermesi anlamındadır. Bunlar; yasama organı, yargı sistemi, denetim kuruluşları, komisyonlar, ombudsman, şikâyet komisyonları ve insan hakları komisyonları gibi kurumlardır. Bu bağlamda, yatay hesap verebilirlik, devletin kendi rızasıyla kendisine uyguladığı bir kısıtlamadır (Göksu vd., 2011:132-133). Diğer bir sınıflandırmada ise hesap verebilirliğin niteliği dikkate alınmakta ve hesap verebilirlik; siyasi, hukuki, yönetsel ve kamusal yönleri ile değerlendirilmektedir (Göksu vd., 2011:131).

Eryılmaz (2017, 361-362)'a göre hesap verilen makamlar dikkate alındığında hesap verebilirliği; siyasi makamlara karşı hesap verebilirlik; yönetsel makamlara karşı hesap verebilirlik, yargı organlarına karşı hesap verebilirlik; Sayıştay'a karşı hesap verebilirlik; toplumsal hesap verebilirlik; ombudsmana hesap verebilirlik ve etik hesap verebilirlik olarak sınıflandırmak mümkündür.

Siyasi makamlara karşı hesap verebilirlik, seçimle gelen siyasi kişi ve kurumlara karşı hesap vermeyi içermektedir. Bu hesap verme şekli ilgili bakanlar vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Üst yöneticiler stratejik planların ve bütçelerin hazırlanması ve uygulanmasından, kaynakların etkili ve verimli kullanılmasından Bakan'a karşı sorumludur. Hesap verebilir bir kamu yönetiminin oluşturulmasında halkın temsilcisi konumundaki vekillerin etkin bir denetim gerçekleştirmeleri önem arz etmektedir (Eryılmaz, 2017:361).

Yönetsel makamlara karşı hesap verebilirlik, kamu personelinin faaliyetlerine ilişkin üst yöneticilerine düzenli aralıklarla bilgi vermesini içermektedir. Yönetsel hesap verebilirlik iki şekilde uygulanmaktadır. İlki hiyerarşik üstler, teftiş kurulları ve iç denetçiler vasıtasıyla hesap verebilirlik diğeri ise vesayet makamlarına karşı hesap verebilirlik şeklindedir (Eryılmaz, 2017:361).

Devlet mekanizmasının işleyişinde, vatandaşların kamu politikaları üretmek üzere siyasilere yetki vermelerini ve üretilen kamu politikalarının hayata geçirilmesi için siyasilerin bürokratları yetkilendirmesini içeren iki tür yetki devri bulunmaktadır. Siyasiler ile vatandaş arasındaki yetki devri ilişkisi siyasal sorumluluk, siyasiler ile bürokratlar arasındaki yetki devri ilişkisi ise yönetsel sorumluluk olarak adlandırılmaktadır. Her iki sorumluluk mekanizması hesap verebilirlik üzerine odaklanmaktadır (Özer ve Önen, 2017:165-166).

Yargı organlarına karşı hesap verebilirlik, kamu personelinin gerektiğinde şahsi veya kurumlarının eylemleri dolayısıyla mahkemeler önünde hesap vermek durumunda olmasıdır. Bu husus hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Anayasada belirtildiği üzere idarenin her türlü işlem eylemlerine karşı yargı yolu açıktır (Eryılmaz, 2017:362).

Sayıştay'a karşı hesap verebilirlik, kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasından bağımsız mali denetim birimine karşı hesap vermeyi içermektedir. Sayıştay denetimi, sadece kamu harcamalarının uygunluk ve doğruluk denetimini değil, performans ve verimlilik denetimini de kapsamaktadır (Eryılmaz, 2017:362).

Toplumsal hesap verebilirlik, kamu personelinin klasik hesap verme biçimlerine ek olarak topluma karşı da hesap verme sorumluluğunun bulunduğunu göstermektedir. Yöneticiler, kararlarının gerekçeleri ve politikalar hakkında kamuya açıklamada bulunmalıdır. Kamu kurumları tarafından kalite ve hizmet standartlarının duyurulması, hizmet standartlarına yönelik vatandaşların memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi, performans programları, etik ilkeler, yönetime katılma ve saydamlık, toplumsal hesap verebilirlik kapsamındaki yeni mekanizma ve politikalar (Eryılmaz, 2017:363). Kamu yönetiminde halka hesap verme sorumluluğunun sağlanabilmesi için gerekli koşullardan biri, yönetimin her aşama ve birimindeki eylem ve işlemlerinde şeffaflık ilkesinin hâkim olmasıdır. Şeffaflığın olmaması hesap vermeyi güçleştirmektedir (Aydın, 2016:227).

Ombudsmana karşı hesap verebilirlik, vatandaşın, kamu yönetiminin işleyişi esnasında karşılaştığı kötü yönetim uygulamalarına karşı tarafsız ve bağımsız bir kurum aracılığıyla hakkını aramasıdır. Ombudsman çoğu ülkede vatandaşın şikâyetinin ardından harekete geçmekte, yapılan iş ve işlemler vatandaşa ve idareye bildirilmektedir (Eryılmaz, 2017:363).

Etik hesap verebilirlik, etik davranış ilkelerine aykırı davranılması halinde vatandaş tarafından kamu personeli aleyhine Etik Kuruluna başvurulabilmesidir. Etik kurullar, doğrudan veya başvuru üzerine ilgili kamu personeli hakkında inceleme yapmakta ve etik davranış ilkelerine göre karar vermektedir (Eryılmaz, 2017:363).

Etkili bir hesap verebilirlik için hesap verme sorumluluğu bulunan tarafların rolleri ve sorumlulukları açık ve net bir şekilde belirlenmiş ve taraflar arasında bu konuda mutabakata varılmış olmalıdır. Performans beklentileri (amaçlar, sınırlılıklar ve beklenen başarılar) net bir şekilde belirlenmelidir. Beklenti ve kapasite dengesi sağlanmalıdır. Yani performansa ilişkin beklentiler ile yetki, beceri ve kaynaklar

dengeli ve belirgin olmalıdır. Güvenilir raporlar tanzim edilmelidir (Göksu vd., 2011:130).

2.4.2. Kolluk Hizmetlerinde Gelişmeler

1980'lerde başlayıp 1990'larda gelişen ve ekonomik ve yönetsel sistemlerdeki yapılar ve faaliyetlerdeki değişimleri yorumlayan, yönlendiren, geleneksel yönetim düşüncesine alternatif niteliğindeki yeni kamu yönetimi anlayışı (Aydın, 2016:207); geleneksel kamu yönetiminin katı, hiyerarşik ve bürokratik yapısına karşı esnek ve piyasa tabanlı bir kamu yönetimini öngörmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışı piyasanın en iyi çözüm yolu olduğunu ve yönetimin görevinin kürek çekmekten çok dümen tutmak olduğunu; resmi prosedürler ve hiyerarşinin azaltılması gerektiğini; girdi esaslı bir yönetim anlayışından çıktı esaslı bir yönetim anlayışına geçilmesi gerektiğini; kamu yönetiminde amaç ve önceliklerin belirlenmesinde rasyonel ve stratejik bir yaklaşımın gerektiğini vurgulamaktadır. Bir anlamda kamu sektöründe tutumlu, kaliteli, verimli ve etkili bir kamu hizmeti sunumunun nasıl gerçekleştirilebileceğini araştırmaktadır (Eryılmaz, 2017:96-97).

Yeni kamu yönetimi anlayışının bir unsuru olarak nitelendirilebilecek yönetim, merkezi yönetimin yetki ve otoritesini sivil toplum kuruluşları ile paylaştığı, yalnızca devlet otoritesine dayanmayan, katılımcı bir yönetimi içeren, toplumun daha etkin ve demokratik bir şekilde yönetilmesine ilişkin öneriler sunan bir kavramdır (Aydın, 2016:207). Kamusal politikaların oluşturulması ve uygulanmasında çok aktörlülüğü savunan yönetim modeli hesap verebilirlik ile katılımcılık, şeffaflık, hukukun üstünlüğü, etkinlik, cevap verebilirlik, adil ve kapsayıcı olma ilkelerinden oluşmaktadır (Göksu vd., 2011:135). Yönetişim, yalnızca çalışanların değil, söz konusu hizmetlerden yararlanan halkın da hizmetlere ilişkin kararların alınması ve uygulanması süreçlerinde etkin rol alması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kamu yönetimi alanındaki bu gelişmeler güvenlik kavramının da kapsamını ve içeriğini değiştirmiştir. Yeni anlayışta devlet güvenliği bir amaç değil, vatandaşların güvenliğini sağlamada bir araç niteliğindedir. Bununla birlikte, iç güvenlik kurumları üzerinde sivil denetim ve gözetim mekanizmaları oluşturulmak suretiyle söz konusu kurumların sivil otoritelere hesap vermelerinin yolu da açılmıştır (Göksu vd., 2011:135).

2.4.3. Çağdaş Kolluk Stratejileri

Çağdaş kolluk stratejilerinin sağlıklı anlaşılabilmesi için bir hareket noktası olarak öncelikle geleneksel kolluk hizmetinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Geleneksel kolluk kısaca suç ve suçluya odaklanmak suretiyle halka hizmet etme anlayışı olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda suç ve suçluya yaklaşım katı olarak gerçekleşmekte, ilgili mevzuat esnekliğe yer vermeden yorumlanmaktadır. Temel amaç düzenin sağlanması ve kanunların uygulanmasıdır (Özkan, 2015:28). Geleneksel kolluk, suçun oluşmasının ardından reaktif olarak ona tepki veren, suçun aydınlatılmasına ve şüpheli şahısların yakalanmasına odaklanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda başarı, aydınlatılan suç ve yakalanan suçlu sayısı ile ölçülmektedir (Sözer vd., 2015:34).

Küreselleşmenin etkisi kamu yönetiminde paradigma değişimine sebebiyet vermekte, güvenlik anlayışında insan odaklılık, hesap verebilirlik, şeffaflık, kaliteli hizmet sunumu ve katılımcı demokrasi öğeleri ön plana çıkmaktadır (Fırat ve Erdem, 2014:115). Küreselleşme, kolluk hizmetlerinin karmaşıklığının artmasına neden olacak yeni zorluklar ortaya çıkarmakta, toplumlar çeşitlenmektedir. Kolluk kuvvetlerinin ise bu karmaşık ortamda etik kurallar tarafından desteklenen meşruiyeti ve kamu güvenini sağlaması gerekmektedir. Bununla birlikte şartlar uluslararası işbirliğinin geliştirilmesini de zorunlu kılmaktadır. Kolluk teşkilatları her geçen gün yeni ve gelişmekte olan suç tipleri ile karşılaşmaktadır. Organize suçlar ve terör suçları çeşitlenmektedir. Bu suç tipleri ile mücadele doğası gereği karmaşık nitelikte olup kolluk personeli üst düzey hesap verebilirliğe ve kamu denetimine maruz kalmaktadır. Bilişim teknolojilerinin gittikçe artan oranda kullanımı dolandırıcılık, veri hırsızlığı, çocuk istismarı gibi birtakım siber suçların artmasına sebep olmaktadır. Kolluk kuvvetleri aynı zamanda yeni taktik ve yetenekler geliştirmek suretiyle siber suçlar ile mücadele etmektedir. Suçun niteliği değiştikçe, kolluk personelinin yeteneklerinin de gelişmesi gerekmektedir. Daha etkili bir kolluk hizmeti sunulması, daha donanımlı personelin istihdamını zorunlu kılmaktadır. Böylece suçla etkili bir biçimde mücadele eden kolluk personeline halk daha fazla güven duyacaktır (Policing Vision 2025, 2019:6).

Kolluk teşkilatları geçmişle kıyaslandığında günümüzde çok daha karmaşık hizmet alanlarına sahip oldukları görülmektedir. Kolluk personeli halen hizmet çağrısı ya da

suç soruşturması gibi geleneksel sorumluluklara sahip olsa da, kolluk, suçu önleme ve suç oranlarını azaltma hedeflerini üstlenerek görev alanını önemli ölçüde genişletmiştir. Kolluk teşkilatları suçların yalnızca işlendikten sonra soruşturulmasına odaklanmak yerine, proaktif olmanın yollarını aramaktadır (Future Trends in Policing, 2014:1). Kolluk hizmetlerinde genel anlamda reaktif ve proaktif olmak üzere iki tür yaklaşım bulunmaktadır. Reaktif kolluk, çağrılara cevap veren kolluk personeli ile karakterize edilirken; proaktif kolluk, suçun oluşmadan önce önlenmesi amacıyla birtakım tedbirler almayı ve suçların azaltılması için toplum ile birlikte çalışmayı temel alan bir yaklaşımdır. Proaktif kolluk anlayışında, yer odaklı; problem çözme temelli; kişi temelli ve toplum temelli olmak üzere dört çeşit yaklaşım bulunmaktadır. Kolluk teşkilatları tarafından bu dört yaklaşımın birden fazlasının sentezlenerek uygulanması mümkündür (Muhlhausen, 2018).

Bu yaklaşımlar (National Academies of Sciences, Engineering and Medicine, 2018:2):

Yer odaklı: Suçun genellikle küçük coğrafi bölgelerde yoğunlaştığı düşüncesini temel almaktadır. Bu bölgelerde suçun önlenmesi amacıyla tedbirler alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Amaç mikrocoğrafik bölgelerde suçun önlenmesidir.

Problem çözme odaklı: Sorunları ve nedenlerini belirlemeye çalışan, ardından söz konusu nedenleri saf dışı etmek amacıyla çözümler tasarlayarak gelecekteki suçları önlemeye odaklanmaktadır. Gelecekteki suçları önlemek için tekrar eden sorunların çözülmesi ön plandadır.

Kişi odaklı: Az bir nüfus içerisindeki yoğun suç oranlarına odaklanmaktadır. Bilinen suçluların hedef alınarak belirli suçların önlenmesi amaçlanmaktadır.

Topluluk odaklı: Suçun tespitinde ve kontrol altına alınmasında toplumun kaynaklarının kullanılmasını temel almaktadır. Toplum ile işbirliğinin geliştirilmesini esas almaktadır.

Kolluk teşkilatlarının meydana gelen olaylarla katı bir hiyerarşi ve standart operasyonel protokoller çerçevesinde mücadele ettiği görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu katı hiyerarşi suç oranlarını ve sosyal düzensizliği azaltmamıştır. Bunun üzerine kolluk teşkilatlarının kamu güvenliğindeki üstlendikleri roller yeniden incelenmiş ve halk ile kolluk teşkilatları arasındaki iletişimin geliştirilmesi ve doğrudan ortaklıklar kurulması

suretiyle suç oranlarını azaltacak yeni reformların arayışına girilmiştir. Bu çabalar toplum destekli güvenlik hizmeti (toplum destekli kolluk/polislik) olarak adlandırılan yeni bir kamu güvenliği felsefesine odaklanmıştır (Uganda Police Force, 2017:3)

Toplum destekli güvenlik anlayışı, Batı demokrasilerinin gelişim sürecinde çeşitli akımlardan etkilenerek demokrasi ve kapitalist ekonomik sistem tarafından evrilmiş bir kolluk felsefesi niteliğindedir (Sözer ve Ekici, 2014:17). Suçlar, sosyal bozukluklar ve suç korkusu gibi kamu güvenliği sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan durumları proaktif olarak ele alan, bu amaçla ortaklıkları ve sorun çözme tekniklerini sistematik olarak kullanan bir felsefedir. Toplum destekli kolluk üç ana unsurdan oluşmaktadır (COPS, 2014:1):

- Ortaklıklar: Sorunlara çözüm geliştirmek ve kolluğa olan güveni artırmak için kolluk kuvvetleri ile hizmet ettikleri kişi ve kuruluşlar arasındaki işbirliğine dayalı ortaklıklar.
- Örgütsel dönüşüm: Ortaklıkları ve proaktif problem çözümünü desteklemek üzere örgütsel yönetim, yapı, personel ve bilgi sistemlerinin uyumlaştırılması.
- Problem çözme: Belirlenen sorunların proaktif ve sistematik olarak incelenmesine katılma süreci.

Toplum destekli güvenlik hizmetinin uygulanması kolluk teşkilatlarının yapısında ve yönetiminde köklü değişiklikler gerektirmektedir. Nihai amaç suçun oluşmasını önleme olmakla birlikte, kolluk kuvvetleri bu hedeflere ulaşmak için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Kolluk kuvvetleri ve toplum arasındaki ilişkiler zaman içinde güçlendirildiği için, taraflar arasında oluşan ortaklık suçun altında yatan sebepleri daha iyi tespit etmekte ve hafifletebilmektedir (Bureau of Justice Assistance, 1994:4).

Toplum destekli güvenlik hizmetlerini farklı kılan bileşenler şunlardır:

- Toplum destekli güvenlik hizmetleri sonuçlara ve söz konusu sonuçları elde etmek için izlenen süreçlere odaklanmaktadır.

- Halkın güvenliğini ve katılımını içeren değerler beyanına; kolluk mensupları ve vatandaşların düzenli etkileşimine dayanmaktadır. İletişim geliştikçe, kolluk ve toplum arasında işbirliğine dayalı ve karşılıklı yararları olan bir ilişki gelişmektedir.
- Yerelleşme neticesinde, karar verme süreçlerine halkın katılımı önemli ölçüde genişlemektedir. Kolluk personeli ve halk suç ile mücadelede önemli bir ortaklık kurmaktadır.
- Kolluk personeli halkın yaşadığı sorunlara yaratıcı çözüm yolu bulma konusunda teşvik edilmektedir. Personel toplum içi ilişkilere ve olaylara dâhil olmaktadır.
- Kolluk personeli; iletişim, örgütleme, kriz anında müdahale, kültürel farkındalık ve problem çözme gibi konularda beceriler kazanmak için eğitime tabi tutulmaktadır (Uganda Police Force, 2017:4-5).

İlgili alanyazın incelendiğinde çağdaş kolluk stratejileri kapsamında değerlendirilebilecek birtakım yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bunlardan “Suç Yoğun Bölge Polisliği” kolluk tarafından kullanılan suç önleme stratejilerini değiştirmeksizin, elde bulunan kaynakların suçların yoğun olarak işlendiği belirli bölgelere odaklanması suretiyle etkili ve sürekli uygulamalar yapılmasıdır. Suç yoğun bölge polisliğinin özellikle 1990’lardan sonra Kuzey Amerika’daki kolluk birimleri tarafından suçla mücadelede sıklıkla kullanılan stratejilerden biri olduğu görülmektedir. Bu stratejinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, doğru ve eksiksiz çağrı kayıtlarının elde edilmesi; suç yoğun bölgelerde polisin belirli bir süre görünür olması; müdahalelerde farklı taktik ve stratejilerin kullanılması ve söz konusu bölgelerde suç işlenmesini önlemek amacıyla gerekli çevresel düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir (Muş vd., 2015:126-128).

“COMPSTAT” günümüzde Amerika Birleşik Devletleri’nde en çok kullanılan ve bilinen kolluk uygulamalarından biridir. Temel amacı, kolluk birimlerini güncel ve hızlı bilgiye erişebilen, elde edilen bilgileri diğer birimler ile paylaşabilen ve değişen şartlara uyum sağlayabilen esnek kurumlara dönüştürerek suç ve suçlu ile

etkili mücadeleyi sağlamaktır (Delice ve Yüksel, 2015:183). Kolluk teşkilatlarınca kullanılan bilgi teknolojileri verilerinin yönetim unsurları ile sentez edilmesi bu yaklaşımın ana fikrini oluşturmaktadır (Delice ve Yüksel, 2015:178).

Kolluğun suça müdahalesinin önem arz ettiğini ancak suçla mücadelede kolluğun tek sorumlu makam olmadığını, diğer kurumların destek ve işbirliğinin başarıya ulaşmada şart olduğunu ileri süren yaklaşım “Entegre Yöntemler Polisliği”dir. Bu yaklaşım, sürekli tekrar eden nitelikteki bazı suçların analiz edilmesi suretiyle üretilecek olan çözümlerin büyük oranda yerel şartlar ve operasyonel yeterlilik dikkate alınarak üretilmesini vurgulamaktadır (Altuntop, 2015a:190).

“Üçüncü Taraf Polisliği”, toplumu oluşturan birey ve grupların yönetim anlamında daha fazla sorumluluk almaları ve aktif katılımlarıyla, yönetim ağının birincil önceliği niteliğindeki risk ve suç kontrolü konularında çözüm ve politika üretmelerini öngörmektedir (Darcan, 2015:213). Böylece, suçların üçüncü taraflarca devamlı olarak kontrol altında tutulduğunun bilinmesi, suçlularda algı değişimini sağlayacak; halk tarafından diğer kolluk uygulamalarına katkıda bulunulacak, bireyler yaşadıkları bölgelerde suçların önlenmesi ve azaltılması çalışmalarına daha çok yardımcı olacaklardır (Darcan, 2015:223).

“Proaktif Suç Önleme”, suçların ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin tespit edilerek bunların çözüme kavuşturulmasında kolluk tarafından alınan idari tedbirlere ek olarak çok sektörlü yaklaşımlar ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşımın ortaya çıkışındaki temel düşünce, klasik önleme hizmetlerinin anlık suçların önlenmesinde etkili olmasına rağmen suça neden olan etkenleri tespit etme noktasında yetersiz kalmasıdır (Gürer ve Gönültaş, 2015:292).

“İstihbarat Destekli Polislik”, istihbaratın, suç ve suçlu ile mücadelede karanlık noktaları aydınlatan, isabetli kararlar alınmasını sağlayan, operasyonların başarı ile sonuçlanmasına yarayan önemli bir unsur olduğunu savunan; istihbaratı kullanmayan bir kolluk biriminin olayları aydınlatmada etkili olamayacağını öngören; kolluk birimlerinin her kademesinde istihbaratın kullanılmasını, sonuçların kıymetlendirilmesini ve değerlendirilmesini vurgulayan bir yaklaşımdır. Buna göre

istihbarat faaliyetleri kolluk birimleri tarafından içselleştirilmeli, her birimde ve alanda etkili bir şekilde kullanılmalıdır (Gül ve Köksal, 2015: 260).

Çağdaş kolluk anlayışına ilişkin değerlendirmeler neticesinde aşağıda belirtilen özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir:

- Çağdaş kolluk anlayışı anayasal niteliktedir. İnsan haklarını koruma odaklıdır.
- Çağdaş kolluk anlayışında kolluk teşkilatları ve mensupları güvenlik hizmetini sunduğu halka yakın olarak faaliyet yürütmeyi taahhüt etmektedir. Kolluk personeli suçu önleme hususunda kendilerini toplumla birlikte çalışan bir paydaş olarak görmektedir.
- Zor kullanma, ilgili mevzuat dâhilinde, gerekli olduğu durumlarda kontrollü ve orantılı olarak kullanılmaktadır.
- Çağdaş kolluk anlayışında şeffaflık ve hesap verebilirlik ön plandadır. Kolluk kuvvetleri; politikaları, uygulamaları, eğitim yöntemleri gibi hususlarda kamuya karşı şeffaf olmalı; bu prensip çerçevesinde güvenlik hizmeti sunduğu halka hesap verebilmeli, halkın güvenlik hizmetlerine yönelik beklenti ve taleplerini dinlemeli, halk ile işbirliğini esas alan stratejiler geliştirilmelidir.
- Çağdaş kolluk anlayışında kolluk teşkilatları sürekli iyileşmeyi taahhüt eden, etkili kolluk uygulamaları ile ilgili araştırmaları izleyen ve uygulayan ve mensuplarının sürekli birlikte öğrenmeyi öğrendikleri öğrenen örgüt niteliğindeki birimlerdir (Improving Police, 2019:6).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOLLUĞUN HESAP VEREBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA İÇ DENETİM VE SİVİL GÖZETİM

Çalışmanın bu bölümünde kolluk kuvvetlerinin denetiminde iç mekanizmalar ve sivil gözetim konuları tartışılmaktadır.

3.1. Kolluk Kuvvetlerinin Denetiminde İç Mekanizmalar

Bu başlık altında sırasıyla idari denetim ve disiplin kurulları tarafından denetim konuları ele alınmaktadır.

3.1.1. İdari Denetim

İdari teşkilatların eylemlerinin, işlemlerinin ve kararlarının yönetim içi usullerle denetlenmesinin başında idari denetim gelmekte olup idari denetim, hiyerarşik denetim ve idari teftiş olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Tortop vd., 2017:127).

Her kamu kurumunda olduğu gibi kolluk teşkilatları da ast-üst biçiminde örgütlenmiştir. Ast-üst biçimindeki örgütlenmeler hiyerarşik yapıyı ortaya çıkarmakta, bu bağlamda üstlerin astlarını denetlemesi de hiyerarşik denetim olarak adlandırılmaktadır. Kolluk teşkilatlarında görevli amir ve üst konumundaki personel, kendi emrindeki personelin işlemlerini denetlemek ve onları yönlendirmekle yükümlüdür.

Astlar görevlerini yerine getirirken yalnızca yasaları uygulamamakta aynı zamanda üstlerin yönetim anlayışı ve politikaları doğrultusunda hareket etmektedir. Hiyerarşik üstler, astları üzerinde hukuka uygunluk; yerindelik; verimlilik, tutumluluk ve etkinlik; aynı zamanda hükümet politikaları ve kalkınma planlarındaki hedef ve ilkeler kapsamında denetim yetkisine sahiptir. Üstler, hiyerarşik denetim vasıtaları aracılığıyla astlarının işlemlerini onaylamakta, değiştirmekte, uygulamasını geciktirebilmekte veya iptal edebilmektedir (Eryılmaz, 2017: 375).

Astı, üste bağlayan hiyerarşi, üste, memurun kişisel statüsü ve hukuki işlemlerine yönelik birtakım yetkiler vermektedir. Bu yetkiler disiplin cezası verebilme yetkisi ve astının ilerleme ve yükselmesine vereceği sicil raporları ile etkili olabilme yetkisi iken üstün, astın hukuki işlemleri ile ilgili olarak sahip olduğu yetkiler; direktif yetkisi ve

hukuki işlemlerin ardından denetleme yetkisi olarak sıralanabilir (Tortop vd., 2017:128). Denetim hiçbir istek olmaksızın hiyerarşik amir tarafından resen yapılabileceği gibi, üçüncü kişilerin başvurusu üzerine hiyerarşik müracaat şeklinde de gerçekleşmektedir (Tortop vd., 2017:129).

İdari teftiş ise her kademedeki memurların, üst kademedeki yürütmeye yetkili otorite adına denetlenmesi şeklinde icra edilmektedir. İdari teftişi, hiyerarşik denetimden ayıran en önemli fark, idari teftişin yürütme yetkileri bulunmayan müfettişler tarafından yapılmasıdır. Bu sebeple idari teftiş yürütmeye yetkili makam adına yapılmasından ötürü daha çok kurmay hizmet niteliğindedir (Tortop vd., 2017:129). İdari teftişte; planlama, organize etme, iletişim, koordinasyon, denetim ve sevk-idare ile ilgili işlem ve eylemler idare adına müfettişlerce denetlenmektedir. Müfettişler tarafından hazırlanan belgeler denetimin yapılmasının ardından karar makamlarına sunulmaktadır (Parlak, 2016:235). Özetlemek gerekirse, bir genel kolluk uygulamasında, bu uygulamayı yapan genel kolluk makamının hiyerarşik üstüne başvurmak suretiyle hukuka aykırı olan veya yerinde olmayan idari işlemin kaldırılması, geri alınması veya değiştirilmesi istenebilmektedir.

İdari başvuru yolları neticesinde idarenin alacağı karar icrai, uygulanabilir ve idareyi bağlayıcı nitelikte olacaktır. Fakat kişilerin istedikleri hakları elde etme ihtimalleri başvuruya ilişkin karar yine idare tarafından verilmesinden dolayı düşüktür. Yani kişilerin hak ve hürriyetleri, yine bu hak ve hürriyetleri ihlal eden idare tarafından korunmaktadır. Bu sebeple temel hak ve hürriyetlerin idarenin dışındaki tarafsız ve bağımsız makamlarca korunması önem arz etmektedir (Gözler, 2016:140).

3.1.2. Disiplin Kurulları Tarafından Denetim

Kolluk personeline verilebilecek olan disiplin cezalarından kısa süreli durdurma, uzun süreli durdurma, meslekten çıkarma ve devlet memurluğundan çıkarma cezaları disiplin amirleri tarafından değil sadece disiplin kurulları tarafından uygulanabilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, Çizelge 3 ve Çizelge 4).

Emniyet teşkilatında disiplin ve soruşturma işlemlerini yürütmek üzere illerde ve eğitim-öğretim kurumlarında polis disiplin kurulları, merkezde ek olarak Merkez

Disiplin Kurulu ve Yüksek Disiplin Kurulu teşkil edilmiştir. İl disiplin kurulları vali yardımcısı başkanlığında; il hukuk işleri müdürü (bulunmadığı takdirde il hukuk işleri şube müdürlüğünün bağlı olduğu vali yardımcısı), Emniyet müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcılarında biri (müdür yardımcısı yoksa en yüksek rütbeli amir), asayiş şube müdürü ve personel şube müdüründen oluşmaktadır. Eğitim ve öğretim kurumlarındaki polis disiplin kurulları, kurum müdürünün başkanlığında; en kıdemli üç amir ve aynı kurumdaki öğretmenler arasında Emniyet Genel Müdürü tarafından seçilen bir kişinin katılımıyla oluşmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Disiplin Kurulu, personel işleriyle görevli genel müdür yardımcısının başkanlığında; personel daire başkanı, Polis Teftiş Kurulu Başkanı tarafından görevlendirilecek bir polis başmüfettişi, Emniyet Genel Müdürü tarafından görevlendirilecek bir daire başkanı ve Emniyet Genel Müdürü tarafından görevlendirilecek bir hukuk müşavirinden oluşmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Yüksek Disiplin Kurulu ise, Emniyet Genel Müdürü başkanlığında; Bakan tarafından görevlendirilecek iki emniyet genel müdür yardımcısı, Polis Teftiş Kurulu Başkanı ve Birinci Hukuk Müşavirinden oluşmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.16).

Jandarma teşkilatında mevcut bulunan il jandarma disiplin kurulları vali yardımcısı başkanlığında; il hukuk işleri müdürü (bulunmadığı takdirde il hukuk işleri şube müdürlüğünün bağlı olduğu vali yardımcısı), il jandarma komutanı veya görevlendireceği yardımcılardan biri (komutan yardımcısı yoksa en kıdemli subay), asayiş şube müdürü ve personel şube müdüründen oluşmaktadır. Eğitim ve öğretim kurumlarındaki disiplin kurulları, kurum amiri veya yardımcısının başkanlığında; en kıdemli üç komutan ve aynı kurumdaki öğretmenler arasında ilgili jandarma genel komutan yardımcısı tarafından seçilen bir kişinin katılımıyla oluşmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı Merkez Disiplin Kurulu, personel işleriyle görevli genel komutan yardımcısının başkanlığında; personel başkanı, Hukuk Hizmetleri Başkanlığı disiplin işleri şube müdürü, Jandarma Genel Komutanı tarafından seçilecek üç daire başkanı ve Tayin Daire Başkanından oluşmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulu ise, Jandarma Genel Komutanı veya görevlendireceği yardımcısının başkanlığında; personel işlerinden sorumlu genel komutan yardımcısı, Personel Başkanı, İstihbarat Başkanı, Asayiş Başkanı, Personel Plan ve Yönetim Dairesi

Başkanı, Tayin Daire Başkanı, Kıdem Sicil Şube Müdürü ve Hukuk Hizmetleri Başkanından oluşmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.19).

Sahil Güvenlik Komutanlığında bulunan bölge komutanlığı disiplin kurulları vali yardımcısı başkanlığında; il hukuk işleri müdürü (bulunmadığı takdirde il hukuk işleri şube müdürlüğünün bağlı olduğu vali yardımcısı), bölge komutanı veya görevlendireceği yardımcılardan biri (komutan yardımcısı yoksa en kıdemli subay), harekâttan sorumlu şube müdürü ve personel işlerinden sorumlu şube müdüründen oluşmaktadır. Eğitim ve öğretim kurumlarındaki disiplin kurulları, kurum amiri veya yardımcısının başkanlığında; en kıdemli üç komutan ve aynı kurumdaki öğretmenler arasından ilgili Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından seçilen bir kişinin katılımıyla oluşmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı Merkez Disiplin Kurulu, personel işlerinden sorumlu sahil güvenlik komutan yardımcısının başkanlığında ve onun belirleyeceği iki daire başkanı, bir şube müdürü ve bir kurum avukatından oluşmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulu ise, Sahil Güvenlik Komutanının veya görevlendireceği komutan yardımcısının başkanlığında, Personel Başkanı, Harekât Başkanı, Atama Daire Başkanı ve Hukuk Hizmetleri Başkanından oluşmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.22).

Yukarıda belirtilen disiplin kurullarının belirlenmesinde, disiplin cezasının ağırlığı ve söz konusu personelin kıdem durumu etkili olmaktadır. Kolluk teşkilatlarında teşkil edilmiş disiplin kurulları devlet memurluğundan çıkarma cezası haricindeki diğer yaptırımları uygulayabilmektedir. Devlet memurluğundan çıkarma cezası ise İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilebilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, Ek m.5).

3.2. Sivil Gözetim

Bu başlık altında sırasıyla kavramsal olarak sivil gözetim, sivil gözetimin gerekliliği, sivil gözetimde öngörülen yapı, sivil gözetimin boyutları ve İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi ele alınmaktadır.

3.2.1. Kavramsal Olarak Sivil Gözetim

Kolluğun sivil gözetimi, tüm demokrasilerde kritik öneme haiz bir konudur. Kolluğun hesap verebilirliğinin sağlanamadığı demokrasiler, diğer kamu çalışanlarından farklı olarak kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale yetkisine sahip kolluk mensuplarının hak ihlaline sebep olan uygunsuz davranışlarına herhangi bir yaptırım uygulanmaması neticesinde bir polis devletine dönüşebilmektedir (Roach, 2014:29).

Kolluk kuvvetlerinin sivil gözetiminin, 1960'lardan bu yana tartışıldığı; bu tartışmaların ise özellikle kolluk kuvvetlerinin müdahalesi sonucunda meydana gelen ölüm ve yaralanma olaylarının ardından yoğunlaştığı görülmektedir. Kolluk teşkilatları, seçilmiş belediye başkanları; belediye meclisleri, savcılık makamları, mahkemeler; eyalet mevzuatı ve federal mevzuat aracılığıyla sivil gözetim altındadır. 1960'lı yılların başından bu yana, kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğini artırmak ve kamu güvenini temin etmek üzere kolluk teşkilatının yöneticisini seçmek, politika geliştirme ve disiplinin tesis edilmesi sürecine dâhil olmak gibi işlevleri içeren farklı gözetim yöntemleri de gelişmiştir (Stephens vd., 2018: 1).

Uluslararası seviyede kabul gören tek bir tanımı olmamakla birlikte 'sivil gözetim' kavramı 'Kolluk birimlerinin, faaliyetlerinin ve bunların dayanağını teşkil eden politikaların çok katmanlı ve devamlı olarak sivil otoritelerce izlenmesi' şeklinde tanımlanmaktadır. Sivil kelimesi ile "polis veya asker olmayan" yapılar kastedilmektedir. Sivil otoriteler kavramı ile parlamento, hükümet, yargı, bağımsız organizasyonlar veya sınırlı düzeyde teftiş yapmak üzere kamu otoriteleri tarafından tanınan vatandaş grupları kastedilmektedir (İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi, 2019). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sivil gözetim kavramı ile kolluk personeli tarafından sergilenen uygunsuz davranışlar veya aşırı güç kullanımı gibi bireysel düzeyde gerçekleşen hak ihlalleri ile kurumsal düzeyde politikaların izlenmesi anlatılmaktadır (Koyuncu, 2010:114). Yani sivil gözetimin konusunu aşırı güç kullanımı veya yetki sınırlarının aşımı gibi durumlar neticesinde oluşan bireysel düzeydeki insan hakları ihlalleri ve kurumsal politikalar oluşturmaktadır. 'Sivil gözetim' terimi yerine 'demokratik denetim' veya 'sivil denetim' gibi terimlerin de kullanıldığı (Zabunoğlu, 2016: 461); uluslararası alanyazında sivil gözetim kavramı için

‘civilian oversight’ karşılığının kullanıldığı görülmektedir. ‘Oversight’ ise kelime anlamı olarak gözetim, denetim veya nezaret etmek gibi anlamlara gelmektedir.

3.2.2. Sivil Gözetimin Gerekliliği

Kolluk personeline diğer kamu görevlilerinden farklı olarak kamu düzenini sağlama, uyarıda bulunma, durdurma ve kimlik sorma, silah kullanma gibi birtakım yetkiler verilmiştir. Bu sebeple gerekli koşullar oluştuğunda kişi hak ve özgürlüklerine müdahale yetkisine sahip kolluk personelinin denetlenmesi ve kontrol altında bulundurulması önem arz etmektedir. Kişi hak ve özgürlüklerinin korunması, demokratik hakların geliştirilmesi, bu hakların vatandaşlarca kullanımının garanti altına alınması için söz konusu denetim ve kontrolün sivil otoriteler tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Güç kullanma yetkisine sahip tek meşru kurum devlet olup, devlet, güç kullanımı esnasında demokratik yollarla seçilmiş meşru yönetimin gözetim ve denetiminde olmalıdır.

Kolluk, hukuk devletinin gereği olarak sahip olduğu yetkileri kullanırken kanunlara ve hukuk kurallarına uygun davranmakla sorumludur. Kolluğa münhasır olarak verilen yetkilerin kullanımına dair esaslar ve sınırlar kanunlarda belirtilmektedir. Bu sebeple kullanılan yetkinin kanunlarda belirtilen esaslar dâhilinde kullanılması zorunludur. Seçilmiş veya atanmış diğer yöneticiler gibi kolluk faaliyetlerinin de şeffaf ve hesap verebilir olması gerekmektedir.

Kolluk personelinin görevlerini yerine getirmeleri ve yetkilerini kullanmaları sırasında meydana gelen hak ve özgürlük ihlalleri iç denetim mekanizmaları tarafından incelenmektedir. Bununla birlikte kurum içi denetim mekanizmaları her zaman yeterli olmayabilmektedir. Kolluk kuvvetlerinin denetiminde hiyerarşik amirler ve disiplin kurulları aracılığıyla yapılacak denetimlerin yanında yasama, yürütme, yargı, sivil toplum kuruluşları ve medya tarafından gerçekleştirilecek denetimler de önem arz etmektedir. Denetimde esas olan denetçinin tarafsızlığı ve bağımsızlığıdır. Bu sebeple kolluk kuvvetlerinin denetimi kolluk kuvvetleri tarafından değil, bağımsız ve tarafsız otoriteler tarafından yapılmalıdır (Önen ve Güngör, 2018: 19)

3.2.3. Sivil Gözetim Mevzuatı ve Görevli Kurumsal Yapılar

Bu alt başlıkta Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından sivil gözetime ilişkin öngörülen yapı incelenmektedir.

3.2.3.1. Birleşmiş Milletler (BM) ve Kolluğun Sivil Gözetimi: Süreç ve Uygulama

İkinci Dünya Savaşı, insan haklarının devletlerin egemenlik yetkileri çerçevesinde bir iç mesele olarak görülmesinin ne kadar olumsuz sonuçlar doğurabileceğini kanıtlamış, dönemin faşist ve nasyonal sosyalist iktidarları, insanlık tarihindeki en büyük hak ihlallerini gerçekleştirmiştir. Savaşın sona ermesi ile birlikte, insan haklarının yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası düzeyde birtakım denetim mekanizmaları ile korunması gerektiği fikri benimsenmiştir (Uygun, 2017:583). 1945'te BM'nin kurulmasının ardından BM Genel Kurulu tarafından 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edilmiştir. Müteakiben, BM Şartı kapsamında 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan hususları denetlemek üzere BM İnsan Hakları Komisyonu'nun kurulduğu, daha sonra ise Komisyon'a yönelik eleştirilerin artması nedeniyle 2006 yılında kurulan İnsan Hakları Kurulu'nun, Komisyon'un yerini aldığı görülmektedir. İnsan Hakları Kurulu, sistematik ve ağır nitelikteki insan hakları ihlallerini incelemektedir. Bununla birlikte belirli bir ülke veya insan hakları sorununa ilişkin inceleme yapmak üzere özel raportörlerin de faaliyet yürüttüğü görülmektedir. Özel raportörler tarafından ülke ziyaretleri düzenlenmekte, tespit ve tavsiyeleri içeren rapor tanzim edilmektedir (Birleşmiş Milletler-Denetim Usulleri, 2019). Özel raportörler tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik hazırlanan raporlarda, işkence veya diğer kötü muamele iddialarını araştırmaya yetkili, bağımsız ve tarafsız bir soruşturma mekanizması oluşturulmasının tavsiye edildiği, bu mekanizmaların soruşturmaya konu işkence eylemlerini yerine getirdiği iddia edilen kurum dışında yer almasının önem arz ettiğinin belirtildiği görülmektedir (Human Rights Council, 2006:23).

BM bünyesinde kabul edilen bazı antlaşmaların taraf devletlerce uygulanıp uygulanmadığını denetlemek üzere bağımsız uzmanlardan oluşan komiteler teşkil edilmiştir. BM Şartı'na bağlı olarak uygulanan denetim usullerinden farklı olarak Komite tarafından denetim yapılabilmesi için öncelikle taraf devletin ilgili insan hakları

antlaşmasına taraf olması gerekmektedir (Birleşmiş Milletler-Denetim Usulleri, 2019). Aşağıda insan hakları ile ilgili denetim işlemleri ile görevli İşkenceye Karşı Komite ve İnsan Hakları Komitesi ele alınmaktadır.

3.2.3.1.1. BM İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ve İşkenceye Karşı Komite

BM Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1984 tarihinde kabul edilmiş; imza, onay ve katılıma açılmıştır. 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Türkiye tarafından da 25 Ocak 1988 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme; işkence ve diğer zalimane, gayrıinsani veya küçültücü muamele veya cezaya karşı mücadeleyi etkinleştirmeyi amaçlamaktadır. Sözleşmenin 2'nci maddesine göre taraf devletler, işkence olaylarını önlemek için etkili kanuni, idari, adli ve diğer tedbirleri almakla mükelleftir. 12'nci maddede ise işkence olaylarında yetkili merciler tarafından ivedi ve tarafsız bir şekilde soruşturma yürütülmesi gerektiğine ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Taraf devletlerin uygulamalarının gözetimi için 17'nci madde uyarınca İşkencenin Önlenmesi Komitesi oluşturulmuştur.

İşkenceye Karşı Komite, taraf devletlerin her dört yılda bir Komiteye sunmakla yükümlü olduğu raporları incelemekte ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Komite tarafından Sözleşme'de yer alan hususlara ilişkin genel yorumlar yayımlanmakta, bireysel ve devletlerarası başvurular kabul edilmekte ve incelenmektedir. Belirtilen hususlar Türkiye Cumhuriyeti tarafından da tanınmıştır. Taraf devletlerin birinde sistematik işkenceye dair şüphe duyulması halinde Komite tarafından soruşturma usulü de devreye sokulabilmektedir. Bunun için, taraf devletin Komite'nin soruşturma yetkisini kabul ettiğini ilan etmesi gerekmektedir (İşkenceye Karşı Komite, 2019).

Komite tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne ilişkin raporlar incelendiğinde, bağımsız bir kolluk şikâyet mekanizmasının bulunmaması ve yetkili makamlar tarafından kolluk personelinin şiddet, kötü muamele ve işkence suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması yönündeki eksikliklerin eleştirildiği (Committee Against Torture, 2010:4); işkence ve kötü muamele iddialarında ivedi bir şekilde, tarafsız ve etkili soruşturmalar yürütülmesi ve şeffaf bir şikâyet sistemi tesis edilmesi yönünde önerilerde bulunulduğu görülmektedir (Committee Against Torture, 2003:3).

3.2.3.1.2. BM İnsan Hakları Komitesi

Komite, taraf devletlerce sunulan raporları incelemekte ve değerlendirmektedir. Taraf devletlerce beş yılda bir Komite'ye rapor sunma zorunluluğu bulunmaktadır. Komite'ye bireysel ve devletlerarası başvuru mümkündür. Söz konusu yetki Türkiye Cumhuriyeti tarafından da tanınmıştır (İnsan Hakları Komitesi, 2019).

Komite tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik olarak hazırlanan raporlarda kolluk mensuplarına yönelik işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele iddialarının yüksek olduğunun ve söz konusu iddiaları etkili ve bağımsız bir şekilde soruşturacak bağımsız mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunun ifade edildiği görülmektedir (Human Rights Committee, 2012:3).

3.2.3.2. Avrupa Konseyi ve Kolluğun Sivil Gözetimi: Süreç ve Uygulama

İnsan haklarının uluslararası alanda korunması konusunda gerek BM nezdinde, gerekse bölgesel düzeyde yürütülmekte olan çalışmalarda en başarılı sonuçlar alan örgüt Avrupa Konseyi olarak değerlendirilebilir. Bu alt başlık kapsamında yaşam hakkının temini; işkence, insanlık dışı ve kötü muamelenin önlenmesi; kolluk personeli tarafından icra edilen uygulamaların etkin biçimde soruşturulması konularında temel hak ve özgürlükleri teminat altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve verdiği kararlar neticesinde geliştirmiş olduğu içtihatlar ile sistemin koruyucusu hükmündeki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); işkence ve kötü muamelenin gerçekleşmeden önce önlenmesi amaçlayan İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Avrupa Sözleşmesi ve Sözleşme tarafından denetim organı olarak teşkil edilmiş Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK), kolluk kuvvetlerinin uymaları gereken etik kuralları belirleyen Avrupa Polis Etiği Kuralları ve İnsan Hakları Komiserliği raporları incelenmektedir. Ayrıca, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde kolluğun sivil gözetimi ile ilgili yapılar, bu yapıların görev ve yetkileri ile yasal dayanakları ve kapsamı Ek-1'de sunulmaktadır.

3.2.3.2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, yaygın olarak bilinen adıyla AİHS 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da imzalanmış ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Salihpaşaoğlu, 2009:253). AİHS, hiç şüphesiz insan haklarının korunması kapsamında en önemli belgelerden biridir. AİHS’nin insan hakları açısından getirmiş olduğu koruma sistemi, dünyadaki diğer örneklerden daha etkili ve gelişmiş bir sistem niteliğindedir. Söz konusu sözleşme ile tarihte ilk kez, egemen bir devlet, egemenlikleri altındaki bireylerin hukuken bağlayıcı kararlar vermeye yetkili uluslararası bir mahkemeye başvurmalarını kabul etmiştir (Uygun, 2017:585). Bu anlamda AİHS yalnızca insan haklarının korunmasını sağlayan bir belge niteliğinde değil, aynı zamanda Batı demokrasisini somuta indirgeyen bir sözleşmedir. Sözleşmenin önemi, teminat altına aldığı hak ve özgürlüklerden ziyade, ortak güvence sistemine dayalı bir uluslararası yargısal denetim mekanizması kurması ve bu güvencelerin yaptırıma bağlamasıdır (Kalabalık, 2015:118). Söz konusu yaptırım makamı AİHM’dir. 10 Mart 1954 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından, AİHS’ne ilişkin onay belgesi verildiği, 28 Ocak 1987 yılında ise vatandaşlarına bireysel başvuru hakkının tanındığı görülmektedir (Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu, 2019:4). Avrupa Konseyi’nin kurucu üyelerinden Türkiye Cumhuriyeti, AİHM’nin zorunlu yargı yetkisini 1990 yılında kabul etmiştir (Avrupa Konseyi, 2011). Sözleşme AİHM aracılığıyla bireye, hakları çiğneyen devlete karşı İnsan Hakları Mahkemesine başvuru imkânı tanımaktadır (Salihpaşaoğlu, 2009:255). Bununla birlikte AİHM tarafından verilen kararlar, bir iç hukuk işleminin iptali şeklinde değildir. İşlemin AİHS’ye aykırı olduğu belirtilmekte ve ilgili devlet tazminata mahkûm edilmektedir. Pek çok devletin tazminat ödemekle yetinmeyip ilgili işlemleri ilga ettiği veya değiştirdiği görülmektedir (Gözler, 2016:145).

AİHM, verdiği kararlar neticesinde geliştirmiş olduğu içtihatlar ile Sözleşmeye taraf ülkelere birtakım yükümlülükler yüklemektedir. Etkin soruşturma yükümlülüğü de bunlardan biridir. Etkin soruşturma yükümlülüğü ile Sözleşmede geçen haklardan birinin ihlali halinde yetkili makamlarca gerekli inceleme ve araştırmaların yapılarak sorumluların tespiti ve adli makamlar önüne çıkarılması kastedilmektedir. Bu anlamda

taraf devletlere ihlal edilen hak ile ilgili olarak soruşturmanın nasıl, ne şartlarda ve kim tarafından yürütüleceği hususlarında yükümlülükler yüklenmektedir (Bilge, 2014:369). Etkin soruşturma hususunda AİHM tarafından verilen kararlarda usule ilişkin olarak, resmi bir soruşturmanın yapılması; soruşturmanın olaya müdâhil olmayan farklı kişiler tarafından yürütülmesi; soruşturma ile maddi delil ve sorumluluğun tespiti; soruşturmanın geciktirilmemesi ve soruşturma sürecinin kamuoyu tarafından izlenmesine imkan sağlanması şartlarının öngörüldüğü izlenmektedir (Garlicki, 2003:85).

Sözleşmenin 2'nci maddesi "Yaşam hakkı" başlığı ile herkesin yaşam hakkının yasa ile korunduğunu, ilgili yasa ile verilen ölüm cezası dışında hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemeyeceğini düzenlemektedir. 3'üncü maddede ise hiç kimsenin işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulamayacağını belirtmektedir. Yaşam hakkını düzenleyen 1'inci madde ile kolluk kuvvetleri tarafından aşırı şiddet uygulanması ve kolluk kuvvetlerinin müdahalesi sonucu meydana gelen ölüm olaylarının yetkililer tarafından etkin bir şekilde soruşturulması hususları vurgulanmaktadır. 3'üncü maddede belirtilen işkence yasağı ile kolluk kuvvetlerince yapılan işkence olaylarına ve insanlık dışı gözaltı koşullarına dikkat çekilmektedir.

Anayasa Mahkemesi tarafından 7 Şubat 2008 tarihinde verilen kararda, söz konusu sözleşmenin iç hukukumuzun bir parçası haline geldiği, Sözleşmede yer alan hususların yasa hükmünde; AİHM kararlarının ise bağlayıcı nitelikte olduğu tasdik edilmiştir. Böylelikle AİHS ve AİHM içtihatları, hukukumuzun kaynakları arasındaki yerini almıştır. Bununla birlikte, 2010 yılında gerçekleşen Anayasa değişikliği ile Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı kabul edilmiştir. Bu değişiklik ile AİHM nezdinde Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davaları azaltmak ve söz konusu sorunları iç hukuk çerçevesinde çözmek amaçlanmıştır. Yasal düzenleme ile birlikte Anayasa ile güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, AİHS ve buna ek olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlali gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabilmektedir (Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Politikaları, 2011).

AİHM tarafından 1959-2019 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili;

- 3645 vakanın ele alındığı, bunlardan 3224'ünde Türkiye Cumhuriyeti aleyhine hüküm verildiği,
- 2'inci maddede düzenlenen "Yaşam hakkı" ile ilgili 141 vakada,
- 2'inci maddede düzenlenen "Yaşam hakkı" ihlali ile ilgili etkili soruşturma yürütülmediği hususunda 221 vakada,
- 3'üncü maddede düzenlenen "İşkence yasağı" ile ilgili 31 vakada,
- İnsanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ile ilgili 339 vakada,
- İşkence yasağı ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ile ilgili etkili soruşturma yürütülmediği hususunda 2019 vakada Türkiye Cumhuriyeti aleyhine hüküm verildiği görülmektedir (Violations by Article and by State, 2020).

Söz konusu istatistikler değerlendirildiğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu ile birlikte haklarında en çok ihlal kararı verilen ülkeler arasında olduğu görülmektedir.

3.2.3.2.2. Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ve İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK)

Avrupa Konseyi üyeleri tarafından imzalanan diğer bir sözleşme "İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelelerin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"dir. Sözleşme, 26 Kasım 1987 tarihinde imzalanarak 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye tarafından 11 Ocak 1988 tarihinde imzalanmış, 25 Şubat 1988 tarihinde onaylanmış ve 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile işkence ve kötü muamelenin gerçekleşmeden önce önlenmesi amaçlanmış ve denetim organı olarak da AİÖK teşkil edilmiştir. Komite tarafından ziyaretler düzenlenmek suretiyle hürriyetinden yoksun bırakılan kişilere yapılan muamele incelenmektedir (İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelelerin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, m.1). Taraf devletler Komite tarafından düzenlenecek

ziyaretlere izin vermekten ve Komite ile işbirliğinden sorumludur. Komite'nin gözetim yerlerine sınırsız erişim yetkisi bulunmaktadır (Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi, 2019). Komite tarafından yürütülen çalışmalarda taraf devletler ile işbirliği esastır. Bununla birlikte Komitenin tavsiyelerine uyulmaması halinde, Komite tarafından söz konusu devlet hakkında kamu açıklaması yapılmasına karar verilebilmektedir. Sözleşme ile getirilen denetim mekanizmasının tek yaptırımı budur (Seven, 2005:112).

3.2.3.2.3. Avrupa Polis Etiği Kuralları

Avrupa Polis Etiği Kuralları (*The European Code of Police Ethic*), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince 19 Eylül 2001 tarihinde kabul edilen 10 Sayılı Tavsiye Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kurallar kapsamında polisin amaçları, hukuk devletinde polisin yasal dayanakları, polis ve ceza adalet sistemi, polisin kurumsal yapısı, polis uygulamaları/müdahaleleri için ana ilkeler, hesap verebilir olma ve polisin kontrol edilmesi, araştırma ve uluslararası işbirliği konuları ele alınmaktadır (Sayın, 2006:155).

Kolluk etik ilkeleri, Avrupa'da polis etiği olarak tanımlanmakla birlikte polis teşkilatı dışındaki diğer iç güvenlik birimleri de (jandarma ve sahil güvenlik) kavrama dâhildir.

Avrupa Polis Etiği Kuralları'nın "Polisin kurumsal yapısı" başlıklı 4'üncü bölümünde, polisin sivil toplum içindeki görevlerini yerine getirirken sivil yetkililerin sorumluluğu altında çalışmaları gerektiği ve her kademedeki polis personelinin, yaptıklarından, ihmallerinden veya emri altındakilere verdikleri emirlerden şahsen sorumlu ve hesap verebilir olmaları gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Polis Etiği Kuralları, 2019).

"Polis uygulamaları/müdahaleleri için ana ilkeler" başlıklı 5'inci bölümünde polisin, yapmayı planladığı uygulamaların yasallığının her zaman teyit edilmesi ayrıca görevlerin, tarafsızlık ve ayırım yapmama prensipleri rehberliğinde dürüst bir şekilde yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Avrupa Polis Etiği Kuralları, 2019).

"Hesap verebilir olma ve polisin kontrol edilmesi" başlıklı 6'ncı bölümünde polisin, devlete, vatandaşlara ve onların temsilcilerine karşı hesap verebilir olması ve etkin bir dış denetime tabi tutulması; polis üzerindeki kontrolün devlet tarafından yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında bölüştürülmesi; kamu otoritelerinin, polise yönelik şikâyetlerin araştırılması için etkili ve tarafsız işleyen bir prosedürü güvence altına

alması; toplum ile polis arasında, iletişim ve karşılıklı anlayış üzerine kurulu hesap verme mekanizmalarının geliştirilmesi ve üye ülkelerde polis etik kurallarının geliştirilmesi ve uygun kurumlarca gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir (Sayın, 2006:160).

Avrupa Polis Etiği Kuralları ışığında, 24 Ekim 2007 tarihinde dönemin İçişleri Bakanı Sayın Beşir ATALAY ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Hayati YAZICI tarafından kolluk personelinin görev esnasında uyması gereken ilkeleri belirlemek ve adalet, tarafsızlık, dürüstlük, liyakat, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde hareket etmelerini temin üzere “Kolluk Etik İlkeleri” yayımlanmıştır.

Kolluk kuvvetlerinin görevini yerine getirirken yaşam hakkına ve diğer temel hak ve özgürlüklere saygı duymaları; kimseye eziyet, işkence, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı muamelede bulunmamaları; görevlerini yerine getirirken tarafsız davranmaları ve ayırım yapmamaları gerekmektedir (Kolluk Etik İlkeleri, 2007).

Söz konusu etik ilkelerin 21’inci maddesi, Avrupa Polis Etiği Kuralları ile paralel olarak kolluk personelinin eylemlerinden, ihmallerinden ve verdikleri emirlerden şahsi olarak sorumlu olduğunu ve topluma karşı hesap verebilir olması gerektiğini; 22’nci maddesi, kolluk faaliyetlerinin ilgili mevzuat kapsamında yasama, yürütme ve yargının denetimine açık olması gerektiğini; 23’üncü maddesi, kolluk personeli aleyhine yapılan şikâyetlerin herhangi bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde ivedilikle ve tarafsız bir şekilde soruşturulması gerektiğini; 24’üncü maddesi ise kolluk görevine yönelik ihbarların titizlikle araştırılması gerektiğini belirtmektedir.

3.2.3.2.4. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği Raporları

Avrupa Konseyi dâhilinde İnsan Hakları Komiserliği’nin kurulması ile ilgili çalışmalara, 10-11 Ekim 1997 tarihinde gerçekleştirilen İkinci Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi ile başlanmış, Bakanlar Komitesi’nin 7 Mayıs 1999 tarih ve 99 (50) sayılı kararı ile kuruluşu tamamlanmıştır. Avrupa Konseyi üyesi ülkeler Komiser tarafından ziyaret edilmekte ve ziyarete ilişkin olarak rapor tanzim edilmektedir (Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, 2019).

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği tarafından yayımlanan raporlarda insan hakları ihlalinde bulunan kolluk personelinin cezasız kalmaması, bu ihlallerin kök nedenleriyle mücadele edilmesi ve yargı tarafından önceliklendirilmesi belirtilmekte, kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinde etkin soruşturmalar yürütülmesi gerektiği ayrıca Türk makamlarına kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri inceleyecek bağımsız bir mekanizma kurma yönünde çağrıda bulunmaktadır (Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, 2013:2; Avrupa İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammerberg Raporu, 2011:12)

3.2.3.3. Avrupa Birliği (AB) ve Kolluğun Sivil Gözetimi: Süreç ve Uygulama

Bu alt başlık kapsamında Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik olarak hazırlanmış Avrupa Komisyonu İlerleme Raporlarında ve Katılım Ortaklığı Belgelerinde kolluğun sivil gözetimi konusu incelenmektedir.

3.2.3.3.1. İlerleme Raporlarında Kolluğun Sivil Gözetimi

Avrupa Komisyonu 1998 yılından itibaren aday ülkeleri Kopenhag kriterlerine uyum açısından değerlendirmekte ve bu konuda raporlar yayımlamaktadır. Bu raporların 2016 yılına kadar “İlerleme Raporu”, daha sonra ise “Ülke Raporu” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Söz konusu belgeler, Komisyonunun görüş ve değerlendirmelerini tek taraflı olarak yansıtmaktadır. Raporlara ilişkin değerlendirmeler, basın açıklamalarıyla ve Komisyonuna yapılan geribildirimler aracılığıyla paylaşılmaktadır (Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, 2019).

Bu kapsamda yayımlanan Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 1998 Düzenli Raporunda; “Türkiye'deki belirgin sorunlar” başlığı altında süregiden işkence, kaybolma ve yargısız infaz olaylarına vurgu yapılmış; gözetiminde bulunan kişilerin mahkemeye çıkarılmadan önce karakollarda işkenceye maruz bırakıldığı iddia edilmiştir. Bu vakaların kolluk kuvvetlerinin denetimi ve gözetimi konusunda soru işaretlerine neden olduğu, söz konusu görevliler için uygun disiplin standartlarının mevcut olmadığı, işkence ve kötü muameleden dolayı kolluk personeline başlatılan kovuşturmanın hafif mahkûmiyet kararlarıyla sonuçlandığı vurgulanmıştır (s.12). Ordunun sivil denetiminin olmadığı iddia edilerek bu durum kaygı verici olarak

nitelendirilmiştir (s.17, *Jandarma Genel Komutanlığının, 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve söz konusu kararneminin kabulüne ilişkin 6755 sayılı kanun öncesinde eğitim ve öğretim ile askerî kanun ve nizamların kendisine verdiği görevler yönünden Genelkurmay Başkanlığına bağlı olması sebebiyle, ilerleme raporlarında Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ilişkin hususların o dönemde silâhlı, askerî bir güvenlik ve kolluk kuvveti olan Jandarma Genel Komutanlığını da ilgilendirdiği değerlendirilmektedir*).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 1999 Düzenli Raporunda; Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi'nin bir delegasyonu tarafından tespit edilen işkence ve kötü muamele vakaları vurgulanmış, güvenlik görevlilerinin işlemiş oldukları suçlardan dolayı sistematik adli takibatlarının yapılmadığı eleştirilmiştir (s.11). Ordu üzerinde sivil denetimin olmadığı iddia edilmiştir (s.11).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2000 Düzenli Raporunda; işkence konusunda karakollarda ve cezaevlerinde TBMM İnsan Hakları Komisyonu tarafından yapılan teftişlerin ardından yayımlanan raporlar vurgulanmış, gelişmeler olumlu olarak karşılanmış, bununla birlikte valilerin ve başsavcılarının sisteme ilişkin yeterli denetim ve gözetim uygulayamaması eleştirilmiştir. Siyasal yaşamda Milli Güvenlik Kurulu'nun oynadığı rolün önemine değinilmiş, Kurul tarafından alınan kararların siyasi süreci güçlü bir şekilde etkilediği belirtilmiştir (s.12).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2001 Düzenli Raporunda; insan hakları ihlallerine ilişkin iddiaların araştırılması amacıyla, polis ve jandarma merkezlerinin Cumhuriyet savcıları tarafından teftiş edilmeye başlanması olumlu olarak karşılanmıştır (s.22). Milli Güvenlik Kurulu'nun yapısına ilişkin Anayasal düzenleme sonucunda (sivil üyelerin sayısının artırılması, istişari yapısının vurgulanması gibi) sivil denetimin ne ölçüde etkili olacağını izlenmesi gerektiği belirtilmiştir (s.19).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2002 Düzenli Raporunda; kötü muamele ve işkence ile mücadeleye, ordu üzerinde sivil denetime değinilmiştir. İşkence ve kötü muameleden suçlu bulunanların genellikle hafif cezalara

çarpıtıldığı, cezaların sıklıkla para cezasına çevrildiği veya tecil edildiği belirtilmiş ve bu hususlar eleştirilmiştir. Cezai takibat yapılması için idari makamlardan izin alınması gerektiği vurgulanmıştır (s.21). Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri kanununda yapılan değişiklikle mülki amirlerin yokluğunda göreve subayların vekâlet etmesi hususunun kaldırılmasının askeri etkinin azaltılması yönünde önemli bir gelişme olduğu nitelendirilmiştir (s.13).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2003 Düzenli Raporunda; yakalama ve gözaltına alma olaylarında Cumhuriyet savcılarının kolluk personeli tarafından yeterince bilgilendirilmediği ve kolluk kuvvetleri üzerindeki denetimlerinin azlığı eleştirilmiştir (s.19).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2004 Düzenli Raporunda; işkence ve kötü muameleyle mücadelede çaba gösterildiği bununla birlikte gözaltına alınanlara hakları konusunda kolluk kuvvetleri tarafından sağlıklı bilgi verilmediği, savcıların kolluk personeli hakkında işkenceye ilişkin olarak yürütülen soruşturmaları gerektiği gibi ve hızlı bir şekilde sonuçlandırmadığı belirtilmiştir (s.152). Askeri otorite üzerindeki sivil denetimin 1999'dan bu yana güçlendirildiği vurgulanmıştır (s.17).

Türkiye 2005 Yılı İlerleme Raporu'nda, Jandarmanın askeri görevleriyle ilgili Genelkurmay Başkanlığına, kolluk görevleriyle ilgili İçişleri Bakanlığına bağlı olması eleştirilmiştir. Sivil denetimin temini için, valilerin ve kaymakamların Jandarma üzerindeki denetiminin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (s.16).

Türkiye 2006 Yılı İlerleme Raporu'nda Jandarma üzerinde sivil denetimin artırılması hususunda önlem alınmadığı belirtilmiştir (s.6).

Türkiye 2007 Yılı İlerleme Raporu'nda "Güvenlik güçlerinin sivil denetimi" başlığının açıldığı görülmektedir. 1997 yılında Genelkurmay Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasında imzalanan Emniyet-Asayiş-Yardımlaşma (EMASYA) Protokolü ile iç güvenlik konularında belirli şartlar oluştuğu takdirde sivil makamlardan herhangi bir talep olmaksızın askeri operasyonlar yürütülebileceği hususu ve Jandarma üzerindeki sivil denetimin güçlendirilmemesi eleştirilmiştir (s.8).

Türkiye 2008 Yılı İlerleme Raporu'nda EMASYA Protokolü ve Jandarma üzerindeki sivil denetimin güçlendirilmemesi gerektiği tekrar eleştirilmiştir (s.8). İçişleri Bakanlığı tarafından kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin soruşturulmasına yönelik bağımsız bir ulusal mekanizma kurulması için çalışmalar yürütüldüğü vurgulanmıştır (s.12).

Türkiye 2009 Yılı İlerleme Raporu'nda, askeri mahkemelerin yargı yetkisinin sınırlandırılması konusundaki gelişmelere vurgu yapılmış ve bu gelişmeler olumlu karşılanmıştır (s.11). Vatandaşların kolluk hizmetlerine ilişkin şikâyetlerinin soruşturulması amacıyla bağımsız bir ulusal mekanizma oluşturulması hazırlıklarının Haziran ayında sonuçlandırıldığı, kanun taslağının tamamlanarak TBMM'ye sunulması için İçişleri Bakanının kararının beklendiği belirtilmiştir (s.15). Kolluk personeline insan hakları konusunda verilen eğitimlere dikkat çekilmiştir (s.14). İşkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin olarak polis memurlarından yalnızca yüzde ikisine disiplin cezası uygulandığı, bu sebeple söz konusu soruşturmaların çalışma arkadaşı olan kolluk personeline yürütülmemesi gerektiği vurgulanmıştır (s.16).

Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu'nda, EMASYA Protokolünün yürürlükten kaldırıldığı (s.10), Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı temyiz yolunun açıldığı ve yüksek rütbeli subayların (Jandarma Genel Komutanı dâhil) sivil mahkemelerde (Yüce Divanda) yargılanabilmelerine ilişkin düzenlemeler yapıldığı belirtilmiştir (s.11). Kolluk personeline ilişkin idari soruşturmaların çalışma arkadaşları tarafından yapılması tekrar eleştiri konusu olmuştur (s.18).

Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu'nda, Jandarmanın kolluk görevlerine ilişkin olarak sivil denetimin daha fazla güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Jandarmanın İçişleri Bakanlığına karşı sorumlu olmaması, disiplin suçlarının İçişleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı atlanmak suretiyle Genelkurmay Başkanlığına götürülmesi eleştirilmiştir. Güvenlik ile ilgili kurumlarda hesap verebilirlik ve şeffaflık konularında eksiklikler bulunduğu ifade edilmiştir (s.13). Askeri harcamalar üzerindeki sivil denetim yetkisinin artırılması memnuniyetle karşılanmıştır (s.14). Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi, kolluk kuvvetleri tarafından yapılan kötü muamele vakalarında azalma olduğunu belirtmiştir (s.21). İşkence, kötü muamele ve öldürme kastıyla ateş etmekten suçlu bulunan kolluk kuvvetlerinin kısa süreli hapis cezasına çarptırıldığı iddia

edilmiştir. Hala bağımsız bir polis şikâyet mekanizmasının bulunmaması eleştiri konusu olmuştur. (s.22).

Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu'nda, Jandarmanın kolluk faaliyetlerinin sivil denetiminin yetersiz kalması ve kolluk kuvvetlerine yönelik insan hakları ihlalleri, kötü muamele ve görevin kötüye kullanılmasına ilişkin şikâyetlerin araştırılması için Bağımsız Kolluk Gözetim Mekanizmasının henüz kurulmaması eleştirilmiştir (s.15).

Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu'nda, Jandarmanın kolluk gücü faaliyetlerinin sivil gözetiminin yetersiz kaldığı eleştirilmiş, Jandarma Genel Komutanlığının sivil gözetimi hususunda daha fazla reforma ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (s.11). Kolluk mensupları tarafından yapıldığı ileri sürülen işkence iddiaları hakkında bağımsız, hızlı ve kapsamlı soruşturma yürütülmediği, bağımsız bir Kolluk Gözetim Komisyonunun halen kurulmadığı ifade edilmiştir (s.51).

Avrupa Komisyonu 2014 Yılı İlerleme Raporu, polis teşkilatı, jandarma ve istihbarat faaliyetlerine yönelik sivil denetimin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (s.12). Jandarmanın kolluk hizmetlerine ilişkin Valiler tarafından yürütülen sivil gözetimin halen yetersiz olduğu belirtilmiştir (s.12). Kolluk kuvvetlerince yapıldığı öne sürülen işkence iddialarının bağımsız, etkin ve hızlı bir şekilde çözülmediği iddia edilmiş ve eleştirilmiştir (s.15). Kolluk kuvvetleri tarafından işkence ve kötü muamele iddiasında bulunan kişilere karşı dava açıldığı ve bu davalara öncelik verildiği ileri sürülmüştür. Bağımsız bir Kolluk Gözetim Komisyonu kurulması gerektiği ifade edilmiştir (s.49).

Avrupa Komisyonu 2015 Yılı İlerleme Raporu, İç Güvenlik Paketi ile Jandarma teşkilatının yürüttüğü kolluk faaliyetleri üzerindeki sivil gözetimin arttığını vurgulamıştır. İllerdeki Jandarma personelinin atanması, görevden alınması ve denetlenmesine ilişkin yetkiler Jandarma Genel Komutanlığından İçişleri Bakanlığına geçmiştir (s.11). İç Güvenlik Paketi ile kolluk kuvvetlerine, yeterli bir yargı veya Meclis denetimi olmaksızın geniş takdir yetkisi verildiği iddia edilmiş, insan hakları ihlallerine ilişkin iddiaların etkili bir şekilde soruşturulması amacıyla bağımsız ve sivil bir şikâyet komisyonu oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır (s.68).

Avrupa Komisyonu 2016 Türkiye Raporu, Mayıs ayında Kolluk Gözetim Komisyonu kurulduğunu, ancak Komisyonun yürütmeden bağımsız olmadığını ve kendi soruşturmalarını başlatma yetkisi bulunmadığını belirtmektedir (s.14). Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminin ardından önemli ölçüde yeniden yapılandırıldığı vurgulanmıştır (s.9).

Avrupa Komisyonu 2018 Türkiye Raporu, 2016 yılında bir Kolluk Gözetim Komisyonu kurulduğunu fakat yürütmeden bağımsız olmaması ve kendi inisiyatifinde soruşturma başlatamaması nedeniyle etkisiz kaldığını vurgulamıştır (s.16-17).

Avrupa Komisyonu 2019 Türkiye Raporu, Kolluk Gözetim Komisyonu halen etkisiz olduğunu vurgulamış, güvenlik birimlerinin, polis teşkilatının ve istihbari birimlerin TBMM nezdindeki hesap verebilirliğini ve şeffaflığını eleştirmiştir.

3.2.3.3.2. Katılım Ortaklığı Belgelerinde Kolluğun Sivil Gözetimi

Katılım Ortaklığı Belgeleri, resmi olarak aday kabul edilen ülkeler için Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan, Konsey tarafından onaylanan ve AB Resmi Gazetesinde yayımlanan, aday ülkeler için bir çeşit yol haritası niteliğindeki belgelerdir. Üyelik için alınması gereken önlemleri kısa ve orta vadeli öncelikler halinde sıralamaktadır. Bu anlamda söz konusu belgeler AB müktesebatının bir parçasıdır (Katılım Ortaklığı Belgeleri, 2019).

2001 tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde, Milli Güvenlik Kurulu'nun anayasal konumunun Hükümete bir danışma organı niteliğinde olması gerektiği (s.7) hususu dışında kolluk kuvvetlerinin sivil denetimine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır

2003 tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde, AİHS'nin hiç kimsenin işkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamayacağını öngören "İşkence yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi ve AİÖK tarafından bulunulan tavsiyeler doğrultusunda, kolluk kuvvetlerince gerçekleştirilen işkence ve kötü muamele ile mücadele kapsamında tedbir uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte görevi kötüye kullanmaktan mahkûm olan kamu görevlilerine mahkemeler tarafından uygun cezalar verilmesini temin edecek tedbirler alınması gerektiği ifade edilmiştir

(s.9). Kolluk kuvvetlerinin insan hakları konusundaki eğitimlerinin güçlendirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur (s.10). Polisin hesap verebilirliğinin sağlanması için, ilgili tüm kuruluşların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiği dile getirilmiştir (s.16). Ordu üzerindeki sivil denetimin AB üyesi ülkelerle uyumlu hale getirilmesi kapsamında, Milli Güvenlik Kurulunun işleyişinin söz konusu ülkelere uyarlanması gerektiği belirtilmiştir (s.9).

2006 tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde, kolluk teşkilatlarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, söz konusu kurumların konum ve işleyişlerinin AB üyesi ülkeler ile uyumlu hale getirilmesi, bir Polis Etik Kuralları Rehberi kabul edilmesi, kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğini sağlamak üzere bağımsız ve etkili bir şikâyet sistemi kurulması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur (s.16). Jandarmanın konum ve işleyişinin Avrupa standartlarıyla uyumlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Güvenlik işlerinde daha ileri düzey hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlanması (s.6) ve kolluk kuvvetlerinin insan hakları konusundaki eğitimlerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (s.24).

2008 tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde, 2006 tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan hususların tekrarlandığı görülmektedir. Etik kodun kabul edilmesi ve hesap verebilirliği artıracak bağımsız ve etkin kolluk şikâyet sisteminin oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir (s.15).

3.2.4. Sivil Gözetimin Türleri ve Boyutları

Sivil gözetimin yatay ve dikey olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır: Hiyerarşik gözetim olarak da kullanılan dikey gözetim, yasal mevzuatla kolluk kuvvetleri üzerinde yönetme ve yaptırım uygulama gücü verilen otoriteler tarafından gerçekleştirilmekte, özellikle de faaliyetlerin denetimini içermektedir. Örnek olarak İçişleri Bakanı, valiler, kaymakamlar, yargı mercileri, meclis ve bağımsız kurumlar dikey gözetim uygulamaktadır (Koyuncu, 2010:114). Kamu denetçileri, kişisel verileri koruma kurumları, işkenceyi önleme komisyonları, güvenlik etiği komisyonları, gözaltı merkezlerinin denetçileri veya bağımsız kolluk şikâyet komisyonları dikey bağımsız sivil gözetim mekanizmalarını oluşturmaktadır (Yavuzdoğan ve Akın, 2015:200). Yatay gözetim ise halkın, medyanın ve sivil toplum kuruluşlarının gözetim yapıları

kapsamında değerlendirilmesini içermektedir (Yavuzdoğan, 2010:1234). Yatay gözetim, söz konusu kurumların yerel güvenlik politikalarının oluşturulması sürecine dâhil olmaları, yerel yönetimlerle işbirliği yapmaları, kamuoyuna ve medyaya karşı şeffaf olmaları anlamına gelmektedir. Yatay gözetim kapsamında değerlendirilen bu organlar hiyerarşik organlar değildir (Koyuncu, 2010:114).

3.2.4.1. Dikey Gözetim

Dikey gözetim kapsamında sırasıyla yasama denetimi, yürütme denetimi, yargı denetimi, mülki amirlerce denetim ve bağımsız kurullar aracılığıyla denetim konuları ele alınacaktır.

3.2.4.1.1. Yasama Denetimi

Çağdaş demokrasilerde güvenlik sektörünün sivil gözetiminde en önemli özelliklerden biri parlamento tarafından üstlenilen denetim ve gözetim fonksiyonudur (Akyeşilmen, 2009: 20). Parlamento kolluk hizmetlerine ilişkin siyasetin ve stratejilerin oluşturulması ve uygulanmasından yürütmeyi sorumlu tutmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin sivil gözetiminde parlamento tarafından kullanılan çeşitli araçlar bulunmaktadır. Parlamento öncelikle yasama yetkisini kullanmak suretiyle kolluk hizmetlerine yönelik siyasetin belirlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda kolluk hizmetlerine ilişkin yasal düzenlemeler parlamento tarafından yapılmaktadır. Anayasanın 98. Maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM); Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanmaktadır. Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeyi; genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun TBMM Genel Kurulunda görüşülmesini; Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların cezai sorumluluklarının araştırılmasını; yazılı soru, yazılı olarak en geç on beş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yöneltilen yazılı soruları ifade etmektedir. Söz konusu bilgi edinme ve denetim yolları ile iç güvenlik ve kolluk faaliyetleri Meclis tarafından denetlenmektedir. Parlamento tarafından yürütmenin, dolayısıyla kolluk hizmetlerinin denetlendiği bir diğer araç bütçe denetimidir. Anayasanın 161. maddesi gereği kamu idarelerinin harcamaları yıllık bütçeler ile yapılmaktadır. İç güvenlik birimlerine ayrılan

bütçenin onaylanması ve takibi parlamento yetkisindedir. Güvenlik bütçesinde yıllar içerisindeki değişim kamuoyu tarafından takip edilmekte ve güvenlik harcamalarının artışı eleştirilebilmektedir. Bu sebeple güvenlik bütçesinin miktarı bir anlamda güvenlik politikalarının seyri ile doğru orantılıdır (Taşdöven ve Kula, 2015:241). Parlamento bütçe müzakereleri aracılığıyla yönetim çalışmalarını denetlemekte ve bazı ödenekleri kaldırmak suretiyle ilgili konulardaki çalışmalarını beğenmediklerini belirtmektedir (Tortop vd., 2017:131). Parlamento bünyesinde oluşturulan komisyonlar vasıtasıyla gerçekleşen araştırma ve soruşturmalar diğer denetim araçlarındandır. Meclis genel kurulunun bir konuyu incelemesi ve araştırması üye çokluğu ve zaman kısıtı nedeniyle pratik değildir. Bu sebeple yasa ve araştırma önerilerinin, az sayıda ve çeşitli partilerden temsilcilerin bulunduğu komisyonlarda görüşülmesi daha makuldür. Komisyonların, bakanlıkların hizmet alanlarına paralel olarak düzenlendiği görülmektedir (Eryılmaz, 2017:368). TBMM İç Tüzüğü çerçevesinde faaliyet gösteren İçişleri Komisyonu TBMM Başkanlığı tarafından kendisine havale edilen iç güvenlik konularına ilişkin teklifleri görüşmektedir (İçişleri Komisyonu, 2019). Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu, Cumhurbaşkanlığınca; Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülen güvenlik ve istihbarat faaliyetlere ilişkin olarak hazırlanan yıllık raporlar üzerine gerekli incelemeleri yaparak TBMM Başkanlığına sunulmak üzere bir rapor hazırlamakla görevlidir (Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu, 2019). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, insan hakları ihlallerine ilişkin Parlamenter düzeyde çalışmalar yapmak, insan hakları ihlallerine yönelik başvuruları incelemek ve ilgili mercilere iletmekle görevlidir (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2019). Daimi olarak kurulup faaliyet gösteren komisyonların yanında geçici olarak kurulup, gündemdeki önemli bir konuyu araştırıp inceleyerek Genel Kurula rapor vermekle görevli araştırma komisyonları da bulunmaktadır (Aydın, 2016:139)

Yasama organının diğer bir denetim şekli ise seçmen hizmetleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Seçmen hizmetleri milletvekillerinin, vatandaşların yönetimle ilgili sorunlarına yardımcı olmak üzere yürüttüğü hizmetlerdir. Her ülkede milletvekilleri zamanlarının önemli bir kısmını seçmenlerin çeşitli sorunlarıyla uğraşarak geçirmektedir. Bu sorunlarla uğraşma ise kamu yönetiminin içine girme ve bürokratlar ile temas etme fırsatını doğurmaktadır (Eryılmaz, 2017:369). Parlamenterler

seçmenlerinden gelen şikâyetler ile idarenin yanlış uygulamalarını öğrenmekte ve sorunlara çözüm bulmak amacıyla ilgili mercilere başvurmaktadırlar (Tortop vd., 2017:131).

Meclis, yürütmenin iş ve işlemlerini denetlerken dışarıdan da yardım alabilmektedir. Meclis adına denetim yapan Sayıştay kamu kurum ve kuruluşlarının denetimini meclis adına gerçekleştirmektedir (Mil, 2016:29). Anayasanın 160'ıncı maddesine göre, Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına denetlemek, sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlendirilmiştir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Sayıştay tek dış denetim organı olarak belirlenmiştir (Sayıştayın Görevleri, 2016). Sayıştay denetiminde amaç kaynakların rasyonel olarak kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesidir. Denetimler sonucunda hazırlanan raporların bir örneği ilgili kamu idaresine verilerek üst yönetici tarafından cevaplandırılmaktadır. Denetim raporları ve cevaplar değerlendirilerek dış denetim genel değerlendirme raporu hazırlanmakta ve Meclis'e sunulmaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde Sayıştay tarafından yapılan denetimin kamu yönetiminde dış denetim kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

3.2.4.1.2. Yürütme Denetimi

Temel hak ve hürriyetlerin esas alınarak iç güvenlik hizmetlerinin sağlanması görevi İçişleri Bakanlığı tarafından icra edilmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2019). Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı, İçişleri Bakanlığına bağlı kurumlar olarak tabi oldukları yasal düzenlemeler çerçevesinde emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamakta ve iç güvenlik hizmetlerinin sunumunu üstlenmektedirler.

Yürütme organı hiyerarşik otorite olması açısından kolluk kuvvetlerinin üzerindedir ve kolluk hizmetlerinin denetimi açısından önemli bir konumdadır. Yürütme organının kamu yönetimi üzerindeki gücü ülkeler ya da siyasal sistemler açısından farklılıklar göstermekte olup bu farklılık üst düzey görevlilerin atanması, görev yerlerinin değiştirilmesi, görevden uzaklaştırılması ve teşkilatlar üzerinde reorganizasyon yapma

gücü ile ilgilidir (Eryılmaz, 2017:371). Bu bağlamda ülkemizde de Anayasanın 104'üncü maddesi uyarınca üst kademe kamu yöneticilerini atama, görevlerine son verme Cumhurbaşkanının yetkisindedir. Atanmalarına ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanı kararnamesi ile düzenlenmektedir.

Yürütme organının diğer bir yetkisi idarenin yapısı ve yürüttüğü görevler ile ilgili soruşturma ve araştırma açabilme yetkisidir. Bakanlıklar, yürütme kanadının temel hizmet birimleri niteliğindedir. Bakanlar, bakanlık hizmetlerini mevzuata, Devlet başkanının genel siyasetine, kalkınma planları ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle mükelleftir. Bakanlar da hesap verme yükümlülüklerini üst düzey kamu yöneticileri aracılığıyla yerine getirirler. Bu anlamda merkez, taşra, yurtdışı teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşların faaliyetlerini denetlemekle görevli ve yetkilidirler (Eryılmaz, 2017:373). İç güvenlik sektörüne ilişkin siyasi kararların alınması, kolluk kuvvetleri üzerinde sivil gözetim mekanizması kurulması ve gerekli prosedürlerin geliştirilmesi demokratik yollarla iş başına gelmiş yürütme kanadının yetkisindedir (Taşdöven ve Kula, 2015: 242).

Ülkemizde kamu yönetiminin denetlenmesi ve idari soruşturmaların yürütülmesinde müfettişlik kurumu kullanılmaktadır. Her bakanlıkta bulunan Teftiş Kurulu Başkanlıkları, bakanın emri üzerine, onun adına bakanlık teşkilatı ile ilgili her türlü faaliyeti ve işlemi denetlemeye, incelemeye ve soruşturmaya yetkilidir (Eryılmaz, 2017: 374). Mülki amirlerden atanan Mülkiye Müfettişlerinden oluşan İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu, Bakanlık merkez, taşra birimleri ve bağlı kuruluşları İçişleri Bakanı adına teftiş etmekte, hizmetlerin uygun şekilde sunulup sunulmadığını teftiş etmekte, hukuka aykırı bir durumun varlığı halinde gerekli kişiler hakkında soruşturma açılmasını talep etmekte ve soruşturmayı yürütmektedir (Aydın, 2017:92).

Anayasanın 108'inci maddesi Cumhurbaşkanlığına bağlı Devlet Denetleme Kurulu (DDK) ile ilgili hususları düzenlemektedir. Üyeleri bizzat Cumhurbaşkanı tarafından atanan Kurul bu kapsamda idarenin hukuka uygun şekilde davranmasının temini ve bunu düzenli ve verimli şekilde yürütülmek ve geliştirmek için Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı

derneklerle vakıflarda, her türlü idari soruşturma, inceleme, araştırma ve denetlemeyi yapmakla görevlidir. İlgili alanyazın incelendiğinde DDK tarafından yapılan denetimin kamu yönetiminde dış denetim kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca, kamu idarelerinde görevli üst yöneticiler, stratejik planlarının ve bütçelerinin kalkınma planı, yıllık program, kurumun stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine uygun olarak hazırlanması ve uygulanmasından, sorumlulukları altındaki kaynakların etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasından, kayıp ve kötüye kullanımının önlenmesinden, malî yönetim ve kontrol sisteminin işleyişinin gözetilmesi, izlenmesi ve kanunlar ile Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinden Bakana karşı sorumludur (m.11).

3.2.4.1.3. Yargı Denetimi

Demokratik devletlerde, iktidarın hukuk kurallarına bağlı olarak düzenlenmesindeki temel amaç, yöneticilerin keyfi davranışlarının önlenmesidir (Teziç, 2016:162). Hukuk devleti, eylem ve işlemlerinde yargısal denetime tabi olan ve insan haklarına dayanan devlet niteliğindedir. Bir kişinin temel hak ve hürriyetlerine hukuka aykırı nitelikteki bir müdahale medeni hukuk bakımından haksız fiil, ceza hukuku bakımından ise yerine göre suç teşkil etmektedir. Temel hak ve hürriyeti ihlal edilen kişiler, o kişiye karşı tazminat davası veya ceza davası açabilmektedir. Bu husus “Temel hak ve hürriyetlerin adli yargı yoluyla korunması” olarak adlandırılmaktadır. Kişinin dokunulmazlığını işkencede bulunan özel bir kişi veya kolluk görevlisi ihlal edebilmektedir. Bu sebeple zararda bulunan kişinin özel kişi veya kamu görevlisi olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır (Gözler, 2013:146-147). Yargı denetiminde temel amaç, yönetilenleri idare karşısında korumaktır. İdarenin işlem ve eylemleri karşısında yargı denetiminin bulunması hukuk devletinin temel gereklerindedir.

Anayasal düzen bireyin üstünlüğüne değil, hukukun üstünlüğüne dayanmaktadır. İyi bir siyasal yapı birtakım kişilerin öznel ve keyfi uygulamalarına değil, genel ve kamusal hukukun nesnel kararlarına dayanmaktadır (Pierson, 2011:36). Yargı denetiminde, yönetilenlerin, idarenin hukuk kurallarına uymasını sağlamak amacıyla yargı organlarına başvurma hakkı bulunmaktadır. Denetimin sonunda idarenin yanlış

uygulamaları belirlendiği takdirde yaptırım uygulanmaktadır. Yargısal denetim sayesinde dengeli bir toplum yaratılması ve mevcut sosyal yapıya hürmet edilerek kolektif çıkarların yönetilmesi sağlanmaktadır (Tortop vd., 2017:133-134).

Ülkemizde de 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri” başlıklı 161. Maddesine göre Cumhuriyet savcıları tarafından verilen sözlü veya yazılı istem ve emirleri yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılmaktadır. Kolluk personeli ve faaliyetlerine ilişkin denetim işlevi Cumhuriyet savcıları ve Hâkimler aracılığıyla yerine getirilmektedir. Aynı kanunun “Gözaltı işlemlerinin denetimi” başlıklı 92. maddesi, adli görevlerinin gereği olarak Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcılarının nezarethaneleri ve ifade odalarını, gözaltına alınan kişilerin durumlarını, gözaltına alınma nedenlerini ve sürelerini ve gözaltına alınmaya ilişkin tüm kayıtları ve işlemleri denetlemelerini düzenlemektedir. Denetlemeye ilişkin tüm kayıtlar Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydedilmektedir.

Cumhuriyet başsavcıları her yılın sonunda, o yerdeki adlî kolluğun sorumluları hakkında değerlendirme raporları düzenlemekte ve mülkî idare amirlerine göndermektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.166). Değerlendirme raporlarında, adlî kolluk görevlilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerindeki yeterliliği, söz konusu işlemlerde gösterdikleri çalışkanlık, disiplin ve başarı durumları dikkate alınmaktadır. Değerlendirme raporları, ilgili personelin sicilinin düzenlenmesinde göz önünde bulundurulmaktadır (Adlî Kolluk Yönetmeliği, m.11). Bu değerlendirme raporları ilgilinin sicilinin düzenlenmesinde dikkate alınmaktadır.

Yargının, idarenin hizmet yürüttüğü tüm faaliyet alanlarında gerçekleştirdiği işlem ve eylemler üzerinde olduğu gibi kolluk kuvvetleri ve mensupları üzerinde de yargı denetimi görev ve yetkisi bulunmaktadır. Adli kolluk hizmetlerinin etkin yürütülmesi amacıyla adli kolluk personeli tarafından icra edilen adli işlemler Cumhuriyet savcıları tarafından denetlenebilmektedir (Adli Kolluk Yönetmeliği, m.13).

Bununla birlikte, kolluk işlemlerinin hukuka uygunluğu, idare mahkemeleri tarafından iptal davası yoluyla yargısal açıdan denetlenmektedir. Yetkili ve görevli idare

mahkemesi, dava konusu idari işlemi yapan kolluk makamının bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir. Kolluk işlemleri ve eylemleri sebebiyle kişinin hakları da zedelenmişse, idare mahkemesi tarafından tam yargı davası ile yargısal denetim yapılabilmektedir. Kolluk işlem ve eylemleri nedeniyle idarenin tazminata mahkum olabilmesi için ağır bir hizmet kusurunun işlenmesi gerekmektedir (Giritli vd., 2015:1185-1186).

Genel anlamda değerlendirildiğinde yargı denetimi yetkisi yargı önüne getirilen vakalar ile sınırlıdır. Sivil toplum kuruluşları ve medya yargı tarafından ele alınması gereken vakaları yargının gündemine getiren önemli araçlardır. Bu sebeple yargı denetiminin etkili bir şekilde sağlanması belirtilen araçların sağlıklı işletilmesi ile doğru orantılıdır (Taşdöven ve Kula, 2015: 242).

3.2.4.1.4. Mülki Amirlerce Denetim

Türkiye idari sisteminde vali ve kaymakamlar il ve ilçe düzeyinde dikey sivil gözetimin en önemli aktörlerindedir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 9'uncu maddesine göre vali, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme makamıdır. Bu bağlamda ilin idaresinden Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olup Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevlerine ilişkin alanlarda valilere emir ve talimat verebilmektedir. Adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün Devlet dairelerini denetlemek ve teftiş etmek valilere tanınan yetkilere aittir. Bununla birlikte ilin her yönüyle genel idare ve işleyişini düzenlemek ve denetlemekten mesuldür. Vali, il sınırları içindeki genel ve özel tüm kolluk kuvvetlerinin amiri konumunda olup suç işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak adına gerekli tüm tedbirleri alır. Bu sebeple kolluk teşkilatının amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür. Kolluk teşkilatının bütün ast ve üstlerinin il içine özel olmak koşuluyla geçici veya sürekli olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilmektedir (İl İdaresi Kanunu, m.11). Denetlemeleri esnasında iş başında kalmalarında mahzur gördükleri personeli işten el çektirebilmeye yetkilidir (İl İdaresi Kanunu, m.16). Valiler genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede sicil amiridirler (İl İdaresi Kanunu, m.18).

Kaymakamlar da valilere benzer şekilde ilçede bulunan tüm devlet dairelerini denetlemeye ve teftiş etmeye yetkili; ilçenin her yönden genel idare ve işleyişini düzenlemekten sorumludur (İl İdaresi Kanunu, m.31). İlçede bulunan genel ve özel tüm

kolluk teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak için gerekli tüm tedbirleri almaktan sorumludur. Valinin onayıyla ilçe genel ve özel kolluk kuvvetleri mensuplarının geçici veya sürekli olarak yerlerini değiştirmeye yetkilidir (İl İdaresi Kanunu, m.33). Denetlemeleri sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördükleri ilçe idare şube başkanlarını valinin onayıyla, diğer memurları ise resen sorumluluğu altında işten el çektirebilmektedir (İl İdaresi Kanunu, m.31). Ayrıca, ilçede bulunan genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede sicil amiridirler (İl İdaresi Kanunu, m.34).

Vali ve kaymakamlar ayrıca kolluk amir ve memurlarına disiplin cezası uygulamaya yetkilidir (İl İdaresi Kanunu, m.13 ve 31).

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 3'üncü maddesine göre kolluk görevlileri hakkında yapılacak olan soruşturmanın izne tabi olması halinde soruşturma izni vermeye, ilçede görevli kolluk personeli için kaymakam; ilde ve merkez ilçede görevli olanlar için vali yetkilidir.

Emniyet teşkilatında, disiplin ve soruşturma işlemlerini yürütmek üzere illerde ve eğitim-öğretim kurumlarında birer polis disiplin kurulu teşkil edilmiştir. İl polis disiplin kurulları, vali yardımcısının başkanlığında görev yapmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.16). İl polis disiplin kurullarının polis memurları hakkında verecekleri meslekten çıkarma cezaları dışındaki kararlar valinin onayı ile, meslekten çıkarma cezası ise valinin önerisi üzerine, Emniyet Genel Müdürlüğü Yüksek Disiplin Kurulunun görüşü ve İçişleri Bakanı onayı ile gerçekleşmektedir. İl polis disiplin kurulu tarafından verilen kararlar vali tarafından uygun görülmez ise Emniyet Genel Müdürlüğü Yüksek Disiplin Kurulu tarafından kesin karara bağlanmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.18).

Benzer şekilde İl jandarma disiplin kurulu da vali yardımcısı başkanlığında görev yapmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.19). İl jandarma disiplin kurulu tarafından verilen meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlar valinin onayı ile; meslekten çıkarma cezası kararları ise valinin önerisi, Jandarma Genel Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun görüşü ve İçişleri Bakanının onayı ile gerçekleşmektedir. İl jandarma disiplin kurulu tarafından verilen kararlar vali tarafından

uygun görülmez ise Jandarma Genel Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından kesin karara bağlanmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.21).

Sahil Güvenlik Komutanlığı merkez ve taşra teşkilatında bulunan Bölge komutanlığı disiplin kurulları vali yardımcısı başkanlığında görev yapmaktadır. Bölge komutanlığı disiplin kurulu tarafından verilen meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlar valinin onayı ile; meslekten çıkarma cezası kararları ise valinin önerisi, Sahil Güvenlik Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun görüşü ve İçişleri Bakanının onayı ile gerçekleştirilmektedir. Bölge komutanlığı disiplin kurulu tarafından verilen kararlar vali tarafından uygun görülmez ise Sahil Güvenlik Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından kesin karara bağlanmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.24).

Kaymakam tarafından verilen disiplin cezalarına karşı valiye; vali tarafından verilen disiplin cezalarına ise Bakanlık Yüksek Disiplin Kuruluna itiraz edilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.30).

Kaymakam ve valiler Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik personeline uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezası vermeye yetkilidir. Aylıktan kesme cezaları kaymakamlar tarafından on güne kadar; valiler tarafından ise on beş güne kadar verilebilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, Çizelge 3 ve Çizelge 4).

3.2.4.1.5. Bağımsız Kurullarca Denetim

Kolluk kuvvetlerinin denetlenmesinde ve kişilerin idare karşısında korunmasında önemli bir görev üstlenen diğer bir kurum ise ombudsmandır. Ombudsman halkın kamu yönetimine karşı olan şikâyetlerini incelemekte, yönetimin aksayan yönlerini tespit etmekte ve bunu Parlamente'ye raporlamaktadır.

Ombudsman, geleneksel kültürümüzde “bir bilen” ya da “akil adam” olarak değerlendirilebilecek bir kurumun modern hali niteliğindedir. Buna göre kamu yönetimi ile ilgili sorunlar yargı makamlarına taşınmadan önce ombudsmana götürülmektedir. Ombudsman tarafından söz konusu soruna tarafları memnun edecek şekilde makul bir

çözüm bulunduğu takdirde sorun sona ermekte, aksi takdirde yargıya götürülmektedir (Şahin, 2017:261).

Ombudsmannın temel görevleri, koruma işlevi (vatandaşın ülkenin tek egemen gücü olan devletin haksız uygulamaları karşısında korunması); araştırma, inceleme ve denetleme işlevi (temel varlık sebebi) ve yönetimin gelişmesine katkı sağlama işlevi (bürokrasinin gözden kaçan uygulamalarına karşı kontrol) şeklinde sıralanabilmektedir (Hasanoğlu, 2018:408).

Ombudman denetiminde, denetleme organı gücünü parlamentodan almakta ve görevini yönetsel bir biçimde yapmaktadır. Bu denetim biçimine İskandinav ülkeleri 'ombudsman', sosyalist ülkeler 'prokuratura', Fransızlar da 'mediateur' ismini vermektedir (Tortop vd., 2017:134-135). Bu denetleme usulü ilk kez İsveç'te uygulanmıştır. İsveç Kralı XII. Şarl'ın Rusya ile yapılan savaşta yenilmesinin ardından Osmanlı Devleti'ne sığındığı ve burada kaldığı süre zarfında Osmanlı Devleti'nin yönetim yapısından etkilenerek kendisinin yokluğunda ülkesini kendi şahsı adına yönetecek bir komiseri atadığı bilinmektedir (Özer ve Önen, 2017:253).

Bir ülkede bağımsız bir ombudsman kurumunun bulunması, halka adaletli davranılması, yükümlülüklerin hukuka uygun bir şekilde yerine getirilmesi; kamu hizmetlerinin dürüstlük ve etkinlikle yürütülmesi gerektiğinin yöneticiler tarafından kabul edildiğinin önemli bir göstergesidir (Eryılmaz, 2017:379).

Ombudsman bütün kamu görevlilerinin kanunları uygulama biçimlerini denetlemekte; görevini kötüye kullanan, ihmal eden ve kanunsuz işlem tesis eden personeli izlemektedir. Ombudsman tarafından idari veya yargısal bir karar değiştirilememektedir.

Ombudsman, insan haklarının gelişimi ve idarenin kötü uygulamalarına karşı bireysel şikâyetlerin çözümü konusunda önemli bir denetim organı niteliğindedir. Yargısal ve diğer denetim yöntemlerinde karşılaşılan zorluk, bürokrasi ve karmaşa ombudsman denetiminde bulunmamaktadır. Ombudsman, vatandaş tarafından hızlı ve basit bir şekilde başvuru yapılabilen, eğitici, düzeltici, koruyucu ve devlet-vatandaş arasında arabuluculuk vazifesi gören bir denetim şeklidir (Hasanoğlu, 2018:408). Ülkemizde de

Ombudsmanlık kurumu “Kamu Denetçiliği Kurumu” adı altında 2012 yılında TBMM’de kabul edilen kanun ile yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kurum’a ilişkin detaylı bilgi çalışmanın dördüncü bölümünde “Kolluğun Şikâyet Edilebileceği Merciler” başlığı altında verilmiştir.

Bağımsız kolluk şikâyet mekanizmaların ortaya çıkması ise kolluk personeline yönelik şikâyetlerin yine kolluk teşkilatı tarafından ele alınması halinde adaletli olmayacağı düşüncesi sonucu gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda vatandaş tarafından yapılan şikâyetlerde üzerinin kapatılacağına dair endişe duymadan veya şikâyet neticesinde herhangi bir zarara uğramadan başvuru yapılabilecek tarafsız bir mekanizma arayışına girilmiştir (Goldstein, 1977’den aktaran Altuntop, 2015c: 43; Altuntup, 2015b: 892). 1950’li yıllarda ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde kurulan sivil denetim komisyonları zaman içerisinde diğer ülkelere de yayılmıştır (Altuntup, 2015:44). Bağımsız kolluk şikâyet mekanizmaları çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

3.2.4.2. Yatay Gözetim

Yatay gözetim kapsamında sırasıyla sivil toplum unsurlarınca denetim ve medya denetimi konuları ele alınacaktır.

3.2.4.2.1. Sivil Toplum Unsurlarınca Denetim

Sivil toplum unsurları, ortak çıkarlar etrafında birleşerek siyasi ve idari otoriteler üzerinde etki yapmayı amaçlayan gruplardır. Söz konusu gruplar, amaçlarını gerçekleştirmek üzere çeşitli faaliyetlerde bulunmakta ve değişik yöntemlere başvurumaktadırlar. Kamu yönetimi ile ilgili gözlemedikleri sorunları bakanlar, milletvekilleri ve üst düzey yöneticiler ile birtakım görüşmeler düzenlemek suretiyle çözmeye çalışmaktadırlar. Bu görüşmelerin genellikle, yürütmenin mevcut bir kararını etkilemek ya da yönetim tarafından hazırlanan bir proje hakkında bilgi edinmek amacıyla yapıldığı görülmektedir (Eryılmaz, 2017:384).

Gelişmiş toplumlarda sivil toplum kuruluşlarının, güvenlik sektörünün yönetim ve denetimine ilişkin önemli katkıları bulunmaktadır. Kamuoyundaki farkındalığı artırmak, karar alma mekanizmalarına özel uzmanlık bilgisi gerektiren hususlarda destek

sağlamak ve bu alanlarda kolluk faaliyetlerini izlemek ve gözetmek sivil toplum kuruluşlarının söz konusu alana ilişkin önemli görevlerindedir. Sivil toplum örgütlerinin katkıları sadece rapor hazırlayıp yayımlamak şeklinde olmayıp basın açıklamaları, gösteriler, barışçıl protestolar, boykotlar ve grevler gibi çeşitli yöntemlerle de gerçekleşebilmektedir. Gazete, dergi, broşür, radyo, internet ve sosyal medya belirlenen amaçlara ulaşmak için kullanılan önemli araçlardır. Belirtilen rollerin yanı sıra hukuki girişimlerde (suç duyurusu gibi) bulunma kurumunun sivil toplum unsurlarınca işletildiği, hak ihlaline uğramış vatandaşlara hukuki destek sağlandığı ve hukuki sürecin başlatılmasına yardımcı olunduğu ve sürecin izlendiği görülmektedir. Üniversiteler, enstitüler, araştırma kuruluşları, meslek kuruluşları, gazeteciler ve insan hakları örgütleri kolluk kuvvetlerinin gözetiminde rol oynayan önemli aktörlerdendir. Etkili bir gözetim ve denetim için sivil toplum unsurlarının ifade özgürlüğüne sahip olmaları ve gündeme ilişkin tartışmalara aktif bir biçimde serbestçe katılabilmeleri gerekmektedir (Ensaroğlu, 2009:285). Ayrıca sorunlara duyarlı toplumsal davranış geleneğinin yaygınlığı; bağımsız basın ve kitle iletişim araçlarının bulunması; baskı grubu olarak sendika, dernek ve çeşitli meslek kuruluşları gibi özerk ve özgür organizasyonların varlığı denetim sürecini daha etkili hale getirecektir (Parlak, 2016:238). Sivil toplum unsurları tarafından yapılacak bu çalışmalar, yeni fikirler ve hizmet projeleri sunmak açısından kamu yönetime önemli katkılar sağlayacaktır (Turan vd., 2016:271)

3.2.4.2.2. Medya Denetimi

Kolluk kuvvetleri üzerindeki gözetim ve denetimin yalnızca devlet kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi, söz konusu denetimi biçimsel olarak “sivil” kılsa da, kolluk kuvvetleri ile birlikte gerektiğinde seçilmiş devlet kurumlarından hesap sorabilen, saydamlık ile hak ve özgürlüklerin korunmasını talep eden sivil aktörlerin de bulunması gerekmektedir. Bu aktörlerden biri de medyadır. Hükümet, parlamento ve yargının doğrudan denetiminin yanında, daha dolaylı yoldan gerçekleşecek medya denetimi kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğini sağlayacaktır (Çavdar ve Aytar, 2009:8). Medya, çift yönlü denetim işleviyle, yönetilenlere yönetim hakkında bilgi sunulmasını sağlamakta ve farkındalık oluşturmakta; aynı zamanda yönetilenlerin istek

ve beklentilerini yönetime ileterek denetim türünü etkinleştirmektedir (Hasanoğlu, 2018:395-396).

Medya, kolluk kuvvetlerinin gözetiminde kamuoyunun doğru haber almasını sağlama, güvenlik alanında yapılması planlanan reformlar hakkında kamuoyunu bilgilendirme, kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen hak ihlallerini gündeme taşıma ve farkındalık yaratma işlevi üstlenmektedir.

3.2.5. İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi

İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesinin yararlanıcısı İçişleri Bakanlığı olup, İçişleri Bakanlığı hizmet birimlerinden İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün koordinesinde yürütülmekte, AB tarafından finanse edilmektedir. Projeye ilişkin teknik destek Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme, UNDP) tarafından sağlanmaktadır.

Proje kapsamında;

- İnsan hak ve özgürlükleri ile demokratik haklarının kullanımının teminat altına alınması,
- İçişleri Bakanlığı ile mülki makamların kolluk kuvvetleri üzerindeki denetim ve gözetim yetkilerinin artırılması,
- Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin desteklenmesi,
- Etkili bir sivil gözetim sisteminin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Projenin birinci aşaması Aralık 2008-Mayıs 2010 tarihleri arasında; ikinci aşaması ise Temmuz 2012-Mart 2015 tarihleri arasında icra edilmiştir. (İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi, 2019).

Proje, 'Mevzuat Taraması (A Bileşeni)', 'Kapasite Geliştirme (B Bileşeni)' ve 'Medya ve Sivil Toplum (C Bileşeni)' olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır.

- Mevzuat Taraması: İçişleri Bakanlığı ve mülki makamların kolluk teşkilatları üzerindeki denetim ve gözetim yetkilerinin artırılmasına yönelik yasal bir çerçeve geliştirmeye yöneliktir.
- Kapasite Geliştirme: AB standartları çerçevesinde İçişleri Bakanlığı ve kolluk teşkilatlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesini ve buna yönelik eğitimler yapılmasını kapsamaktadır.
- Medya ve Sivil Toplum: Kolluk kuvvetleri üzerinde bağımsız gözetim yetkisine sahip mekanizmaların kurulmasını ve bu birimlerin güçlendirilmesine yöneliktir (Sivil Toplumun Katılımı ile İnsan Odaklı Kamu Güvenliği Anlayışı, 2019).

Projenin ilk aşamasında kolluk kuvvetlerinin denetimi ve gözetimi ile insan haklarının korunması hususlarında mülki amirlerin görev ve yetkilerinin ve söz konusu görevlere ilişkin bir kontrol listesinin yer aldığı el kitabının basımı yapılmış ve dağıtılmış; proje bulguları ile önerileri özetleyen referans dokümanı ve çeşitli raporlar hazırlanmış; kamu görevlileri ile sivil toplum kuruluşlarının üyeleri çeşitli toplantılarda bir araya gelmiş; pilot illerde vatandaşlar ile sivil toplum kuruluşlarının katılımını esas alan yerel güvenlik komisyonları oluşturulmuştur (Sivil Toplumun Katılımı ile İnsan Odaklı Kamu Güvenliği Anlayışı, 2019). Projenin ikinci aşamasında, ilk aşamada dört olan “Yerel Önleme ve Güvenlik Kurulları” dokuza (*Eyüp, Üsküdar, Fatih ve Kadıköy, İstanbul; Çeşme, İzmir; Yeşilyurt, Malatya; Vakfıkebir, Trabzon; Şahinbey, Gaziantep; Hekimhan, Malatya*) çıkarılmıştır (İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi, 2019). Söz konusu kurulların temel çıktısı “Yerel Güvenlik Planları” olmuştur. Bu planlar ile ilgili bölgenin güvenlik analizini, güvenlik sorunlarını ve sorunların çözümü için planlanan eylem planlarını kapsamaktadır (Özgür ve Erciyes, 2017:101). Ayrıca kolluk kuvvetlerinin üst düzey amirlerinin birlikte eğitim alabileceği ortak bir akademinin teşkil edilmesi ve kolluk teşkilatlarının ortak mevzuat dâhilinde faaliyet sürdürmelerini sağlamak üzere kolluk kanununun oluşturulmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir (Sivil Toplumun Katılımı ile İnsan Odaklı Kamu Güvenliği Anlayışı, 2019).

Projenin üçüncü aşaması 20 Aralık 2018 tarihinde başlamıştır. Üçüncü aşama dört başlıktan oluşmaktadır. Bunlardan ilki Jandarma, Polis ve Sahil Güvenlik teşkilatlarına

ait mevzuatları sivil gözetim ve hesap verebilirlik kapsamında gözden geçirmenin planlandığı yasal ve kurumsal yapı başlığıdır. İçişleri Bakanlığı'nın kolluk kuvvetleri üzerindeki performans değerlendirme ve kontrol sisteminin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İkinci başlık parlamenter gözetimdir. Bu başlık altında parlamenter gözetimi geliştirecek mekanizmaların oluşturulması yönünde çalışmalar planlanmaktadır. Üçüncü başlık Yerel Önleme ve Güvenlik Kurulları'nın yurt çapında yaygınlaştırılmasına, söz konusu kurulların kapasitelerinin geliştirilmesine ve teknik destek sağlanmasına yöneliktir. Dördüncü başlık ise bireysel ve kurumsal kapasite geliştirmeye yönelik olup Valilerin, Kaymakamların ve vatandaşların sivil gözetim kavramını ve halk katılımını daha da içselleştirmelerine yönelik çalışmalar yapılacaktır (UNDP Project Document, 2019:10).

“İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi”, kamu yönetimi alanındaki reformların iç güvenlik alanına yansımada ve AB, Avrupa Konseyi ve BM gibi uluslararası örgütlerin tavsiyeleri doğrultusunda güvenlik alanındaki reform gereksinimlerinin yerine getirilmesinde önemli adımlar içermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ KOLLUK ŞİKÂYET SİSTEMİ VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde bağımsız kolluk şikâyet sistemi ve bağımsız kolluk şikâyet sistemi uygulamasında dünya örnekleri konuları tartışılmaktadır.

4.1. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi

Sorumluluklarının farkında ve hesap verebilir bir kolluk hizmeti için etkili bir şikâyet mekanizmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu sistemin yokluğunda, şikâyetlere ilişkin soruşturma başlatılması muhtemel olmayacak, şikâyetlere ilişkin herhangi bir işlem tesis edilmemesi de hizmetlerde iyileşmeye yol açabilecek potansiyel öğrenme fırsatlarını engelleyecektir. Ayrıca, resmi bir şikâyetin olmayışı, suçlunun cezasız kalmasına ve dolayısıyla kolluk kuvvetlerine yönelik güven kaybına yol açabilecektir. Dolayısıyla, bir şikâyet mekanizmasının amacı suçluların cezasız kalmasını önlemek ve kamuoyunun kolluk kuvvetlerine olan güvenini artırmaktır. Polis şikâyet sisteminin temel işlevleri, kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin tarafsız ve etkili bir şekilde ele alınması; polisin suiistimalinin tanımlanması ve gerektiğinde cezai kovuşturma/disiplin cezası uygulanması; yapılan hatalardan ders alınması ve politikalara bu şekilde yön verilmesi olarak sıralanabilir.

Polisin uygunsuz veya suç teşkil eden davranışlarıyla karşılaşıldığında çoğu ülkede doğrudan polise ya da savcılık makamına şikâyette bulunmak mümkündür. Bununla birlikte, bağımsız bir polis şikâyet sistemi kurulmasının bazı nedenleri bulunmaktadır:

Şikâyetin polis tarafından yapılan işkence, yaşam hakkı ihlali veya insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ile ilgili olması durumunda sürecin bağımsız, tarafsız ve derhal soruşturulmasını sağlamak bir insan hakları yükümlülüğüdür (Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, m. 13 ve 14). Ayrıca, bir polis memuru tarafından aşırı güç kullanımına veya polis gözaltı merkezinde kötü muameleyle maruz kaldığını iddia eden bir kişi, genellikle misilleme korkusu ile doğrudan polise şikâyette bulunmaktan çekinmektedir. Polis teşkilatından tam operasyonel ve hiyerarşik bağımsızlık olmadan görev yapan bir dış mekanizma, polis tarafından yürütülen kurum içi soruşturmalardaki aynı önyargı ve

usülsüzlük tehlikelerine karşı savunmasızdır. Ayrıca, şikâyetler polis teşkilatı tarafından ele alındığında, soruşturmanın -tamamen bağımsız ve etkili bir şekilde yapılsa bile- vatandaş nezdinde bağımsız ve tarafsız olmadığı yönünde bir algı oluşması muhtemeldir.

Polis eylemlerinden dolayı mağdur olan şahsın şikâyetinin ardından veya işkence, polis kuvvetlerinin teması sonucu ölüm gibi vakalarda şikâyet mekanizmasının kendi inisiyatifiyle soruşturma başlatılabilmelidir. Uluslararası hukuk; soruşturmanın etkili, kapsamlı ve bağımsız, aynı zamanda hızlı ve şeffaf olmasını gerektirmektedir. AİHM, polise yönelik şikâyetlerin etkili bir şekilde araştırılması için beş temel kriter geliştirmiştir:

- *Bağımsızlık:* Soruşturmacılar ile şikâyetin konusu olan polis teşkilatı mensubu arasında hiçbir kurumsal veya hiyerarşik bağlantı olmamalıdır,
- *Yeterlilik:* Soruşturma, şikâyete tabi polis davranışının yasadışı olup olmadığını tespit etmek, sorumluları belirlemek ve cezalandırmak için yeterli olacak kanıt toplamayı içermelidir,
- *Hızlılık:* Hukukun üstünlüğüne güvenin sağlanması için soruşturma derhal ve süratle yapılmalıdır,
- *Kamu denetimi:* Hesap verilebilirliği sağlamak için prosedürler ve karar alma işlemleri açık ve şeffaf olmalıdır,
- *Mağdurun katılımı:* Şikâyetçi, meşru çıkarlarını korumak için şikâyet sürecine dâhil edilmelidir (Police Oversight Mechanisms Note, 2018:9).

Bununla birlikte, şikâyet sürecinin uygunsuz davranış sergilediği gerekçesiyle suçlanan kolluk mensuplarına karşı adil olması büyük önem arz etmektedir. Bir kolluk mensubunun uluslararası insan hakları yükümlülüklerini ve iç hukuku ihlal etmekle suçlanmasının hem cezai hem de idari olarak çok ciddi olumsuz sonuçları olabilmektedir. Polis şikâyet mekanizmasının kolluk mensuplarına zarar vermek için vatandaş tarafından kötüye kullanılması potansiyeli ihtimal dâhilindedir. Buna karşılık kolluk görevlilerinin de herkesin olduğu gibi kendini savunma hakkı, avukat tarafından

temsil edilme hakkı ve adil bir işlem tesis edilmesi hakkı gibi birtakım hakları bulunmaktadır.

2011'deki Alder davasında, Alder'in İngiltere'de polis nezaretinde ölümü ile ilgili olarak mahkeme soruşturmaya ilişkin bazı eleştirilerde bulunmuştur:

- Soruşturmanın bağımsız bir organdan ziyade komşu bir polis kuvveti tarafından gerçekleştirilmesi,
- Kan örneklerinin, polis memuruna ve Bay Alder'e ait kıyafetlerin incelemeye tabi tutulmadan imha edilmesi,
- Müteakip soruşturmaların, delillerin uygun şekilde korunmasından ötürü sekteye uğraması,
- Bay Alder'in ölümünün nedeninin kesin olarak belirlenememesi;
- Bay Alder'in herhangi bir polis mensubu tarafından saldırıya uğrayıp uğramadığının tespit edilememesi,
- (Daha sonra kurulan) Bağımsız Polis Şikâyet Komisyonu (Independent Police Complaints Commission, IPCC)'nun, soruşturmaya yönelik "açık bir ihmal" ve "kasıtlı olmayan ırkçılık" bulgularına rağmen polis memuruna karşı başka bir işlem yapılmaması (Police Oversight Mechanisms Note, 2018:10).

(Bu eleştirilerin ardından, İngiltere hükümeti bağımsız polis şikâyet komisyonunu güçlendirmek adına bazı girişimlerde bulunmuştur.)

Etkili kolluk hizmetleri, özgür ve demokratik bir toplumun temel taşı niteliğindedir. Kolluk kuvvetlerinin bağımsız ve sivil makamlarca gözetimi, hem kamuoyu hem de kolluk kuvvetleri açısından görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal etme iddialarının uygun şekilde ele alındığına dair güvence sağlamaktadır. Bu anlamda bağımsız gözetim, vatandaşları –aşırı güç kullanımı da dâhil- kolluk mensuplarının görevi kötüye kullanmalarına yönelik korumakta, kolluk hizmetlerine dair politika ve uygulamaları geliştirmekte, hesap verebilirliği sağlamakta, kolluk bünyesindeki iç disiplini teşvik

etmekte, yolsuzlukları açığa çıkarmakta, vatandaşı kolluğun siyasallaşmasına karşı korumakta, adalet sistemine yönelik kamu güvenini artırmakta, güvenli ve adil bir toplumun oluşması hususuna katkıda bulunmaktadır.

Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri ele almakla görevli mekanizmaların etkili ve verimli çalışmaları için birtakım özelliklere sahip olması gerekmektedir. BM İnsan Hakları Komisyonu'nun 03 Mart 1992 tarihli 1992/54 sayılı ve BM Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1993 tarihli 48/134 sayılı kararıyla insan haklarının korunması konusunda faaliyet gösteren ulusal kuruluşların sahip olması gereken kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler Paris Prensipleri olarak da bilinmektedir.

Söz konusu kurumların görev ve yetkileri bağlamında;

- Yeterli yetkilerle donatılması,
- Mümkün olduğunca geniş ve net olarak belirlenmiş görevlerden sorumlu olması ve kuruluşlarının, yetkilerinin ve görevlerinin Anayasa'da yer alması ve hukuki anlamda geçerli bir metin ile saptanması,
- Hükümete, parlamentoya veya diğer ilgili organlara talepleri üzerine ya da kendi inisiyatifinde insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına yönelik görüş bildirmesi, tavsiyelerde bulunması ve raporlar sunması; gerektiği durumlarda söz konusu belgeleri kamuoyu ile paylaşması,
- Yürürlükte olan mevzuatın uluslararası belgeler ve mekanizmalar ile uyumlu hale getirilmesi noktasında çalışmalar yürütmesi,
- Diğer uluslararası kuruluşlar ile işbirliğinde bulunması,

Kuruluş yapısı bağlamında;

- Üyelerin seçimle belirlenmesi ve sivil toplum kuruluşlarının temsil edilmesinde güvence bulunması,
- Yeterli mali kaynağa sahip olması (Kendi personelini istihdam etme, kendi tesislerine sahip olma gibi),
- Üyelerin atanmalarının kararname ile yapılması ve görev süresinin belirtilmesi, yeniden atanabilmelerinin mümkün olması,

İşleyiş biçimleri bağlamında;

- Yetki alanlarına giren konuları özgürce araştırabilmeleri,
- İhtiyaç bulunan bütün belge ve bilgileri edinebilmeleri,
- İnsan hakları alanında faaliyet yürüten diğer birimlerle karşılıklı danışma ilişkisi sürdürebilmeleri,

Ayrıca;

- Şikâyet başvurularını dinleme ve kabul etme, yetkili mercilere aktarma,
- Şikâyet sahibini sahip olduğu haklar konusunda bilgilendirme,
- Yetkili birimlere tavsiyelerde bulunabilme yetkilerinin bulunması arzu edilmektedir (Paris Prensipleri, 2019).

Paris Prensipleri'nde yer alan ve yukarıda belirtilen kriterler bağımsız bir kolluk şikâyet mekanizmasının sahip olması gereken özellikler konusunda yol gösterici niteliktedir.

Bağımsız polis şikâyet mekanizmaları arasındaki işbirliğini geliştirmek üzere birtakım oluşumlar da mevcuttur. Bu bağlamda, Bağımsız Polis Şikâyet Makamları Ağı (*The Independent Police Complaints Authorities' Network, IPCAN*), güvenlik güçlerinin dış kontrolünden sorumlu olan bağımsız yapılar arasında gayri resmi bir değişim ve işbirliğini sağlamak üzere tesis edilmiş bir ağıdır. Esas olarak Avrupa Birliği üye ülkelerinden olan bu organlar, kamu güvenlik kuvvetlerine ve bazen de özel kişilere yönelik şikâyetleri almakta ve araştırmaktadır. Söz konusu ağ benzer misyonları olan kuruluşların ortak konularda tecrübe paylaşımında bulunmalarını, en iyi uygulamaları geliştirmelerini ve yüksek standartlarını erişmelerini sağlamak üzere Fransa Haklar Savunucusu (*Défenseur des Droits*) girişimi ile 2013 yılında kurulmuştur. Halen 22 üyesi mevcuttur (Independent Police Complaints Authorities' Network, 2017).

Bu başlık altında bağımsız kolluk şikâyet sistemine dair temel özellikler ve bağımsız kolluk şikâyet sistemi modelleri incelenmektedir.

4.1.1. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemine Dair Temel Özellikler

Polis şikâyet mekanizmalarının bağımsızlığının ve etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik kriterler, başta Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (United Nations Human Rights Council, UNHRC), Yolsuzluğa Karşı Avrupa Ortaklığı (European Partners against Corruption, EPAC) ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC)'ne ait dokümanlar olmak üzere araştırmacı tarafından yürütülen literatür araştırması neticesinde tespit edilmiştir.

4.1.1.1. Yetki

- *Geniş bir yetki alanından ziyade sadece kolluk kuvvetleri aleyhinde yapılan şikâyetleri soruşturan bir mekanizma olmalıdır (Amnesty International, 2015:30).*

Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetler, kamu hizmetlerine ilişkin tüm alanlardaki şikâyetleri incelemekle görevli genel şikâyet mekanizmalarının görev alanına dâhil edilebilmektedir. Örneğin, Peru Ulusal Ombudsmanı, kamu yönetimi ile ilgili herhangi bir şikâyet ile ilgilenebilmektedir ve kolluk hizmetleri de bu alanlardan yalnızca biridir. Yalnızca kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin ele alındığı mekanizmaların kurulmasının daha etkili olduğu görülmektedir. Daha geniş yetkiye sahip mekanizmalarda, kolluk mensuplarının uygunsuz davranışlarının yeterince dikkat çekmemesi riski bulunmaktadır. Özel görevli mekanizmalar sayesinde bu davranışlara daha fazla odaklanılabilmektedir (Amnesty International, 2015:13). Avrupa Konseyi ülkeleri arasında yapılan bir araştırmada sadece kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri soruşturmakla görevli uzmanlaşmış kurumları bulunan İrlanda ve Kuzey İrlanda gibi nispeten küçük ülkelerdeki fiili şikâyet sayısının, şikâyetlerin genel görevli Ombudsmanlar tarafından ele alındığı diğer tüm üye devletlerdeki rakamları aştığını göstermektedir. Bu sonuç, Polis Ombudsmanı gibi uzman bir kuruluşun genel bir Ombudsmandan daha fazla dikkat çektiğini göstermektedir (Boer, 2008: 33).

- *Polis memuru tarafından sergilenen uygunsuz davranıştan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen, buna tanık olan veya yazılı onayını almak şartıyla bu*

kategorilerden herhangi birine giren bir kişi adına hareket eden kişiler şikâyetle bulunabilmelidir (UNHRC, 2010:12). Başvuru için öncelikle iç şikâyet mekanizmalarına gerekli başvurularda bulunulması gerektiği şeklinde bir ön şart bulunmamalıdır.

Mağdurlar, aile üyeleri, tanıklar ve sivil toplum örgütleri gibi herhangi bir kimse, iç şikâyet kanallarına başvuru zorunluluğu bulunmaksızın kuruma doğrudan erişebilmelidir. Bazı ülkelerde müştekinin öncelikle iç şikâyet kanallarına başvurması gerekmektedir. Örneğin Çek Cumhuriyeti'nde, Ombudsman'a başvuru sırasında öncelikle ilgili otoriteye müracaat edildiğine ve gerekli çözüm yolunun bulunamadığına ilişkin belge sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte, birçok ülke, halkın kolayca ve doğrudan erişebileceği bir gözetim mekanizması kurulmasını sağlamıştır. Macaristan'da şikâyetçi, şikâyetini özgür iradesi ile polise veya Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu'na yönlendirebilmektedir. Danimarka'da şikâyetler, doğrudan Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu'na iletilebilmektedir (Amnesty International, 2015:16).

- *Polis memurları meslektaşları tarafından sergilenen uygunsuz davranışları rapor edebilmelidir (EPAC, 2011:10).*
- *Kurum, işlevlerini yerine getirmek için yeterli yetkiye sahip olmalı, gerektiğinde resen soruşturma başlatabilmeli, soruşturma başlatılmasını talep edebilmeli veya yürütülen soruşturmayı izleme veya denetleme yetkisine sahip olmalıdır (polis memurlarının eylemlerinden kaynaklanan ağır nitelikteki olaylar, polis memurları tarafından ölümcül kuvvet kullanılması ve gözaltındaki ölümler, polis memurlarının işkence, zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelede bulduklarına yönelik iddialar veya polis memurlarına yönelik görevi kötüye kullanma iddiaları).*

Bağımsız soruşturma yürütecek yasal güç, yeterli kaynak ve yetkin personel eksikliği durumunda kurumun faaliyetlerinin kolluk etkisine maruz kalma ihtimali bulunmaktadır (UNHRC, 2010:22). Etkili bir mekanizma, şikâyet üzerine yürütülen soruşturmanın yanı sıra, kendi inisiyatifiyle soruşturma başlatma yetkisine de sahip olmalıdır. Böylelikle mağdurlar tarafından şikâyetle bulunulmayan vakalar soruşturulabilmektedir. Örneğin, Çekya Ombudsmanı kendi inisiyatifiyle görev alanına giren hususlarda

soruşturma başlatabilmektedir. Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı, soruşturma başlatmak için geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Herhangi bir durumda bir polis teşkilatı üyesinin cezai işlem veya disiplin işlemi gerektiren bir suç işlemiş olabileceği şüphesiyle soruşturma başlatabilmektedir. Bununla birlikte birçok ülkede söz konusu organlar kendi soruşturmalarını yürütememektedir. Yetkileri, şikâyetleri almak, kaydetmek ve polis müfettişlerine, savcılıklara veya disiplin işlemleri birimlerine iletmekle sınırlıdır (Amnesty International, 2015:18-19).

- *Adil, bağımsız ve etkili soruşturmalar yürütebilmesi için kurum bünyesinde görevli soruşturmacılara gerekli bilgileri edinme gücü ve gerekli polis yetkileri verilmelidir.*

Soruşturmacılarına polis memurları ile aynı yetkileri veren Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmacıları Direktörlüğü örnek olarak verilebilir. Soruşturmacılar arama, el koyma, müzekkerelerin icra edilmesi, şüpheli şahsın mahkemeye katılımının sağlanması gibi hususlarda yetkilidir. Diğer bir örnek olan Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi soruşturmacıları ise tanıkları yeminli olarak dinlemeye; herhangi bir bildiri, belge veya kaydı talep etmeye yetkilidir (Amnesty International, 2015:17). Kurum, polis memurlarına ve soruşturmaya maruz kalan diğer kolluk kuvvetlerine adil ve objektif bir şekilde davranılmasını ve insan haklarına uygun şekilde saygı gösterilmesini sağlamalıdır (EPAC, 2011:8).

- *Yetki alanı net bir şekilde tespit edilmelidir.*

Farklı ülkelere ait mekanizmaların yetki alanlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Örneğin İngiltere’de gözaltı süresince, polise herhangi bir konu ile ilgili başvuru veya temas sonrasında, polis kuvvetlerinin taraf olduğu trafik kazalarında ve polis tarafından ateşli silahların kullanıldığı olaylarda polis kuvvetlerinin gerçekleştirdiği eylemlerinin ölüme veya ciddi şekilde yaralanmaya sebep olması hallerinde söz konusu vakalar soruşturulmaktadır (IOPC Investigations, 2019). Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi, polis güçlerinin ölüme veya ciddi yaralanmalara neden olduğu tüm olayları soruşturmak ve polis nezarethanelerinde denetim yapmakla görevlidir (What IPCA Do, 2017). Bununla birlikte Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi polis suiistimaline yönelik tüm iddiaları soruşturmaya yetkilidir (IPOA Profile, 2019).

Bir mekanizmayı geniş yetkilerle donatmak, yalnızca ciddi nitelikteki suiistimallerden ziyade kolluk mensuplarınca sergilenen her türlü uygunsuz davranışın incelenmesine imkân sağlayacaktır. Bununla birlikte, yetkinin gerçekçi bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Dış gözetim son derece maliyetlidir. Kaynakların sınırlı olması ciddi nitelikteki vakalara odaklanamama ihtimaline neden olabilecektir (Amnesty International, 2015:14).

- *Polis teşkilatı, polis tarafından gözaltında bulunan kişilerin ölümlerini ve polis eylemleri nedeniyle meydana gelen ölümleri ve ağır yaralanmaları söz konusu kuruma rapor etmeli, durumun raporlanmaması veya raporlamada gecikme yaşanması durumunda yaptırım uygulanabilmelidir (UNHRC, 2010:12).*

Hesap verebilirliğin etkili olması için, asgari olarak, polis eyleminden kaynaklanan veya gözaltında meydana gelen ölüm veya ciddi yaralanma vakaları kuruma rapor edilmelidir. Kenya'da ölümle veya ağır yaralanma ile sonuçlanan vakaların Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi'ne bildirilmemesi suç teşkil etmektedir. Güney Afrika'da, polis, Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü'nün görev alanına giren vakaları bildirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğe uymamak suç teşkil etmekte ve ilgili polis memuru para cezasına veya iki yılı geçmemek üzere hapis cezasına çarptırılabilir. Söz konusu yasal düzenlemenin ardından bir önceki yıla göre iş yükünde %37'lik bir artış görülmüştür (Amnesty International, 2015:15).

- *Operasyonel bağımsızlıklarıyla çelişmeyecek şekilde emekli polis mensuplarını ve aktif görevde bulunanları (geçici görevlendirme de dâhil) kendi takdirinde kullanabilme yetkisine sahip olmalıdır.*

Kurum kendi personelini ihtiyaçlarına göre kullanma konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olmalıdır. Kolluk hizmeti alanında tecrübeli personeli kullanmak, söz konusu kişilerin aktif polis memuru olmadıkları sürece bir avantaj olabilmektedir. Özellikle yeni bir mekanizma kurulduğunda, emekli polis memurları uzman olmayan soruşturmacıların henüz sahip olamayabileceği yetkinliklere ve kolluk kültürü hakkında tecrübeye sahip olacaklardır (Amnesty International, 2015:26). Kuruma ait ofisler, polis teşkilatından fiziki olarak ayrı yerlerde bulunmalıdır (UNHRC, 2010:21)

- *Disiplin cezası vermeye yetkili otoriteye söz konusu iddialar yönlendirilebilmeli ve gerekli önerilerde bulunulabilmelidir (Önerilen disiplin cezalarının uygulanmasının sağlanması kurumun etkinliğini gösterecektir).*

Bir vakanın soruşturması tamamlandığında, elde edilen bulgular ışığında öngörülen disiplin cezası veya politikalarda veya prosedürlerde değişiklikler yapılması gibi hususları içeren diğer tedbirler öneri metninde ilgili makama iletilebilmelidir. Disiplin cezaları ve diğer tedbirler arasında sözlü ve yazılı uyarılar, yeniden eğitime tabi tutma, para cezaları veya meslekten çıkarma cezaları gibi birtakım yaptırımlar yer almaktadır. Anahtar soru, önerilerin tam anlamıyla yerine getirilip getirilmeyeceği ve söz konusu mekanizmanın bağlayıcı kararlar alma yetkisine sahip olup olmadığıdır. Bu anlamda dünya genelindeki uygulamalar ele alındığında söz konusu kurumların belirli sınırlamaları olduğu görülmektedir. Bahse konu kurumlar genellikle ceza adaleti sisteminin bir tamamlayıcısı olarak görülmelidir (Amnesty International, 2015:19).

- *Cezai işlem gerektiren vakalar öneriler ile birlikte gerekli işlemlerin yapılması için savcılığa yönlendirilebilmelidir.*

Kurum tarafından cezai bir suç işlendiğine kanaat getirilirse vakanın savcılığa yönlendirilebilmesi gerekmektedir. Soruşturmanın yürütülmesi ve elde edilen bulgular, cezai soruşturma sürecinden farklı olabileceğinden dolayı elde edilen sonuç mahkemeye dava açmak için yeterli olamayabilir. Bu anlamda önerilerin iletilmesinin ardından takdir savcılık makamınınındır. Kurum ayrıca cezai soruşturmaya ek olarak veya suç işlenmemişse araştırılan konuya ilişkin disiplin işlemi tesis edilmesi gerektiğine kanaat getirebilir. (Amnesty International, 2015:19-20).

- *Önerilerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak üzere uygun bir mekanizma olmalıdır (Önerilere uyulmaması halinde disiplin otoriteleri tarafından gerekçeli bir açıklama yapılmalıdır).*

Savcılık makamına yapılan önerilerin ardından mahkemeye dava açılmasına gerek görülmemesi halinde söz konusu kuruma gerekçeler ile birlikte cevap verilmelidir. Eğer yasal çerçeve savcılık makamını veya polis teşkilatını önerilen eylemi yerine

getirmekle yükümlü kılmıyorsa, en azından yapılan önerinin ciddiyetle ele alınması sağlanmalıdır. Bunu başarmanın bir yolu, ilgili otoriteyi makul bir süre içerisinde ayrıntılı bir cevap vermeye zorlamak, hangi önlemlerin alındığının veya izleneceğinin açıklanmasını sağlamaktır. Bu bilgi, önerinin yerine getirilip getirilmediğinin ayrıntılı bir şekilde takip edilmesine imkân sağlayacaktır. Örneğin Çekya'da, Ombudsman'ın önerisinin iletiildiği ilgili otorite, öneriyi takip eden 30 gün içinde düzeltici önlemlere ilişkin bilgi vermekle yükümlüdür. İlgili otorite bu yükümlülüğü yerine getirmemesi veya alınan tedbirlerin Ombudsman nezdinde yetersiz kalması halinde Ombudsman tarafından üst otoriteye, üst bir otorite bulunmaması halinde ise Hükümete bilgi verilmektedir (Amnesty International, 2015:19-20).

- *Savcılığın veya disiplin otoritesinin önerilere ilişkin kararından memnun kalınmaması halinde itirazda bulunabilmek mümkün olmalıdır (Savcılığın hiyerarşik yapısı dâhilinde veya mahkeme gibi diğer bir adli makama).*

Önerilere ilişkin karardan memnun kalınmaması halinde savcılığın hiyerarşik yapısı dâhilinde ve nihayetinde adli bir makam tarafından vakanın incelenmesine olanak sağlanmalıdır. Aynı durum polis teşkilatına yapılan önerilerde de geçerlidir. Örneğin Danimarka'da, Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu bölge savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararına karşı Savcılık Direktörlüğüne itirazda bulunabilmektedir (Amnesty International, 2015:20).

- *Kurum gerektiğinde tanık koruma tedbiri uygulanmasını sağlayabilmelidir.*

Müştekiler ve tanıklar polise yönelik şikâyetleri sonucu gerçekleşebilecek potansiyel tehditlerden ve misilleme olaylarından korunmalıdır. Tanık koruma tedbiri bulunmadığında misilleme korkusu sebebiyle kolluk kuvvetlerince gerçekleşen suiistimaller bildirilmemektedir. Örneğin, Filipinler, Adalet Bakanlığı tarafından uygulanan güvenli konut, maddi yardım, adres veya kimlik değişikliği gibi seçenekler sunan bir tanık koruma programına sahiptir. Bununla birlikte, programa kayıt olmak bazen aylar süren uzun bir süreci gerektirmektedir. Bazı şikâyetlerin derhal koruma gerektirmesi ve olabilecek potansiyel sonuçlardan dolayı tedirginlik duyulması sebebiyle vatandaşlarca şikâyet prosedürünü takip etmek konusunda isteksiz davranabilmektedir (Amnesty International, 2015:17).

- *Kurumun polis teşkilatına, savcılığa, diğer kurumlara veya doğrudan kendisine iletilen şikâyetlere ilişkin kapsamlı kayıtlar tutması gerekmektedir (UNODC, 2011:53).*
- *Hükümete, parlamentoya ve / veya diğer yetkili kurumlara, yetkisi dâhilindeki konularda görüş, öneri ve rapor sunulabilmeli, kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere reform önerilerinde bulunulabilmelidir.*

Etkili bir mekanizma, bireysel şikâyetleri ele almakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda suiistimal şekillerini analiz etme, kolluk politikalarını ve prosedürlerini inceleme ve değişiklik önerisinde bulunma yetkisine de sahip olmalıdır. Bireysel vakaları incelemek son derece önemli olmakla birlikte sadece geçmişe yönelik hesap verebilirliğin sağlanmasına imkân verecektir. Bireysel vakalara yönelik araştırmalar, iyileştirilmesi gereken daha geniş alanların belirlenmesinde bir başlangıç noktası olarak görülmelidir. Kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliği, kolluğun faaliyet gösterdiği tüm alanların incelemeye tabi tutulması, gerektiğinde eleştirilmesi ve değişiklik önerilerinde bulunulmasıyla sağlanabilecektir. Böylelikle insan hakları ihlallerinin temel nedenleri daha büyük ölçekte incelenebilecektir (Amnesty International, 2015:15).

- *İlgili otoritelere yapılan reform önerilerine gerekli cevap verilmeli, aksi takdirde durum üst otoriteye veya hükümete bildirilmelidir.*

Kolluk teşkilatının politika ve prosedürlerinin gözden geçirilmesini içeren önerilerde ilgili otoriteden yapılan işlemlere ilişkin cevap verilmesi talep edilmelidir. Örneğin Çekya Ombudsmanı, yasal düzenlemelerin ya da iç düzenlemelerin yapılmasını, değiştirilmesini veya iptal edilmesini önerme yetkisine sahiptir. İlgili makam bireysel vakalarda olduğu gibi 60 gün içinde cevap vermekle yükümlüdür. Cevap verilmediği takdirde üst makam veya Hükümet konu hakkında bilgilendirilmektedir. Politika önerileri, insan hakları ihlallerinin kök nedeni ile mücadele etmek ve şikâyetlerin tekrar etmesine neden olan olayları önlemek için büyük önem taşıyabilmektedir (Amnesty International, 2015:22).

- *Polise yönelik iddiaların soruşturulması için süreçleri, prosedürleri ve yasaları iyileştirmek adına önerilerde bulunulabilmelidir (EPAC, 2011:15).*

- *Şikâyeteye ilişkin soruşturmanın tamamlanması ve gerekli önerilerde bulunulması için belirli bir zaman sınırı olmalıdır.*

Şikâyet alındıktan sonra makul bir süre içinde sonuçlandırılmalıdır. Bu hususlar mekanizmanın işleyişini düzenleyen mevzuatta yer almalıdır. Örneğin Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü tarafından şikâyet alındıktan sonraki 72 saat içinde şikâyet kaydedilmeli ve ilgisine tahsis edilmeli, soruşturmalar 90 gün içinde sonuçlandırılmalı ve gerekli önerilerde bulunulmalıdır. Öneri raporları, soruşturmanın tamamlanmasından sonraki 30 gün içinde hazırlanmalı, şikâyetçiye aynı zaman dilimi içinde soruşturmanın sonucu hakkında bilgi verilmelidir (Amnesty International, 2015:17).

- *Şikâyet sahibine ilgili otorite tarafından tazminat ödenmesine hükmedebilmelidir (Zararın kendisi için olmasa dahi şikâyet sürecinde yapılan masraflar ve zaman kaybı gibi sebepler için).*

İdeal olarak, söz konusu kurum kolluk mensuplarınca sergilenen uygunsuz davranışlara ilişkin psikolojik yardım, kamudan özür dileme ve maddi tazminat gibi çeşitli yaptırımlara hükmedebilmelidir. Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı zararın kendisi için olmasa dahi şikâyet sürecinde yapılan masraflar ve zaman kaybı gibi sebepler için söz konusu polis teşkilatının tazminat ödemesine hükmedebilmektedir (Amnesty International, 2015:20).

- *Çoğulculuk ilkesi çerçevesinde yönetim kademesinde toplumun farklı kesimleri temsil edilmelidir. Şikâyet sahipleri ve temsilcileri, kolluk hizmetleri ve temsilci personel dernekleri, kolluk hizmetlerine ilişkin sorumlulukları bulunan merkezi ve yerel yönetim birimleri, savcılar, topluluklar ve sivil toplum örgütleri gibi paydaşlar ile danışmanlık konusunda işbirliği yapılmalıdır (EPAC, 2011:8).*

Kurumun yönetimi kurul tarafından sağlanıyorsa kurul üyelerinin çoğulculuk ilkesine göre atanması, toplumun farklı kesimlerinin (*etnik ve dini azınlık gruplarının*) mümkün olduğunca temsil edilmesi önem arz etmektedir. Kadın ve erkek üyelerin de eşit oranlarda temsil edilmesi uygun olacaktır (UNODC, 2011:50).

- *Kolluk kuvvetlerinin performansıyla ilgili denetimler yapma konusunda yetkili olmalıdır.*
- *Tüm polis departmanlarında görevli bir irtibat subayı ağı organize edilmeli ve yönetilmelidir.*
- *Yanlış anlaşılma ve iletişim eksikliği gibi basit sebeplerden kaynaklanan şikâyetler arabuluculuk ile hızlı bir şekilde çözülebilmelidir (özür dileme veya taraflar arası görüşme düzenleme gibi yöntemlerle) (EPAC, 2011:11)*
- *Soruşturmayı yürütmekten sorumlu kişiler, olaya dâhil olanlardan bağımsız olmalıdır.*

Araştırmanın daha etkili bir şekilde yürütülmesi adına gerektiğinde diğer kurumlardan destek talep edilebilmelidir. Bu kurumlara diğer polis teşkilatı birimleri de dâhildir. Bununla birlikte soruşturmanın tarafsızlığını tehlikeye atmamak adına, şikâyete konu polis biriminden ziyade diğer departmanlardan yardım alınmalıdır (Örneğin eyalet polisi hakkında yürütülen bir soruşturmada federal polisin imkan ve kabiliyetlerini kullanmak gibi) (Amnesty International, 2015:18).

- *Şikâyet sahibi veya temsilcileri, meşru çıkarlarının korunması için gerektiği ölçüde soruşturma sürecine dâhil edilmelidir (EPAC, 2011:14).*
- *Halkın memnuniyet durumunu tespit etmek, politika ve uygulamalardaki eksiklikleri gidermeye yardımcı olmak adına düzenli araştırmalar yapılmalıdır (EPAC, 2011:9).*
- *Kişisel başvuru, posta, e-posta, faks veya online başvuru formu doldurmak suretiyle şikâyette bulunulabilmelidir. Şikâyette bulunulmasını kolaylaştıracak ilave destek sağlanmalıdır (Farklı dillerde başvuru formları veya tercüman desteği gibi) (EPAC, 2011:11).*
- *Kamuya ve medyaya çalışmaları hakkında açıklama yapma yetkisine sahip olmalıdır (UNODC, 2011:53).*

- *Kurum, yürüttüğü soruşturmalarla polis teşkilatını işbirliğini zorlama gücüne sahip olmalıdır (UNODC, 2011:70, Schierkolk, 2017:27-28).*
- *Kurum bünyesinde doktor, kriminolog, bilişim teknolojileri uzmanı veya psikolog gibi çeşitli disiplinlerden çalışanlar bulunmalıdır.*

4.1.1.2. Kaynak

- *Kurum polis bütçesinden ayrı olarak yeterli kaynağa sahip olmalı (yeterince finanse edilmeli), kapsamlı araştırmalar yapma ve vasıflı personel temini için yeterli fon sağlanmalıdır.*

Kurum fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirebilmek, yetenekli soruşturmacılar istihdam edebilmek ve önemli soruşturmaları tarafsız bir şekilde yürütebilmek için yeterince finanse edilmelidir. Özellikle iş yükünün fazla ve kaynakların yetersiz olması halinde vakaların tümüne ilişkin soruşturma yürütebilmek sorun teşkil edebilmektedir. Kaynakların sınırlı olması halinde, yaşam hakkı ihlali, işkence ve ciddi yolsuzluklar gibi ağır nitelikteki polis suiistimallerinin soruşturulmasına odaklanmak gerekmektedir. Yalnızca ağır nitelikteki ihlalleri soruşturan mekanizmalara İngiltere ve Galler ile Güney Afrika örnek olarak verilebilir (Amnesty International, 2015:22-23).

4.1.1.3. Bağımsızlık

- *Kurum polis teşkilatından ve ilgili bakanlıktan hiyerarşik bağımsızlığa sahip olmalı ve yürütmeden veya siyasi etkiden arındırılmış olmalıdır.*

Kurum, şikâyetlere ilişkin soruşturma yürütmekle yükümlü olduğu polis teşkilatı hiyerarşisinden ayrılmalıdır (EPAC, 2011:7). Sivil gözetim mekanizmalarının işleyişine siyasi müdahale, işlevlerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir. Siyasi baskı en sık olarak kaynaklar, işe alma ve işten çıkarma gibi alanlarda kendini hissettirmektedir (UNHRC, 2010:23). Kurumun ayrı bir ofisinin (binasının) bulunması uygun olacaktır.

- *Yürütme polis teşkilatından da sorumlu olduğundan bağımsızlık ve tarafsızlığı sağlamak için parlamentoya karşı sorumlu olmalıdır. Faaliyetlerine ilişkin raporları doğrudan Meclis'e sunmalıdır.*

İdeal olarak, mekanizmanın yürütme erkinden ziyade parlamentoya karşı sorumlu olması gerekmektedir. Yürütme genellikle polis teşkilatından da sorumlu olduğundan, yasama organına karşı sorumluluk bağımsızlık ve tarafsızlığı sağlamak için bir güvence görevi görecektir. Bazı ülkelerde sistemin bu şekilde işlemediği görülmektedir. Örneğin, Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü, raporlarını Polis Bakanı'na sunmaktadır. Raporlar, Polis Bakanlığı aracılığıyla Parlamento ile paylaşılmaktadır. Peru ve Macaristan gibi diğer ülkelerde, söz konusu kurumlar parlamentoya karşı sorumludur (Amnesty International, 2015:26).

- *Polis teşkilatı mensupları aynı zamanda söz konusu kurumun yönetim kademesinde bulunmamalıdır.*

Emekli polis memurlarının mesleki tecrübeleri sebebiyle kuruma sağlayacakları fayda yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte karar düzeyinde istihdam edilmeleri içsel bir önyargı riskini beraberinde getirmektedir. Örneğin Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi emekliliği üzerinden beş yıl geçmemiş olan polis memurlarının ve aktif görevdeki polis memurlarının Kurul üyesi olmalarına izin vermemektedir (Amnesty International, 2015:24).

- *Kuruluş yapısı ile görev ve yetkileri yürütmenin kararı ile değil Anayasa veya yasalar ile düzenlenmelidir (Polis yasalarında yer almaması ve kendine has kuruluş yasası bulunması daha uygun olacaktır).*

Dış denetim mekanizmaları, yetkilerinin ve işleyişlerinin politik değişikliklerden etkilenmemesi veya belirli çıkar gruplarının müdahalesine maruz kalmaması için yasa ile oluşturulmalıdır. Dolayısıyla mekanizmanın işleyişini tanımlayan temel hususlar kuruluş yasalarında yer almalıdır. Bu hususların yasalarda yer almayıp sadece idari düzeyde kararlaştırılmış olması mekanizmanın siyasi olarak baskı altına girmesi veya yürütme makamlarının müdahalesine maruz kalma riskinin oluşmasına sebep olacaktır (Amnesty International, 2015:13).

- *Görevleri, üye seçimi, şikâyet süreci, bütçe tahsisi, itiraz imkânı gibi hususlar kuruluş yasasında açıkça belirtilmelidir.*

Yetki ve görevler, erişilebilirlik ve şikâyet prosedürü, bütçe, üyelerin seçimi ve atanmasına ilişkin prosedür, raporlama, itirazlar ve sivil toplum katılımı gibi hususlar mekanizmaya ilişkin temel hususlar olup kuruluş yasalarında belirtilmelidir (Amnesty International, 2015:13). Bazı kurumlara ait mevzuatlarda, üyelerin sahip olması gereken eğitim seviyesi veya deneyimleri belirtilmektedir. Örneğin Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi yönetim kurulu başkanı, yüksek mahkeme hâkimi olarak atanmaya hak kazanmış olmalı; yönetim kurulu üyeleri ise üniversite diplomasına sahip olmalı ve kriminoloji, psikoloji, hukuk, sosyoloji gibi bazı alanlarda en az on yıllık bir deneyime sahip olmalıdır. Danimarka Bağımsız Polis Şikâyet Kurumunu yöneten Polis Şikâyet Konseyi, yüksek mahkeme hâkimi bir başkan, bir avukat, bir hukuk profesörü ve iki kamu temsilcisinden oluşmaktadır (Amnesty International, 2015:24).

- *Üyeleri Yasama Meclisi tarafından atanmalıdır (veya meclis ile istişare edilmesi ve onay alınması ile).*

Kurumun üyeleri, mekanizmayı oluşturan mevzuatta belirtilmesi gereken açık ve şeffaf bir prosedürle atanmalıdır. Belçika, Meksika, Yeni Zelanda, Macaristan ve Peru gibi çok sayıda ülkede, başkan ve yönetim kurulu üyeleri meclis tarafından atanmaktadır. Siyasileşmekten kaçınmanın iyi bir yolu, üyelerin seçimini Kenya örneğinde olduğu gibi temsili bir seçim kurulu (*üyelerin, Cumhurbaşkanı tarafından Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Adli Hizmet Komisyonu, Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu ve Cinsiyetle İlgili Konulardan Sorumlu Komisyon birimlerinin her birinden bir kişiyi içeren bir seçim kurulu oluşturulmak suretiyle seçilmesi*) aracılığıyla gerçekleştirmektir (Amnesty International, 2015:23).

- *Üyeler görev teminatına sahip olmalı, kurum adına alınan kararlar veya eylemler nedeniyle görevden alınmamalıdır. En az 5 yıl süreyle görevlendirilmelidir (Üyeliğe sadece son derece ciddi gerekçelerle son verilebilmeli, üyeliğe son verme kararı atama ile benzer bir prosedürde olmalıdır).*

Üyelerin görev teminatına sahip olması ve kişisel tercihler veya istenmeyen kararlar gibi nedenlerle üyeliklerine son verilememesi gerekmektedir. Üyeliklerine sadece görevlerini yerine getirememesi veya ağır nitelikteki suiistimaller sebebiyle son

verilebilmeli, bu kararlar verilirken durum etraflıca değerlendirilmeli, üyeliğe son verme işlemi sürece parlamentoyu da dâhil edecek şekilde atamaya benzer bir prosedür ile gerçekteşmelidir. Örneğin Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi'nde başkanın veya yönetim kurulu mensuplarının üyelikten çıkarılması için gerekli olan gerekçeler ve prosedür açık bir şekilde kuruluş yasında yer almaktadır. Anayasa ya da diğer yasaların ciddi şekilde ihlal edilmesi, ağır nitelikteki suiistimaller, makamın işlevlerini yerine getirme konusunda fiziksel veya zihinsel yetersizlikler bu sebeplerden bazılarıdır. Bir kimse, Kurulun başkanının veya bir üyesinin görevden el çektilmesini istiyorsa Parlamento bünyesinde yer alan Kamu Hizmeti Komisyonuna bir dilekçe sunması, Komisyon'un başvurusu üç iki çoğunluk ile Genel Kurul'a havale etmesi, Genel Kurul tarafından uygun görölmesi halinde durumun Başkan'a iletilmesi gerekmektedir (Amnesty International, 2015:25). Üyelerin başlangıçta en az beş yıl süreyle görevlendirilmeleri, görev sürelerinin ise en fazla on iki yıl sürmesi uygun olacaktır (EPAC, 2011:7).

- *Çalışanlar belirli aralıklarla güvenlik soruşturmalarına tabi tutulmalıdır.*

Kurum bünyesinde çalışanların işe alınmadan önce güvenlik soruşturmalarına tabi tutulmaları ve ahlaki bütünlüklerinden şüphe bulunmaması gerekmektedir. Bu süreç belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır. Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü bu kriter için örnek olarak verilebilmektedir (Amnesty International, 2015:26).

- *Kurumun bütçesinin yasama organı tarafından onaylanmasıyla yasal güvence ve mali bağımsızlık sağlanmalıdır.*

Kurumla ilgili mevzuat, bütçenin hangi organ tarafından tahsis edildiğini net bir şekilde ortaya koymalıdır. İdeal olarak bu organ yasama organıdır. Yürütme organının kolluk teşkilatından sorumlu olması sebebiyle kurumsal bağımsızlığa zarar verebilme ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla, bütçeyi tahsis etme süreci, hükümetin veya polis teşkilatının, mekanizmanın çalışmasını finansal baskı uygulayarak etkilemeye çalışamayacağı şekilde kurulmalıdır. Hiçbir koşulda bütçe tahsis süreci, mekanizmanın bağımsızlığını ve karar alma sürecini etkilememelidir. Bir ülkenin mali kaynaklarının sınırlı olması durumunda, hükümetler söz konusu kurumları finanse etmek için

uluslararası işbirliği kapsamında dış kaynakları kullanmayı düşünebilir. Bununla birlikte, dış finansman mekanizmasının sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyebileceğinden dolayı sadece ara çözüm olarak düşünülmelidir (Amnesty International, 2015:23).

4.1.1.4. Şeffaflık ve Raporlama

- *Kurum, faaliyetleri hakkında hükümete ve kamuoyuna düzenli raporlar yayımlamalıdır.*

Kamuya sunulan raporlar, sivil gözetim mekanizmalarının uzun vadeli başarısı için hayati öneme sahiptir (UNHRC, 2010:24). Kolluk mensupları uygunsuz davranışlarından sorumlu tutulurken, şikâyetleri soruşturmakla görevli mekanizmaların da faaliyetleri kapsamında halka karşı sorumlu olması önem arz etmektedir. Bu nedenle, söz konusu kurumların şeffaf olması gerekmektedir. Çok sayıda ülkede yer alan kurumların genellikle yıllık periyotlarla veya kurumları oluşturan yasama kararlarında belirtilen aralıklarla rapor verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Raporlar kamuya yayımlanmalı ve alınan şikâyetlerin sayısı ve türleri ile bu şikâyetlerin sonuçları hakkında bilgiler de dâhil olmak üzere mekanizmanın çalışmasına ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sağlamalıdır (Amnesty International, 2015:26).

- *Kolayca erişilebilen bilgiler içeren bir web sitesine sahip olmalıdır (UNODC, 2011:70).*
- *Kurumun, bütçesi ve giderleri kamu ile paylaşılmalıdır.*

Kuruma tahsis edilen kaynaklar, şeffaflık ilkesi kapsamında kamu ile paylaşılmalıdır. Kenya, Güney Afrika, İngiltere ve Galler ile Peru gibi pek çok ülkede uygulama bu şekildedir (Amnesty International, 2015:23).

- *Şikâyet sahibi şikâyet hakkında periyodik olarak bilgilendirilmelidir. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından olayın özetini, soruşturmanın sonucunu, kararı ve sonuçtan memnun kalınmadığı takdirde uygulanacak yol haritasını içeren nihai rapor şikâyet sahibine sunulmalıdır.*

Kamuya karşı şeffaf olma gerekliliğinin yanı sıra, şikâyetçilerin de makul süreler dâhilinde şikâyet sürecine ilişkin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Örneğin Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü soruşturmanın sona ermesini takip eden 30 gün içinde sonuçlar hakkında bir geri bildirim raporu sunmaktadır. Fakat pek çok ülkede yer alan mekanizmaların bu yönde bir uygulaması olmadığı görülmektedir (Amnesty International, 2015:26).

- *Vatandaşların kurumun görev ve yetkilerinden, şikâyette bulunma haklarından ve şikâyet sürecinden haberdar olmaları sağlanmalıdır (UNODC, 2011:70).*

Halkın kurumunun faaliyetleri ve kuruma nasıl erişebileceği konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu anlamda yalnızca kurumsal web sitelerini kullanmak etkili bir yöntem olmayabilir. Ek olarak farkındalık yaratma amaçlı kampanyalar düzenlenmeli, yerel topluluklar ile toplantılar organize edilmeli, ulusal ve yerel medya ile aktif işbirliği sağlanmalıdır. Gençlere ulaşmak ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla sosyal medya platformları etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Ontario, Kanada, Hollanda ve İrlanda Ombudsmanları örnek olarak gösterilebilir (Schierkolk, 2017:45).

- *Şikâyetin işleme alınma veya çözümlenme biçimine yönelik kurumun kendisine itiraz edilebilmelidir.*

Kurum tarafından verilen karara ilişkin bazı ülkelerde (örneğin, Meksika ve Danimarka) itiraz etme imkânının olmadığı görülmektedir. Macaristan'da, Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu tarafından verilen karara itiraz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, polis teşkilatının Kurulun tavsiyelerine uymama kararına karşı itiraz edilebilmektedir. Kuzey İrlanda'da, Ombudsman'ın kararına karşı itiraz etmek mümkün olmamakla birlikte şikâyetleri ele alış şekli, makul olmayan gecikmeler veya kötü muamele gibi durumlara karşı itiraz edilebilmektedir. Bu tür bir şikâyetin önce Ombudsman'a yazılı olarak bildirilmesi ve Ombudsman tarafından yazılı olarak cevaplanması gerekmektedir. Müştekinin şikâyet sonucundan memnun olmaması halinde Adalet Bakanlığına şikâyette bulunması mümkündür (Amnesty International, 2015:28).

- *Vatandaşlara şikâyetlerin kabul edilme kriterlerini ve şikâyet sürecini adım adım gösteren bir kılavuz sunulmalıdır (EPAC, 2011:11).*

- *Soruşturmaların sonuçları, alınan kararlar ve öneriler uygun görüldüğü takdirde kurum tarafından yayımlanabilmelidir (Byrne ve Priestley, 2017:12).*

4.1.1.5. Siyasi Destek ve Sivil Toplum Katılımı

- *Hükümet, kurumun çalışmalarını açıkça desteklemelidir.*

Söz konusu kurumların halk tarafından benimsenmeden ve kamu güvenini sağlamadan işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeleri mümkün değildir. Kurumların görev ve yetkilerinin, şikâyet sürecinin, kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğinin öneminin halk tarafından bilinmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla, hükümet mekanizmanın çalışmasını desteklemeli ve farkındalığı artırma sürecinde yer almalıdır (Amnesty International, 2015:28).

- *Sivil toplum örgütlerinin desteği ve katılımı sağlamalıdır.*

Etkili bir dış denetim mekanizması için sivil toplum örgütlerinin sürece dâhil olması gereklidir. Örneğin Meksika, Kenya, Güney Afrika, Peru veya Brezilya gibi pek çok ülke sivil toplum örgütlerinin herhangi bir ön şart veya kısıtlama olmaksızın kolluk mensuplarının uygunsuz davranışlarına ilişkin şikâyette bulunmalarına imkân sağlamaktadır. Sivil toplum örgütleri kamu politikalarını etkilemekte ve politika oluşturma süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu anlamda sivil toplum örgütlerinin halk ile yakın temasta olmaları, önemli konularda söz konusu kurumların dikkatlerini çekebilmeleri ve reform politikalarına ilişkin önerilerde bulunmaları toplum desteğinin artırılmasına imkan sağlayacaktır (UNHRC, 2010:27, Amnesty International, 2015:28).

4.1.2. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi Modelleri

Avrupa genelinde kolluk kuvvetlerine yönelik yürütülen soruşturmalar incelendiğinde ‘kolluk teşkilatınca yürütülen iç soruşturmalar’, ‘kolluk kuvvetlerinin bağlı olduğu bakanlık vasıtasıyla yürütülen soruşturmalar’, ‘savcılık makamınca yürütülen soruşturmalar’, ‘ombudsman tarafından yürütülen soruşturmalar’ ve ‘bağımsız otoriteler tarafından yürütülen soruşturmalar’ olmak üzere beş tür kolluk şikâyet mekanizmasının faaliyet gösterdiği görülmektedir (Smith, 2010:63).

Kolluk Teşkilatınca Yürütülen İç Soruşturmalar

Şikâyetlere ilişkin soruşturmaların yürütülmesinde kolluk teşkilatlarının tüm yönleriyle sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluğa şikâyetlerin kaydedilmesi ve soruşturmayı yürütmekten sorumlu olan soruşturmacının görevlendirilmesi de dâhildir. Kolluk teşkilatınca yürütülen soruşturmalar geleneksel yöntemler olup modern kolluk teşkilatlarının kurulmasından bu yana işletilmektedir. Yukarıda belirtilen diğer dört tür mekanizma, sürece kolluk mensuplarını çeşitli oranlarda dâhil etmektedir (Smith, 2010: 63). Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin tamamında kolluğa yönelik şikâyetleri soruşturan iç mekanizmalar bulunmaktadır. Fakat bu mekanizmaların bağımsızlık ve tarafsızlık yönünden eleştirildiği görülmektedir.

Kolluk Kuvvetlerinin Bağlı Olduğu Bakanlık Vasıtasıyla Yürütülen Soruşturmalar

Bazı ülkelerde kolluk teşkilatının bağlı olduğu bakanlık bünyesinde –genellikle İçişleri Bakanlığı- kolluk mensuplarına yönelik şikâyetlere ilişkin soruşturmaları yürütecek şikâyet birimleri bulunmaktadır. Bu mekanizmalar da kolluk teşkilatının bağlı olduğu Bakanlık bünyesinde yer almaları sebebiyle kolluk teşkilatınca yürütülen iç soruşturmalarda olduğu gibi eleştiri konusu olmaktadır. Soruşturma sürecine bir ölçüde bağımsızlık getirmekle birlikte yeterince etkin değildirlir (Smith, 2014:6).

Savcılık Makamınca Yürütülen Soruşturmalar

Özellikle İskandinav ülkelerinde tercih edilen diğer bir uygulama, kolluk mensuplarına yönelik şikâyetlerin -soruşturma sürecine çeşitli derecelerde diğer kolluk mensuplarının dâhil olduğu- savcılık makamınca yürütüldüğü soruşturmalardır. Örneğin İzlanda ve Slovenya'da savcı, soruşturmaları yürütmek için polis teşkilatı mensuplarına çağrıda bulunabilmekte, Hollanda'da Devlet Suçları Soruşturma Birimi'ndeki özel görevli polis memurları Başsavcılar adına soruşturmayı yürütmektedirler (Smith, 2010: 64).

Ombudsman Tarafından Yürütülen Soruşturmalar

Ombudsmanlar, dünyadaki birçok ülkede kamu görevlilerine yönelik şikâyetleri ele alan saygın kurumlardır. Sadece kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri soruşturmakla görevli uzmanlaşmış kurumlar niteliğinde olmayıp, genel görevli mekanizmalardır.

Bağımsız Sivil Otoriteler Tarafından Yürütülen Soruşturmalar

Bağımsız (bağımsızlık farklı derecelerde olabilmektedir), dış ve sivil gözetim mekanizmaları olarak da bilinen bu otoritelerin oluşturulmasında kolluk personeline yönelik şikâyetlerin meslektaşları tarafından değil siviller tarafından soruşturulması gerektiği fikri etkili olmuştur. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, kolluk personeline yönelik şikâyetlerin soruşturulmasına sivil makamların dâhil olduğu modellerin farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir.

Kerstetter (1985:149), kolluk kuvvetlerince güç kullanımının, meydana gelen olaya ilişkin öznel algıya ve sosyal ortama dayandığını ve bu sebeple sergilenen davranışın uygunluğunu belirlemenin zor olacağını; savcılar, hâkimler ve medya olmak üzere üç dış kurumun kolluk personelinin uygunsuz davranışlarını periyodik olarak gözden geçirdiklerini fakat en sistematik incelemenin yine kolluk teşkilatı tarafından idari bir yapı içerisinde gerçekleşebileceğini; bu tür işlemlerde kolluk teşkilatına karşı duyulan önyargının, sürece çeşitli oranlarda sivillerin dâhil olduğu farklı yapıları ortaya çıkardığını belirtmiş ve bu yapıları: (1) Sivil bir kurul tarafından soruşturmanın yürütüldüğü, karara varıldığı ve ilgili makamlara birtakım önerilerde bulunduğu *sivil inceleme/teftiş modeli (civilian review model)*; (2) Kurul'a yalnızca şikâyetin kabulü ve soruşturma yetkisini veren *sivil girdi modeli (civilian input model)*; ve (3) Tüm işlemlerin kolluk makamlarınca yürütüldüğü ve sivil makamlarca soruşturmaya ilişkin yeterliliğin izlendiği *sivil izleme modeli (civilian monitor model)* olarak sınıflandırmıştır.

Goldsmith (1988), şikâyetlerin soruşturulmasında ve değerlendirilmesinde daha karmaşık sivil katılım türlerini kapsayan altı model kullanmıştır: *Geleneksel (iç polis), kurum içi sivil (civilian in-house), sivil dış denetleyici (civilian external supervisory), sivil dış soruşturma (civilian external investigatory), sivil dış soruşturma/karar verici (civilian external investigatory/adjudicative), dış sivil bir kurum adına polis soruşturması (police investigatory on behalf of civilian external agency)* (Goldsmith, 1988'den aktaran Smith, 2004:17).

Perez (1994:81)'in Kerstetter (1985) ile aynı görüşte olduğu ve kendisi tarafından yapılan sınıflandırmanın *sivil inceleme/teftiş modeli (civilian review model)*; *sivil girdi modeli (civilian input model)*; ve *sivil izleme modeli (civilian monitor model)* şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Prenzler ve Ronken (2001:151) dış kurumların şikâyet sürecine dâhil olduğu modelleri *sivil inceleme/teftiş modeli (civilian review model)* ve *sivil kontrol modeli (civilian control model)* olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Buna göre sivil inceleme/teftiş modeli kolluk kuvvetlerince yürütülen iç soruşturmaların ve disiplin kararlarının bağımsız olarak denetlenmesini içermektedir. Araştırmacılara göre bu model, kolluk kuvvetlerinin sivil teftişi engelleyebilme potansiyelleri sebebiyle eleştirilmektedir. Buna karşılık sivil kontrol modeli bağımsız soruşturma ve yargılamayı mümkün kılmaktadır.

Diğer bir sınıflandırmaya göre dış kurumların şikâyet sürecine dâhil olduğu modeller, inceleme ve temyiz; soruşturma ve kalite güvence; değerlendirme ve performans modeli şeklindedir. *İnceleme ve temyiz modeli*, şikâyetlere ilişkin kolluk teşkilatı tarafından yürütülen iç soruşturmanın ardından göreve başlayan sivil inceleme kurullarını içermektedir. Bu kurullar genellikle yalnızca soruşturması tamamlanmış olan dosyayı inceleyebilmekte, kendi inisiyatifleriyle bağımsız soruşturmalar yürütememektedir. Kurulların yetki alanı tamamlanan iç soruşturmanın yeterli veya daha fazla araştırma yapılması gerektiği şeklinde ilgili polis teşkilatına önerilerde bulunmakla sınırlıdır. Genel olarak, inceleme sürecinin hiçbir kısmı kamuya açık değildir. Söz konusu organların çoğu zaman tek başına bir bütçesi bulunmamaktadır. İnceleme ve temyiz modelinde vatandaşların şikâyetleri bireysel olarak ele alınmakta, politika önerilerinde bulunulmamaktadır. *Soruşturma ve kalite güvence modeli*, şikâyetlere ilişkin iç soruşturmalarının doğası gereği önyargılı olduğu ve kolluk personeli hakkındaki soruşturmaların bağımsız, dış bir kuruluş tarafından yapılması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Söz konusu dış otorite bazen bir kurul, bir grup avukat veya soruşturmacı ya da bir birey olabilmektedir. *Değerlendirme ve performans modeli*, sistemik sorunları ele alma, söz konusu sorunları ortadan kaldırma ve kolluk personelinin hesap verebilirliğini sağlama amacına odaklanmaktadır. Diğer iki tip modelin aksine, denetçiler belirli vakaların çözümü yerine sistemik değişime odaklanmaktadır (PARC, 2005: 7-13).

UNODC (2011), kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri ele alan mekanizmaları *tam bağımsız mekanizmalar, hibrit mekanizmalar ve diğer bağımsız mekanizmalar* olmak üzere üç başlık altında toplamaktadır. Parlamentoya karşı sorumlu olan ve yine parlamento tarafından tahsis edilen özel bütçeyi kullanan mekanizmalar tam bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Yürütme genellikle kolluk teşkilatından da sorumlu olduğundan, parlamentoya karşı sorumluluk, bağımsızlık ve tarafsızlığı sağlayacaktır. Hibrit yapılar yürütmenin ve hatta bazen kolluk teşkilatının kontrolü altında çeşitli oranlarda bağımsız birimlerdir. Bazen parlamento yerine doğrudan kolluk teşkilatına rapor vermektedirler. Kimi ülkelerde kolluk personeli de soruşturma sürecine katılmaktadır. Kısmen siyasi otoritelerin kontrolü altında olduklarından daha çok politik destek alma eğilimindedirler. Söz konusu yapılar tam teşekküllü bağımsız gözetim yapıları oluşturmak için bir ara adım görevi görmektedir. Birçok ülkede görev alanı kolluk kuvvetleriyle sınırlı olmayan genel görevli mekanizmalar bulunmaktadır. Bu birimler tüm kamu sektörünü, insan hakları veya yolsuzluk gibi belirli alanlarda denetlemektedirler. Bazı ülkeler insan haklarının korunması ile ilgili kurumlar ve vaka temelli şikâyetleri incelemek ile görevli ombudsmanlar olmak üzere iki ayrı mekanizmayı benimsemektedir.

Attard ve Olson (2013), söz konusu modelleri, *soruşturma yürüten birimler; kolluk iç soruşturmalarını denetleyen ve izleyen birimler ve sivil inceleme/teftiş kurulları/komisyonları* şeklinde sıralamaktadır. Araştırmacılar, birçok gözetim kurumunun kolluk personelinin suiistimallerine ilişkin şikâyetleri soruşturduğunu, bu amaçla şikâyetleri işleme aldığını, delil topladığını, tanıklar ile görüştüğünü ve elde edilen bulgular ışığında önerilerde bulunduğunu belirtmektedir. Kolluk iç soruşturmalarını denetleyen ve izleyen birimler, kolluk personeline yönelik ilgili kolluk teşkilatı tarafından yürütülen iç soruşturmaları inceleme, analiz etme ve politika ve prosedürlerin değerlendirilmesinde yetkilidir. İç soruşturmalarının adil ve eksiksiz bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere kolluk teşkilatının iç şikâyet sürecinin sistematik bir incelemesini içermektedir. İnceleme/teftiş komisyonlarının veya kurullarının yetkisi, şikâyetin sonuçlarından memnun olmayan şahıslarca gündeme getirilen vakaların temyiz başvurularından, soruşturma sürecinin adil bir şekilde yürütülmediği değerlendirilen vakaların incelenmesine kadar değişmektedir.

Murphy ve McKenna (2014), kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlere dair soruşturma sürecini yönetim ve sivil makamlarca gözetim bağlamında beş ana kategoriye ayırmıştır. Modellerin farklı tipte gözetim yapısı ve gözetim sürecine sivil makamların ve kolluk kuvvetlerinin müdahalesinin niteliği ve derecesi ile ayırt edildiğini ifade etmişler ve ulusal ve uluslararası uygulamaların tamamını tanımlayan söz konusu beş modeli ortaya koymuşlardır. Modellerin özellikleri ve araştırmacılar tarafından değerlendirilen olumlu ve olumsuz yönleri aşağıda belirtilmektedir:

- *Şikâyetlerin aynı birimde görevli kolluk personeli tarafından soruşturulması:* Sivil makamlar tarafından yapılan dış bir inceleme/teftiş olmaksızın şikâyetlerin alınmasının, soruşturulmasının, karara varılmasının ve şikâyet sürecine ilişkin yönetimin tamamen kolluk teşkilatının sorumluluğunda olduğu modeli temsil etmektedir. Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin incelenmesinde geleneksel soruşturma şekli niteliğindedir.

Kolluk kuvvetlerinin gerekli soruşturma becerilerine ve kaynaklara erişme imkânına sahip olması, kolluk teşkilatının örgütsel dinamiklerinin kendi personeli tarafından bilinmesi, ilgili kolluk teşkilatı ile işbirliğini zorunlu kılması, kolluk mensuplarının soruşturmalara ilişkin yasal yetkili olması modelin avantajları olarak sıralanabilirken; soruşturmayı yürüten kolluk personelinin meslektaşları ve mensubu olduğu polis teşkilatı tarafından baskı altında kalma ihtimali, soruşturma ve karar sürecinin kamuoyu standartlarını ve uygun soruşturma sonuçlarına ilişkin beklentileri yansıtmaması, şikâyet ve soruşturma sürecinin tüm aşamalarını yalnızca kolluk kuvvetlerinin yönetmesi modelin kamu hesap verebilirliğinin temel standartlarını karşılamadığını göstermektedir.

- *Şikâyetlerin farklı birimde görevli kolluk personeli tarafından soruşturulması:* Soruşturmaları yürütmek üzere diğer bir birimde görevli personelin davet edildiği, soruşturma sürecinin dış bir sivil makamın incelemesine ve gözetimine tabi tutulmadığı modeli temsil etmektedir. Soruşturmanın bağımsızlığına ilişkin algıyı artırmak ve meslektaş dayanışmasının adil soruşturma süreci üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmek için kullanılmaktadır. Farklı bir birimde

görevli kolluk personeli, soruşturma sürecinin çeşitli aşamalarına dâhil olabilmektedir. Bazen, kolluk teşkilatları arasında bu tür soruşturmaların yürütülmesine ilişkin resmi protokoller yapılmaktadır. Genellikle diğer birimde görevli kolluk personeline soruşturma yürütülmekte, elde edilen bulgular ilgili kolluk teşkilatına bildirilmekte, nihai karara veya çözüm yoluna karışılmamaktadır.

Diğer birimlerde görevli kolluk kuvvetlerinin gerekli soruşturma becerilerine ve kaynaklara erişme imkânına sahip olması, kolluk teşkilatının örgütsel dinamiklerinin aynı teşkilata mensup kolluk personeli tarafından bilinmesi, ilgili kolluk teşkilatı ile işbirliğini zorunlu kılması, kolluk mensuplarının soruşturmalara ilişkin yasal yetkili olması, bir dereceye kadar soruşturma sürecinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlaması (yarı bağımsız), ilgili polis teşkilatını kendi iç soruşturmalarını yürütme baskısından kurtarması modelin avantajları olarak sıralanabilirken; yürütülen soruşturmaların sivil makamlarca teftişi içermemesi sebebiyle genellikle iç soruşturmalara benzer bulgulara erişilmesi modelin kamu hesap verebilirliğinin temel standartlarını karşılamadığını göstermektedir.

- *Şikâyetlerin kolluk personeli tarafından soruşturulması + Sivil makamlarca inceleme / izleme:* Şikâyetlerin alınmasının, soruşturulmasının, karara varılmasının ve şikâyet sürecine ilişkin yönetimin kolluk teşkilatının sorumluluğunda devam ettiği, soruşturma bitiminde sürecin sivil makamlarca incelemeye/teftişe tabi tutulduğu veya soruşturma sürecinin sivil makamlarca gözlemlendiği/izlendiği modeli temsil etmektedir. Sürece çeşitli derecelerde sivil makamların gözetim ve katılımı bulunmaktadır. Soruşturmanın kolluk personeli tarafından yürütülmesinin ardından sivil makamlarca inceleme ve izlemeye tabi tutulması, soruşturma sürecinin değerlendirilmesi ile sınırlı olup süreç üzerinde doğrudan etkili değildir.

Sivil makamların sürece dâhil olması ve yalnızca kolluk merkezli olmayan bir şikâyet süreci ile birlikte hesap verebilirliğin artırılmasını sağlaması, kolluk personeline yürütülen soruşturmaların yeterliliğini ve etkililiğini izlemeye ve elde edilen bulgular ve yaptırımlar konusunda sivil makamlarca öneri

sunulabilmesine imkân vermesi, şikâyet sürecine ilişkin operasyonel uygulamaların sivil makamlarca bağımsız olarak değerlendirilmesine ve gözden geçirilmesine imkân sağlaması ve soruşturma sürecini daha şeffaf hale getirmesi modelin avantajları olarak sıralanabilirken; soruşturmanın merkezinde kolluk personelinin yer alması dolayısıyla kamu nezdinde soruşturmaların bağımsızlığına ve tarafsızlığına ilişkin endişeleri giderememesi, sivil makamların genelde kamu hesap verebilirliği standartlarını karşılamak için yeterli yetki ve kaynaklara sahip olmaması, sivil makamların kendi soruşturmalarını yürütememeleri sebebiyle ilk etapta kolluk kuvvetlerine bağımlı olmaları, sivil makamların bazı kolluk personeli tarafından yetersiz ve etkisiz, inceleme sürecinin ise maliyetli ve zaman alıcı olarak görülmesi, sivil katılım olmasına rağmen şikâyetlere ilişkin tatmin edici sonuçlara erişilememesi gibi sebeplerle eleştirilmektedir.

- *Şikâyetlerin kolluk personelinin ve sivil makamların katılımıyla oluşan hibrit yapılarca soruşturulması + Sivil makamlarca inceleme / teftiş:* Şikâyetlerin fiili soruşturmasının kolluk personelinin ve sivil makamların işbirliği ve koordinasyonu ile yürütüldüğü modeli temsil etmektedir. Sivil makamlar karar verme sürecine ve şikâyet sürecine ilişkin yönetime dâhil olmaktadır.

Soruşturma sürecine sivil makamların talimatı altında veya onlarla eşgüdüm halinde deneyimli kolluk personelinin katılımının şikâyet sürecini daha etkili hale getirmesi, geçici görevlendirilen kolluk personelinin sivil makamların cezai soruşturmalar için normal şartlarda sahip olmadığı yetkilere sahip olması, kolluk personelinin örgütsel kültüre ilişkin bilgi sahibi olması, kolluk personelinin sivil soruşturmacıların sahip olma ihtimalinin düşük olduğu özel soruşturma becerilerine sahip olması, kolluk personeli ve sivil soruşturmacıların farklı beceri ve deneyimleri arasındaki sinerjinin soruşturma sürecinin iyileştirilmesine imkân vermesi modelin avantajları olarak sıralanabilirken; hibrit modelin hesap verebilirliği ve bağımsızlığı tam olarak sağlayamaması, kolluk personelinin soruşturma sürecine katılımının sivil gözetimin bağımsızlığını ve etkisini azaltması, kolluk personelinin katılımının yeni bir sivil örgüt kültürünün gelişmesini engellemesi dolayısıyla eleştirilmektedir.

- *Şikâyetlerin sivil makamlar tarafından soruşturulması + Sivil makamlarca inceleme / izleme*: Kolluk mensuplarına yönelik şikâyetlerde diğer kolluk personelinin soruşturma sürecinin dışında tutulduğu modeli temsil etmektedir. Karar verme sürecine kolluk personelinin katılımı mümkün olmakla birlikte “bağımsız” bir sistemin işareti, sivil makamların soruşturma sürecinin yürütülmesinden ve sonuçlandırılmasından temel olarak sorumlu olmasıdır. Bu model, soruşturma ve sonuç önerileri de dâhil olmak üzere, şikâyet sürecinin tüm aşamalarını yürütmek için emekli kolluk personelini veya daha önce kolluk deneyimi olmayan sivilleri içerebilmektedir.

Söz konusu modelin, diğer modellere kıyasla en bağımsız soruşturma modeli olarak değerlendirilmesi, kolluk deneyimini ve kültürünü barındırmaması dolayısıyla hesap verebilirliği artırması, şikâyet sahiplerinin kolluk personeline kıyasla sivil soruşturmacılara daha çok güvenme ve işbirliğinde bulunma eğilimi modelin avantajları olarak sıralanabilirken; adil ve etkili soruşturmalar yapmak için kolluk deneyimi ve uzmanlığının eksikliği, sivil makamların bazı kolluk personeli tarafından yetersiz ve etkisiz görülmesi, kolluk personelinin soruşturma sürecine dâhil olmamasının işbirliğini azaltma potansiyeli, etkili olmayan soruşturmalar dolayısıyla halkın bağımsız sivil inceleme modeline güvenini kaybetmesi, etkili soruşturmalar yürütülmesi için ek kaynaklar gerektirmesinden dolayı maliyetli olması, soruşturma becerilerinin geliştirilmesi ve idamesi için yüksek eğitim maliyetleri gerektirmesi, sivil soruşturmacıların birtakım özel yasal yetkilere sahip olması gerektiği, operasyonel ve idari süreçler bağlamında kolluk kuvvetlerinin yetkilerini kısıtlaması dolayısıyla eleştirilmektedir.

Angelis vd. (2016), söz konusu modelleri *soruşturma odaklı, inceleme/teftiş odaklı ve denetim/izleme odaklı* olmak üzere üç kategoride sınıflandırmaktadır.

Kolluk Ulusal Sivil Gözetim Birliği (The National Association of Civilian Oversight in Law Enforcement) dış kurumların şikâyet sürecine dâhil olduğu modelleri kolluk personeline yönelik şikâyetlerin bağımsız olarak incelendiği *soruşturma odaklı yapılar*, kolluk teşkilatının operasyonlarını inceleyen, iç soruşturmalara ve prosedürlere girdi sağlamayı amaçlayan *inceleme/gözden geçirme odaklı yapılar* ve genellikle büyük ve

sistematik reformlara odaklanan *denetleme/izleme odaklı yapılar* olmak üzere üç kategoriye ayırmaktadır (Ajilore, 2018).

4.2. Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi Uygulamasında Dünya Örnekleri

Bu başlık altında bağımsız kolluk şikâyet sistemine sahip bazı ülkelerde yer alan kuruluşlar incelenmektedir.

4.2.1. Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi (The Standing Police Monitoring Committee)

Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi, kolluk faaliyetlerinin gözetilmesinden sorumlu bir dış organ olarak Federal Parlamentaoya destek sağlamak amacıyla 1991 yılında kurulmuş ve 1993 yılının ortalarında faaliyete geçmiştir. Vatandaşlar tarafından kolluk personeline karşı yapılan şikâyetlerin incelenmesi Komitenin görev alanında olmakla birlikte, Komitenin asıl kuruluş amacı bireysel sorunları çözmenin ötesinde polis teşkilatının örgütsel ve yapısal anlamda aksayan yönlerini iyileştirmektir (IPCAN Committee P, 2019a).

Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi, bakanlıklar veya belediye başkanlıkları gibi yürütme yetkisine sahip makamlar ile yerel polis, federal polis ve teftiş birimleri gibi polis teşkilatı organlarından tamamen bağımsız nitelikte dış denetim organı konumundadır. Federal Parlamantonun gözetimi altında, polis operasyonlarını ve kolluk yetkilerini kullanan polis teşkilatı mensuplarının hizmetlerini gözetmekle yükümlüdür. Bu itibarla Komite, kolluk hizmetleri ve özel teftiş hizmetlerinin gözetiminden sorumlu tek organdır. Komite, faaliyetlerinde tamamen özerk ve bağımsız hareket etmekle birlikte Parlamentaoya karşı sorumludur. Komitenin faaliyetlerini izlemek ve denetlemek amacıyla Parlamento bünyesinde özel bir komisyon kurulmuştur. Hesap verebilirlik, yürütülen soruşturmalara ilişkin raporların ve yıllık faaliyet raporlarının söz konusu Komisyona sunulması aracılığıyla gerçekleşmektedir (Committee P Missions, 2019).

4.2.1.1. Kuruluş Yapısı

Komite, görevlerini yürütürken Soruşturma Departmanı ve İdari Departman tarafından desteklenmektedir. Komite, hâkim sınıfından olması gereken bir Başkan ve başkan

yardımcısı dâhil beş asil üyeden oluşmaktadır. Tüm asil üyeler için birer yedek üye bulunmaktadır. Üyeler, altı yıllık bir dönem için atanmaktadır. Üyelik süreci bir defaya mahsus olmayıp yenilenebilmektedir. Üyelerin hassas bilgilere nüfuz etmesi sebebiyle gerekli sadakate, dürüstlüğe ve ketumiyete sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca çok gizli belgelere nüfuz edebilmeleri sebebiyle de güvenlik belgesine sahip olmalıdırlar. Denetim soruşturmaları, şikâyetler ve polis suiistimal raporları Komitenin beş üyesi tarafından takip edilmektedir. Vakalara ilişkin nihai kararlar genel kurulda toplanan beş üye tarafından alınmaktadır (Committee P Organisation, 2019).

Soruşturma Departmanı, Komitenin operasyonel bölümü niteliğinde olması sebebiyle en görünür birimdir. İnceleme soruşturmaları ve şikâyetlere ilişkin soruşturmanın yürütülmesinde Komite tarafından söz konusu departmanın hizmetlerinden geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Ayrıca, adli makamların talimatıyla Soruşturma Dairesi tarafından, bir suç işlediğinden şüphelenilen polis memurlarına soruşturma açılabilir. Soruşturma Dairesi üyelerinin tamamı adli polis memurları ve savcı yardımcılarının yeterliliklerine sahiptir. Soruşturma Departmanı, Komite tarafından beş yıllık bir süre için atanan ve üyeliği yenilenebilen bir Genel Müdür tarafından yönetilmektedir. Departman, Daimi Komitenin yetki, yönetim ve denetimi altında Genel Müdür tarafından yönetilmektedir. Soruşturma Departmanı, denetçi ünvanına sahip 52 personelden oluşmaktadır. Üyeler polis teşkilatı mensuplarından veya kamu görevlilerinden geçici olarak görevlendirilebilmekte, ilgili kişiler daimi üye olarak da görev yapabilmektedirler. Söz konusu personel de Genel Müdür gibi yenilenebilir beş yıllık bir dönem için atanmaktadır (Committee P Organisation, 2019).

Daimi Komite ve Soruşturma Departmanı, Sekreter başkanlığındaki bir İdari Departman tarafından desteklenmektedir. Şikâyet Biriminin üyeleri de dâhil olmak üzere İdari Departmanın toplam 36 personeli bulunmaktadır. Sekreter, Temsilciler Meclisi tarafından atanmakta olup Komitenin otoritesi ve gözetimi altında departmanın yönetim ve idaresinden sorumludur. İdari Departman üç birimden oluşmaktadır:

- *Destek Birimi:* Hukuk Çalışmaları Birimi; Finans, Personel ve Lojistik Birimi; Bilgi ve Dokümantasyon Birimi ve Sekreteryadan oluşmaktadır. Kurumun personel, lojistik ve altyapı açısından gerekli tüm operasyonel kaynaklara sahip olmasını sağlamaktadır.

- *Veri Yönetimi Birimi:* Adli veya disiplin otoriteleri gibi harici birimlerden bilgilerin toplanmasından ve işlenmesinden sorumludur.
- *Şikâyetler Birimi:* Şikâyetleri ele almakta, analiz etmekte ve Komiteye sunmaktadır.

4.2.1.2. Görev ve Yetkileri

Öncelikle Komite adli bir otorite konumunda bulunmamaktadır. Yani kendi inisiyatifiyle adli soruşturmalar yürütememektedir ve cezai işlem veya disiplin işlemi tesis etme yetkisi yoktur. Bununla birlikte, adli makamlar, kolluk personelinin dâhil olduğu adli soruşturmaları yürütmek için Komite bünyesindeki Soruşturma Departmanına çağrıda bulunabilmektedir. Soruşturma Departmanı yargı makamlarına yalnızca soruşturmanın icrasına ve içeriğine ilişkin rapor sunmaktadır (Committee P, 2019b).

Komitenin amacı, demokratik, ilkeli ve toplum odaklı kolluk hizmetlerinin etkili olarak yürütmesini teşvik etmektir. Bu anlamda Komite verimliliğin, etkililiğin, koordinasyonun sağlanmasını ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamayı, kolluk hizmetlerinin gelişmesini, kolluk faaliyetlerini incelemeyi ve aksayan yönlerle ilişkin yetkili otoritelere önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, adli makamların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yürütülen cezai soruşturmalara bir dizi uzman soruşturmacı atanmaktadır. Komitenin gözlemci rolünü yerine getirmesine yardımcı olacak bilgileri sağlaması muhtemel alanlardaki araştırmalara da öncelik verilmektedir (Committee P Mission Statement, 2019).

Komite;

- Komite iç izleme ve denetleme organları ile Federal ve Yerel Polis Genel Müfettişliği dâhil olmak üzere, Yerel ve Federal Polisin tüm birimlerini,
- Toplu taşıma şirketlerinde güvenlik hizmeti sunan güvenlik görevlilerini,

- Terörizm ve aşırılıkçılık tehdidinin değerlendirilmesinden sorumlu olan Tehdit Değerlendirme Koordinasyon Birimi faaliyetlerini gözetmekten sorumludur (Who is Monitored by Committee P, 2019).

Komite P ile Federal Parlamento arasındaki ilişki dört yönlüdür:

- *Daimi Komite Üyeleri ve Sekreterin Atanması:* Komitenin beş asil üyesi, yedek üyeler ve Sekreter Meclis tarafından atanmakta ve görevden alınabilmektedir.
- *Komite Faaliyetlerinin Raporlanması:* Komite (faaliyet sonuçlarını ve önerileri içeren yıllık genel faaliyet raporu ve belirli bir soruşturmaya ilişkin Temsilciler Meclisinin talebi üzerine veya resen gönderilen ara raporlar şeklinde) yürütülen faaliyetlere ve soruşturmalara ilişkin Temsilciler Meclisi ve Senatoya rapor sunmaktadır.
- *Komitenin Faaliyetlerinin İzlenmesi:* Temsilciler Meclisi bünyesinde Komitenin faaliyetlerini izlemek ve denetlemek üzere özel bir komisyon oluşturulmuştur. Söz konusu komisyon, Komite ile en az üç ayda bir toplantı düzenlemektedir.
- *Komite Bütçesi:* Komitenin faaliyetlerini yürütmesi için gerekli ödenekler Meclis tarafından tahsis edilmektedir (Police Watchdog, 2018:12).

Komite ayrıca, terörizm ve aşırılıkçılık tehdidinin değerlendirilmesinden sorumlu bir organ olan Tehdit Değerlendirme Koordinasyon Biriminin (Coordination Unit for Threat Assessment) faaliyetlerini gözetmekle de yetkilidir (Committee P, 2019b).

Daimi Komite ve Soruşturma Departmanı çeşitli soruşturma yöntemlerine sahiptir. Diplomatik dokunulmazlık gibi çeşitli bağışıklık hükümlerine rağmen, gerekli gördüğü takdirde herhangi bir kişi hakkında görüşme yapmak üzere toplanabilmektedir. Polis teşkilatı üyeleri, aldıkları her türlü yazılı çağrıya cevap vermek ve soruşturma sürecinde gerekli yardımı göstermek durumundadır. Daimi Komite ve Soruşturma Departmanı soruşturma sürecinde çeşitli uzmanlardan veya tercümanlardan yardım alabilmektedir. Soruşturma Departmanı üyeleri, devam etmekte olan adli soruşturmaların haricinde polis teşkilatı personelinin görevlerini yerine getirdiği ve soruşturma ile ilgili her türlü

eşya veya belgeyi ele geçirdiği yerlerde arama yapma yetkisine sahiptir (Police Watchdog, 2018:31).

4.2.1.3. Şikâyet Süreci

Komite, şikâyet başvurularının önemli bir bölümünün polis mensuplarının görevde yaptıkları bireysel hatalar, ihmaller veya başarısızlıklar olması sebebiyle tüm başvuruları kendi bünyesinde incelememekte, ilgili polis otoritesine iletmektedir. Bu anlamda Komite şikâyeti araştırmanın, uygun önlemleri almanın ve gerektiğinde yaptırım uygulamanın ilgili polis otoritesi aracılığıyla daha hızlı ve etkili olacağını prensip edinmektedir. Komiteye bağlı Soruşturma Departmanı tarafından incelenen şikâyetlerin büyük oranda örgütsel veya yapısal hatalar ile ilgili olduğu görülmektedir. Şikâyetlerin soruşturulma süresi; şikâyetin ve vakanın karmaşıklığı, şikâyette yer alan taraflar ile işbirliği ve diğer organlarla devam eden işlemler gibi birtakım kriterlere bağlı olmasından dolayı soruşturmanın tamamlanması için belirli bir zaman sınırı bulunmamaktadır (Committee P FAQ, 2019).

Herhangi bir vatandaş polis teşkilatı mensuplarından birinin meslek standartlarına aykırı bir davranışına karşı (kaba davranma, olaya geç müdahale etme veya diğer uygunsuz davranışlar gibi) veya polis teşkilatının yapısı, örgütlenmesi veya işleyişi ile ilgili şikâyette bulunabilmektedir. Herhangi bir polis teşkilatı mensubu da şikâyette bulunma konusunda diğer vatandaşlar ile eşit hakka sahip olup amirinin onayını almak zorunda değildir (Police Watchdog, 2018:23).

Soruşturma neticesinde, Komite şikâyete ve iddialara ilişkin kararını açıklamaktadır. İlgili polis teşkilatına soruşturma ile ilgili öneriler sunulmakta; şikâyetçi veya muhbir soruşturma hakkında bilgilendirilmektedir. Şikâyetin Komitenin görev alanına girmediği durumlarda (şikâyetin bir polis kuvveti veya bir polis memuru ile ilgili olmaması), şikâyetin mesnetsiz olması, yeterli kanıt ile desteklenmemesi halinde; müştekiye ulaşılamaması, müştekinin işbirliğine yanaşmaması veya şikâyetini geri çekmesi halinde; federal/yerel Polis Müfettişliğinin, bir iç denetim kurumunun veya diğer bir kurumun şikâyeti inceliyor olması durumlarında Komite, şikâyete konu vakayı geçici veya daimi olarak kapatmaya veya ek bir işlem tesis etmemeye karar

verebilmektedir. Bu karar da vakanın taraflarına bildirilmek durumundadır (Police Watchdog, 2018:23).

Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır. Bu konu vakanın aynı zamanda Komite tarafından incelenmesine engel değildir. Soruşturma Departmanı, Komite'nin soruşturma birimi niteliğinde, suçun faillerinin polis teşkilatının bir üyesi olması halinde vakayı soruşturmaktadır. Soruşturma Departmanı, kendi inisiyatifiyle veya yetkili otoritelerin talebi üzerine söz konusu soruşturmaları diğer adli kolluk birimleri ile paralel olarak soruşturmaktadır. Daimi Komite, iddiaların örgütsel problemlerle veya ağır derecede kişisel kusurla ilgili olmadığını değerlendirdiğinde vakayı ilgili polis teşkilatına havale etmektedir. Komite aynı zamanda polis teşkilatı tarafından şikâyetlerin hassasiyetle ele alınmasını sağlamak amacıyla şikâyet sürecini gözetmektedir (Police Watchdog, 2018:28-29).

Komitenin disiplin yaptırımı uygulama yetkisi bulunmamaktadır. Komite Başkanının polis teşkilatının disiplin yetkililerine talimat verme hakkı bulunmaktadır. Komite Başkanı disiplin suçu olabilecek iddialar hususunda disiplin otoritesini bilgilendirirse, bu otorite söz konusu eylemlere ilişkin fiilen disiplin soruşturması başlatılıp başlatılmayacağını değerlendirmektedir. Ayrıca süreç hakkında Komiteye bilgi vermek durumundadır. Bu değerlendirme disiplin soruşturması başlatılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Komitenin arabuluculuk rolü bulunmamaktadır (Police Watchdog, 2018:30).

Çok sayıda şikâyete işlem tesis etme ve polis kuvvetleri tarafından sergilenen uygunsuz davranışlara ilişkin bireysel rapor düzenleme hususları Komitenin iş yükünü önemli ölçüde etkilemektedir. Bu konuda, yasama organı, Komitenin faaliyetlerinin odağını, vatandaşların anayasal haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almaya ve polis kuvvetlerinin koordinasyonunu, etkinliğini ve verimliliğini sağlamaya yönlendirmektedir (Committee P Watchdog Role, 2019).

Polis teşkilatı tarafından;

- Üyelerinin mesleki standartlarını düzenleyen belgeler ve kılavuzlar,
- Yapılan şikâyetlerin bir kopyası ve kurum içi soruşturmaların sonuçları,

- Üyelerinden birine karşı uygulanan disiplin cezaları ve yaptırımlar,
- Genel faaliyet raporunun veya faaliyetlerine ilişkin diğer genel raporların bir kopyası Komiteye ileilmek durumundadır (Organic Law of 18 July 1991, m.14'den aktaran Police Watchdog, 2018:21).

Daimi Komite;

- Kendi inisiyatifinde;
- Temsilciler Meclisinin talebi üzerine;
- Adli veya idari bir polis otoritesinin talebi üzerine;
- Herhangi bir yetkili (federal veya bölgesel) bakanın talebi üzerine;
- Başka bir yetkili makamın talebi üzerine;
- Herhangi bir kişi tarafından polis suiistimaline dair bir şikâyette bulunulduğunda,

Soruşturma Departmanı ise;

- Daimi Komite'nin talebi üzerine,
- Kendi inisiyatifinde (bu durumda Daimi Komiteye soruşturmaya ilişkin bilgi verilmekte ve soruşturmanın devam edip etmemesi konusunda görüşü alınmaktadır),
- Savcının, iş mahkemesi savcısının, federal savcının, Temyiz Mahkemesi'ndeki genel başsavcının veya inceleme hâkiminin talebi üzerine soruşturma başlatabilmektedir (Police Watchdog, 2018:23).

Denetim Soruşturması (Inspection Inquiry)

Denetim taleplerinin yerine getirilmesi Daimi Komitenin en önemli sorumluluğu niteliğindedir. Her yıl, Komite inisiyatifinde ya da Parlamento veya idari ve adli makamlardan herhangi birinin talebi üzerine birtakım denetim soruşturmaları

yürütülmektedir. Bu tür soruşturmalarda, Soruşturma Departmanı, Daimi Komitenin emriyle daha genel ve sistematik bir seviyede değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu araştırmalar adli, idari veya disiplinle ilgili değildir. Araştırmalar polis teşkilatının tamamı veya herhangi bir birimi ile ilgili olarak yürütülebilmektedir (Örneğin yerel bir soruşturma birimi, Gümrük Soruşturmaları Ekibi veya Federal Polise bağlı trafik birimleri gibi). Üst aramalarında ve gözaltılarda güç kullanımı, polis teşkilatlarında bilgi yönetimi organizasyonu ve işleyişi, ırkçılık politikası, polis mensuplarının herhangi bir olayda akıl hastaları ile münasebetleri, polis araçlarının kullanımı ve kazaya karışan polis araçları, polisin mali soruşturmalara yaklaşımı gibi özel konular bu araştırmalar kapsamında ele alınabilmektedir. Denetim soruşturmalarının amacı; insan hakları, etkinlik, verimlilik ve eşgüdüm gibi konularda polis teşkilatına bir takım tavsiyelerde bulunmaktır. Tüm inceleme soruşturmaları Parlamente'ye sunulan bir raporla sonuçlanmaktadır. Bu rapor genel olarak yapılan araştırmaları ortaya koymaktadır. Soruşturma yetkili bakan veya makamın talebi üzerine başlatılmışsa, raporun bir kopyası söz konusu makama da iletilmektedir. Yetkili bakan veya makamın görüşü alındıktan sonra raporların tamamı veya bir kısmı kamuoyuna açıklanabilmektedir. (Police Watchdog, 2018:24-25).

Müştekilerin, Komitenin kararlarına yönelik itiraz hakkı bulunmaktadır. Yalnız bu itiraz polis teşkilatı mensupları hakkında yapılan bireysel başvurular ile sınırlıdır. Soruşturma sonuçlarından memnun kalınmaması durumunda itirazın nedenlerini içeren yazılı bir başvuru ile Daimi Komiteden ikinci bir görüş istenebilmektedir (IPCAN Committee P, 2019).

4.2.2. Danimarka Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu (Independent Police Complaints Authority)

Bir konsey ve genel müdür tarafından yönetilen Polis Şikâyet Kurumu, görevlerini polis teşkilatından ve savcılık makamından bağımsız bir şekilde yerine getirmektedir (Independent Police Complaints Authority, 2018). Polis teşkilatı mensuplarının adli bir suç işlediğine veya uygunsuz bir davranışta bulunduğu'na yönelik iddialar, 2012 yılının Ocak ayından bu yana söz konusu Kurum tarafından incelenmektedir (Denmark Study Tour Report, 2011:21).

4.2.2.1. Kuruluş Yapısı

Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu, Polis Şikâyet Konseyi ve Genel Müdür tarafından yürütülen bağımsız bir otoritedir. Polis Şikâyet Konseyi, Kurumun en üst düzey yönetim organıdır ve Yüksek Mahkeme hâkimi bir başkan, bir avukat, bir hukuk profesörü ve iki kamu temsilcisinden oluşmaktadır. Polis Şikâyet Konseyi üyeleri, Adalet Bakanı tarafından dört yıllığına atanmaktadır ve bir kişi en fazla iki defa üye olarak seçilebilmektedir (IPCA Organisational Structure, 2012).

Genel Müdür, Polis Şikâyetleri Konseyi tarafından yayınlanan talimatlara ve yönergelere uygun olarak yönetilen Polis Şikâyet Kurumunun günlük faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumludur. Polis Şikâyet Kurumunun bünyesinde idari ve adli çalışanların yanı sıra pek çok soruşturmacı bulunmaktadır (IPCA Organisational Structure, 2012).

4.2.2.2. Görevleri ve Yetkileri

Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu, polis memurlarına yönelik şikâyetleri ele almakta, değerlendirmekte ve karara bağlamaktadır (Independent Police Complaints Authority, 2018). Polis teşkilatı mensuplarının görevleri sırasında işlediği suçlar, polis müdahalesinin ardından ya da gözaltı sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma olayları ve polis memurlarınca sergilenen uygunsuz davranışlar Kurumun görev alanına girmektedir (IPCA Complaints Proceedings, 2012). Kurum kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya yetkilidir. Ölüm ve yaralanma olaylarında soruşturma başlatılmak zorundadır (CPT Report, 2014:18).

Kurum, soruşturma sürecini etraflıca ele almaya, tanıklara çağrıda bulunmaya, adli inceleme talebinde bulunmaya ve şüphelileri alıkoymaya yetkilidir (CPT Report, 2014:19).

4.2.2.3. Şikâyet Süreci

Polis güçlerinin kaba şekilde konuşma veya uygunsuz davranma, yakalama/gözaltına alma esnasında aşırı güç kullanma ve görevini kötüye kullanma gibi eleştirilebilir bir şekilde hareket ettiğinin düşünülmesi durumunda şikâyette bulunmak mümkündür.

Ayrıca tanık olunan bir olaya ilişkin veya başka bir mağdur adına şikâyette bulunulabilmektedir. Şikâyette bulunmanın herhangi bir maddi bedeli bulunmamaktadır (IPCA Police Complaints, 2019:3).

Şikâyetin polis güçlerinin uygunsuz davranışlarıyla ilgili olması durumunda, Polis Şikâyet Kurumu şikâyeti araştırmakta ve karara varmaktadır. Polis Şikâyet Kurumu tarafından şikâyetler hakkında verilen kararlar kesin olup ve itiraz edilememektedir (IPCA Police Complaints, 2019:5).

Polise bir suç duyurusunda bulunmak istenilmesi halinde, Polis Şikâyet Kurumu da konuyu araştırmaktadır. Polis güçleri, Şikâyet Kurumu tarafından konuyu açıklığa kavuşturmak için istenen her türlü materyali ve bilgiyi vermekle mükelleftir. Konuyla ilgili soruşturma tamamlandığında, Polis Şikâyet Kurumu dosyayı söz konusu polis memurlarına soruşturma açıp açmamaya yetkili bölge savcılık makamına göndermektedir (IPCA Police Complaints, 2019:5).

Bölge savcılığının verdiği karara karşı memnun olunmaması durumunda -örneğin kovuşturma için yeterli dayanak bulunmaması-bu karara Başsavcılığa itiraz etmek mümkündür. Polis Şikâyet Kurumu da, bölge savcılık makamının kararına karşı Başsavcılığa itiraz edebilmektedir (IPCA Police Complaints, 2019:5).

Şikâyetin polise ya da bölge savcılık makamına iletilmesi durumunda, şikâyet derhal Polis Şikâyet Kurumu'na yönlendirilmektedir. Şikâyetlerin ilgili olaydan itibaren altı ay içinde yapılması gerekmektedir. Yazılı şikâyetler konuyu araştırmak için en iyi temeli sağlamakla birlikte, sözlü olarak, örneğin telefonla da şikâyet bulunmak mümkündür. Yazılı olarak şikâyette bulunulmak istenmesi halinde, şikâyet edilen kişiyi / olayı ve olay sırasında olanları tanımlamak gerekmektedir (mümkünse tanıkların adlarını, adreslerini vb). Ayrıca polisin işlediği suçlar Polis Şikâyet Makamına bildirilebilmektedir. Bunun için zaman tahdidi bulunmamakla birlikte, suçlar en kısa sürede bildirilmelidir (IPCA Police Complaints, 2019:7).

Polis Şikâyet Kurumu, şikâyeti aldığı anda, şikâyetin bir suretini şikâyet edilen polis memuruna iletmektedir. Şikâyetin polis güçlerine yapılması durumunda, konunun yerel uzlaşma ile çözülmesi mümkün olabilmektedir. Yerel uzlaşmada sorunu çözmek

amacıyla şikâyet edilen polis memurunun üstleri ile görüşme yapılmaktadır. Yerel uzlaşma, uygunsuz davranışa dair özür dileme veya başka bir şekilde şikâyet eden şahsı memnun edecek bir adımın atılması ile sonuçlanmaktadır. Yerel uzlaşma yalnızca müştekinin kabulü halinde mümkün olabilmektedir. Yerel uzlaşma süreci şikâyetçi olunan polis memurunun bir açıklama yapmasını gerektiriyorsa, sonrasında açıklamada belirtilen hususlar ile ilgili polis memuruna disiplin cezası verilememektedir. Şikâyetin doğrudan Polis Şikâyet Makamına iletilmesi durumunda, şikâyet, yerel uzlaşma yoluyla çözülmesi amacıyla polis teşkilatına gönderilebilmektedir. Bu sürecin uygulanması da yalnızca müştekinin kabulü halinde mümkündür (IPCA Police Complaints, 2019:9).

Sorun yerel uzlaşma metodu ile çözülmediyse, müşteki, şikâyete dair detayların öğrenilmesi amacıyla Polis Şikâyet Kurumu ile görüşmeye davet edilebilmektedir. Müşteki bu süreçte Polis Şikâyet Kurumu ile toplantıya katılmak veya herhangi bir soruya cevap vermek zorunda değildir. Görüşmenin telefon ile yapılması da mümkündür. Müşteki tarafından, şikâyette bulunulan olay hakkında herhangi bir bilgi verilmek istenmemesi halinde, olayla ilgili olarak Polis Şikâyet Kurumu tarafından alınan bilgiler ışığında karar verilmektedir. Bazı durumlarda, müştekinin, mahkemede ifade vermesi de gerekmektedir. Bu anlamda müşteki mahkeme önünde açıklama yapmakla sorumludur. Bazı durumlarda ücretsiz hukuki yardım da sağlanmaktadır (IPCA Police Complaints, 2019:9-10).

Bir şikâyette bulunup bulunmama konusunda şüphe duyulması halinde, Polis Şikâyet Kurumu tarafından rehberlik hizmeti verilebilmektedir. Polis Şikâyet Kurumundan böyle bir talepte bulunulması, otomatik olarak şikâyet işlemine başlanıldığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca polis şefi ile veya şikâyet edilen polis memurunun amiri konumundaki diğer üst düzey çalışanlar ile de irtibata geçilebilmektedir. Polis şefi, her durumda, şikâyeti Polis Şikâyet Kurumu'na bildirmektedir. Polis Şikâyet Kurumu'nun, şikâyetin ayrıntılı olarak soruşturulması gerektiğini tespit etmesi durumunda, sanki Polis Şikâyet Makamı'na başvuruda bulunulmuş gibi soruşturma işlemi başlatılmaktadır. Polis şefi ile iletişime geçilmesi, ayrıca Polis Şikâyet Kurumu'na şikâyette bulunulmasını engellemektedir (IPCA Police Complaints, 2019:12). Kurum, polis memurlarından diğer kolluk mensuplarına yönelik şikâyetleri de incelemektedir (Evaluation Report, 2019:50). Kurum 7/24 esasına göre görev yapan acil

müdahale timlerini bünyesinde barındırmaktadır. Söz konusu soruşturmacılar tarafından acil müdahale gereken vakalar soruşturulmaktadır (Denmark Study Tour Report, 2011:22).

Kurum tarafından polis teşkilatı mensuplarının uygunsuz davranışlarına ilişkin şikâyetlerin soruşturulmasında 6 ay içerisinde karar verilemediği takdirde gecikme sebebi ve kararın açıklanması konusunda öngörülen zaman müştekiye ve ilgili polis memuruna bilgi verilmelidir (Amnesty International, 2015:17). Adli suç teşkil iddialarına ilişkin soruşturmaların ise 12 ay içerisinde tamamlanması gerekmektedir (CPT Report, 2014:19).

4.2.3. Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü (Independent Police Investigative Directorate, IPID)

Bağımsız Şikâyetler Direktörlüğü (Independent Complaints Directorate, ICD), 1997 yılında Güney Afrika Polis Teşkilatı (South African Police Service, SAPS) ve Metro Polis Teşkilatı (Metro Police Services, MPS) üyelerinin vatandaş nezdinde uygun davranışlarını teşvik etmek amacıyla SAPS Kanununun 10. Bölümü uyarınca 1997 tarihinde kurulmuştur. ICD öncelikle polis nezaretinde veya polis eylemi sonucunda meydana gelen tüm ölümleri araştırmak, SAPS üyeleri ve MPS üyeleri tarafından işlendiği iddia edilen ciddi suiistimalleri incelemekle görevlendirilmiştir. Bu anlamda ICD fonksiyonlarını, SAPS'dan bağımsız olarak yürütmüştür. IPID Yasası'nın 1 Nisan 2012'de kabul edilmesiyle, söz konusu kurum Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü (IPID) olarak yeniden adlandırılmıştır (Strategic Plan 2015-2020, 2019:10-11).

Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğünün (IPID) amacı, SAPS ve MPS hakkında bağımsız bir gözetim sağlamak ve üyeleri tarafından işlendiği iddia edilen suçların bağımsız ve tarafsız incelemelerini yapmaktır (IPID, 2019). Bu hizmetler, dokuz ayrı il düzeyinde konuşlu il başkanlıklarında da verilmektedir (Manual in Terms of Section 14 of the Promotion of Access to Information Act., 2000).

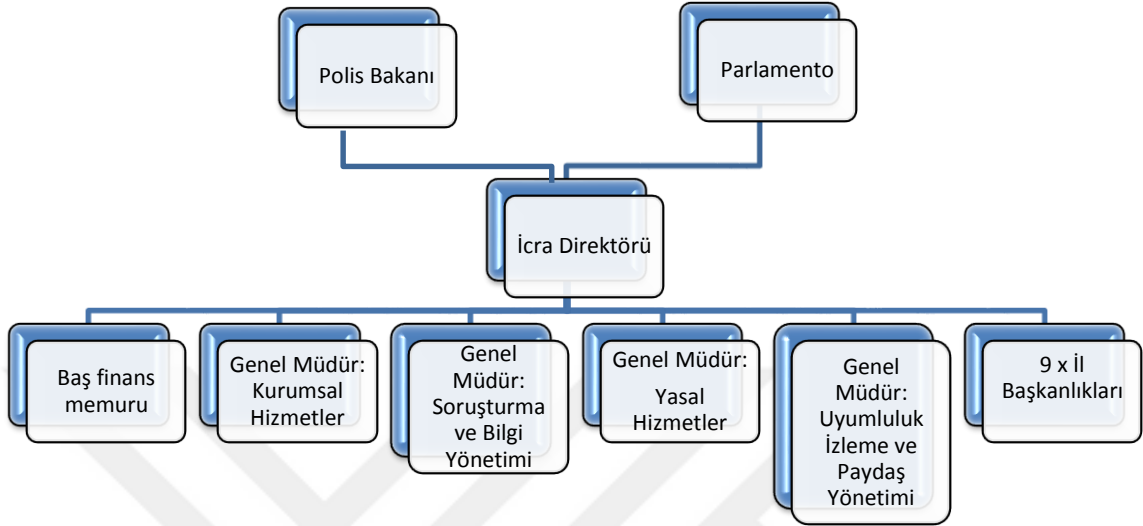
Kurum, kendisini hukukun üstünlüğüne ve insanlık onuruna saygıyı teşvik etmeyi taahhüt edecek nitelikte kolluk hizmetleri sunan etkili ve bağımsız bir soruşturma organı olarak tanımlamaktadır (IPID Vision, 2019).

4.2.3.1. Kuruluş Yapısı

Kurum, Parlamento tarafından tahsis edilen bütçe ile finanse edilmektedir (IPID Act, m.3/3). SAPS'dan bağımsız olarak çalışmakta olup, her devlet organı, kurumun tarafsızlığının korumasına ve işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesine yardımcı olmakla mükelleftir (IPID Act, m.4/1-2). Kurum, Cumhurbaşkanı tarafından atanan Polis Bakanı tarafından; fonksiyonel düzeyde ise, Polis Bakanı tarafından Bağımsız Polis Soruşturmaları Kanunu'nun 6'ncı maddesi uyarınca atanan İcra Direktörü tarafından yönetilmektedir.

Bakan, Bakanlık tarafından belirlenecek bir prosedür uyarınca Müdürlüğe başkanlık etmek üzere İcra Direktörlüğüne atanması için uygun nitelikte bir kişi tayin etmekte; ilgili Parlamento Komitesi ise 30 parlamento çalışma günü içerisinde adaylığı onaylamakta veya reddetmektedir. Onayı müteakip söz konusu aday, Bakan tarafından belirlenen tarihten itibaren geçerli olmak üzere, kamu hizmetini düzenleyen yasalara tabi olarak İcra Direktörlüğüne atanmaktadır. Görev süresi 5 yıl olup, bir defaya mahsus olmak üzere yeniden seçilmek mümkündür (IPID Act, m.6/1-3). İcra direktörü, görevinin gereklerini tam anlamıyla yerine getiremediğinde veya herhangi bir sebeple icra direktörlüğü makamı boşaldığında Bakan, İcra Direktörü olarak görev yapacak başka bir kişi tayin edebilmektedir. Bu işlem, bir yılı geçmemelidir. Bakan, uygunsuz davranış sergileme, hastalık durumu ve görevlerin etkin bir şekilde yerine getirilmemesi hallerinde İcra Direktörünün görevine son verebilmektedir (IPID Act, m.6/4-6). İcra Direktörü, kurumun tüm finansal işlem, varlık ve yükümlülüklerinin kayıtlarının tutulmasından; mali işlerin, Kamu Finansmanı Yönetimi Yasası (Public Finance Management Act)'na uygun şekilde yürütülmesinden; yıllık raporların hazırlanmasından; soruşturma sonucunda ortaya çıkan ve cezai işlem gerektiren hususları, gerekli işlemlerin yapılması için Ulusal Savcılık Makamına havale etmekten ve Bakanlığa bu duruma ilişkin bilgi vermekle görevlidir (IPID Act, m.7/1 ve 4). İcra Direktörüne; Finans Direktörü ve İdari Hizmetler, Soruşturma Hizmetleri ve Bilgi Yönetimi ve Yasal Hizmetler bölümlerinde görev yapan üç program yöneticisi yardımcı

olmaktadır (IPID Complaints Procedure, 2019). Kuruma ait organizasyon şeması Şekil 4.1.de sunulmaktadır.

Kaynak: (Annual Report 2017/2018, 2018:19)

Şekil 4.1. Organizasyon Şeması (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü)

Ulusal Ofis Birimi (National Office);

- Yönetimden sorumlu İcra Direktörü (*the Executive Director*);
- Kurumsal Hizmetler Birimi (*the Corporate Services Unit*);
- Araştırma ve Bilgi Yönetimi Birimi (*the Investigation and Information Management Unit*);
- Yasal Hizmetler Birimi (*the Legal Services Unit*); ve
- Bakanın ve Parlamentonun onayına tabi olarak kurulmuş diğer birimlerden oluşmaktadır.

Üyeler İcra Direktörü tarafından atanmaktadır (IPID Act, m.8). Ulusal Ofis Birimi; kuruma stratejik liderlik eden birim niteliğindedir. Ayrıca kurumsal politikaları

geliştirmek ve uygulamaktan; il düzeyinde performansı izlemek ve gerektiğinde müdahale etmekten; soruşturmalara ilişkin bilgileri toplamak ve analiz etmekten; iç denetimini yapmak ve kuruma idari destek sağlamaktan; Bakanlığa ve Parlamentaoya yıllık rapor sunmaktan; halkın kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetler konusunda bilinçlendirilmesi için faaliyetler yürütmekten; SAPS'a, kurum tarafından yürütülen soruşturmalar sonucu birtakım önerilerde bulunmaktan ve yılda iki kez Parlamentaoya soruşturulan vakaların sayısı ve türleri ile araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuç ve önerilere ilişkin rapor sunmakla görevlidir (IPID Act, m.9). Bununla birlikte İcra Direktörünün başkanlığında il başkanlarından oluşan ve illerde koordinasyonu sağlamaktan; stratejik planları ve performans planlarını oluşturmaktan; gerektiğinde önleyici veya düzeltici faaliyet başlatmaktan sorumlu ve İcra Direktörü'nün belirleyeceği zaman ve yerde her yıl en az dört defa toplanan Yönetim Komitesi bulunmaktadır (IPID Act, m.12-14).

Tablo 4.1. İl Ofisleri (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü)

İl Ofisleri	Bölge
KwaZulu-Natal (Durban)	Empangeni
Eastern Cape (East London)	Mthatha
North West (Mafikeng)	Rustenburg
Limpopo (Polokwane)	Thohoyandou
Free State (Bloemfontein)	Bethlehem
Northern Cape (Kimberley)	Upington
Mpumalanga (Mbombela)	Witbank
Gauteng (Johannesburg)	Pretoria
Western Cape (Bellville)	George

Kaynak: (Strategic Plan 2015-2020, 2019:15)

Yürütülen hizmetlere erişimi kolaylaştırmak adına dokuz il ofisi kurulmuş olup ofislerin tamamı işlevsel durumdadır. İl ofislerinin konuşlu olduğu bölgeler Tablo 4.1.de sunulmaktadır. Her bir il ofisi, araştırılan konular, yapılan öneriler ve il ofisinin genel yönetimi hakkında Program Yöneticisine rapor veren bir İl Başkanı tarafından yönetilmektedir. İcra Direktörünü ve her bir il ofisinin başkanlarından oluşan Yönetim Komitesi (*Management Committee*), ulusal ve il düzeyinde stratejik ve performans planlarını, öncelikleri, hedefleri ve stratejileri belirlemekten ve birimler arası koordinasyon sağlamaktan sorumludur. Soruşturmalar il ofisleri sayesinde

kolaylaşmakta ve soruşturma süreci hızlanmaktadır. (Strategic Plan 2015-2020, 2019:10-11) .

İcra Direktörü, ilgili il başkanı ile istişare içinde araştırmacı olarak uygun kişiyi tayin etmekle mükelleftir (IPID Act, m.22/1). Araştırmacıya, görevlendirilmesinden sonraki üç ay içerisinde, Bakanlık tarafından kolluk personeli yetkileri verilmektedir (IPID Act, m.22/8).

Kurumun yetki alanında polis politikalarının ve prosedürlerinin gözetimi yer almamaktadır (Amnesty International, 2015:59).

4.2.3.2. Görevleri ve Yetkileri

SAPS ve MPS üyeleri tarafından işlendiği iddia edilen suçların bağımsız, tarafsız ve çok yönlü incelemelerini yapmak ve ilgili yasa doğrultusunda birtakım önerilerde bulunmakla görevlidir (IPID Mission, 2019).

Kurum tarafından soruşturma başlatılması gereken durumlar aşağıda belirtilmiştir:

- Gözaltında meydana gelen ölüm olayları,
- Polis eylemleri sonucu meydana gelen ölümler,
- Herhangi bir polis memuru tarafından ateşli silahların kullanılmasına ilişkin şikâyetler,
- Polis memurlarının dâhil olduğu cinsel saldırı olayları (*görevde olup olmadığına bakılmaksızın*),
- Polis nezarethanesinde gözetim altında bulunan şahısların dâhil olduğu cinsel saldırı olayları,
- Polis memurlarına yönelik işkence ve saldırı şikâyetleri (görevde buldukları esnada),
- İcra Direktörü tarafından resen başlatılan veya halktan bir şikâyetin alınmasından sonra ya da Bakan, İl Yürütme Kurulu Üyeleri (Member of

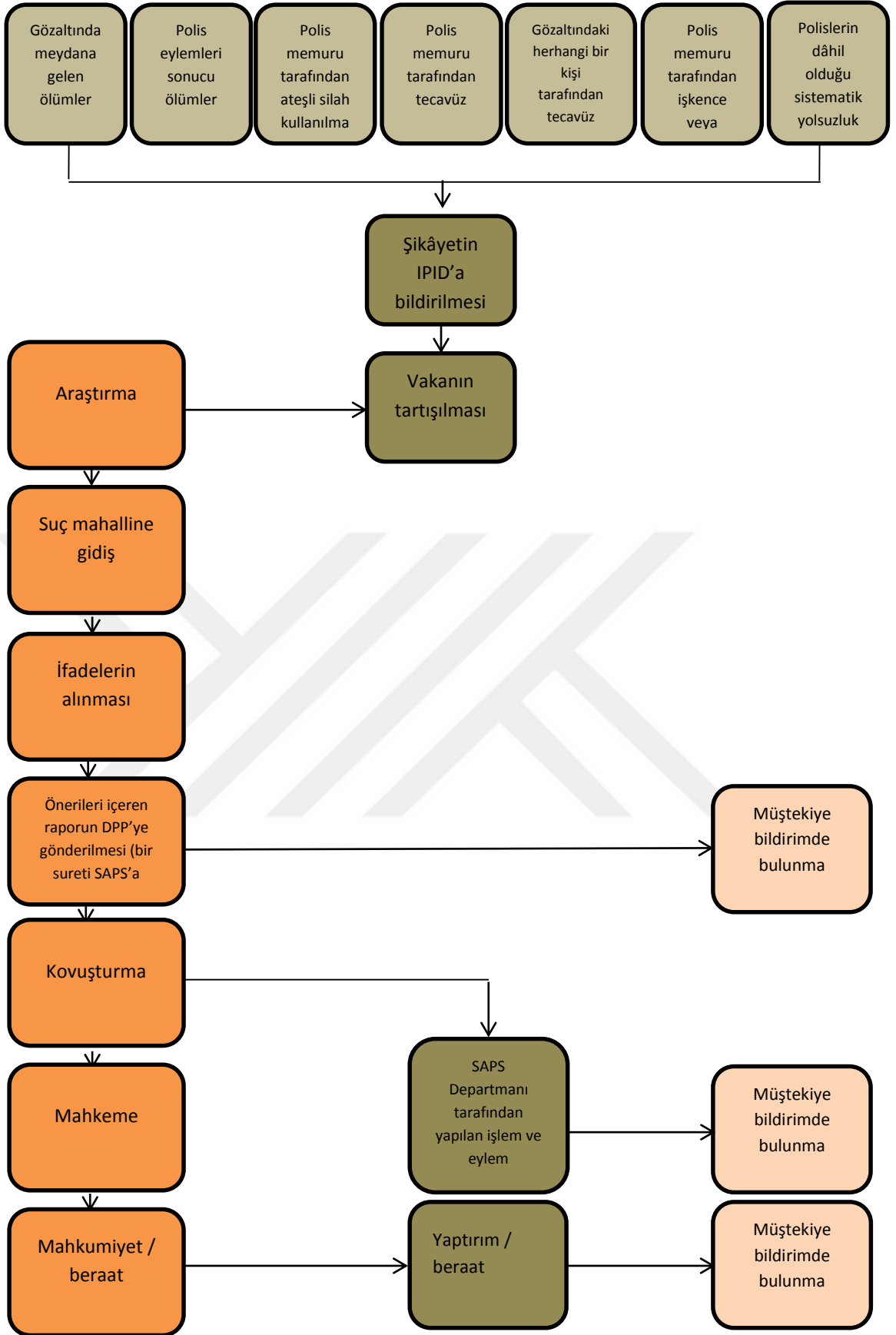
Executive Council, MEC) ya da Polis Sekreteri tarafından Direktörlüğe yönlendirilen yolsuzluk iddiaları,

- Bakan, MEC veya Polis Sekreteri tarafından yapılan talep sonucu İcra Direktörünün aldığı bir kararla başlatılan diğer şikâyetler (IPID Act, m.28/1).

Araştırmacılar, suçların soruşturulması; şüpheli şahsın bedensel özelliklerinin araştırılması; bina veya eklentilerin aranması; eşyalara el koyma; şüpheli şahsın alıkonulması; müzekkerelerin icra edilmesi; şüpheli şahsın mahkemeye katılımının sağlanması hususlarında yetkili konumdadır. Araştırmacı veya kendisi tarafından usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş herhangi bir kişi, araştırılması veya soruşturulması gereken bir bilgiye sahip olduğundan makul bir şekilde şüphelenilen herhangi bir kişiden açıklama yapılması talebinde bulunabilmektedir. Soruşturmacı tarafından sorgulanan bir kişi -suçlamaların hedefinin kendisi olduğu durumlar haricinde- her soruyu doğru bir şekilde yanıtlamakla mükelleftir. Soruşturmacı bu duruma ilişkin şüpheli şahsa bilgi vermek durumundadır (IPID Act, m.24/2-4).

4.2.3.3. Şikâyet Süreci

Polis Şefi veya polis teşkilatının herhangi bir üyesi kurumun görev alanına giren söz konusu durumları haber almasının ardından hemen sonra, soruşturulması gereken hususları Kuruma bildirmek ve sonraki 24 saat içinde konu ile ilgili gelişmelere ilişkin yazılı rapor düzenlemekle yükümlüdür. Polis teşkilatı Kurumun önerileri doğrultusunda 30 gün içerisinde disiplin işlemlerini başlatmak, daha önceden işlem tesis edilen dosyalara ilişkin gelişmeleri Bakanlığa yazılı olarak bildirmek ve sonuçlanan dosyalara ilişkin Bakanlığa yazılı bilgi vermekle yükümlüdür. Söz konusu hususlara ilişkin yazılı raporların birer sureti de Kurumun İcra Direktörüne ve Polis Sekreterine gönderilmektedir (IPID Act, m.30). Kuruma ait şikâyet süreci Şekil 4.2.de sunulmaktadır.

Kaynak: (IPID, 2019:4)

Şekil 4.2. Şikâyet Süreci (Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü)

Polis teşkilatı üyeleri tarafından Aile İçi Şiddet Yasasına uyulmaması durumunda, soruşturma söz konusu Kurum tarafından değil, Polis Teşkilatı Sekreterliği tarafından yapılmaktadır. Soruşturma işlemlerindeki başarısızlık, gerekli yardımda bulunmama, gerekli bildirimde bulunmama, kaba ve agresif davranış sergileme gibi durumlarda da soruşturma polis birimlerindeki müfettişler tarafından soruşturulmaktadır (IPID's Mandate, 2019).

1997 yılının Nisan ayında ICD'nin kurulmasından önce meydana gelen ve istisnai durumlar olmadığı sürece, IPID'a bildirilmeden bir yıldan daha önce meydana gelen olaylara ilişkin şikâyetler; mahkeme yetkilileri ve Güney Afrika Ulusal Savunma Gücü (*South African National Defence Force*) üyelerine karşı şikâyetler; mahkemelere intikal etmiş vakalara IPID tarafından işlem tesis edilmemektedir. Herhangi bir IPID ofisine şahsen, telefonla, mektupla veya e-posta göndermek suretiyle şikâyette bulunmak mümkündür. Müşteki, ofislerden temin edilebilecek şikâyet kayıt formunu doldurmalıdır (IPID, 2019:3).

Herhangi bir gerçek kişinin, mağdurun, tanığın, temsilci konumundaki kişilerin veya sivil toplum kuruluşlarının kolluk kuvvetleri hakkında Kuruma şikâyette bulunma hakları mevcuttur (IPID Complaints Procedure, 2019). Hedeflenen, şikâyetlerin 72 saat içinde kayıt altına alınması ve ilgisine tahsis edilmesi, 90 gün içinde soruşturmanın sonuçlandırılması ve gerekli öneride bulunulması; önerileri içeren raporların, soruşturmanın tamamlanmasından itibaren 30 gün içinde gönderilmesi ve aynı zaman diliminde şikâyet sahiplerine bilgi verilmesidir (Amnesty International, 2015:17).

4.2.4. İngiltere ve Galler Bağımsız Polis Davranışları Ofisi (The Independent Office for Police Conduct, IOPC)

İngiltere ve Galler'deki polis kuvvetlerine yönelik şikâyet sistemini yönetmektedir. Polis müdahalesinden sonraki ölümler de dâhil olmak üzere en önemli sorunları araştırmakta ve polisin şikâyetleri ele alması gereken standartları belirlemektedir. Verilen kararlar polis kuvvetlerinden ve hükümetten tamamen bağımsızdır. Daha önceleri IPCC olarak anılan yapı, 2018 yılında IOPC olarak yapısal değişikliğe uğramıştır. Polis güçleri, polis memurlarına ve personeline yönelik şikâyetlerin çoğuyla ilgilenmekte, önem arz eden şikâyetler ise IOPC'ye yönlendirilmektedir. Ayrıca,

- Ulusal Suç Ajansı (National Crime Agency, NCA)
- İşçi İstismarını Önleme Kurumu (Gangmasters and Labour Abuse Authority)
- Birleşik Krallık Polis Müdürlüğü (Home Office)
- Birleşik Krallık Gelir ve Gümrük İdaresi (Her Majesty's Revenue and Customs, HMRC)
- Yerel (İl/İlçe) Asayiş Suç Birimi (Mayor's Office for Policing and Crime)
- Polis ve Suç Denetçisi (Police and Crime Commissioners) kuruluşlarına yönelik şikâyet sistemleri de denetlenmektedir. (Who IOPC Are, 2019).

4.2.4.1. Kuruluş Yapısı

IOPC Genel Müdür tarafından yönetilmektedir. Genel Müdür, yürütme ekibine liderlik etmekte aynı zamanda altı icracı olmayan (harici üst düzey yönetici) yöneticiden oluşan IOPC Kuruluna başkanlık etmektedir. Genel Müdür, biri Bölge Müdürleri ve Galler Direktörü dâhil olmak üzere operasyon ekibine liderlik eden Genel Müdür Yardımcısı (Operasyonlardan sorumlu), diğeri ise IOPC'nin operasyonel olmayan işlevlerinin tümünden sorumlu Genel Müdür Yardımcısı (Strateji ve Kurumsal Hizmetler) olmak üzere iki Genel Müdür Yardımcısı tarafından da desteklenmektedir. Kanunlara göre, Genel Müdürün, yöneticilerin, bölge müdürlerinin veya Galler Direktörü'nün daha önceden polis kuvvetlerinde görev yapmamış olması gerekmektedir (IOPC Our People, 2019). Genel Müdür, İçişleri Bakanı ve Başbakanın önerisi üzerine Kraliçe tarafından atanmaktadır. Kurum, İçişleri Bakanlığı aracılığıyla Parlamenteoya karşı sorumludur (Home Office-IOPC Framework Agreement, 2019:3). Kurum Birleşik Krallık Polis Müdürlüğü tarafından finanse edilmektedir (A Guide to IOPC Independent Investigations, 2018:1).

4.2.4.2. Görevleri ve Yetkileri

IOPC bünyesinde görevli soruşturmacılar, polis kuvvetlerini içeren önemli ve hassas olaylara ve iddialara yönelik soruşturmalar yürütmektedir. Polis kuvvetleri IOPC'ye

önem arz eden olayların tamamını -bir kimse tarafından şikâyette bulunulsun veya bulunulmasın- havale etmek zorundadır. Örneğin,

- Gözaltı süresince,
- Polise herhangi bir konu ile ilgili başvuru veya temas sonrasında,
- Polis kuvvetlerinin taraf olduğu trafik kazalarında,
- Polis tarafından ateşli silahların kullanıldığı olaylarda polis kuvvetlerinin gerçekleştirdiği eylemlerinin ölüme veya ciddi şekilde yaralanmaya sebep olması hallerinde durum IOPC'ye bildirilmelidir (IOPC Investigations, 2019).

IOPC ayrıca;

- Bir polis soruşturmasını şikâyetle ilgili yönetme veya denetleme,
- Önem arz eden olay ve şikâyetleri bağımsız olarak soruşturma,
- Olaylara ilişkin bilgileri analiz etme ve şikâyet eğilimlerini araştırma,
- Önem arz eden olaylarda çağrı yetkilerini (*call-in powers*) kullanma,
- Gönüllü sivil toplum kuruluşları ile çalışarak şikâyet sistemine erişimi teşvik etme,
- İzleme ve gözetim işlevi üstlenme,
- Gelişim sağlamak üzere polis teşkilatı ile ortaklaşa çalışma görevlerini üstlenmektedir.

Gözaltında sırasında yaşanan ölümler gibi önem arz eden olaylara ilişkin soruşturmalar, IOPC'nin kendi bünyesinde görevli soruşturmacılar tarafından yürütülmektedir. IOPC soruşturmacıları belirli durumlarda polis yetkilerinin tamamına sahip olup talep edildiğinde binalara, belgelere ve diğer kanıtlara erişim hakkına sahiptir. (IOPC Police Complaints System, 2018:6).

4.2.4.3. Şikâyet Süreci

Polis kuvvetleri, memurlarının veya personelinin sergilemiş olduğu davranışlara dair tereddütleri olması durumunda da durumu IOPC'ye havale edebilmektedir (IOPC Investigations, 2019).

Polis kuvvetlerine yönelik çoğu şikâyet ilgili polis teşkilatı tarafından ele alınmaktadır. Her kolluk kuvveti, şikâyetleri denetleyen ayrı bir birime sahiptir. Bunlara 'professional standards departments' (PSD) adı verilmektedir (What IOPC Investigates, 2020).

Yapılan araştırmalar neticesinde neler yaşandığını, araştırmanın nasıl yapıldığını, soruşturmacıların hangi bulgulara ulaştığını, bulgulara yönelik analizleri içeren bir rapor hazırlanmaktadır. Soruşturulan olayların büyük bir bölümünün olayla ilgili şahısların isimleri belirtilmeden özetleri yayımlanmaktadır. Bu özet soruşturmaya neden olan durumları, toplanan kanıtları ve elde edilen sonuçları ihtiva etmektedir. Önem arz eden olaylarda raporun tamamı yayımlanmakta, bazı raporlar ve özetleri ise soruşturulan olayın hassasiyeti sebebiyle -örneğin cinsel suçlar- yayımlanmamaktadır. Ayrıca yürütülen araştırmalar ile ilgili haber bültenleri yayımlanmaktadır. Haber bültenleri ve soruşturma raporları, soruşturmanın tamamlanmasından altı ay sonra web sitesinden kaldırılmakta, özetler ise beş yıl boyunca web sitesinde kalmaktadır (IOPC Investigations, 2019).

Bir polis teşkilatı tarafından herhangi bir olay sevk edildiğinde, değerlendirme birimleri tarafından konu incelenmekte ve olayın bir soruşturma gerektirip gerektirmediğine ve soruşturma türüne karar verilmektedir. Bu bağlamda üç farklı soruşturma türü bulunmaktadır (What IOPC Investigates, 2020):

- Bağımsız (*independent*) - Kurum bünyesinde görevli soruşturmacılar tarafından olayın tamamı araştırılmaktadır.
- Yönlendirmeli (*directed*) – soruşturma, polis kaynaklarının kullanılması suretiyle yönlendirilmekte ve kontrol edilmektedir.
- Yerel (*local*) - olay polis kuvvetleri PSD'leri tarafından IOPC'nin herhangi bir müdahalesi olmaksızın araştırılmaktadır.

Her soruşturmanın başlangıcında, olayın araştırılacak bölümleri “görev talimatı (*terms of reference*)” ışığında ana hatlarıyla belirlenmektedir. Daha sonra ise soruşturmacılar tarafından olayın aydınlatılmasına yönelik tanık ifadesi alınması, polis memurları ile görüşme yapılması, kapalı devre kamera sisteminden veya vücuda giyilen kameralardan (*bodycam*) alınan görüntülerin analiz edilmesi, telefon kayıtları gibi diğer dokümanların temin edilmesi gibi bulguların toplanmasına yönelik birtakım işlemler gerçekleştirilmektedir. Soruşturmacılar aynı zamanda adli incelemelerden ve uzmanların görüşlerinden de yararlanmaktadır (What IOPC Investigates, 2020).

Soruşturmanın sonunda, olayın içeriğini, soruşturmanın nasıl yürütüldüğünü, toplanan bulguları/kanıtları ve analizlerini içeren rapor ilgili polis kuvvetine gönderilmektedir. Ayrıca polis teşkilatına, olaya karışanlara yönelik uygulanması gereken yaptırımlar – eğitime tabi tutulma, sergilenen kusurlu davranışa ilişkin görüşme düzenleme, ağır suiistimallerde toplantı düzenleme gibi- konusundaki görüş bildirilmektedir. Daha sonra ise polis teşkilatı tarafından olaya ilişkin bakış açısı bildirilmekte, görüşler arasından ihtilaf olması durumunda polis kuvvetleri uygun görülecek yaptırım konusunda yönlendirilebilmektedir. Disiplin cezası vermeye yetkili mercii polis teşkilatıdır. Olayın niteliğine göre polis teşkilatınca toplantı (suiistimal için) veya disiplin duruşması (ağır suiistimal için) düzenlenebilmektedir. Polis teşkilatı tarafından verilebilecek disiplin cezaları disiplin cezası dışındaki yaptırımları (örneğin polis memurunun eğitime tabi tutulması), yazılı uyarıyı, son yazılı uyarıyı, ihbar ile işten çıkarılmayı, haber vermeden işten çıkarılmayı içermektedir (What IOPC Investigates, 2020).

Gelişime ve öğrenme fırsatlarına yönelik hususlarda ise ilgili polis teşkilatına veya uygun ise tüm kuvvetlere önerilerde bulunulabilmektedir. Bu öneriler uygulama geliştirme, güncelleme politikası, eğitim revizyonları gibi hususları içerebilmekte olup soruşturma sürecinde veya sonunda yapılabilmektedir. Ayrıca yasal mevzuatlarının uygun görmesi durumunda yürütülen soruşturma ile ilgili Ulusal Sağlık Sistemi veya ambulans servisi gibi diğer kuruluşlara da önerilerde bulunulabilmektedir. Yasal olarak, öneride bulunulan birim veya kuruluş 56 gün içerisinde söz konusu önerilere yanıt vermek durumundadır. Bununla birlikte talep edilmesi durumunda yanıt verme süresinin uzatılması mümkündür. IOPC tarafından yapılan öneriler diğer birimler tarafından büyük oranda kabul edilmektedir. Polis kuvvetleri IOPC tarafından yapılan

önerileri olumlu karşılama durumu ne tür bir önlem aldıklarını veya ne yapmayı planladıklarını belirtmek durumundadır. Eğer polis teşkilatı tarafından herhangi bir işlem veya eylemin yapılması mümkün değilse –örneğin değişiklikleri gerçekleştirecek kaynağın bulunmaması gibi- bunun hakkında izahat verilmek durumundadır (IOPC Investigation Summaries and Learning Recommendations, 2019).

IOPC'ye şikâyetle bulunmak için şikâyet formu doldurmak gerekmektedir. Şikâyetin sonucundan veya şikâyetin ele alınma şekline memnun olunmaması durumunda, itirazda bulunmak mümkündür. Aşağıda belirtilen durumlarda şikâyetle bulunulabilmektedir.

- Bir polis teşkilatı mensubu tarafından söz konusu şahsa yönelik uygunsuz davranışlarda bulunulması (Örneğin, kaba veya saldırgan davranışlar sergilemesi),
- Bir polis teşkilatı mensubunun uygunsuz davranışlarına şahit olunması,
- Bir polis teşkilatı mensubunun sergilemiş olduğu uygunsuz davranışın direkt olarak şahsa yönelik olmasa bile bundan olumsuz etkilenme durumu.

Yukarıda listelenen kategorilerin herhangi birinden etkilenen bir kişinin temsil edilmesi durumunda söz konusu şahıs adına şikâyetle bulunulması yazılı izin gerektirmektedir. Bu husus, 16 yaşından küçük bir çocuğun ebeveyni veya vasisi olunması ve onun adına şikâyetle bulunulması durumunda geçerli değildir. Örneğin polise yönelik mesleki standartlar ve politikalar gibi yönetime dair hususlarda da şikâyetle bulunmak mümkündür (IOPC Make a Complaint, 2019).

Ağır saldırı, ağır cinsel suç, ağır yolsuzluk, suiistimal ve ayrımcılık iddialarında herhangi bir şikâyet olmasa dahi resen soruşturma yürütülmesi zorunludur (Police Complaints Systems in the UK, 2018:10)

Bir şikâyetle bulunmak için herhangi bir zaman sınırı olmamakla birlikte, mümkün olduğu ölçüde hızlı hareket etmek gerekmektedir. Şikâyetlerin olayın yaşandığı tarihten uzun bir süre sonra yapılması durumunda, delillerin ve tanık ifadelerinin doğruluğu azalabilmektedir. Polis kuvveti veya ilgili kuruluş, olaydan 12 aydan daha uzun bir süre

sonra şikâyetle bulunulması halinde, şikâyet ile ilgili işlem tesis etmemeye karar verebilmektedir. Şikâyet konusunda 12 ayın aşılması durumunda ilgili polis kuvvetinin şikâyeti ele alıp almama sürecine ışık tutması açısından gerektiğinde gecikme ile ilgili açıklama yapmak gerekmektedir. Bu süreçte polis kuvvetlerinin veya ilgili kuruluşların tüm şikâyetleri ciddiyet ile değerlendirmesi ve adil ve dengeli bir şekilde davranması arzu edilmektedir (IOPC FAQ, 2020).

Şikâyet etmenin iki yolu bulunmaktadır. Bunlardan ilki IOPC'ye ait resmi web sitesinden çevrimiçi form doldurmaktır. Belirli bir polis teşkilatına yönelik şikâyetle bulunmak için, web sitesinin ilgili bölümünde yer alan 'yerel polis (local police)' açılır sekmesinden uygun polis teşkilatı seçilmektedir. Kullanıcı daha sonra doğrudan ilgili polis teşkilatının web sitesinin şikâyetler bölümüne yönlendirilmektedir. Polis teşkilatı haricindeki diğer kuruluşlara yönelik şikâyetle bulunmak için, 'diğer (other)' açılır menüsünden ilgili kuruluş seçilmektedir. Şikâyet formunun yazdırılarak posta ile gönderilmesi de mümkün olmaktadır. Bu durumda şikâyet kaydedilerek yetkili makama gönderilmektedir.

Şikâyet sürecinin ardından polis teşkilatı veya ilgili kuruluş şikâyeti değerlendirmekte ve işlem tesis edip etmeyeceğine dair karar vermektedir. Bu süreç esnasında ilgili kuruluş şikâyeti kayda alıp almadığına, eğer işlem tesis edilmediyse gerekçelerine dair 15 iş gün içerisinde bildirimde bulunmakla yükümlüdür. Şikâyet kaydedildiğinde, polis teşkilatı veya ilgili kuruluş, durumun IOPC'ye yönlendirilmesinin gerekip gerekmediğini değerlendirmektedir. Şikâyet polis kuvvetlerince IOPC'ye yönlendirilmez ise, yerel uzlaşma (local resolution) veya yerel soruşturma (local investigation) ile çözüme kavuşturulmaktadır. Aşağıda bu iki sürece ilişkin bilgi verilmektedir (IOPC Make a Complaint, 2019).

Yerel Uzlaşma

IOPC'nin sürece dâhil olmasını gerektirmeyen şikâyetler, çeşitli yollardan biriyle çözülebilmektedir. Çözüm yolu genellikle “yerel uzlaşma” ile gerçekleşmektedir. Yerel uzlaşma, ilgili polis teşkilatı veya kuruluş tarafından olaya ilişkin işlem tesis edildiğini açıklayan, gerektiğinde özür dileyen veya başka bir şekilde şikâyet eden şahsı memnun edecek bir adımı içermektedir. Süreç sonunda polis teşkilatından veya ilgili kuruluştan

yerel uzlaşmanın içeriğine dair bir mektup alınmakta ayrıca, sonuçtan memnun olunmaması durumuna karşı itiraz etme hakkının bulunduğuna dair bilgilendirme yapılmaktadır.

Yerel soruşturma

Bazı durumlarda, ilgili polis teşkilatı veya kuruluşun “yerel soruşturma” yapması gerekmektedir. Yerel soruşturma seçeneğinin tercih edilmesi durumunda, şikâyetin nasıl araştırılacağı ve karara nasıl varılacağına dair müşteki ile görüşülmektedir. Müşteki, olay ile ilgili gelişmeler hakkında ilgili polis teşkilatı veya kuruluş tarafından bilgilendirilmekte, soruşturmanın başında süreç müşteki ile tartışılmaktadır. Soruşturma tamamlandığında, soruşturmanın müşteki lehine olup olmadığı ve ne gibi bir işlem yapılması gerektiği bildirilmektedir. Süreç sonunda polis teşkilatından veya ilgili kuruluştan yerel soruşturmanın içeriğine dair bir mektup alınmakta ayrıca, sonuçtan memnun olunmaması durumuna karşı itiraz etme hakkının bulunduğuna dair bilgilendirme yapılmaktadır.

Şikâyet süreci polis teşkilatı açısından değerlendirildiğinde ise şikâyetlerin kayıt altına alınması önem arz etmektedir. Şikâyetin kaydedilmesi, 2002 Polis ve Reform Yasası (*Police and Reform Act 2002*) kapsamında bir şikâyet olarak resmiyet kazandığı anlamına gelmektedir. Şikâyetlerin büyük bir bölümünün kaydedilmesi, bu işlemin mümkün olduğu ölçüde kısa sürede tamamlanması ve her halükarda on iş günü içerisinde bitirilmesi gerekmektedir (IOPC Handling Complaints, 2018:4)

İtirazlar

Polis kuvvetlerine yönelik yapılan şikâyetlerin ele alınma şeklinden memnun olmayan kişiler itirazlarını söz konusu merciiye yapabilmektedir. Aynı şekilde şikâyetlerin IOPC’ye iletilmesi de mümkündür. İtirazın IOPC’ye yapılması durumunda, başvurunun ne zaman işleme alınacağı konusunda bilgilendirme yapılmaktadır. Bu süre on haftaya kadar ulaşabilmektedir. İtirazın ardından şikâyete dair neler yapıldığını ve şikâyet ile kimin ilgileneceğini içeren bilgilendirme yapılmaktadır. Çoğu durumda, bu şahıs polis kuvvetlerinde görevli polis şefi; diğer durumlarda ise IOPC olmaktadır. İtirazın doğru kuruma yapılması önem arz etmektedir. Yanlış kuruma gönderilmesi durumunda da,

yapılan başvuru ilgili kuruma iletilmektedir. IOPC'ye itiraz durumunda, başvuru formunun ve şikâyet ile ilgilenen polis teşkilatından veya kuruluştan gelen bilgilendirme yazısının bir kopyasının IOPC'ye gönderilmesi gerekmektedir. Bu belgeler, postada harcanan zaman da dâhil olmak üzere bilgilendirme yazısının yazıldığı tarihten sonraki 29 gün içerisinde IOPC'ye ulaştırılmalıdır (IOPC Make an Appeal, 2019).

IOPC, polis güçlerinin şikâyetleri ele alma şekline dair itirazları değerlendirmekle sorumludur. Ayrıca Birleşik Krallık Polis Müdürlüğü, Birleşik Krallık Gelir ve Gümrük İdaresi ve İşçi İstismarını Önleme Kurumu'na yapılan şikâyetlerle ilgili bazı itirazlar da incelenmektedir (IOPC Make an Appeal, 2019).

Polise veya NCA'ya yapılan şikâyetlerle ilgili soruşturmaya itiraz:

- Polisin veya NCA'nın vermiş olduğu karara nasıl ulaşıldığının anlaşılabilmesi ve bu konu hakkında yeterli bilgi alınmaması durumunda,
- Şikâyet ile ilgili soruşturmanın sonuçlarına katılmama, doğru tanıklarla görüşülmediğinin veya şikâyetin yanlış anlaşıldığının ya da şikâyet edilen kuruluşun tüm delillere dayanarak doğru kararı vermediğinin hissedilmesi durumunda,
- Şikâyetin araştırıldıktan sonra polisin yapmayı planladığı eyleme katılmama durumunda,
- Polis teşkilatınca, şikâyet edilen bir memura yönelik suiistimal, ağır suiistimal ya da performans yetersizliği olup olmadığı konusunda doğru karar verildiğinin düşünülmemesi durumunda,
- Bir polis teşkilatı mensubunun sergilemiş olduğu uygunsuz davranışlara rağmen gerekli yaptırımlar uygulanmak üzere Savcılığa (Crown Prosecution Service, CPS) yönlendirilmemesi kararına katılmama durumunda itirazda bulunulabilmektedir.

Şikâyetin kaydedilmemesine karşı itiraz:

- Polisin veya yerel polis teşkilatının şikâyeti kaydetmemesi durumunda,
- Şikâyetin ilgili kuvvete aktarılmaması durumunda (şikâyetin doğru merciye yapılmaması sonucu),
- Polis teşkilatının şikâyeti kayıt edip etmeme konusunda tereddüte düşmesi ve müştekinin 15 gün içerisinde durumdan bilgilendirilmemesi durumunda itirazda bulunulabilmektedir.

Uygulamayı kaldırma kararına itiraz:

- Şikâyet ile ilgili soruşturma başlatılmadan önce sürecin durdurulması durumunda (polis kuvveti uygulamayı kaldırma kararı alması sonucu),
- Polis kuvvetinin uygulamayı kaldırma kararı almaması gerektiği kanaatine varılması durumunda itirazda bulunulabilmektedir.

Yerel uzlaşma kararına itiraz:

- Şikâyetin yerel uzlaşma süreci ile ele alınması durumunda geçerli olup, yerel uzlaşmanın sonucunun uygun olmadığı düşünülmesi durumunda (Örneğin, elde edilen sonucun uygun olmadığı veya sonucun mevcut kanıtları yansıtmadığına kanaat getirilmesi) itirazda bulunulabilmektedir.

Soruşturmaya son verme kararına itiraz:

- Bir polis teşkilatının şikâyete dair soruşturmayı sonlandırmaya karar vermesi durumunda itirazda bulunulabilmektedir.

İtirazda bulunulmasının ardından konu ilgili polis şefi veya IOPC tarafından değerlendirilmektedir. İtirazın IOPC'ye yapılması durumunda, şikâyet edilen polis teşkilatına başvurulmakta, kendilerine itiraz başvurusunun bir kopyası verilmekte ve şikâyete dair mevcut bilgiler talep edilmektedir. Tüm bilgilerin elde edilmesinin ardından, itiraz değerlendirilmekte ve karar verilmektedir. IOPC tarafından itiraz talepleri sırasıyla incelenmektedir. Ancak bazı itirazlara öncelik verilmektedir. Bunlar:

- Polis teşkilatının şikâyeti kaydetmemesine yönelik itirazlar,
- Bir şikâyet sonrasında yapılan itirazların, önceki bir itiraz sonucu yeniden soruşturulması,
- Denetimli soruşturmaların sonucu hakkındaki itiraz başvurularıdır.

İtiraz başvurularında şikâyet değil, polis teşkilatı tarafından şikâyetin nasıl ele alındığı ve nasıl bir işlem tesis edildiği araştırılmaktadır. İtiraz başvurusunun müşteki lehine sonuçlanması durumunda, ilgili kuvvetin polis şefine şikâyet hakkında talimat verilmekte; aleyhine sonuçlanması durumunda ise kararın nasıl ve neden verildiği hususlarında müştekiye bilgilendirme yapılmaktadır (IOPC Make an Appeal, 2019).

IOPC yaptığı araştırmalar esnasında, ilgililere özne (*subject*) ve tanık (*witness*) olmak üzere iki resmi statü vermektedir. Polis memurları veya personeli bir suçu işleyen veya onları disiplin soruşturması ile karşı karşıya getirecek davranışta bulunmadığı sürece tanık durumundadır. Bu sebeple polis teşkilatı mensuplarının olayın öznesi olarak ele alınma ihtimalinin düşük olduğu görülmektedir. Baş soruşturmacı, bir suçluluk veya suiistimal göstergesi olup olmadığını değerlendirmek için her bir vakanın özel koşullarını değerlendirmektedir. Bu değerlendirme için mevcut delillerin dikkate alındığı, gerektiğinde karara varmak için ek delillere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Soruşturma boyunca ilgili polis teşkilatı mensubunun statüsü de gözden geçirilmektedir. IOPC soruşturmacıları, soruşturmanın başlangıcından itibaren, polis memurlarını veya soruşturmaya katılan diğer personeli özne veya tanık olarak kabul edip etmeyeceklerine karar vermektedir. Bu karar soruşturmanın tamamında incelemeye tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla ilgili personelin statüsü ek kanıtlar toplanması sonucu, soruşturmanın herhangi bir evresinde değişebilmektedir. Resmi statünün “özne” olarak belirlenmesi durumunda ise bu kararı vermek için kullanılan bilgilerin geçerli olmadığı konusunda net bir gösterge olmadığı sürece söz konusu statünün değişmesi pek olası görülmemektedir (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:3).

Soruşturmacı, memurun cezai bir suç işlediğine veya disiplin işlemi tesis edilmesi gereken uygunsuz bir davranışta bulunduğu kanaat getirirse, işlenen fiilin önem

derecesine dair değerlendirme yapması gerekmektedir. Bu değerlendirme, işlenen fiilin suiistimal kapsamında mı yoksa ağır suiistimal kapsamında mı değerlendirileceğini içermektedir. “Suiistimal”, Mesleki Davranış Standartlarının ihlali anlamına gelirken, “ağır suiistimal”, meslekten ihraç edilmeye kadar varan sonuçlara sebep olmaktadır. Daha önceden de belirtildiği üzere olayın niteliğine göre polis teşkilatınca toplantı (suiistimal için) veya disiplin duruşması (ağır suiistimal için) düzenlenmektedir. Tablo 4.2.de toplantı ve disiplin duruşmasının muhtemel sonuçları belirtilmektedir.

Tablo 4.2. Toplantının ve Disiplin Duruşmasının Muhtemel Sonuçları (Bağımsız Polis Davranışları Ofisi)

Toplantı (<i>meeting</i>)	Disiplin Duruşması (<i>hearing</i>)
Uygunsuz davranışın tespit edilmemesi	Uygunsuz davranışın tespit edilmemesi
Ek işlem tesis edilmemesi	Ek işlem tesis edilmemesi
Yönetim tavsiyesi	Yönetim tavsiyesi
Yazılı uyarı (12 ay içerisinde tekrarlanması durumunda son yazılı uyarı)	Yazılı uyarı (12 ay)
	Son yazılı uyarı (18 ay)
Son yazılı uyarı (18 ay içerisinde tekrarlanması durumunda işten çıkarılma)	Son yazılı uyarının uzatılması (yalnızca istisnai durumlar)
	İhbar ile işten çıkarılma
	İhbarsız işten çıkarılma

Kaynak: (What IOPC Investigates, 2020)

Soruşturmacı ayrıca, nihai karar verilmeden önce işlenen fiilin önem derecesi hakkında ilgili birime danışmaktadır. IOPC, polis teşkilatı mensubuna, soruşturma hakkında bilgi verirken işlenen fiilin önem derecesini de belirtmektedir. Bildirimler ya Polis Federasyonu temsilcilerinin beraberinde bir meslektaşı tarafından, ya soruşturmacı tarafından ya da söz konusu iki seçeneğin gerçekleşmesi mümkün olmadığında en son ikamet adresine yapılan bildirimle iletilmektedir. Bildirim, aşağıdaki detayları içermelidir (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:5):

- İddianın detayları ve söz konusu davranışın niçin mesleki davranış standartlarına uymadığı,
- İddianın soruşturmacı tarafından hangi kapsamda değerlendirildiği,
- Bağlı olduğu birimden veya herhangi bir kuruluştan tavsiye/görüş alma hakkının bulunduğu,
- Yapılan bildirim için soruşturmacıya cevap hakkının bulunduğu ve on iş günü içerisinde yapıldığı takdirde soruşturmacı tarafından göz önünde bulundurulacağı,
- Uygunsuz davranış uyarısı.

Polis memurları ve polis teşkilatı mensubu diğer personel ile IOPC soruşturmacıları tarafından mülakat yapılmaktadır. Soruşturmacı, istisnai durumlarda –polis memurunun veya personelin soruşturma bildirimine cevap vermesinin ardından- mülakat yapılması gerekmediğine karar verebilmektedir. Mülakatın zamanlaması soruşturmanın durumuna göre belirlenmektedir. Şikâyet edilen memur veya personel herhangi bir meslektaş tarafından temsil hakkına sahiptir. Eğer şikâyet edilen şahıs halen aktif görevde ise, temsilcisi ya aktif görevdeki bir polis memuru, ya polis teşkilatı üyesi diğer bir personel ya da ilgili polis teşkilatı tarafından aday olarak gösterilen bir kişi olmak durumundadır (İlgili polis teşkilatı bir avukatı da bu amaçla görevlendirebilmektedir). Şikâyet edilen şahıs polis teşkilatı mensubu diğer personel ise, temsilcisi bir sendika temsilcisi, bir polis personeli ya da kendisi tarafından seçilen ve ilgili polis teşkilatı şefi tarafından onaylanan herhangi bir kişi olabilmektedir. Temsilcilerin, soruşturma ile ilgisi olmaması ve herhangi bir sebeple soruşturmaya dâhil olmaması gerekmektedir. Tüm soruşturmalarda, bir şikâyette bulunulup bulunulmadığına ve ilgili memurlara bildirim yapıp yapılmadığına bakılmaksızın olaya dâhil olan memurların ve polis personelinin eylemleri, ihmalleri, açıklamaları ve kararları detaylıca incelemektedir. Örneğin, ölümle veya önemli bir yaralanma ile sonuçlanan eylemlere ilişkin soruşturmalarda, olaya karışan polis memurlarının eylemleri -tanık olarak görünseler bile- incelemeye tabi tutulmaktadır (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:5-7).

İlgili mevzuata göre gereklilik olmamasına rağmen farklı bir zaman dilimi kararlaştırılmadıkça soruşturmaya tabi olan memurların / personelin durumu baş soruşturmacı tarafından en az 28 günde bir güncellemektir. Baş soruşturmacının, soruşturmanın tamamlanmasından sonra alınan kararlar hakkında -soruşturmaya zarar verebilecek hususlar dışında- memurlara / personele bildirimde bulunması gerekmektedir. Tanıkların durumlarının ne sıklıkla değerlendirileceği konusunda kesin bir kural bulunmamaktadır. Buna polis memurunun / personelinin katılım düzeyi ve ilgisi, orantılılık ve soruşturmanın gereklilikleri gibi hususlar ışığında baş soruşturmacı tarafından karar verilmektedir (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:7-8).

İşlemiş olduğu fiil ağır suiistimal kapsamında değerlendirilen personel yasal engele uğramakta ve kayıt altına alınmaktadır. Polis güçleri ve IOPC dâhil olmak üzere diğer polis teşkilatları, işe alım mülakatlarından önce bu listeyi kontrol etmekte ve listede bulunan herhangi bir kişiyi işe almamaktadır. Disiplin prosedürleri tamamlanmasının ardından kişi meslekten ihraç edildiği takdirde isimleri yasaklılar listesine eklenmektedir (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:9).

Soruşturmacı nihai raporda, bir suçun işlendiğine dair delil olup olmadığını değerlendirmekte ve buna ilişkin görüşünü sunmaktadır. Nihai soruşturma raporu daha sonra bölge müdürlerine veya Galler bölge direktörüne gönderilmekte, uygun görüldüğü takdirde ise resmen savcılığa sevk edilmektedir (IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their Representatives, 2018:9).

Stajyer soruşturmacı, soruşturmacı, kıdemli soruşturmacı, operasyon ekibi lideri ve operasyon sorumlusu olmak üzere beş çeşit soruşturmacı tipi bulunmaktadır. *Stajyer soruşturmacılar* teorik eğitim ve görev başı eğitimler ile bilgi, beceri ve uzmanlıklarını geliştirmek üzere 12 ila 18 ay arasında eğitim almaktadır. Staj dönemi boyunca soruşturma sürecine tanık olmakta, olay mahallini araştırmakta, kanıt toplamakta ve analiz etmektedirler. Staj döneminin tamamlanmasının ardından ise akredite bir soruşturmacı olup, “Soruşturmacı” rolüne atanmaktadırlar. *Soruşturmacılar*, kamuoyu gündeminde yer alan çok sayıda olaya tanıklık etmekte, yerel ve ulusal davaların araştırma görevini üstlenmektedirler. *Kıdemli soruşturmacılar*, kanıt toplamaktan,

tanıklarla görüşmeye, sonuç çıkarmaya ve olaya dair nihai raporu yazmaya kadar bir soruşturmanın tüm safhalarını yönlendirme imkân ve kabiliyetindedirler. Operasyon ekibi lideri, bir araştırma ekibini yöneterek, incelemelerin kalite standartlarına göre yapılmasını ve zamanında teslim edilmesini sağlamakla mükelleftir. Problem çözme yeteneğini ve performans yönetimini içermektedir. Bu nedenle güçlü bir araştırma deneyimi ve yönetim becerilerine ihtiyaç bulunmaktadır. *Operasyon sorumluları*, soruşturmanın en yüksek kalitede adil ve bağımsız bir şekilde yürütülmesini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda performansı, üretkenliği, kaliteyi ve tutarlılığı da yönlendirmektedirler. Ayrıca yönetim ekibinin bir üyesi olarak, organizasyonun gelişimine de katkıda bulunmaktadırlar. Araştırma ortamındaki ekipleri yönetme deneyimi, ikna edici bir iletişim becerisi, motivasyonel bir liderlik ve analitik düşünme kabiliyetine ihtiyaç bulunmaktadır (IOPC Investigative Roles, 2019).

Olağanüstü şikâyetler (Super complaints)

Olağanüstü şikâyetler sistemi Kasım 2018'de başlatılmış olup Birleşik Krallık Müşavirlik, İtfaiye ve Kurtarma Hizmetleri Müfettişliği (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services, HMICFRS) tarafından yönetilmektedir. Sistem, "belirlenmiş kuruluşların" (hayır kurumları gibi) kolluk hizmetlerinin kamu güvenini etkileyebilecek geniş ya da sistemik sorunlarını gündeme getirmeyi amaçlamaktadır (Örneğin aile içi şiddet vakalarının ele alınması) (IOPC Super-Complaints, 2019). Polis gücü kapsamına; Metropolitan polis gücü, İngiltere'deki ve Galler'deki polis kuvvetleri, Ulusal Suç Ajansı (*the National Crime Agency*), Londra Polis Teşkilatı (*the City of London police force*), Savunma Bakanlığı'na bağlı polis gücü (*the Ministry of Defence Police*), Sivil Nükleer Polis Gücü (*the Civil Nuclear Constabulary*) ve İngiliz Ulaştırma Polisi (*the British Transport Police*) dâhildir (Policing and Crime Act, 2017, 29A).

Olağanüstü şikâyetler, bireysel davranışlara dair uygunsuzlukları ortaya çıkarmanın alternatif bir yolu değil, daha ziyade, Polis Koleji (College of Policing) tarafından standartların değiştirilmesine, HMICFRS tarafından yapılan bir inceleme ve değişiklik önerisi sonucu gerektiğinde politika değişikliklerini sağlamaya yöneliktir. Bireysel şikâyetlerin usulüne uygun bir şekilde polis teşkilatına veya IOPC'ye iletilmesi gerekmektedir.

Olağanüstü şikâyet yapabilmek için bir kuruluşun “belirlenmiş bir kuruluş” olması bunun içinse İçişleri Bakanlığı’na başvurması gerekmektedir. Bu anlamda vatandaşlar söz konusu şikâyeti gerçekleştirebilecek merciler arasında değildir. Bu bağlamda söz konusu kuruluşun, halkın çıkarlarını temsil etme konusunda yetkin ve yeterli deneyime sahip olması, yönetişimin ve hesap verilebilirliğin gelişmiş olması, elde edilen verilerin uygun şekilde depolanması ve kullanılması için düzenlemeler yapılmış olması, faaliyetlerinin birden fazla polis bölgesi içinde yürütülüyor olması ve sendika veya polis kuvvetlerinin üyelerinin çıkarlarını temsil eden bir dernek (sendika dışında) statüsünde olmaması gerekmektedir (The Police Super-Complaints (Criteria for the Making and Revocation of Designations) Regulations, 2018).

IOPC, HMICFRS ve COP’dan oluşan bir komite, olağanüstü şikâyeti değerlendirmekten ve varsa ne gibi bir önlem alınacağına dair karar vermekten sorumludur. IOPC, HMICFRS ve COP’un farklı yasal amaçları ve yetkileri bulunmaktadır. Bu örgütler, esasında halkın kolluk hizmetlerine olan güvenini artırmaya yönelik birbirini tamamlamaktadır. Her üç kuruluş da kolluk hizmetlerinde en iyi uygulamaları ve gelişmeleri teşvik etmek ve izlemek üzere çalışmaktadır. Her kurumun rol ve sorumlulukları ile çalışma ilişkilerinin nasıl olacağını belirleyen bir sözleşme imzalanmıştır. HMICFRS, kamuoyunda, polis güçlerinin ve kolluk hizmetlerinin etkinliğini değerlendiren/raporlayan bağımsız bir kurumdur. Bu değerlendirme, birtakım öneriler ile sonuçlanan yıllık bir denetim programı ile gerçekleştirilmektedir. Polis Koleji, İngiltere ve Galler’de, suçu önlemek, halkı korumak ve halkın kolluğa yönelik güvenini teminat altına almak için gerekli bilgi ve becerileri sağlamaktadır. HMICFRS ve COP, halktan bireysel şikâyetleri soruşturmamaktadır (IOPC Super-Complaints, 2019).

Olağanüstü şikâyetler;

- HMICFRS tarafından yapılacak bir inceleme,
- IOPC tarafından yapılacak bir soruşturma,
- Polislik meslek standartlarında değişiklik,
- Başka bir kamu kurumunun konuyu ele alması hususunda öneri,

- Uygulamaları veya yerel politikaları değiştirme hususunda bir veya daha fazla polis kuvvetine öneri,
- Olağanüstü şikâyete veya söz konusu konuya cevap vermek için hareket eden başka bir kamu kurumuna veya hükümet departmanına öneri,
- Olağanüstü şikâyete dair işlem tesis edilmesine ihtiyaç olmadığı kararı,
- Olağanüstü şikâyetin asılsız olduğuna dair karar ile sonuçlanabilmektedir (IOPC Police Super-Complaints, 2019).

4.2.5. İrlanda Garda Síochána Ombudsman Komisyonu (The Garda Síochána Ombudsman Commission, GSOC)

Garda Síochána Ulusal Polis Teşkilatı üyeleri tarafından sergilenen uygunsuz davranışları etkili ve adil bir şekilde incelemekle görevli Komisyon, özellikle Garda Síochána Müfettişliği (Garda Síochána Inspectorate), Polis Otoritesi (Policing Authority) ve Adalet ve Eşitlik Bakanlığı (Department of Justice and Equality) gibi diğer bağımsız kurumlarla birlikte faaliyet yürütmektedir. 2005 tarihli Garda Síochána Yasası kurumun organları ve işlevleri için yasal dayanağı oluşturmaktadır. Kurumlar arasındaki ortak hedef İrlanda halkına daha iyi kolluk hizmeti sunmak olup, her kurumun hedefe ulaşılmasına katkıda bulunan farklı işlevleri bulunmaktadır (Garda Oversight, 2019).

4.2.5.1. Kuruluş Yapısı

Komisyon Adalet ve Eşitlik Bakanlığının bağımsız bir kuruluşudur. Komisyonda görevli üç üye bulunmaktadır. Üyeler hükümet tarafından gösterilen adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Üyelerden biri başkan olarak atanmaktadır. Üç üyeden en az biri erkek, en az biri ise kadın olmak durumundadır. Hükümet tarafından gösterilen adaylar yeterli deneyim, nitelik, eğitim veya uzmanlığa sahip olmalıdır (Garda Síochána Act, m.65). Üyeler üç yıldan az altı yıldan fazla olmamak üzere Komisyonda görev yapmaktadır. Görev süresi atama sırasında Hükümet tarafından belirlenmektedir. Üyelerin ikinci kez Komisyona seçilmesi ve görev alması mümkündür (Garda Síochána Act, m.66). Komisyonunun üyeleri, istedikleri takdirde

Cumhurbaşkanına yaptıkları yazılı başvuru ile istifa edebilmekte, ayrıca belirli yanlış davranışlar sergilemeleri, yetersizlikleri ve Senatonun istekte bulunması sonucu Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınabilmektedirler (Garda Síochána Act, m.68). Komisyon, Adalet ve Eşitlik Bakanın onayı ve Maliye Bakanının uygun görmesi ile yeterli sayıda memur atayabilmektedir (Garda Síochána Act, m.71).

4.2.5.2. Görevleri ve Yetkileri

Komisyonun asli sorumluluğu, polis teşkilatı mensuplarına yönelik şikâyetleri ele almaktır. Ayrıca kolluk kuvvetleri ile temas sonrası ölümle veya ağır şekilde yaralanma ile sonuçlanan tüm vakalar gerekli soruşturmaların yürütülmesi için Komisyona iletilmektedir. Herhangi bir şikâyette bulunulmasa dahi soruşturulmasında kamu yararı bulunan vakalar Komisyon tarafından resen araştırılabilmektedir. Aynı zamanda söz konusu talep Polislik Otoritesi veya Adalet ve Eşitlik Bakanından da gelebilmektedir. Ulusal polis teşkilatının uygulamaları, politikaları ve prosedürleri incelenerek Komisyon tarafından kolluk faaliyetleri hususunda iyileştirmeler önerilebilmektedir (GSOC's functions, 2019). Komisyon soruşturma amacıyla bilgisi ve görgüsünün vakanın incelenmesine fayda sağlayacağını değerlendirdiği kişilere çağrıda bulunup Komisyona katılmasını sağlayabilmektedir (Garda Síochána Act, m.96).

Bu anlamda Komisyon, Kanun uyarınca;

- Garda Síochána Ulusal Polis Teşkilatı üyelerine yönelik şikâyetleri doğrudan ve bağımsız olarak araştırmak;
- Hiçbir şikâyette bulunulmasa dahi, polis teşkilatı mensubunun suç işlediği veya disiplin cezası uygulanmasını gerektirecek şekilde uygunsuz davrandığı şüphesinin bulunduğu durumları araştırmak,
- Şikâyetlerin görülme sıklığını azaltmak amacıyla polis teşkilatının herhangi bir uygulamasını, politikasını veya prosedürünü incelemekle yetkilendirilmiştir (Garda Síochána Ombudsman Commission, 2019).

Suç soruşturmasında kurum bünyesinde görevli personel kolluk görevlilerinin tüm yetki, dokunulmazlık ve imtiyazlarına sahiptir. Ancak, kolluk görevlilerinden farklı

olarak Savcılık makamı adına soruşturma yürütememektedirler. Bir ceza soruşturmasının sonunda, Savcılık makamına önerileri içeren bir dosya gönderilmekte, soruşturmanın derinleştirilmesinin gerekip gerekmediğine Savcılık tarafından karar verilmektedir (GSOC Officers' Powers, 2019).

4.2.5.3. Şikâyet Süreci

Garda Síochána Ulusal Polis Teşkilatının bir üyesinin uygunsuz olduğu iddia edilen davranışlarıyla ilgili;

- Davranıştan doğrudan etkilenen ya da davranışa tanık olan vatandaşlar tarafından veya
- Yazılı veya sözlü olarak rızasının alınması şartıyla başka bir kişi adına ve yaş, fiziki engel ve zihni engel gibi sebeplerle şikâyette bulunmaya engeli bulunan şahıslar adına Komisyona şikâyette bulunulabilmektedir.

Şikâyet doğrudan Komisyona veya ilgili polis teşkilatına yapılabilir (Garda Síochána Act, m.83). Şikâyete neden olan davranış tarihinden itibaren bir yıl içinde şikâyette bulunulmalıdır (Garda Ombudsman Submit a Complaint, 2019). Bu süre Komisyonun uygun görmesi halinde geçerli görülecek sebeplerle uzatılabilir (Garda Síochána Act, m.84).

Şikâyetin şahsi başvuruya, telefonla, yazılı başvuruya, e-postayla veya web sitesi aracılığıyla yapılması mümkündür. Şikâyetin polis mensuplarına yapılması halinde şikâyetin kaydedilmesi, müşteriye şikâyetin kayıt altına alındığına dair yazılı bir belge verilmesi ve şikâyetin kopyasının (yazılı olarak yapılmadı ise kaydının) süratle Komisyona iletilmesi gerekmektedir (Garda Síochána Act, m.85).

Bir şikâyet alındıktan sonra Komisyon tarafından gerçekleştirilen ilk eylem şikâyetin kabul edilebilir olup olmadığını belirlemektir. Şikâyetin kabul edilebilir nitelikte olması için;

- Şikâyet etme hakkı olan bir kişi tarafından başvurulması,
- İddia edilen davranışın, uygunsuz/yanlış bir davranış olarak kabul edilmesi,

- Şikâyete ilişkin kanuni süre içerisinde başvurulması,
- Şikâyetin uydurma veya yanıltıcı olmaması gerekmektedir.

Şikâyet kabul edilemez ise, Komisyon tarafından verilen karar gerekçesiyle birlikte yazılı olarak ilgisine bildirilmektedir. Şikâyet kabul edilebilir ise, aşağıdaki yollardan biriyle incelemeye alınmaktadır. Hafif nitelikteki şikâyetler Komisyon tarafından Arabuluculuk veya Gayriresmi Çözüm Yolu ile ele alınabilmektedir (Garda Ombudsman Make A Complaint, 2020).

- Arabuluculuk veya Gayriresmi Çözüm Yolu: Bu yol aracılığıyla şikâyetin, resmi bir soruşturmaya gerek kalmadan, müşterinin ve şikâyete konu kolluk mensubunun onayı ile arabuluculuk veya diğer gayriresmi yollarla çözülmesi mümkündür. Resmi bir soruşturma, arabuluculuk veya gayriresmi çözüm sırasında herhangi bir aşamada talep edilebilmektedir. Bir şikâyet gayri resmi olarak çözüldüğünde polis teşkilatı mensubunun şahsi dosyasında şikâyete ilişkin herhangi bir kayıt tutulmamaktadır. Komisyon, şikâyetlerin arabuluculuk veya gayriresmi çözümü için kılavuzlar geliştirmiştir. Şikâyetin gayriresmi yollarla çözümüne karar verilirse vaka kurum bünyesinde görevli bir memur tarafından devralınmaktadır. Arabuluculukla çözüme karar verildiği takdirde, Komisyon alanında yetkin bir arabulucuyu vakanın çözümü için görevlendirmektedir. Farklı bir arabulucu talep edilmesi de ihtimal dâhilindedir (Citizens Information, 2015). Arabuluculuk veya gayriresmi çözüm yolu aracılığıyla vakaların çözüm süresi resmi disiplin soruşturmalarına göre üçte bir kadardır. Amaç, sürecin sonunda her bir tarafın diğerinin bakış açısını ve şikâyette bulunulmasına neden olan koşulları daha iyi anlamasıdır. Bazen bir yanlış anlaşılmanın netleşmesi, sorunun çözülmesini kısa sürede sağlayabilmektedir. Her iki taraf da başka bir işlem yapmanın gerekli olmadığı konusunda hemfikir olduğunda vaka çözülmüş sayılmaktadır (Garda Ombudsman Informal Resolutions, 2019).

Şikâyetin soruşturma yürütülmesini gerektirmesi halinde ise aşağıdaki yollardan biri izlenmektedir (Garda Siochana Ombudsman Commission, 2019):

- *Garda Soruşturması (Soruşturmanın polis teşkilatı tarafından yürütülmesi):* Komisyon, Disiplin Yönetmeliği kapsamındaki soruşturmalar için ilgili polis teşkilatına soruşturmayı devredebilmektedir. Müşteki soruşturmanın sonucundan memnun kalmadığı takdirde Komisyon süreci gözden geçirebilmektedir.
- *Denetimli Garda Soruşturması:* Komisyon, polis teşkilatınca yürütülen soruşturmayı denetleyebilmektedir. Polis teşkilatı tarafından, soruşturma sürecine ilişkin rapor verilmektedir. Komisyon tarafından şikâyet süreci yönlendirilebilmekte, uygun görüldüğü takdirde soruşturma süreci Komisyon tarafından devralınabilmektedir.
- *GSOC Soruşturması:* Komisyon tarafından bireysel soruşturmalar yürütülebilmektedir. Polis müdahalesi sonucu bir kişinin ölümü veya ağır yaralanması, polis tarafından gözaltında veya gözetim altındayken ölümü gibi daha ağır nitelikteki şikâyetler bu yolla soruşturulmaktadır

Şikâyet süreci (Citizens Information, 2015);

- Polis teşkilatına disiplin soruşturmasıyla ilgili önerilerde bulunulması: Vakanın soruşturulması neticesinde ilgili polis teşkilatı üyesi hakkında disiplin işlemlerinin başlatılıp başlatılmaması gerektiğine dair öneri, kararın gerekçeleri, eğer disiplin işlemi başlatılması öngörülüyorsa Komisyon tarafından uygun görülen işlemler polis teşkilatına bildirilmektedir (Garda Síochána Act, m.97).
- Savcılık Makamına suç duyurusunda bulunulması: Cezai işlem uygulanması gerektiği değerlendirilirse Komisyon davaya ilişkin dosyayı gerekli işlemlerin yapılması için Savcılık makamına göndermektedir.
- Yeterli kanıt bulunmaması durumunda davanın reddedilmesi ile sonuçlanmaktadır. Komisyonun yaptırım uygulama yetkisi bulunmamaktadır.

Söz konusu davranışın sergilenmesi polis teşkilatında itibar kaybına neden olmadıkça görevde olmayan kolluk personeli hakkındaki şikâyetlere Komisyon tarafından işlem yapılmamaktadır. Bununla birlikte görevde olmayan bir personel bir kişinin ölümüne veya ağır yaralanmasına sebep olduysa vaka Komisyon tarafından soruşturulmaktadır.

Şikâyetin ardından istifa eden veya emekliye ayrılan kolluk personeli hakkında soruşturma yürütülmesine devam edilmekte; şikâyet eğer disiplin ihlali olarak değerlendirilebilecek davranışlarla ilgiliyse genellikle soruşturmaya son verilmekte, cezai davranış ile ilgiliyse devam edilmektedir. Bir şikâyet veya soruşturma ile ilgili yanlış veya yanıltıcı bilgi vermek altı aya kadar hapis veya para cezasını gerektirmektedir (Citizens Information, 2015).

Polis teşkilatı mensupları diğer bir polis memurunun uygunsuz bir davranışı hakkında vatandaşlardan birisinin yapabileceği şekilde şikâyette bulunamamaktadır. Bununla birlikte görevi kötüye kullanma ve kanuna aykırı uygulamaların polis teşkilatı mensuplarınca Komisyona iletilmesi mümkündür (Garda Ombudsman Complaints, 2019a).

Komiyon personeli hakkında şikâyette bulunmak mümkündür. Kurum personeli ile ilgili şikâyetlerin, Kamu Hizmeti Standartları ve Davranış Kuralları ile uyumlu olarak ele alındığı bir şikâyet süreci bulunmaktadır. Bu anlamda gerektiğinde Kurum personeline de disiplin cezası uygulanması mümkündür (Garda Ombudsman Complaints, 2019b).

4.2.6. İskoçya Polis Soruşturmaları ve İnceleme Komiserliği (The Police Investigations & Review Commissioner, PIRC)

Bu alt başlıkta sırasıyla kuruluş yapısı, görev ve yetkileri ile şikâyet süreci incelenecektir.

4.2.6.1. Kuruluş Yapısı

Kurum, ilk olarak 2007'de Polis, Kamu Düzeni ve Ceza Yargılaması Yasası (2006) ile kurulmuştur. Polis teşkilatını ilgilendiren ağır nitelikteki olaylara ilişkin bağımsız soruşturmalar yapmakla ve polisin halktan gelen şikâyetleri ele alma şeklini ve bu konuda yaptığı düzenlemeleri incelemekle yetkilendirilmiştir. Kurum, bağımsız bir organizasyondur. Üyelerinin daha önceden polis teşkilatı adına çalışmamaları atama için ön şarttır (PIRC, 2014). Kurumun kendine özgü bir kuruluş yasası bulunmamaktadır. Yönetim kademesinde Denetçi (Commissioner), Operasyonlar Direktörü, Soruşturmalar Direktörü, İncelemeler Direktörü ve İnsan

Kaynakları/Kurumsal Hizmetler Direktörü bulunmaktadır (PIRC Executive Team, 2019). Personelinin 2019 yılı, Ekim ayı itibarıyla % 61'i kolluk personeli olarak herhangi bir deneyime sahip olmamakla birlikte kalan% 39'u bu deneyime sahiptir. Soruşturmalar Departmanında görevli personelin %54'ü daha önce kolluk personeli olarak görev yapmış çalışanlardan oluşmaktadır (Staff Composition of the PIRC, 2019).

4.2.6.2. Görevleri ve Yetkileri

Kurum tarafından araştırılabilecek olaylar aşağıda belirtilmiştir:

- Gözaltında meydana gelen ölüm ve polis mensupları hakkındaki suç iddiaları gibi Savcılık makamı (Crown Office and Procurator Fiscal Service) tarafından yönlendirilen ve polis mensuplarını içeren olaylar,
- Gözaltındayken meydana gelen ağır yaralanmalar, polis müdahalesi sonrası meydana gelen ölüm veya ağır yaralanmalar ya da polis memurları tarafından ateşli silah kullanımı gibi Polis Müdürü veya polis teşkilatının talebi üzerine yönlendirilen ağır nitelikteki olaylar,
- Polis teşkilatının talebi üzerine Polis Müdür Yardımcısı veya daha üst rütbedeki polis mensupları aleyhindeki suiistimal iddiaları,
- Polis ile ilgili olmak şartıyla incelenmesinde kamu yararı bulunan olaylar (PIRC Investigations, 2019).

Polis teşkilatı mensupları haricinde, göçmen bürosu memurları, genel gümrük memurları, gelir ve gümrük idaresi memurları ve kolluk yetkilerini kullanan diğer kişilere ilişkin soruşturmalar görev alanına girmektedir (PIRC Guide for Police and Staff, 2019:4).

Şikâyet başvurusunun Kurum tarafından kabul edilmesinin ardından, şikâyete ilişkin dosya ilgili polis teşkilatından temin edilmektedir. Daha sonra tüm kanıtlar incelenmekte ve şikâyetin uygun şekilde ele alınıp alınmadığına dair görüş bildirilmektedir. Şikâyet, tekrar gözden geçirilmek üzere polis teşkilatına yönlendirilebilmekte ve bu süreç Kurum tarafından denetlenebilmektedir. Kurum aynı zamanda daha fazla araştırma yapmak ve şikâyette bulunan kişiye kapsamlı bir şekilde cevap vermek ve aynı problemin tekrar yaşanmasını önlemek için ilgili polis teşkilatına

uygulamalarında ve prosedürlerinde değişiklikler yapma önerilerinde bulunabilmektedir (PIRC, 2014:2).

Soruşturmacılar, Savcılık tarafından yönlendirilen bir konuyu araştırırken polis teşkilatı mensuplarının sahip olduğu yakalama, sorgulama ve el koyma gibi birtakım yetki ve imtiyazlara sahiptir. Polis müdürü veya polis teşkilatının talebi üzerine yürütülen soruşturmalarda polis binalarına girme ve soruşturma ile ilgili olduğu değerlendirilen herşeyi inceleme ile yetkilidir (PIRC Investigation FAQs, 2019).

4.2.6.3. Şikâyet Süreci

İki şikâyet türü bulunmaktadır (Police Scotland, 2019):

- *Personel hakkında şikâyet (polis memuru, polis teşkilatı personeli ya da öğrenci):* Polis teşkilatının bir üyesinin meslek standartlarına uymaması veya uygunsuz/haksız davranması gibi durumlarda başvuru şikâyet türüdür.
- *Hizmet kalitesi hakkında şikâyet:* Bu şikâyet türü, polis teşkilatının politikaları, prosedürleri veya hizmetin sunulma şekli gibi iş süreçlerine ilişkin şikâyetleri kapsamaktadır (örneğin, polisin bazı durumlara kayıtsız kaldığı veya bir çağrıya cevap vermenin çok uzun sürdüğü düşünüldüğünde).

Vakadan direkt olarak etkilenen kişiler, vakadan dolaylı olarak olumsuz yönde etkilenen kişiler, ebeveyn veya avukat gibi vakadan olumsuz yönde etkilenen şahsın temsilcileri ve vakaya tanık olan kişiler şikâyette bulunma hakkına sahiptir. Bir avukat, seçilmiş bir temsilci veya bir kuruluş gibi başka bir birim tarafından temsil olunması durumunda bu kişi, grup veya kuruluşa öncelikle yetki verilmesi gerekmektedir (Police Scotland, 2019).

Polis teşkilatına yapılan şikâyetlerin ardından sürecinin tamamlanması ve değerlendirilmesi ile birlikte verilebilecek olası kararlar aşağıda sıralanmıştır (PIRC Complaints, 2014:5):

- Bir eyleme gerek duyulmaması ve konuya ilişkin müştekiye izahatta bulunulması.

- Bir politikanın, işlemin veya prosedürün gözden geçirilmesi ve aynı hususların bir daha tekrarlanmaması için revize edilmesi.
- Müştekidenden yaşanan mağduriyete ilişkin özür dilenmesi.
- İlgili kişilerin performanslarını iyileştirmek adına eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi, bazı önerilerde bulunulması.

Şikâyetler, polis teşkilatı için faydalı bir öğrenme kaynağı olarak değerlendirilmekte olup ayrıca teşkilat tarafından politikaları, prosedürleri ve kişisel performansı iyileştirmek için kullanılmaktadır (PIRC Complaints, 2014:5).

Doğrudan Kuruma şikâyette bulunmak mümkün değildir. Öncelikle ilgili polis teşkilatına şikâyette bulunulması ve bu sürecin tamamlanması gerekmektedir. İlgili polis teşkilatı gerekli işlemleri tesis ettikten ve bunu müştekiye bildirdikten sonra sonuçtan memnun kalınmaması durumunda Kurumdan şikâyetin ele alınma şeklinin incelenmesi talep edilebilmektedir. Başvuru, ilgili polis teşkilatının şikâyete dair sonucu müştekiye bildirmesinin ardından üç ay içerisinde yapılmalıdır. Bu süre içerisinde başvurulmadığı takdirde, talep incelemeye alınmayabilmektedir (PIRC, 2014:2).

İnceleme esnasında iki gün içerisinde Kurum tarafından müşteki ile iletişime geçilmekte ve şikâyet kabul edildiği takdirde düzenli olarak bilgilendirme yapılmaktadır. Kurumun inceleme sonucunda verdiği karardan müştekinin memnuniyet duymaması halinde tek çözüm yolu yargı yoluna başvurmaktır. Kurumda görevli bir personelin kaba ve agresif davranışlar sergilemesi, makul olmayan gecikmeler veya şikâyet sürecinde idari aksaklıklar yaşanması durumlarında kurum içi şikâyet mekanizmaları aracılığıyla Kurum aleyhine şikâyette bulunmak mümkündür. Bu sürecin sonunda, verilen karardan halen memnuniyet duyulmaması halinde şikâyeti İskoç Kamu Hizmetleri Ombudsmanına bildirme seçeneği de bulunmaktadır (PIRC, 2014:3-4).

Şikâyet alındığında, üst düzey bir memur, şikâyette bulunan kişiyle iletişim kurmakta ve şikâyetin niteliğine dair verileri almaktadır. Şikâyetin suç olarak değerlendirilemeyeceğine kanaat getirildiğinde; müştekiye şikâyet süreci hakkında, ilgili kolluk personelinin niçin böyle bir eylemde bulunduğu hakkında veya polisin zor kullanma yetkilerine dair açıklama yapılabilmektedir. Bu anlamda vatandaşların polisin

yetki ve sorumluluklarına dair bilgi sahibi olmama ihtimaline binaen ilgili makam tarafından bir açıklama yapılması, güvence verilmesi, ya da gerektiğinde özür dilenmesi sağlanarak, müşterinin sorununun çözülmesine dair adım atılmakta ve memnuniyet derecesi artırılmaktadır. Cezai ve cezai olmayan nitelikteki şikâyetlere ilişkin ayırım aşağıdaki şekildedir (Police Scotland Complaints Process, 2019):

Cezai ve cezai olmayan şikâyetler arasındaki ayırım

Suç teşkil etmeyen nitelikteki şikâyetler yerel düzeyde çözülmekte, bu nedenle, ilgili bölüm / departmandan bir amir veya kıdemli bir memur tarafından ele alınmaktadır. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından soruşturmanın sonucu, vaka sonucunda ortaya çıkan öğrenme fırsatları ve yapılan işlem/eylemlere ilişkin müşteriye bilgi verilmektedir. Ancak, iddiaların suç teşkil etmesi durumunda, şikâyet ele alınmamakta ve işlem tesis edilememektedir. Suça ilişkin eylem ne olursa olsun savcılık makamı tarafından soruşturulmaktadır. Savcılık makamı polisten tamamen bağımsız olduğundan şikâyetin soruşturulmasında tarafsızlık sağlamaktadır.

Söz konusu eylemin suç teşkil edebileceğine ilişkin çıkarımda bulunulması halinde, şikâyet, Mesleki Standartlar Birimi (Professional Standards Department)'ne bildirilmektedir. Muhtemel suç eylemi içeren vakalar doğrudan PF'e havale edilebilmektedir. Ancak, soruşturma başlatılmasının gerekli olduğuna kanaat getirilirse, daha fazla araştırma yapmak için bir soruşturmacı görevlendirilebilmektedir. Her iki durumda da, mevcut verileri özetleyen bir rapor, PF'e gönderilmektedir. PF bir cezai soruşturmanın gerekli olduğuna kanaat getirdiğinde ise ceza soruşturması aşaması başlamaktadır (Police Scotland Complaints Process, 2019).

Ceza Soruşturması

İlgili kolluk görevlisinin yargılanıp yargılanmayacağına ilişkin karar tamamen PF'e aittir. PF adli soruşturma başlatılmasına gerek görmezse, resmi bir disiplin soruşturması başlatılması gündeme gelebilmektedir.

Adli soruşturma açılması gerektiğine karar verilirse adli süreç başlamaktadır. İlgili polis teşkilatı çeşitli aşamalarda, şikâyette bulunan kişiye davanın aşamaları hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca disiplin cezası verilmesi durumunda veya disiplin cezası

uygulanmasının gerekli olmadığına dair kararlarda müşteki bilgilendirilmektedir. PF iddiaların suç teşkil etmediğine kanaat getirdiğinde vakayı ilgili polis teşkilatına havale etmeye karar verebilmektedir. Daha sonra ise ilgili polis teşkilatınca disiplin cezası yaptırımını uygulanmasının gerekli olup olmadığı değerlendirilmektedir (Police Scotland Complaints Process, 2019).

Soruşturmanın sonucundan memnun olunmaması durumunda, PIRC ile irtibat sağlamak gerekmektedir. PIRC, şikâyete ilişkin raporun gönderilmesinin ve şikâyet sürecinin tamamlanmasından sonra sürecin polis tarafından nasıl yönetildiğine dair inceleme yapabilmektedir. PIRC'den şikâyetin ele alınma şeklini değerlendirme talebi polisten gelen nihai rapordan itibaren üç ay içinde yapılmak durumundadır (Police Scotland Complaints Process, 2019).

Kurumun şikâyete ilişkin rolü, polisin konusu suç teşkil etmeyen şikâyetleri ele alma şeklini tarafsız bir şekilde incelemek ve değerlendirmektir. Kurum, mevcut kanıtları gözden geçirerek ve şikâyetin standart bir süreçte ele alınıp alınmadığını değerlendirerek bir kanaate varmakta ve bunu raporlamaktadır (What PIRC Do, 2019). Şikâyetin soruşturulması görevleri arasında bulunmamaktadır.

Şikâyetin polis teşkilatınca ele alınma şeklinin incelenmesinin ardından muhtemel sonuçlar şunlardır:

- *Şikâyetin makul bir şekilde ele alındığına dair karar:* Şikâyetin polis teşkilatı tarafından belirli bir standartta ve şikâyet yönetimi prosedürlerine uygun olarak ele alındığı sonucuna varılması anlamına gelmektedir.
- *Şikâyetin makul şekilde ele alınmadığına dair karar:* Şikâyetin polis teşkilatı tarafından belirli bir standartta ve şikâyet yönetimi prosedürlerine uygun olarak ele alınmadığı sonucuna varılması anlamındadır. Tespit edilen sorunların giderilmesi yönünde öneri veya şikâyet sürecinin yeniden değerlendirilmesi hususunda karar verilebilir.
- *Polis teşkilatına önerilerde bulunma:* Şikâyet sürecinin incelenmesi sonucu, yapılan işlemlerde eksikliklik veya başarısızlık tespit edilmesi durumunda önerilerde bulunulabilmektedir. Bu öneriler şikâyet ile ilgili soruşturmanın

derinleştirilmesi, şikâyet sahibine ayrıntılı bir cevap verilmesi veya mevcut delillerin yeniden değerlendirilmesi yönünde olabilmektedir.

- *Polis teşkilatına yeniden değerlendirme talimatı verilmesi:* Şikâyetin tüm yönleriyle tekrar ele alınması anlamına gelmektedir. Şikâyet ile ilgili olmayan bir görevli tarafından süreç tekrar değerlendirilmektedir. Şikâyetin ağırlığına ve kamu yararı ile ilgili hususlara bağlı olarak yeniden değerlendirme süreci Kurum tarafından denetlenebilmektedir.
- *Polis teşkilatına öğrenme fırsatlarının sunulması:* Kurum tarafından polis teşkilatı için öğrenme fırsatları araştırılmakta ve şikâyet sürecini ve standartlarını geliştirici önerilerde bulunmaktadır (PIRC Possible Outcomes, 2019)

İncelemenin sonucuna bağlı olarak, Kurum, aynı sorunların tekrarlanmasını önlemek için polisin politikalarını, prosedürlerini ve uygulamalarını değiştirmesi gibi birtakım önerilerde bulunabilmektedir. Polis teşkilatını şikâyeti tekrar gözden geçirmesi için yönlendirebilmekte (*şikâyet ile ilgisi olmayan bir polis memuru tarafından sürecin tekrar işletilmesi*) ayrıca yeniden değerlendirme sürecini de denetleyebilmektedir (PIRC Complaints, 2014:5). Konuya ilişkin raporun yazılmasının ardından iki ay içinde önerilere dair işlem yapılması beklenmektedir (PIRC Guide for Police and Staff, 2019:10).

Savcılık makamından yönlendirilen vakalarda Savcılık ile mutabakata varılmasının ardından; Polis Müdürü ya da polis teşkilatınca yönlendirilen vakalarda cezai kovuşturmalara devam edilmediği sürece rapor yayımlanabilmektedir. Polis teşkilatının talebi üzerine Polis Müdür Yardımcısı veya daha üst rütbedeki polis mensupları aleyhindeki suiistimal iddialarında rapor yayımlamaya yetkili değildir (PIRC Investigations, 2019).

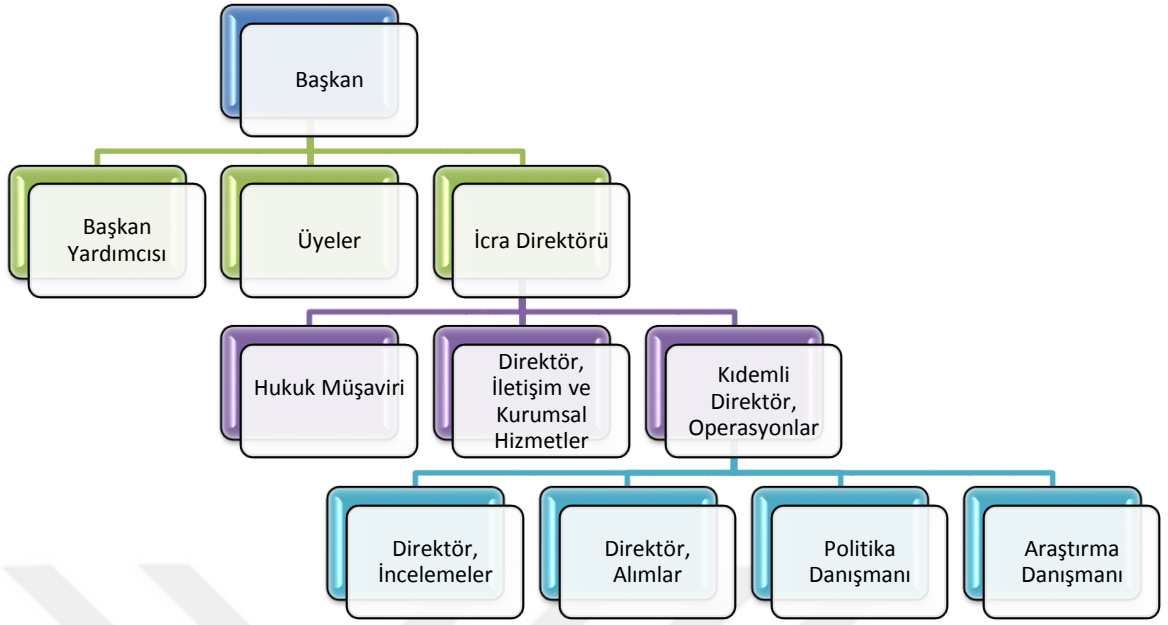
4.2.7. Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu (Civilian Review and Complaints Commission for the Royal Canadian Mounted Police, CRCC)

1988 yılında Parlamento tarafından oluşturulan, Kanada Federal Polis Kuvveti (Royal Canadian Mounted Police, RCMP) üyelerinin davranışlarıyla ilgili kamu şikâyetlerinin adil ve tarafsız bir şekilde incelenmesini sağlayan bağımsız bir kurumdur. Komisyon

halktan şikâyetleri alıp gerekli inceleme faaliyetlerini yürütmekte ve Kanada Federal Polis Kuvveti'nin şikâyetleri ele alma şekline dair itirazları değerlendirmektedir. Komisyon, Kanada Federal Polis Kuvveti'nin bir parçası olmayıp tamamen bağımsızdır (The Civilian Review and Complaints Commission for the RCMP, 2019).

4.2.7.1. Kuruluş Yapısı

Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu (CRCC), Kanada İdari Heyeti (*Governor in Council*) tarafından atanan biri Başkan ve biri başkan yardımcısı olmak üzere dört kişiden fazla olmamak kaydıyla diğer üyelerden oluşan bir kuruldan oluşur (RCMP Act, 45.29 (1)). Komisyon'a ait organizasyon şeması Şekil 4.3.te sunulmaktadır. Başkan, Komisyonun tam zamanlı üyesi iken, diğer üyeler, tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak üye olabilmektedir (RCMP Act, 45.3 (1)). Komisyonun görev süresi beş yıldır. Komisyon üyeleri görev sürelerinin bitiminin ardından tekrar atanabilmektedir (RCMP Act, 45.29 (4)). Bu süre zarfında da görevlerine Kanada İdari Heyeti tarafından son verilebilmektedir (RCMP Act, 45.3 (1,2)). Başkan, Komisyonun etkin bir şekilde faaliyet yürütmesinden sorumludur. Bu amaçla, Başkanın Komisyon personeli üzerinde denetim yetkisi bulunmaktadır (RCMP Act, 45.31 (1)). Başkan, öncelikleri belirleme, süreçleri ve politikaları geliştirme ve Komisyonun temel değerlerinin kamu şikâyetleri sürecine dâhil edilmesini sağlayacak bir vizyon belirleme konusunda stratejik liderlik sağlamaktadır. Başkan, kendi yetkisi dâhilinde, şikâyet, soruşturma ve kamu yararı araştırmaları başlatabilmektedir. Ayrıca, mevzuata uygun olarak faaliyet yürütmelerini sağlamak üzere kolluk güçlerinin faaliyetlerini inceleyebilmektedir (CRCC Opportunities-Selection Processes, 2018).

Kaynak: (CRCC Organization Chart, 2019)

Şekil 4.3. Organizasyon Şeması (Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu)

Başkanın yokluğunda Başkan Yardımcısı tüm yetki ve görevlere haizdir. Başkan yardımcısının da bulunmaması halinde komisyonun üyelerinden biri doksan günden fazla olmamak koşuluyla Kamu Güvenliği ve Acil Durum Hazırlık Bakanı (*Minister of Public Safety and Emergency Preparedness*) tarafından Başkanlık için görevlendirilmektedir (RCMP Act, 45.31 (3)). Komisyonun merkezi birimi Ottawa’da konuşludur. Komisyon çalışmalarının uygun şekilde yürütülmesinde görevli memurlar ve çalışanlar, Kamu Hizmeti İstihdam Yasası (*Public Service Employment Act*) uyarınca atanmaktadır (RCMP Act, 45.32 (3)). Komisyonun, Hazine Kurulu (*Treasury Board*)’nun onayı ile yetki, görev ve işlevlerini icra etme veya teknik destek sağlamak üzere herhangi bir konuda teknik veya uzmanlık bilgisine sahip kişileri geçici olarak kullanma yetkisi bulunmaktadır (RCMP Act, 45.32 (4)). Komisyon, Federal veya taşra teşkilatı bir kuruluş tarafından aynı konuda başka bir inceleme veya soruşturma yapılmaması şartıyla kendi inisiyatifiyle inceleme yapmaya yetkilidir (RCMP Act, 45.34 (2b)). Ayrıca, görev alanının vatandaş nezdinde daha iyi anlaşılmasını sağlamak üzere eğitim ve bilgilendirme programları uygulayabilmekte ve ilgili konularda yurtiçinde veya yurtdışında herhangi bir kişi veya kuruluşla müşterek çalışma, işbirliği ve danışmanlık faaliyeti yürütebilmektedir (RCMP Act, 45.38).

4.2.7.2. Görevleri ve Yetkileri

Komisyunun görevi, kolluk faaliyetlerinin ve kolluk mensuplarının davranışlarının detaylı bir şekilde incelenip rapor edildiği etkili, bağımsız ve şeffaf bir süreç sunarak hesap verebilirliği arttırmaktır. Komisyunun sunduğu raporlar ve öneriler polis teşkilatının politikalarındaki, prosedürlerindeki, eğitim planlarındaki veya uygulamalarındaki eksikliklerden kaynaklanan sorunları tespit etmeye ve gidermeye yardımcı olmaktadır (CRCC Departmental Plan, 2018:1).

Komisyunun görevi:

- Halktan RCMP üyelerinin uygunsuz davranışlarına dair şikâyetleri almak,
- Müştekinin, polis güçleri tarafından şikâyetin ele alınma şeklinden memnun olmaması durumunda konuya yönelik inceleme yapmak ve değerlendirmede bulunmak,
- Kamu yararına uygun olması durumunda, polis güçlerinin uygunsuz davranışlarına yönelik soruşturma başlatmak,
- Belirli faaliyetleri gözden geçirmek, sonuçlarını raporlamak ve önerilerde bulunmaktır (CRCC Vision, Mission and Mandate, 2018).

Komasyon'un, polis kuvvetinde bulunan ve yetkilerinin yerine getirilmesi veya uygulanması ile ilgili olduğunu değerlendirdiği her türlü bilgiye erişim hakkı bulunmaktadır. Erişim hakkı, bir kaydın tamamını veya herhangi bir bölümünü inceleme ve kopyasını alma hususlarını içermektedir (RCMP Act, 45.39 (1-2)). Komasyon üyelerine, çalışanlarına veya Komasyon adına görev yapan herhangi bir kimseye tesis edilen işlemlere ilişkin cezai, hukuki veya idari dava açmak mümkün değildir (RCMP Act, 45.5 (1)). Başkan, her mali yılın bitiminden sonraki üç ay içinde, Bakan o yıl boyunca Komasyon'un faaliyetleri ve varsa önerileri hakkında bir rapor sunmaktadır (RCMP Act, 45.52 (1)). Ayrıca Komasyon, bir şikâyet ile ilgili olarak, bir üst derece mahkemesiyle aynı şekil ve ölçüde olmak üzere yemin edilmesinin ardından tanıkların toplanması ve sözlü veya yazılı ifadelerinin alınması ile her türlü kaydı incelemeye yetkilidir (RCMP Act, 45.65 (1)).

4.2.7.3. Şikâyet Süreci

Şikâyetler herhangi bir kişi veya Komisyon Başkanı tarafından yapılabilmektedir. Şikâyetlerin Komisyona, Kanada Federal Polis Kuvveti'nin herhangi bir üyesi veya çalışanına ve belirlenen il polis teşkilatına yapılması mümkündür.

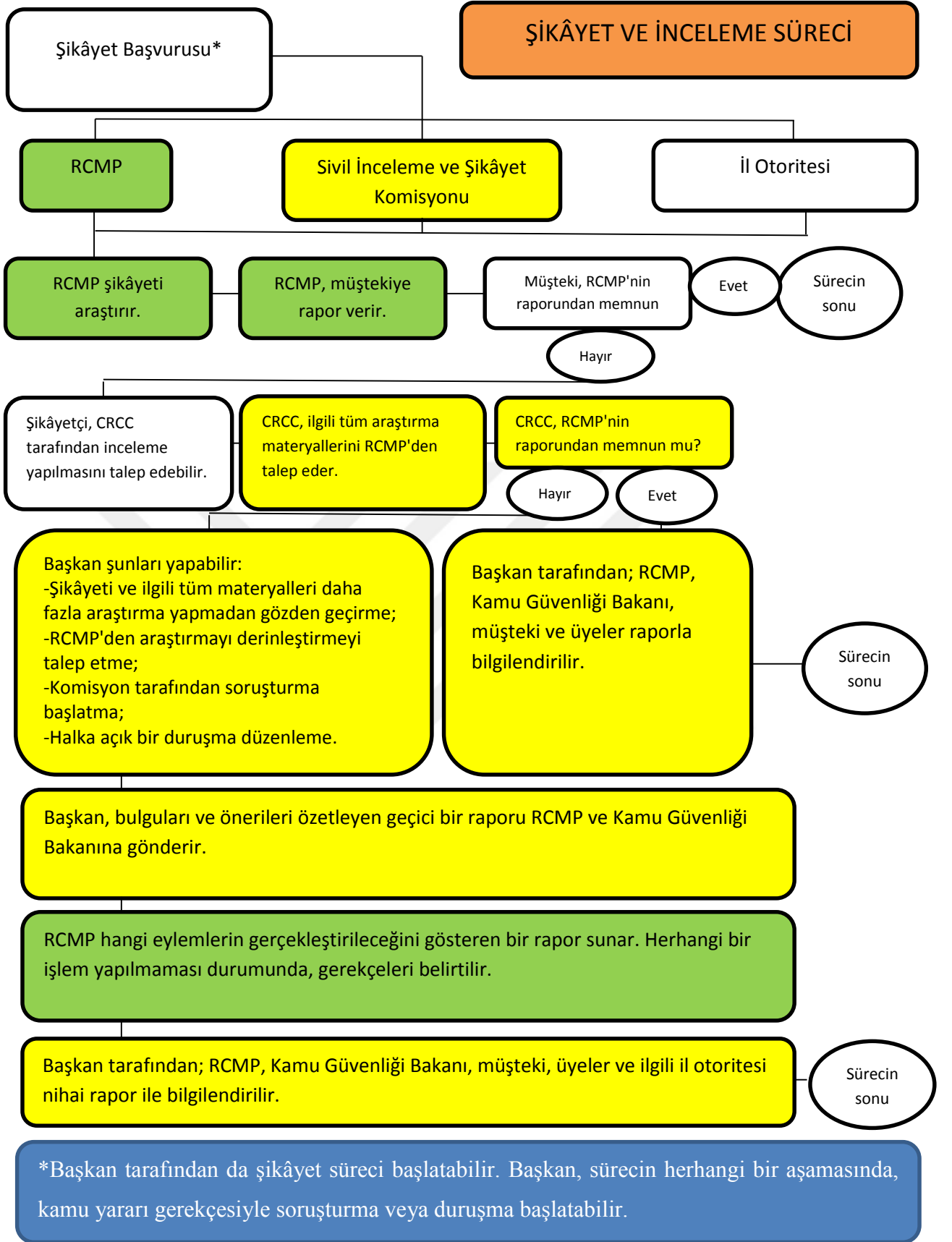
Şikâyet, davranışın gerçekleştiği iddia edilen günden itibaren bir yıl içinde yapılmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde Komisyon şikâyet süresini kamu yararı gerekçesiyle uzatmaya yetkilidir (RCMP Act, 45.53 (5-6)). Şikâyetçi, Komisyona yazılı bir bildirim göndererek herhangi bir zamanda şikâyetini geri çekebilmektedir (RCMP Act, 45.55 (1)).

Şikâyet bildirildikten sonra, söz konusu şikâyetin müştekinin rızasının alınması sonucu yerel uzlaşma (*local resolution*) yoluyla çözümlenip çözülemeyeceği hususu değerlendirilir (RCMP Act, 45.56 (1)). Yazılı izin alınmak şartıyla başkası adına şikâyette bulunmak mümkündür (RCMP Act, 45.57 (1c)). Komisyon, yerel uzlaşma yoluyla çözümlenenler ve müşteki tarafından geri çekilenler de dâhil olmak üzere, alınan tüm şikâyetleri kayda almakta ve arşivlemektedir (RCMP Act, 45.58 (1)).

Şikâyet hangi merciiye yapılırsa yapılsın, genel olarak konu RCMP tarafından soruşturulmakta ve müştekiye sonuç raporu sunulmaktadır. Polis teşkilatının şikâyete ilişkin verdiği yanıtın memnun olmayan bir şahıs, şikâyeti incelenmek üzere Komisyona havale edebilmektedir.

Komisyon polis güçlerinin sonuç raporunu uygun bulursa, bu hususu yazılı olarak müştekiye, polis güçlerinin konuya müdâhil olan üyelerine, ilgili polis şefine ve Kamu Güvenliği Bakanlığı (*Minister of Public Safety*)'na bildirmektedir. Sonuç raporunu uygun bulmadığı takdirde ise;

- Kamu Güvenliği Bakanlığı'na ve ilgili polis şefine incelemeleri ve önerilerini içeren bir ara rapor gönderebilmekte;
- Polis güçlerinden şikâyeti etraflıca araştırmasını talep edebilmekte;
- Kendi soruşturmasını başlatabilmekte veya
- Umuma açık bir duruşma düzenleyebilmektedir.

Kaynak: (CRCC Complaint and Review Process Flowchart, 2018)

Şekil 4.4. Şikâyet ve İnceleme Süreci (Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu)

Komisyon'dan ara rapor alınmasını müteakip, polis şefi, gerektiğinde rapora dair herhangi bir eylemde bulunulmayacağına ilişkin gerekçeler de dâhil olmak üzere Komisyonun incelemelerine ve tavsiyelerine yanıt olarak yapılacak eylemleri yazılı olarak Komisyon'a ve Kamu Güvenliği Bakanlığı'na bildirmektedir.

Son olarak, Komisyon, nihai tavsiyelerini içeren bir rapor hazırlamakta ve polis güçlerinin konuya müdâhil olan üyelerine, ilgili polis şefine ve Kamu Güvenliği Bakanlığı (Minister of Public Safety)'na söz konusu raporu göndermektedir. Ayrıca kolluk hizmetlerinden sorumlu bakanlık şikâyet hakkında bilgilendirilmektedir. Komisyon'a ait şikâyet ve inceleme süreci Şekil 4.4.de sunulmaktadır.

Komisyon Başkanı tarafından yapılan şikâyetler

Komisyon Başkanı, polis teşkilatı üyelerinin uygunsuz davranışlarının incelenmesine dair makul sebepler olduğunu düşündüğü durumlarda, şikâyette bulunabilmektedir. Komisyon Başkanı tarafından başlatılan bir şikâyet dahi, Komisyon kendi soruşturmasını yapmaya karar vermedikçe prosedüre uygun olarak ilgili polis gücü tarafından soruşturulmaktadır. Ayrıca Komisyon Başkanı tarafından yapılan şikâyetler ile kamu yararı araştırmaları başlatılmakta, araştırma tamamlandığında, sonuçları ve önerileri içeren bir ara rapor hazırlanarak Kamu Güvenliği Bakanlığı'na ve ilgili polis şefine gönderilmektedir. Polis şefi, gönderilen bu rapora gerekçeli olarak cevap vermek zorundadır. İlgili polis teşkilatından gelen cevap yazısının değerlendirilmesinin ardından, Komisyon tarafından sonuç raporu hazırlanmakta gerektiğinde söz konusu rapor kamuya açıklanmaktadır (CRCC Complaint and Review Process, 2019).

Şikâyet Soruşturmaları

Komisyon, yılda ortalama 2,000 kamu şikâyeti almaktadır. Şikâyetçilerin mahremiyetine saygı göstermek adına, Komisyon'un web sitesinde sadece Başkanın başlatmış olduğu şikâyetler ve kamuya açık olan olaylarla ilgili kamu yararı araştırmalarını içeren raporlar yer almaktadır (CRCC Completed Investigations, 2019)

Stratejik Araştırmalar

Komasyon; yasa, yönetmelik, bakanlık direktifi veya polis teşkilatı politikalarına/prosedürlerine/kurallarına uygunluğu sağlamak amacıyla polis teşkilatı faaliyetlerini inceleme yetkisine sahiptir. Bu incelemeler, Komisyon tarafından Kamu Güvenliği Bakanlığı'nın veya hizmet verilen ilde kolluk hizmetlerinden sorumlu bakanın talebi üzerine tarafından başlatılabilmektedir (CRCC Strategic Investigations, 2019).

4.2.8. Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi (The Independent Policing Oversight Authority, IPOA)

Ulusal polis teşkilatına yönelik halkın güvenini artırmayı amaç edinen sivil bir sorumluluk mekanizması niteliğindeki Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi, Kenya'daki kolluk faaliyetlerine yönelik sivil gözetim sağlamak amacıyla Kasım 2011'de yayınlanan bir yasa ile kurulmuş, Haziran 2012'de ise göreve başlamıştır. Ulusal Polis Teşkilatı ile ilgili tarafsız ve bağımsız soruştırmalar ile denetim ve gözetim faaliyetleri icra etmek ile yükümlüdür (IPOA Profile, 2019).

4.2.8.1. Kuruluş Yapısı

Kuruluş kanununun (*No. 35 of 2011 IPOA Act*) 4.maddesi, Kurumun, yetkilerini ve işlevlerini yerine getirirken tarafsızlık ilkesini ve doğal adalet kurallarını gözeteyeğinden; kamu kurumlarının ve personelinin Kurum'un bağımsızlığını, tarafsızlığını, onurunu ve etkinliğini sağlamak için gerekli olan yardımı sağlamakla mükellef olduğundan; hiçbir kimse veya kurumun karar sürecine veya Kurum'un faaliyetlerine müdahale edemeyeceğinden ve Parlatentonun, Kurumun tüm işlevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeterince finanse edilmesini sağlamakla sorumlu olduğundan bahsetmektedir.

Kurum, Bağımsız Polis Gözetim Kurulu (*Independent Policing Oversight Board*) olarak bilinen bir Kurul tarafından yönetilmektedir (IPOA Act, m.8). Kurul, Kenya Yüksek Mahkemesi Hâkimi olarak atanma şartlarını taşıyan bir başkan ve kriminoloji, psikoloji, hukuk ve insan hakları gibi alanlarda yeterince bilgi sahibi ve tecrübeli yedi üyeden oluşmaktadır. Kurulun ilk toplantısında üyeler tarafından bir başkan yardımcısı

seçilmektedir. Başkan ve başkan yardımcısı farklı cinsiyetten olmalıdır (IPOA Act, m.9).

Kurul üyelerinin Kenya vatandaşı olması ve Kenya tarafından tanınan üniversitelerin birinden lisans mezunu olması gerekmektedir. Daha önce kurul üyesi olarak görev yapmış kişiler, hâlihazırda aktif görevde olan polis teşkilatı mensupları, söz konusu kanunun çıkmasından önceki beş senelik dilimde emekli olmuş kolluk mensupları kurul üyesi olarak seçilememektedir (IPOA Act, m.10).

Cumhurbaşkanı, kurul üyelerinin seçimi hususunda; Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Adli Hizmet Komisyonu, Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu ve Cinsiyetle İlgili Konulardan Sorumlu Komisyon birimlerinin her birinden bir kişiyi içeren bir seçim kurulu oluşturmaktadır. Seçim kurulu tarafından, başkanlık ve kurul üyelerine adaylık için gerekli başvurular alınmaktadır. Seçim işlemlerinin yapılması ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasının ardından seçilen adayların listesi onay için Parlamento'ya sunulmaktadır. Bu aşamada kurul üyeleri Parlamento tarafından onaylanabilmekte veya reddedilebilmektedir. Seçilen adayların Parlamento tarafından onayladığı durumlarda, Meclis Başkanı, onaylanan isimleri atamalarını yapmak üzere Cumhurbaşkanı'na iletmektedir. Herhangi bir adaylığın reddedilmesi durumunda ise söz konusu isimler yeni adayların belirlenmesi ve Parlamento'ya sunulması için Cumhurbaşkanı'na gönderilmektedir. Parlamento ve Cumhurbaşkanı, kurul üyelerinin üçte ikisinden fazlasının aynı cinsiyetten olmamasını sağlamakla yükümlüdür (IPOA Act, m.11). Kurul üyeleri altı yıllık süreyle bir defaya mahsus olarak seçilmektedir (IPOA Act, m.13). Başkan ve kurul üyeleri sadece Anayasanın veya diğer yasaların ciddi şekilde ihlali; ağır suiistimal; görevlerinin yerine getirilmesinde fiziksel veya zihinsel yetersizlik veya iflas durumlarında görevden el çektirilebilir. Başkanın veya üyelerden birinin kurul üyeliğinden çıkarılmasını isteyen bir kişi, Kamu Hizmeti Komisyonuna (*The Public Service Commission*) iddialarını ortaya koyan bir dilekçe sunmakta; Komisyon üçte iki çoğunlukla söz konusu üyenin kurul üyeliğinden çıkarılmasına karar verebilmektedir. Ardından karar Parlamento'ya iletilmekte, Parlamento tarafından uygun görüldüğü takdirde ise Cumhurbaşkanı'na havale edilmektedir. Bu aşamada Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulan kurul marifetiyle dosya incelenmekte ve Cumhurbaşkanı'na öneri sunulmaktadır. İnceleme

esnasında Cumhurbaşkanı tarafından Başkan veya üyelerin, kurul üyelikleri geçici olarak askıya alınabilmektedir (IPOA Act, m.14).

4.2.8.2. Görevleri ve Yetkileri

İlgili yasa kapsamında görev alanında aşağıda belirtilen hususlar yer almaktadır (IPOA Profile, 2019):

1. Polis eyleminden kaynaklanan ölümleri ve ağır yaralanmaları araştırmak

Polis eyleminden kaynaklanan ölümler ve ağır yaralanmalar IPOA tarafından soruşturulmakta, sonucunda ise yaptırım olarak disiplin cezası uygulanması veya adli soruşturma başlatılması önerilebilmektedir. Bu husus, ulusal polis teşkilatı içerisindeki hesap verebilirliği arttırmayı amaçlamaktadır. Kurum, önerilerinden herhangi birinin uygulanması için mahkemeye başvurabilmektedir (IPOA Act, m.29/2).

2. Polisin suiistimalini araştırmak

Kurum, halktan polisin suiistimali ile ilgili şikâyetlerini almakta ve bağımsız soruşturmalar yürütmektedir. Ayrıca polis memurlarından diğer kolluk mensuplarına yönelik şikâyetleri de incelemektedir. IPOA resen soruşturma başlatmaya da yetkilidir.

3. Polisin içişleri birimi tarafından yürütülen soruşturmaları ve eylemleri izlemek, incelemek ve denetlemek

IPOA, polisin içişleri birimi tarafından şikâyetlerin adil ve etkili bir şekilde ele alınıp alınmadığını tespit etmek amacıyla soruşturmaları bağımsız bir şekilde denetlemektedir. İşlemlerin uygun şekilde yürümediğine kanaat getirmesi halinde ise soruşturmayı devralabilmektedir.

4. Polis binalarının denetimlerini yapmak

Söz konusu denetimde amaç, polis binalarının önceden tanımlanmış temel standartları karşılamasını ve şüpheliler ile gözaltında bulunan şahıslara yönelik işlemlerin Anayasa'da belirtilen ilkelerle uyumlu olmasını sağlamaktır. Polis binaları arasında polis karakolları ve noktaları, nezarethaneler ve memurların yerleşim alanları

bulunmaktadır. İnceleme neticesinde elde edilen veriler yetkili makamlar ile paylaşılmaktadır.

5. Polis operasyonlarını izlemek ve araştırmak

Kurum, polis kuvvetlerinin halkı etkileyecek yöndeki operasyonlarını bağımsız olarak incelemektedir. Aşırı güç kullanımı ve görevin kötüye kullanılması tespit edildiğinde, bağımsız soruştırmalar yürütölmekte ve birtakım çözümler önerilmektedir.

6. İç disiplin sürecinin işleyişini gözden geçirmek

Kurum adalet ve etkinliğı sağlamak için polis kuvvetlerinin iç disiplin sürecini izlemekte ve sorumluluk mekanizmalarındaki gelişmeyi değerlendirmek için araştırmalar yapabilmektedir.

7. Raporlama

Kurumun, her altı ayda bir performans raporu hazırlaması ayrıca, kamuoyunu faaliyetlerine ilişkin bilgilendirmek ve ulusal polis teşkilatının faaliyetlerinin iyileştirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmak üzere yıllık bir rapor hazırlaması gerekmektedir.

4.2.8.3. Şikâyet Süreci

Şikâyet Yönetimi Birimi

Şikâyetlerin ele alınmasında bağımsız bir denetim sağlamak için kurum hem Anayasa hem de IPOA Kanunu uyarınca görevlendirilmiştir. IPOA Kanununun 24 (1)'inci maddesi, polis kuvvetlerine yönelik şikâyette bulunmak isteyen bir kişinin şikâyetini sözlü, yazılı ya da mevzuatta belirtilen diğerk şekillerde yapabileceğini belirtmektedir. Kurum, bu görevi kamudan veya polis memurları tarafından yapılan şikâyetlerin alınması/kayıt edilmesi ve soruşturulması yoluyla yerine getirir. Bu görev Şikâyet Yönetim Birimi tarafından icra edilmektedir.

Şikâyet yönetiminin temel amacı, vakaları adil bir şekilde incelemek ve ilgili personelin hukuki ve cezai sorumluluğunu değerlendirmek, polisin suiistimali ile ilgili herhangi bir

kanıt olup olmadığını tespit etmek ve böylece polis kuvvetleri içerisindeki hesap verebilirliğin artırılmasına katkıda bulunmaktadır (IPOA Complaints Management, 2019).

Şikâyet Yönetimi Birimi, şikâyetleri almakta ve kaydetmekte, uzlaşma için müştekilere çözüm yolları önermekte, şikâyetler hakkında ön araştırma yapmakta, polisin içişleri birimi tarafından yürütülen soruşturmaları ve eylemleri izlemekte, şikâyet veri tabanını yönetmekte, müştekiler tarafından yöneltilen sorulara cevap vermekte, kamusal farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalarda bulunmaktadır (IPOA Complaints Management, 2019).

Kurum tarafından soruşturma konusu ile ilgili olarak söz konusu kişinin aleyhine cezai kovuşturma başlatılması halinde, Kurum bu soruşturmanın sonuçlanmasına kadar kendi yürüttüğü soruşturmayı askıya alabilmekte ve daha sonra devam edebilmektedir. Polisin bir iç disiplin soruşturması yapması ve sonuçlandırması durumunda, Kurum uygun gördüğü takdirde, bu soruşturmanın veya işlemlerin sonucuna uymaya karar verebilmekte veya kendi soruşturmasını yürütebilmektedir (IPOA Act, m.24/5-6).

İnceleme, Araştırma ve İzleme Birimi

2011 IPOA Kanunu 6.madde, (c), (e) ve (k) fıkraları kapsamında polis binalarının önceden tanımlanmış temel standartları karşılamak, polis karakolları ve nezarethanelerin denetiminin yapılmasını sağlamak üzere İnceleme, Araştırma ve İzleme Birimi oluşturulmuştur. Söz konusu birim aynı zamanda polis kuvvetlerinin halkı etkileyecek yöndeki operasyonlarını bağımsız olarak incelemekle ve gerekli önerilerde bulunmakla da mükelleftir.

Polis tesislerinin ve nezarethanelerin denetimleri, insan hakları standartlarına uymalarını sağlamak amacıyla yapılmakta olup denetim kapsamında hijyen koşulları, yeterli ışık, tuvalet/banyo imkanları, erkeklerin ve kadınların ayrı bölümlerde tutulması, çocukların yetişkinlerden ayrı bölümde tutulması gibi hususlar değerlendirilmektedir. Mart 2016'ya kadar kurum tarafından, 43 ilde 457 polis tesisi ve nezarethane denetlenmiş bu kapsamda önerilerde bulunulmuştur (IPOA Inspections, Research and Monitoring Directorate, 2019).

Polis kuvvetlerinin halkı etkileyecek yöndeki operasyonlarının izlenmesi kapsamında hükümet tarafından başlatılan operasyonlar ve kamu düzenini sağlama açısından günlük olarak yürütülen polis operasyonları, trafik denetimleri ve önleme aramaları söz konusu birim tarafından incelenmektedir. Bu kapsamda polis kuvvetleri tarafından yasaların, yönetmeliklerin, prosedürlerin, yürürlükteki emirlerin ve meslek standartlarının uygulanmasıyla temel özgürlüklerin ve insan haklarının korunması, polisin suiistimalinin azaltılması amaçlanmaktadır. Kurum, bünyesinde sunulan hizmetler ile ilgili diğer devlet organları ile işbirliği içinde çalışmaktadır (IPOA Inspections, Research and Monitoring Directorate, 2019).

Soruşturma Birimi

Yasa, daha önce de belirtildiği üzere ulusal polis teşkilatını, polis eylemleri sırasında meydana gelen ölüm ve ağır yaralanmayı içeren tüm vakalarını kuruma bildirmekle yükümlü kılmaktadır. Kurum, alanında deneyimli ve uzman soruşturmacıları barındırmakta olup kurum personeli; suç araştırmaları, dolandırıcılık, yolsuzluk, insan hakları ihlalleri, cinsiyete dayalı şiddet ve çok çeşitli diğer cezai davranış konularında deneyim sahibidir. Araştırmalar, bir dizi uzman birim ve yasal danışmanlar dâhil olmak üzere oldukça yetenekli kişiler tarafından desteklenmektedir. Kurumda görevli soruşturmacılar, insan hakları araştırmaları, hukuk, kolluk hizmetleri gibi alanlarda deneyim sahibi olup ayrıca BM ve çeşitli hükümetlerin yanı sıra alanında yetkin uluslararası uzmanlardan da destek almaktadırlar (IPOA Investigations, 2019).

Kurum bir vakayı bağımsız olarak soruşturduğunda araştırma planının uygun şekilde oluşturulmasını, soruşturmanın profesyonel ve etik bir şekilde yürütülmesini, soruşturmanın gizliliğinin sağlanmasını, kanıtlarla desteklenmiş sonucun en kısa sürede elde edilmesini, soruşturma süreci boyunca her zaman bağımsız ve nesnel olunmasını ilke edinmektedir (IPOA Investigations, 2019).

Kurumun finansal kaynakları Parlamento tarafından tahsis edilen bütçe ve Kabine Sekreteri ve Finans Kabine Sekreteri'nin onayı ile yasal olarak tahsis edilecek veya herhangi bir kaynaktan Kurum'a ödünç olarak aktarılacak bütçeden oluşmaktadır. Kurum tarafından Ulusal Polis Teşkilatından finansman sağlanmamaktadır (IPOA Act, m.32).

4.2.9. Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı (Police Ombudsman for Northern Ireland, PONI)

Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı, bağımsız polis şikâyet mekanizmaları arasında eşsiz bir konumdadır. Bilimsel araştırmalar söz konusu kurumu kolluğun sivil kontrol mekanizmalarınca kontrol edildiği en iyi örnek olarak tanımlamaktadır. Ombudsman, polise yönelik tüm şikâyetleri doğrudan kontrol etmekte, kamu yararı söz konusu olduğunda resen soruşturma başlatabilmekte, hem cezai işlem gerektiren suçları hem de uygunsuz davranışları soruşturabilmektedir (PONI, 2017:4). Kurum bağlı olduğu değerleri bağımsızlık, tarafsızlık, açıklık, adalet, insan hakları, erişilebilirlik ve hesap verebilirlik kavramlarıyla açıklamaktadır (PONI Data Sheet, 2019:1).

- Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı, 1998 Polis Yasası (1998 Police Act) ile kurulmuştur.
- Kuzey İrlanda Meclisine karşı sorumludur.
- Kuzey İrlanda Polislik Kurulundan (*Northern Ireland Policing Board, NIPB*) ve Emniyet Müdüründen (*Chief Constable*) bağımsızdır.
- Adalet Bakanlığının yönlendirmelerine ve rehberliğine uymakla yükümlüdür.

Adalet Bakanlığı tarafından finanse edilen bakanlık dışı bağımsız kamu kurumudur (PONI, 2017:11).

Polis Ombudsmanı'nın 6 Kasım 2000'de faaliyete geçmesi ile birlikte, Kuzey İrlanda'da polis şikâyetlerine yönelik yeni bir dönem başlamıştır. Bu tarihten önce, polise yönelik şikâyetler diğer polis memurları tarafından araştırılırken, söz konusu kurumun kurulması ile birlikte bu şikâyetler bağımsız, tarafsız ve sivil bir mekanizma tarafından ele alınmaya başlamıştır. Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı, bünyesinde görevli profesyonel soruşturmacılarıyla birlikte, dünyadaki ilk tam finanse edilmiş ve kolluğa yönelik şikâyetleri soruşturmakla görevli bağımsız bir mekanizmadır. Bu anlamda Kuzey İrlanda'da mevcut yasalar, halkın polis teşkilatına yönelik şikâyetlerinin polis kuvvetleri tarafından ele alınmasına izin vermemekte, bağımsız soruşturmanın

yürütülmesi amacıyla Polis Ombudsmanlığına yönlendirilmektedir (Police (Northern Ireland) Act, m.52/1).

4.2.9.1. Kuruluş Yapısı

Güncel Araştırmalar

Polis Ombudsmanlığı'nın Güncel ve Tarihi Araştırma Müdürlükleri olmak üzere iki birimi bulunmaktadır. Güncel Araştırma Müdürlüğü, öncelikle bir önceki yılda meydana gelen olaylarla ilgili olarak kuruma iletilen şikâyetleri soruşturmaktadır. Vatandaşlar, kurum tarafından kabul edilen önemli ve istisnai durumlar olmadığı sürece vakanın oluş tarihinden itibaren bir yıl içerisinde şikâyette bulunmak zorundadır. Müdürlük toplam 75 personel olmak üzere üç birimden oluşmaktadır. Bu birimler, Ön Büro ve Soruşturma Birimi, Merkez Araştırma Birimi ve Önemli Olaylar Soruşturma Birimi şeklindedir. Ön Büro ve Soruşturma Birimi ve Merkez Araştırma Birimi bünyesindeki soruşturmacılar yılda yaklaşık 1500 şikâyeti ele almaktadır. Görevde başarısızlık, saldırı ve taciz iddialarını içeren iddialar ve kaba/agresif davranış sergilendiğine dair iddialar şikâyetlerde üst sıralarda yer almaktadır. Önemli Olaylar Soruşturma Birimi, bir yıldan daha önce meydana gelen olaylarla ilgili şikâyetler dâhil, Polis Ombudsmanı tarafından önemli ve istisnai olarak görülen ve 1968-1998 döneminin dışında meydana gelen vakalara ilişkin soruşturmaları yürütmektedir. Tarihi Araştırma Müdürlüğü ise 1968-1998 yılları arasında Kuzey İrlanda'da meydana gelen çatışmalar esnasında polis memurlarının eylemleriyle ilgili önem arz eden soruşturmaları yürütmektedir (PONI Current Investigations, 2019).

Polis Ombudsmanlığı Tarihi Araştırma Müdürlüğü, 2010 yılında kurulmuştur. Müdürlük, Kuzey İrlanda'da 1968 yılında başlayıp 1998 yılında "Hayırlı Cuma Antlaşması"nın imzalanmasına kadar geçen süre zarfındaki çatışmalardan mağdur olan şahısların şikâyetleri ile ilgilenmektedir. Müdürlük, Belfast şehir merkezinde konuşludur (PONI Historical Investigations, 2019).

Kurumsal Yönetim

Polis Ombudsmanı, yedi yıllığına Kraliçe tarafından atanmakta olup Adalet Bakanı aracılığıyla Kuzey İrlanda Meclisine karşı sorumlu durumdadır. Polis Ombudsmanı'nın

statüsü Adalet Bakanlığı aracılığıyla yönetilen bakanlık dışı bağımsız kamu kurumu (*non-departmental public body*) niteliğindedir (PONI Corporate Governance, 2019).

Polis Ombudsmanlığı kurumu dört temel yönetim biriminden oluşmaktadır.

- Polis Ombudsmanı (*The Police Ombudsman*): Polis Ombudsmanı, kurumun stratejik yönetiminden sorumludur. Ombudsman başkanlığında her üç yılda bir kurumsal planlar hazırlanmakta, belirlenen hedefler yıllık hazırlanan planlar ile detaylandırılmaktadır. Polis Ombudsmanı ayrıca bireysel davalara karar vermede yargısal bir rol oynamaktadır.

- Genel Müdür / Muhasebe Sorumlusu (*Chief Executive / Accounting Officer*): Günlük operasyonel konular Genel Müdür ve Üst Yönetim Ekibinin sorumluluğundadır. Genel Müdür; karar verme sürecinde Ombudsman'a danışmanlık yapmaktan; kararların stratejiler, amaçlar ve hedefler doğrultusunda alınmasından; kaynakların verimli, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasından, israf ve savurganlığın önlenmesinden sorumludur. Ayrıca yıllık raporların, performans raporlarının, hesap verebilirlik raporlarının ve mali durum beyanının imzalanması görevleri arasındadır.

- Üst Düzey Yönetim Ekibi (*Senior Management Team*): Üst Düzey Yönetim Ekibi, Genel Müdür'ü bilgilendirmek ve rapor vermekle yükümlüdür. Güncel araştırmalar, tarihi araştırmalar, kurumsal hizmetler, bilgi sistemleri ve yasal hizmetlerden sorumlu direktörlerden oluşmaktadır. Toplantılarına Genel Müdür başkanlık etmekte gerektiğinde Ombudsman da katılabilmektedir. Üst Düzey Yönetim Ekibi, kurumsal hedeflerin nasıl planlandığını, belirlendiğini, izlendiğini ve denetlendiğini gözetmekle görevlidir. Her üye; stratejik karar verme sürecine katılmaktan, kurumsal yönetim düzenlemelerine katkıda bulunmaktan; Polis Ombudsmanını ve Genel Müdür'ü kurumsal yönetim standartlarının korunması hususunda desteklemekten ve belirlenen hedeflerin işlevsel ve kurumsal sorumluluklar dâhilinde ilerlemesini sağlamaktan sorumludur. Stratejik amaçlara erişmek üzere finansal ve beşeri kaynakların tahsis edilmesine rehberlik etmek; kaynakları stratejik olarak yönetmek; risk değerlendirmesi yapmak; kurumun işlevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine

getirmesi için kurumsal gelişime öncülük etmek ve denetlemek görevleri arasındadır.

- Denetim ve Risk Komitesi (*Audit and Risk Committee*): Denetim ve Risk Komitesi'ne bağımsız bir üye başkanlık etmekte; komite Polis Ombudsmanına ve Genel Müdür'e risk yönetimi, kurumun muhasebe politikaları ve iç/dış denetim hususlarında danışmanlık yapmaktadır. (Corporate Governance Arrangements, 2016: 2).

2000 yılının Kasım ayında faaliyete başlayan kurum, Belfast şehir merkezinde konuşlu olup 120'si araştırma ekiplerinde görevli olmak üzere yaklaşık 150 kişilik bir kadroya sahiptir (PONI, 2019).

4.2.9.2. Görevleri ve Yetkileri

Polis Ombudsmanlığı, Kuzey İrlanda'daki polisle ilgili şikâyetlerin bağımsız ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasını sağlamakla görevlidir. Polis Ombudsmanlığı, Polis memurları tarafından soruşturmanın usulüne uygun yürütülmemesi, aşırı güç kullanımı, kaba ve agresif davranışlar sergilenmesi ve diğer uygunsuz davranışlarda bulunulması durumlarında hareket tarzının doğru olup olmadığı konusunda araştırma yapmaktadır. Polis memurlarının haricinde polis teşkilatına mensup gözaltı ve koruma görevlerindeki bazı sivil çalışanlar hakkında da araştırma yapmakla yetkilidir. Polis Ombudsmanlığı tarafından verilen kararlar polis teşkilatından, hükümetten ve müşteriden bağımsız olarak alınmaktadır. Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı, Kuzey İrlanda Ulusal Suç Ajansı çalışanları, Belfast Liman Polisi, Belfast Uluslararası Havaalanı Polisi, Savunma Bakanlığı Polisi, Göç memurları ve Kuzey İrlanda'daki bazı gümrük yetkilileri hakkındaki şikâyetlerin soruşturulması kurumun yetkileri dâhilindedir (PONI, 2019).

Cinsel saldırı, polis teşkilatı mensuplarının eylemlerinin ciddi anlamda bedensel hasara ve ağır yaralanmaya sebep olması, polisin kamuoyunda infial yaratan bir olaya dâhil olması veya bu olayların basına yansımaları, polis eylemlerinin bir kişinin ölümüne sebebiyet vermesi (*görevi başında olsun veya olmasın, karayolu trafik kazaları da dâhil*), kişinin gözaltında veya polis gözetimindeyken ölümü, silahla polis teşkilatı yerleşkesi içerisinde veya eğitim faaliyeti esnasında kazara ateş edilmesi (yaralanmaya

sebebiyet vermemesi koşulu ile) durumlarında polis mensuplarınca süratle Polis Ombudsmanlığı'na bilgi verilmesi gerekmektedir (Police Ombudsman's Office, 2019).

Polis Ombudsmanlığı soruşturmacıları, soruşturma esnasında birtakım yetkilerle donatılmıştır. Örneğin, gerektiğinde bir soruşturma ile ilgili yasal otorite ile birlikte, polis binalarında ve arşivlerinde arama yapma, bunlara el koymakla yetkilidirler. Ayrıca olay yeri sahneleri oluşturabilmekte ve olay yeri inceleme birimlerini yönlendirebilmektedirler. Sürekli ve düzenli olarak kullanılan bir yetki olmamakla birlikte soruşturmanın gerektirdiği durumlarda polis memurlarını gözetim altına almak yetkileri dâhilindedir. Bu işlem genellikle randevu alınarak ve davet edilerek yapılmaktadır (PONI Power of Constable, 2019).

4.2.9.3. Şikâyet Süreci

Bir iddianın araştırılması gerektiğine karar verildiğinde, söz konusu vaka hakkında mevcut tüm materyaller toplanmakta ve incelenmektedir. Bu dokümanların bazıları, mahkemelerden veya diğer yasal duruşmalardan bazıları ise açık kaynaklardan elde edilmektedir. Polis Ombudsmanlığı, kolluğun elinde bulunan tüm dokümanlara erişmeye yetkilidir. Bu anlamda ilk olarak, ilgili arşivde bulunan dokümanlar daha sonra ise güncel belgeler toplanmakta ve incelenmektedir. Ardından, iddia edilen suç hayati tehlikeye, ağır yaralanmaya veya maddi hasara sebep olup olmaması yönünden değerlendirilmektedir. Bu tür durumların bulunmadığı hallerde, iddia edilen polis davranışının niteliği tekrar incelenmekte ve polis eylemiyle yaşanan ölüm olayı arasında doğrudan bir nedensel bağ olup olmadığı tespit edilmektedir (bir polis silahının ateşlenmesi gibi). Bu bağlamda iddia edilen suçun detayları soruşturmacılar tarafından detaylıca araştırılmaktadır (PONI Investigation Process, 2019).

Polis Ombudsmanlığı haftanın 7 günü 24 saat acil müdahale sistemi uygulamaktadır. Bu anlamda kıdemli bir soruşturmacıya ulaşmak her zaman mümkündür. Kıdemli soruşturmacı ile temasa geçilmesinin ardından, olay yerine bir soruşturmacı gönderilmesi gerektiği kanaatine varılırsa, soruşturmacının kimliğine dair polis mensupları bilgilendirilmekte; Greater Belfast bölgesindeki bir olay için en geç 90 dakika; Kuzey İrlanda'da başka bir bölgede vuku bulan bir olay içinse en geç üç saat

içerisinde olay yerine ulaşılmaktadır. Bu esnada olay yerinin polis mensuplarının korunması önem arz etmektedir (PONI Information for Police Officers, 2019a).

Polis Ombudsmanı tarafından polis teşkilatı mensuplarının diğer polis memurlarına yönelik şikâyetlerine işlem tesis edilmemektedir. Soruşturma yürütülen konuların çoğunluğu görev ile ilgili olmakla birlikte kolluk yetkilerinin görev dışında usülsüz olarak kullanılması halinde işlem yapılabilir. Bu anlamda Polis Ombudsmanı tarafından personelin görev dışı davranışları soruşturulmamaktadır. Ombudsman tarafından geçmiş on iki ay içerisinde meydana gelen vakalar araştırma konusu olsa da vakanın araştırılmasında kamu yararı bulunması, vakanın ciddi ya da istisnai nitelikte olması halinde soruşturma yürütülebilmektedir. Herhangi bir başvuru alınmasa dahi aşağıda belirtilen durumlarda soruşturma yürütülebilmektedir:

- Emniyet Müdürü (Chief Constable) tarafından sevk edilen vakalar,
- Adalet Bakanlığı (Department Of Justice), Savcılık Makamı (Public Prosecution Service) veya Dışişleri Bakanlığında sevk edilen (Secretary of State) vakalar,
- NIPB tarafından sevk edilen vakalar,
- Araştırılmasında kamu yararı olduğu değerlendirilen vakalar (Police Service, 2017:3-4).

Polis teşkilatı mensuplarının eylemleri sonucu ölüm olayı yaşanması durumunda vaka Emniyet Müdürü tarafından Polis Ombudsmanına iletilmek zorundadır (Police Act 1998, 55 (2)). Ombudsman tarafından soruşturulmasında kamu yararı olacağı düşünülen veya polis memurunun cezai işlem gerektiren bir davranışta bulunduğu değerlendirilmesi halinde de vaka Emniyet Müdürü tarafından Ombudsman'a gönderilebilmektedir (Police (Northern Ireland) Act, m.55/4).

Emniyet Müdürü tarafından Polis Ombudsmanı'na bildirilmesi gereken diğer konular aşağıda sıralanmıştır:

- Bir kişinin polis eylemi sonucu ciddi şekilde yaralanmasıyla sonuçlanan vakalar (*Ciddi yaralanma; kırık, iç organlarda hasar veya bedensel fonksiyon bozukluğu olarak tanımlanmaktadır*),
- Polis tarafından ateşli silahların kullanıldığı vakalar (*eğitim sırasındaki ateşli silah kullanımı ve polis karakolu sınırlarında herhangi bir yaralanmaya sebebiyet verilmemesi ön şartıyla meydana gelen silahın kazara ateş alması vakaları hariç olmak üzere*),
- Etkisi azaltılmış mermi veya şok tabancasının kullanıldığı vakalar,
- 18 yaşından küçük bir kişi üzerinde gaz spreyi kullanıldığı vakalar,
- Görev esnasında işlendiği iddia edilen cinsel saldırı vakaları,
- Kamuda infial yaratabileceği değerlendirilen vakalar

Müşterek bir şekilde işlenen bir suç söz konusu olduğunda, polis teşkilatı ve Ombudsman'da görevli soruşturmacılar iddiaları birlikte araştırmakta en ağır suç iddiasına sahip olan kuruluş genellikle adli destek, olay yeri yönetimi ve herhangi bir tanığa erişim konusunda öncü olmaktadır. Bu anlamda polis teşkilatı ve Ombudsman vakaya dair önceliği müşterek olarak belirlemektedir (PONI Principles, 2019).

Herhangi bir şikâyet durumunda Polis Ombudsmanlığı ilgili polis teşkilatı mensubunu bilgilendirmekle yükümlüdür. Elde bulunan mevcut bilgiler OMB52 formu ile birlikte ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir. OMB52 formunun gönderilmesi söz konusu polis mensubu hakkında soruşturma başlatıldığı anlamına gelmemektedir. OMB52 mevcut bilgiler ışığında, şikâyete yol açan bir olaya karışılmış olabileceği anlamındadır. OMB52 formunun mümkün olan en kısa sürede yayımlanması gerektiğinden dolayı form, şikâyet edilen durum hakkında çok fazla bilgi içermeyebilir. Formun alınmasının ardından şikâyet süreci iki yönde ilerleyebilmektedir (PONI FAQ, 2019).

- Bilgilerin gerçekten söz konusu polis mensubu ile ilgili olduğuna kanaat getirilirse şikâyetin soruşturmaya tabi tutulması gerektiğini belirten resmi bir bildirim niteliğindeki OMB3 (b) formu gönderilmektedir.

- Polis mensubunun şikâyetle ilgili vakaya dâhil olmadığına yönelik kanaate varılırsa OMB53 formu gönderilmektedir (*Şikâyetle ilgili olarak soruşturma yürütülmeyeceği anlamına gelmektedir*).

OMB3(b) formu alınması durumunda soruşturmacının adı ve iletişim bilgileri paylaşılmakta, mesai saatleri içerisinde vaka hakkında bilgi almak için soruşturmacı ile iletişime geçilebilmektedir. OMB3 ayrıca aleyhe olan iddialara yanıt verme fırsatı sunmaktadır. En geç altı haftada bir soruşturmanın gelişimi ile ilgili Ombudsman tarafından bilgilendirme yapılmaktadır (PONI Information for Police Officers, 2019b)

Şikâyetin doğrulanmasının ardından Polis Ombudsmanı tarafından yapılan öneriler performansa yönelik işlemler ve disiplin işlemleri olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır:

Performansa ilişkin başvurulara, anlama ve bilgi eksikliğinden kaynaklı uygunsuz davranışlar, dikkatsizlikler, makul bir gerekçe olmadan randevu kabul etmeme, dokümantasyonun hatalı doldurulması veya sosyal medyanın uygunsuz kullanımı gibi hususlar örnek olarak verilebilir. Disiplin işlemleri, performans konularına ilişkin yapılacak bir tavsiyenin yetersiz kaldığı durumlarda Polis Ombudsmanlığı tarafından önerilen toplantılar veya disiplin duruşmalarıdır. Toplantılar, 2016 Polis (Davranış) Yönetmeliği kapsamında son yazılı uyarıya kadar olan yaptırımları kapsarken; disiplin duruşması görevden alınmayı dahi içerebilecek yaptırımları kapsamaktadır. Toplantı ve disiplin soruşturmasına ilişkin muhtemel sonuçlar Tablo 4.3.te sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Toplantının ve Disiplin Duruşmasının Muhtemel Sonuçları (Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı)

Toplantı (<i>meeting</i>)	Disiplin Duruşması (<i>hearing</i>)
Uygunsuz davranışın tespit edilmemesi	Uygunsuz davranışın tespit edilmemesi
Ek işlem tesis edilmemesi	Ek işlem tesis edilmemesi
Yönetim tavsiyesi	Yönetim tavsiyesi
Yazılı uyarı	Yazılı uyarı (12 ay)
Son yazılı uyarı	Son yazılı uyarı (18 ay)
Son yazılı uyarının uzatılması	Son yazılı uyarının uzatılması
	İhbar ile işten çıkarılma
	İhbarsız işten çıkarılma

Kaynak: (PONI Misconduct Sanctions, 2019)

Kanun, iddia edilen cezai davranış soruşturması sonunda adli işlem yapılması gerektiği durumlarda Polis Ombudsmanının savcılık makamına bir rapor sunmasını gerektirmektedir. Ancak nihai karar, savcılık makamına aittir. Savcılık dosyadaki delilleri değerlendirecek ve uygun şartlar oluştuğu takdirde kanıtların makul şüphenin ötesinde tüm iddiaları desteklediğinden hareketle kovuşturmanın kamu yararına olduğunu belirleyecektir (PONI Criminal Investigations, 2019).

Ombudsman adli işlem yapılmasının gerekmediğine karar verirse, kararının gerekçeleri ile birlikte ilgili disiplin otoritesine rapor sunmaktadır. Kuzey İrlanda Polis Kurulu rapor hakkında tesis edilen işlemlere ilişkin Ombudsmana bilgi vermekle yükümlüdür. Emniyet Müdürü tarafından Ombudsmanın tavsiyelerine uyulmadığı takdirde Ombudsman işlemlerin tesis edilmesi için gerekli yönlendirmeleri yapmakla yetkilidir (House of Commons Northern Ireland Affairs Committee, 2005:9).

Yerel Uzlaşma

Uzlaşma, müşteki tarafından yapılan şikâyet başvurusunu çözüme kavuşturmanın bir yöntemidir. Polis Ombudsmanı bir şikâyet başvurusu aldığı anda, şikâyetin uzlaşma ile

çözümünün mümkün olup olmadığı konusunda üç gün içinde karar vermektedir. Sadece hafif nitelikteki şikâyetlerin uzlaşma ile çözülmesi mümkündür (Police (Northern Ireland) Act, m.53/1-2). Şayet şikâyet uzlaşma için uygunsuz ve müşteki sorunun uzlaşma ile çözüme kavuşturulmasına rıza gösteriyorsa Polis Ombudsmanlığı Ofisi konuyu polis teşkilatının Hizmet İyileştirme Birimi'ne yönlendirmektedir. Uzlaşma sürecinde söz konusu birim tarafından öncelikle bir müfettiş görevlendirilmekte ve yapılan görüşmeler neticesinde müştekinin uzlaşma sürecine yönelik beklentileri belirlenmektedir. Tesis edilen işlemlerin ardından uzlaşma başarılı bir şekilde sağlandığı takdirde bunu doğrulamak adına müştekiden bir memnuniyet beyanı doldurulması istenmektedir. Şikâyet çözüme kavuşturulduğunda, elde edilen sonuçta dair düzenlenecek olan bir rapor söz konusu birim tarafından Polis Ombudsmanlığına iletilmekte ayrıca talep edilmesi durumunda müştekiye de verilmektedir. Uzlaşma başarılı olmaz ise şikâyet, iddialara ilişkin resmi bir soruşturma yapılması için Polis Ombudsmanlığına iade edilmektedir (PONI Informal Resolution, 2019).

Mevzuat zorunluluk olmamakla birlikte polis memurlarının şikâyet üzerine sözlü veya yazılı olarak ifade verme hakkını öngörmektedir. Uzlaşmaya ilişkin bu ifadeler herhangi bir disiplin soruşturmasında veya cezai süreçte polis mensupları aleyhine kullanılamamakta, söz konusu uygunsuz davranış polis memuru tarafından kabul edilmediği takdirde müfettiş tarafından ilgili polis memuru adına özür dilenememekte, polis memurunun rızası alınmaksızın müşteki ile toplantı düzenlenememektedir. Şikâyetin uzlaşma ile başarılı bir şekilde çözümü mümkün olduğunda ilgili polis memurunun siciline şikâyete ilişkin herhangi bir kayıt yapılmamaktadır. Kuzey İrlanda Polis Kurulu, kıdemli polis memurları için; Emniyet Müdürü ise polis teşkilatının diğer tüm üyeleri için disiplin otoritesidir (PONI Informal Resolution, 2019).

Polis Ombudsmanı, Kuzey İrlanda'daki kolluk faaliyetlerinin geliştirilmesini amaçlayan yayınlar ve politika önerilerinde bulunmakta, Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı'na ve Kuzey İrlanda Polis Kuruluna yönetime ilişkin istatistiksel raporlar sunmaktadır. Kurum ayrıca İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasındaki ortak yasal çerçeve aracılığıyla Göçmen Bürosu memurları ve gümrük memurları hakkında belirli şikâyetler hakkında soruşturma yürütmektedir (PONI, 2017:12).

2000 ve 2003 tarihli Polis Yasaları Ombudsman'ın yetkilerini önemli ölçüde genişletmiştir. 2000 tarihli Polis Yasası, resmi soruşturmanın ardından soruşturma görevlisinin raporunun, söz konusu polis memurunun cezai işlem gerektiren bir suç işlemediğini göstermesi ve şikâyetin hafif nitelikte olması halinde Ombudsman'a şikâyetleri arabuluculuk yoluyla çözme gücü sağlamıştır. Bu durumda müştekiye ve ilgili polis memuruna bilgi verilmektedir. Müşteki ve polis memuru şikâyeti arabuluculuk yoluyla çözmeyi kabul ederse, Ombudsman arabulucu olarak hareket etmektedir. Bir şikâyetin arabuluculuk yoluyla çözülmesi durumunda, soruşturmaya konu polis memuru hakkında başka bir işlem başlatılmamaktadır (Police (Northern Ireland) Act 2000, m.62).

Polis Ombudsmanı ve personeline yönelik şikâyetler, ancak iç şikâyet süreci sona erdikten sonra Adalet Bakanlığına intikal edebilmektedir. Polis teşkilatı mensuplarına yönelik şikâyetin ele alınma şekli, Polis Ombudsmanlığı personelinin uygunsuz davranışlar sergilemesi veya hizmet kalitesinin yetersizliği şikâyet konusu olabilmektedir (*Şikâyet örnekleri: soruşturma süreciyle ilgili memnuniyetsizlik; gerekçesi izah edilemeyen gecikmeler; müşteri hizmetlerinin telefonlara, mektuplara, e-postalara cevap vermemesi, ayrımcılık yapıldığına dair iddialar*). Bununla birlikte, Ombudsman personeline yönelik alınan şikâyetlerin çoğunun soruşturma veya çözüm sürecinin sonucuyla ilgili olduğu görülmektedir. Polis Ombudsmanı tarafından alınan kararlar için 1998 tarihli Polis (Kuzey İrlanda) Yasası'nda yasal bir temyiz mekanizması olmadığı belirtilmektedir (Northern Ireland Assembly, 2016:5).

4.2.10. Lüksemburg Polis Genel Müfettişliği (The General Police Inspectorate)

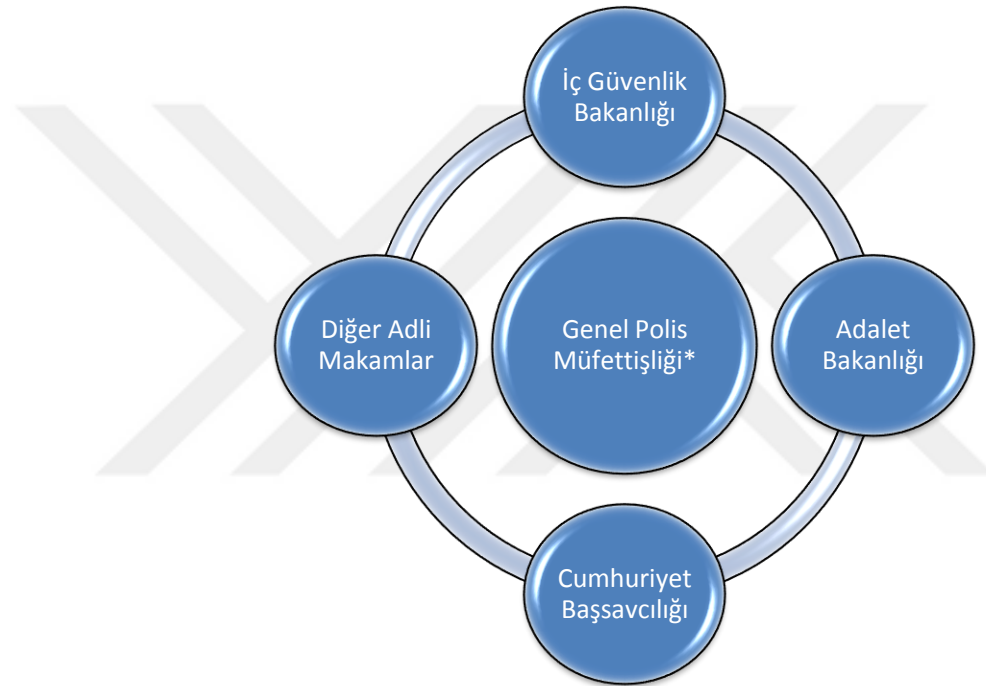
Polis Genel Müfettişliği, Lüksemburg Büyük Dükalığı Polis Teşkilatının dış kontrol organıdır. Kolluk hizmetlerinin uygun şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla, 31 Mayıs 1999 tarihli Polis Yasası'nın Polis ve Polis Genel Müfettişliği ile ilgili düzenlemelerine göre 2000 yılında kurulmuştur.

4.2.10.1. Kuruluş Yapısı

Örgüt, Genel Müfettiş Yardımcısı tarafından desteklenen bir Genel Müfettiş başkanlığında yönetilmektedir. Ofise atamalar, yargı alanında en az 15 yıl mesleki

deneyime sahip yargı hâkimleri içinden yapılmaktadır. Genel Müfettiş ve Genel Müfettiş Yardımcısı, Bakanın teklifi üzerine Büyük Dük tarafından atanmaktadır (General Inspectorate of the Police Act, m.16).

Müfettişlik, polis teşkilatından bağımsızdır. Polis teşkilatı ile aynı düzeyde fakat organik olarak ayrıdır. Kendi örgütü ve bütçesi bulunmaktadır. Müfettişliğin bağlılık durumu Şekil 4.5.te sunulmaktadır.

*İç Güvenlik Bakanlığı'nın hiyerarşik ve fonksiyonel yetkisi; Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı ve diğer adli makamların fonksiyonel yetkisi altındadır.

Kaynak: (IGP General Organisation Chart, 2018)

Şekil 4.5. Bağlılık Durumu (Lüksemburg Polis Genel Müfettişliği)

Müfettişlik aşağıda belirtilen organlardan oluşmaktadır (General Inspectorate of the Police Act, m.17):

- İdari Soruşturmalar ve Adli Soruşturmalar Birimi;
- Kontrol ve Denetim Birimi;

- Araştırmalar Birimi;
- Disiplin Talimatları Birimi.

Disiplin soruşturması yürüten üyelerine aynı vaka kapsamında adli soruşturma yürütme görevi; adli soruşturma yürüten üyelerine aynı vaka kapsamında disiplin soruşturması yürütme görevi verilmemektedir (General Inspectorate of the Police Act, m.17).

Müfettişlik personeli sivil memurlardan ve polis memurlardan oluşmaktadır (General Inspectorate of the Police Act, m.18). Polis kadrosu, polis mensupları arasından seçilmektedir. Bu kadroya atanacak olan personelin on yıllık hizmet süresini tamamlaması gerekmektedir. Altı aylık staj döneminin ardından söz konusu personel polis teşkilatından Müfettişliğe atanmaktadır. Personel, Bakanın kararı üzerine eski görevlerine iade edilebilmektedir (General Inspectorate of the Police Act, m.20).

4.2.10.2. Görevleri ve Yetkileri

Polis Genel Müfettişliği kolluk hizmetlerinin uygun Şekilde yürütülmesinin kontrolünden sorumludur. Bu bağlamda yürütülen görevler dört başlık altında incelenebilmektedir:

- İdari araştırmalar aracılığıyla yasallık kontrolü ve tematik kontroller,
- Denetimler, alışmalar, öneriler aracılığıyla kalite kontrol,
- Bir polis mensubuyla ilgili adli soruşturmalar,
- 18 Temmuz 2018 tarihinden itibaren polis teşkilatı personelinin disiplin durumu hakkında disiplin soruşturması (General Police Inspectorate Missions, 2019).

Yasallık kontrolü kapsamında, kanun ve yönetmeliklerin uygulanması analiz edilmekte ve ilgili makamlara raporlanmaktadır. Uygulamada, yasallık kontrolü genellikle bir Şikâyete veya bir vatandaş, bir kamu otoritesi veya ilgili başka bir birimin bildirimine dayanarak yapılmaktadır. Olası bir ihlal veya işlev bozukluğu hakkında bilgi aldığında ya da tematik kontroller veya ceza soruşturmaları sonucu belirli verilere ulaşıldığında resen de soruşturma başlatabilmektedir. Ayrıca, herhangi bir bedensel zarara sebebiyet

vermemek koşuluyla bir polis mensubunun hizmet silahını bir kişiye veya bir araca karşı kullanması halinde soruşturma yürütmektedir. Ulusal düzeyde düzenli olarak polis nezarethanelerinin denetimini sağlamaktadır (IGP Legality Control, 2018). Kalite kontrolüyle kolluk faaliyetlerinin etkililiğinin ve verimliliğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca polis mensuplarına insan hakları ve polis deontolojisi alanlarında verilen eğitimlere katılım sağlanmaktadır. (IGP Legality Control, 2018).

Polis mensupları tarafından işlenen cezai suçlarla ilgili adli makamların talebi üzerine adli soruşturma yürütülmektedir (IGP Judiciary Investigations, 2018). Polis Genel Müfettişliği ile ilgili mevcut kanunun 9. Maddesi, 18 Temmuz 2018 tarihinden itibaren polis mensuplarının disiplin durumu hakkında disiplin soruşturmaları yürütmesini öngörmektedir. Bu sebeple Müfettişlik bünyesinde yeni bir birim kurulmuştur (IGP Disciplinary Investigations, 2018).

2000 yılından bu yana kolluk faaliyetlerinin işleyişini kontrolden sorumlu organ, 18 Temmuz 2018 tarihli yasa değişikliği ile kendi yasasına sahip olmuş, kendi personeli ve bütçesiyle bağımsız ve özerk bir yönetim haline gelmiştir (General Police Inspectorate, 2018).

4.2.10.3. Şikâyet Süreci

Polis memurları tarafından sunulan hizmetten memnun olunmaması durumunda kişisel başvuru, posta veya e-posta aracılığıyla Müfettişliğe başvurulması ve şikâyette bulunulması mümkündür. Şikâyetler gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılabilmektedir (General Inspectorate of the Police Act, m.5/2). Müfettişliğe yapılan veya Bakan, Polis Genel Müdürü veya başka bir makam tarafından iletilen herhangi bir şikâyete, asılsız veya temelsiz olmadığı sürece idari soruşturma yapılarak işlem tesis edilmektedir. İşlem tesis edilmeyen şikâyetler yazılı olarak şikâyet sahibine iletilmekte, kopyası ayrıca Bakan ve Polis Genel Müdürüne gönderilmektedir. Disiplin soruşturması esnasında ilgili polis mensubunun ifadesine başvurulabilmektedir. Soruşturmanın bitiminde sonuç ve varsa öneriler Emniyet Genel Müdürüne yazılı olarak bildirilmektedir. Emniyet Genel Müdürü tarafından tesis edilecek işlemler ayrıca Müfettişliğe bildirilmektedir. Soruşturmaya ilişkin karar hakkında şikâyet sahibine de bilgi verilmektedir (General Inspectorate of the Police Act, m.5).

4.2.11. Macaristan Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu (Independent Police Complaints Board)

Bu alt başlıkta sırasıyla kuruluş yapısı, görev ve yetkileri ile şikâyet süreci incelenecektir.

4.2.11.1. Kuruluş Yapısı

1994 tarihli XXXIV sayılı Polis Yasası'nda AB'ye entegrasyon çalışmaları çerçevesinde gerçekleşen değişiklikler, kamu düzenini ve kamu güvenliğini etkili ve verimli bir şekilde savunabilecek kurumsal bir sistem oluşturmayı amaçlamıştır. Yürütülen kolluk faaliyetlerinin hukuk kurallarına uygun olup olmadığı konusunda gerekli gözetimi sağlayacak bağımsız bir dış organ oluşturulması fikri tasarıya dâhil edilmiş ve Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu 2008 yılında kurularak faaliyetine başlamıştır (Fodor-Lukács vd., 2009:3). 2006 sonbaharındaki hükümete karşı gösteriler, bunlarla ilgili ciddi polis suiistimalleri ve sivil toplum kuruluşlarının olaylara ilişkin tutumu Kurul'un oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. Ombudsman, insan haklarının polis tarafından ihlal edilmesi durumunda söz konusu şikâyeti Komite'ye yönlendirmektedir (Bajramspahić, 2019:12).

Kurul, İnsan Hakları ve Kolluk Komisyonlarının önerileri üzerine Macaristan Ulusal Meclisi tarafından altı yıllığına seçilen beş üyeden oluşmaktadır (Act XXXIV of 1994 on the Police, m.6). Kurulun ilk beş üyesi 25 Şubat 2008 tarihinde seçilmiştir (Fodor-Lukács vd., 2009:3). Üyeler hukukçu olup görev süreleri boyunca hiçbir merciiden emir ve talimat almamaktadır. Üyelerin hukuki statüleri ise yasalarca güvence altına alınmıştır. 1994 tarihli XXXIV sayılı Polis Yasası (*Police Act*) Kurul'un çalışmalarının en önemli yasal dayanağını oluşturmaktadır. Kurulun temel amacı, polise yönelik şikâyetleri, insan haklarının korunması yönünden incelemektir (IPCB Introduction, 2014).

4.2.11.2. Görevleri ve Yetkileri

Kurul, temel hakların korunması düşüncesinden hareketle aşağıda belirtilen yükümlülük ve ihmalleri incelemekle yükümlüdür (Independent Police Complaints Board, 2019):

- Polis görev ve talimatlarının yerine getirilmesi yükümlülüğü ve bunların ihlali veya ihmali (önlem alma yükümlülüğü, orantılılık gerekliliği, tanınabilir olma ve yardım etme yükümlülüğü gibi);
- Polis tedbirleri veya görevin ihmali ve bunların yasallığı (kimlik kontrolü, şahısların üstünü veya araçlarını arama, gözaltına alma veya trafik tedbirleri gibi);
- Zor kullanma ve yasallık (fiziksel güç uygulama, kelepçeleme, kimyasal gaz kullanımı, silah kullanma gibi).

Kurul, genel açıklamalar, yorumlar veya ilanlar; özellik gösteren suçların araştırılması; ceza muhakemesinde yürütülen eylemlerin yasallığının incelenmesi; tazminat kararı; bir polis memurunun cezai veya disiplin sorumluluğunu belirlenmesi gibi gerekçelerle soruşturma başlatamamaktadır (IPCB Proceedings, 2014).

4.2.11.3. Şikâyet Süreci

Kurul başvuru üzerine başlatılan şikâyet prosedürünü yerine getirmekte, resen soruşturma başlatamamaktadır (Independent Police Complaints Board, 2019).

Herkes (vatandaşlık şartı aranmaksızın) polis kuvvetleri hakkında Kurul'a şikâyette bulunma hakkına sahiptir:

- Polis tarafından gerçekleşen bir eyleme maruz kalan,
- Polisin müdahale etmemesinden dolayı hak ihlaline uğrayan ya da
- Polisin zor kullanmasından dolayı temel haklarının ihlal edildiğini ya da kısıtlandığını düşünen herkes şikâyette bulunabilmektedir.

Şikâyetlerin, ihlalden (yani polis eyleminden veya gerekli önlemin alınmamasından) otuz gün içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir (XXXIV of 1994 law about the Police, m.93). Bununla birlikte, şikâyet sahibinin daha sonraki bir zaman diliminde ihlalin farkına varması durumunda, son başvuru tarihi bu tarihten itibaren hesaplanmaktadır.

Şikâyetler şahsen, yetkili bir kişi tarafından veya yasal temsilciler aracılığıyla yapılabilmektedir (Independent Police Complaints Board, 2019).

Posta yoluyla (bu durumda talep müşteki tarafından imzalamalıdır), faksla, kurulun web sayfası üzerinden veya mesai saatlerinde Kurul'a yapılacak şahsi başvuru ile şikâyetlerin iletilmesi imkânı bulunmaktadır. Yazılı izin bulunması halinde başka bir şahıs adına da şikâyette bulunmak mümkündür. Aksi halde, şikâyette bulunma hakkı polisin eyleminden etkilenen kişindir. İddiaların şahsen veya vekil aracılığıyla sunulması mümkündür. Kanuni temsilci, temsilcisi olduğu şahıs namına şikâyette bulunabilmektedir (14 yaşından küçükler veya vesayet altındaki kişiler için). Bu bağlamda, yasal koruma ile ilgili vakıflar ve dernekler, yerel yönetimler ve üniversite hukuk profesörleri yasal temsilci olabilmektedir. İsimli talepler işleme alınmamakta olup, müştekinin kişisel bilgilerini, ikamet ettiği yeri ve tebligat adresini yazılı veya sözlü olarak bildirmesi gerekmektedir (The Competence and the Procedure of the IPCB, 2014).

Müşteki, şikâyet prosedürünü başlatmak için polis teşkilatını (ilgili polis şefini) veya bağımsız bir kurum olarak Kurul'u seçme hakkına sahiptir. Bu hüküm karışıklığı önlemek amacıyla aynı anda sadece bir sürecin -yani müştekinin seçtiği süreç- devam etmesine imkân sağlamaktadır. Kurul, polis tarafından başlatılan herhangi bir şikâyet durumu hakkında bilgi verme yetkisine sahiptir. Kurul tarafından bir olaya ilişkin soruşturma başlatılması durumunda müşteki ve polis kuvvetleri bilgilendirilmektedir. Müşteki, bildirimini aldıktan sonraki sekiz gün içinde, Kurulun kararını aldıktan sonra Ulusal Polis Merkezi Başkanı'nın şikâyete ilişkin karar vermesini sağlamaktadır. Polis kuvvetleri, Kurulun bildirimini alırken soruşturmayı askıya almakta, müşteki, polis kuvvetlerinin işlemi sırasında nihai idari karara kadar prosedürün uygulanmasını talep edebilmektedir. Soruşturmanın Kurul'a iletilmesi gereken durumlar ortaya çıktığında, incelemelere Kurul tarafından devam edilmektedir (The Competence and the Procedure of the IPCB, 2014).

Kurul tarafından yürütülen soruşturmalarda temel amaç, polis eylemlerinin ve zorlayıcı önlemlerin yasal, gerekli, haklı ve orantılı olup olmadığını ve temel hakların ihlal edilip edilmediğini ortaya çıkarmaktır. En sık soruşturulan temel haklar adil yargılanma hakkı, kişisel özgürlük, toplantı yapma özgürlüğü, insanlık onuru, fiziksel ve zihinsel sağlık

hakkı ve ayrımcılık yasağıdır. Kurul temelde müştekinden ve polisten kanıtlar (ifadeler, kayıtlar, raporlar, resimler, ses dosyaları gibi) toplamakta, bununla birlikte ne olduğunu açıklığa kavuşturmak amacıyla polisten ek bilgi ve uzman talep edebilmekte, polis binalarına girebilmektedir. Müştekinin temel haklarının ihlali tespit edildiğinde, ihlalin derecesine Kurul tarafından karar verilmektedir. Kurul tarafından verilen kararlar aşağıdaki gibidir:

- Hak ihlalinin bulunmadığı (yani, şikâyetçinin temel hakları yasal sınırlar içerisinde kısıtlanmıştır),
- Hak ihlali bulunup bulunmadığına çelişkili ifadeler nedeniyle karar verilemediği,
- Şikâyetin, polis teşkilatının şefine iletildiği ve temel hakların hafif derecede ihlalinin bulunduğu,
- Temel bir hakka dair ağır derecede ihlalin bulunduğu (IPCB Procecedure, 2014).

Ağır derecede ihlalin tespit edilmesi durumunda, şikâyet ve karar ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir. Kurulun kararını aldıktan sonraki on beş gün içinde, Ulusal Polis Merkezi Başkanı, idari işlem ve eylemlerin genel kuralları çerçevesinde olaya ilişkin karar vermektedir. Kurul kararının bağlayıcılığı bulunmamakta, ancak Kurulun kararının aksi yönünde karar verilmesi durumunda bunun gerekçeleri açıklanmalıdır. Ulusal Polis Merkezi'nin idari kararına itiraz etme hakkı bulunmamakla birlikte, müşteki, mahkeme önünde itiraz etme hakkına sahiptir (IPCB Procecedure, 2014).

Kurul kararlarının alınmasında oy birliğine ihtiyaç bulunmayıp oy çokluğu yeterlidir. Ayrıca üyeler karşıt görüşlerini karara ekleyebilmektedir. Belirli bir şikâyetin soruşturulmasına ek olarak Kurul, temel hakların daha etkili bir şekilde uygulanmasını garanti altına almak için Ulusal Polis Merkezi'ne birtakım önerilerde bulunabilmektedir. Kurul her üç yılda bir Ulusal Meclise rapor sunmakta, aynı zamanda her yıl kolluk güçlerinden sorumlu komiteleri ve Ulusal Meclisi bilgilendirmektedir. Kurul kararlarını internet sitesinde (isimsiz olarak itirazda bulunmadıkça) yayınlamakta ayrıca önemli görülen konular hakkında basını bilgilendirebilmektedir (The Competence and the Procedure of the IPCB, 2014).

[Araştırmanın devam ettiği sürede yaşanan bir gelişme neticesinde Kurul 27 Şubat 2020 tarihinde lağvedilmiş ve Kurula ait yetkiler Temel Haklar Komiserliği (Office of the Commissioner for Fundamental Rights)'ne devredilmiştir.]

4.2.12. Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs)

5 Mart 2004 tarihli 13 Sayılı Kanun ile Norveç parlamentosu, kolluk kuvvetlerinin hizmet yürüttükleri esnada cezai işlem gerektiren bir suç işleyip işlemediklerinin araştırılması ile sorumlu merkezi bir ulusal birim oluşturmuştur. Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu 1 Ocak 2005 tarihinde faaliyete geçmiştir. Söz konusu kurum, polis teşkilatının veya savcılık makamının bir parçası değildir. İdari olarak Adalet Bakanlığı; mesleki olarak ise Savcılık Direktörlüğü (*Director of Public Prosecutions, DPP*) ile ilişkili bağımsız bir organdır. Savcılık Direktörlüğü, kuruma soruşturma başlatması veya sonlandırması yönünde talimat verebilmektedir (The Norwegian Police, 2019:2). Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu, ulusal soruşturma ve kovuşturma kurumu niteliğindedir. Büronun amacı, polis teşkilatı çalışanlarının görevleri esnasında cezai işlem gerektiren bir suç işlediğinden şüphelenilen durumları araştırmaktır.

4.2.12.1. Kuruluş Yapısı

Kurum, Büro Müdürü tarafından yönetilmekte olup, soruşturmalar, bir vaka hakkında soruşturma yürütülmesi gerekip gerekmediği hakkında Büro Müdürü'ne tavsiyede bulunan üç bölgesel soruşturma birimi tarafından yürütülmektedir. Kurum daimi personel ve avukatlardan oluşmaktadır (The Norwegian Police, 2019:2). Kurum, soruşturma işlemlerinden sorumlu birim ve genel yönetim olmak üzere iki düzeyde teşkilatlanmıştır. Faaliyetlerden genel olarak sorumlu olan ve kovuşturmaya karar veren Büro Müdürü Hamar'da bulunmaktadır. Büronun Hamar/Oslo, Trondheim ve Bergen'de bulunan üç soruşturma birimi bulunmaktadır.

Doğu Norveç, Hamar ve Oslo Soruşturma Birimi

Soruşturma birimi, Oslo, Asker ve Bærum, Østfold, Follo, Romerike, Hedmark, Gudbrandsdal, Vestoppland, Nordre Buskerud, Søndre Buskerud, Vestfold, Telemark

ve Agder polis bölgelerinin çalışanlarını içeren vakalardan sorumludur. Ayrıca savcılık makamı çalışanları, Oslo Cumhuriyet Savcıları, Hedmark ve Oppland, Vestfold ve Telemark ve Agder, Organize ve Diğer Önemli Suçları Soruşturma Ulusal Yetkili Servisi (*the National Authority for Prosecution of Organised and Other Serious Crime*), Ulusal Ceza Soruşturma Servisi (*the National Criminal Investigation Service, Kripas*) ve Ekonomik ve Çevresel Suçu Soruşturma ve Kovuşturma Ulusal Otoritesi çalışanlarının dâhil olduğu (*the National Authority for Investigation and Prosecution of Economic and Environmental Crime, Økokrim*) vakalardan da sorumludur.

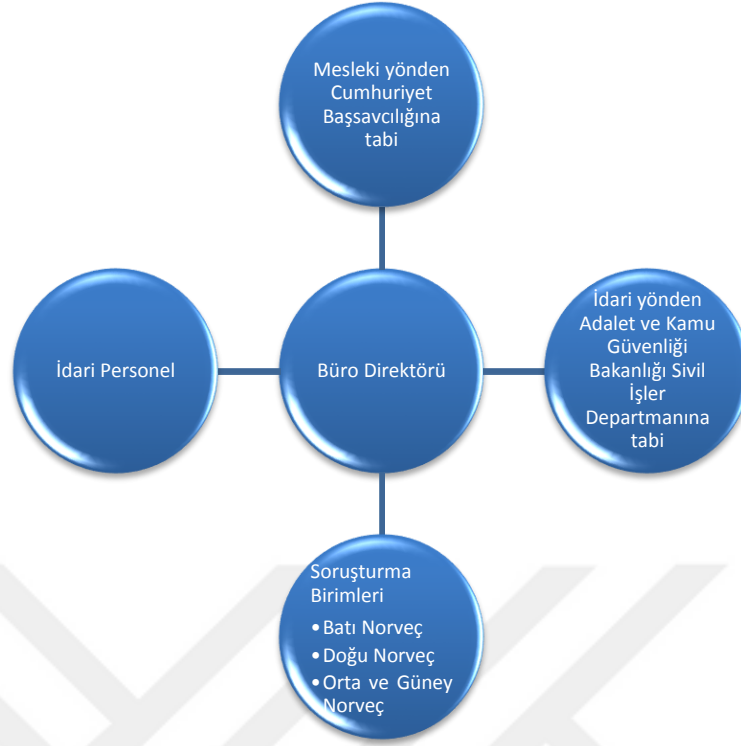
Batı Norveç, Bergen Soruşturma Birimi

Soruşturma birimi, Rogaland, Haugaland ve Sunnhordland, Hordaland, Sogn og fjordane ve Sunnmøre polis bölgelerinin çalışanlarının dâhil olduğu vakalardan; ayrıca, Rogaland ve Hordaland'daki savcılık makamı çalışanlarının ve yurtdışında işlenen suçların dâhil olduğu davalardan da sorumludur.

Orta Norveç ve Kuzey Norveç, Trondheim Soruşturma Birimi

Soruşturma birimi, Nordmøre ve Romsdal, Sør-Trøndelag ve Nord-Trøndelag, Helgeland, Salten, Midtre Hålogaland, Troms, Vestfinnmark, Østfinnmark ve Svalbard polis bölgelerinin çalışanlarının dâhil olduğu vakalardan; ayrıca, Trøndelag, Nordland, Troms ve Finnmark, Møre og Romsdal ve Sogn og Fjordane'deki savcılık makamı çalışanlarının dâhil olduğu davalardan da sorumludur (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs, 2019a).

Büroya ait organizasyon şeması Şekil 4.6.da sunulmaktadır.

Kaynak: (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Information, 2019)

Şekil 4.6. Organizasyon Şeması (Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu)

Kurum, 15'i araştırmacı olmak üzere 35 daimi çalışana sahiptir. Kurum tarafından bağımsızlığı ve şeffaflığı vurgulamak, kamu güveninin sağlanmasını teşvik etmek amacıyla araştırma sürecinde daimi çalışanlara ek olarak 10 kişi görevlendirilmektedir (Annual Report, 2018:32,33).

4.2.12.2. Görevleri ve Yetkileri

Polis teşkilatında veya yukarıda belirtilen diğer kurumlarda çalışan personelin suç işlediğinden şüphelenilmesi durumunda kuruma müracaat mümkündür. Bununla birlikte, kolluk meslek standartlarına aykırı ancak cezai bir suç teşkil etmeyen şikâyetler, Büro'nun çalışma alanına dâhil değildir. Bu tür şikâyetlerin ilgili polis teşkilatına yapılması gerekmektedir (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Reporting Offences to the Bureau, 2019).

Kurum tarafından cezai yaptırıma gerek olmadığına karar verilmesi halinde, vaka idari anlamda değerlendirme yapılması için yerel polis teşkilatına gönderilebilmektedir (Thea Wathne, 2012:705).

4.2.12.3. Şikâyet Süreci

Suç işlendiğine dair yazılı müracaatın doğrudan Büro'ya ya da polis teşkilatına yapılması mümkündür. Şikâyetin polis teşkilatına yapılması durumunda söz konusu müracaat Büro'ya iletilmektedir. Yazılı şikâyete ek olarak, şikâyetin sözlü olarak yapılması da kabul edilmektedir. Müracaatın aşağıdaki hususları içermesi gerekmektedir (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Reporting Offences to the Bureau, 2019):

- Suçun niteliği (Olayların seyri mümkün olduğunca doğru şekilde tanımlanmalıdır),
- Suçun ne zaman ve nerede işlendiği,
- Olaya dâhil olan kişilere ait bilgiler (Hizmet numarası, isim veya polis bölgesi gibi,
- Olayla ilgili tanıkların isimleri veya olaya ilişkin beyanları,
- Olayın sonucunda yaralanma gerçekleşmişse tıbbi bir kayıt (Yaralanma fotoğraflarının veya diğer fotoğrafların müracaata eklenmiş olması durumunda, fotoğrafı kimin çektiği ve ne zaman/nerede çekildikleri hakkında bilgi verilmelidir).
- Müracaatın gönderen kişi tarafından imzalanması (Müşteki, 18 yaşın altındaysa, müracaatın bir ebeveyn veya vasi tarafından da imzalanması gerekmektedir).

Olay sonucunda maddi bir zararın oluşması durumunda, söz konusu müracaata zarara ilişkin belgeler de eklenmelidir.

Kolluk meslek standartlarına aykırı ve kabul edilemez fakat cezai bir suç teşkil etmeyen bir muameleye maruz kalınması durumunda şikâyetin ilgili polis bölgesindeki Polis

Şefine yapılması gerekmektedir. Büro bu konuda bir şikâyet aldığında şikâyeti reddetmekte ve şikâyet işlem tesis edilmesi için ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir. Müracaatta yer alan ithamların suç teşkil edip etmediğine karar verilememesi durumunda Büro tarafından müşteki ile iletişime geçilmekte ve ek bilgi talep edilmektedir (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Reporting Offences to the Bureau, 2019).

Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu, soruşturma ve kovuşturma birimi niteliğindedir. Büro'nun faaliyetleri, Ceza Muhakemeleri Kanunu, Savcılık Talimatları ve Savcılık Direktörü tarafından verilen direktifler vasıtasıyla icra edilmektedir. Büro'ya gelen vakalara yapılan işlemler iki aşamalıdır (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs, 2019b):

Soruşturma Birimleri

1. Şikâyet makbuzu

Büro, vatandaşlardan, avukatlardan veya polis teşkilatından alınan şikâyetleri kabul etmektedir. Bazı durumlarda, Büro kendi inisiyatifiyle (resen) örneğin medyada yer alan vakalara ilişkin inceleme de yapmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca, bir kişinin polis eylemi sonucu ya da polisin ya da kovuşturma makamları tarafından gözaltına alındığı sırada öldüğü ya da ağır şekilde yaralandığı durumlarda soruşturma yapılması zorunludur.

2. Araştırmalar

Büro, soruşturma başlatılacak makul gerekçelerin bulunup bulunmadığını belirlemek için ön araştırma yapmaktadır. Birçok durumda şikâyeti daha derinlemesine incelemek maksadıyla müşteki ile görüşülmektedir. Bir olaya ilişkin günlük ceride gibi polis belgeleri veya polis gözaltı birimine ait sesli veya görsel kayıtlar dikkate alınmakta ayrıca müştekiye yönelik devam eden ceza davaları göz önünde bulundurulmaktadır.

3. Soruşturmalar

Büro, tüm yasal soruşturma yollarını uygulamaya yetkilidir. Büro tarafından ele alınan vakalarda delillerin toplanması sürecinde her şeyden önce müşteki, tanık ve şüpheli şahışlar ile görüşülmekte ve buna göre işlem tesis edilmektedir. Bazı durumlarda polis nezaretinde arama, el koyma ve gözaltına alma gerekçeleri bulunmakta; olay yerinin araştırılması, tıbbi görüşlerin alınması, telefonlara veya bilgisayarlara el konulması ve polis kayıtlarının tespiti için kayıt kütüklerine erişim sağlanması gerekebilmektedir.

4. Büro Müdürüne yazılı teklifler

Vakanın yeterince açıklığa kavuşturulması durumunda, durum yazılı bir teklif ile birlikte Büro Müdürüne iletilmektedir. Teklifler, Büro'nun daimi hukuk uzmanları ya da dışarıdan görevlendirilen avukatlar tarafından hazırlanmaktadır.

Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu Yönetimi

1. Kararın dayanak noktası olan yazılı raporlar

Büro Müdürü, Büro'nun tüm davalarına hükmetmektedir. Her durumda kararın gerekçelerini gösteren yazılı bir rapor hazırlanmaktadır. Karar, Büro'ya ne bildirildiği, Büro tarafından ne gibi soruşturma işlemleri yapıldığı, davanın gerçekleri ve olayın adli değerlendirmesi hakkında detaylar içermektedir. Karar Büro Müdürlüğü'nden bir hukuk uzmanı tarafından hazırlanmaktadır.

2. Dosyanın rafa kaldırılması

Suçun işlenip işlenmediğine ilişkin makul bir gerekçe bulunamazsa, Ceza Muhakemeleri Yasası Madde 224'e göre dava yetkili makamlarca soruşturma yapılmaksızın rafa kaldırılmaktadır. Davanın gerçekleri yeterince açıklığa kavuşturulamıyorsa veya ceza yükümlülüğü ile ilgili nesnel veya sübjektif koşulların olup olmadığına dair bir şüphne mevcutsa yine dosya soruşturma yürütülmeksizin rafa kaldırılmaktadır.

3. Soruşturma başlatılması gerekliliği

Söz konusu şahsın suçlu bulunabileceğine ve bunun mahkemede kanıtlanabileceğine ilişkin yeterli bilgi olmadığı sürece davadan feragat edilmekte ve iddianame hazırlanmamaktadır.

4. İdari değerlendirmeler

Büro tarafından şikâyetin soruşturma koşullarının idari olarak değerlendirilmesi gerektiğini gösteren bir durum ortaya çıkarsa, dava ilgili polis şefine veya ilgili organın yöneticisine iletilmektedir.

5. Davaya katılan tarafların bilgilendirilmesi

Karar, davaya katılan tüm taraflara (çoğu durumda müşteki ve şüpheli polis memuru) ve ilgili polis şefine gönderilmektedir.

6. Savcılık makamına itiraz

Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu tarafından alınan kararlara yönelik savcılık makamına itiraz edilebilmektedir.

Kurum, polis memurları / savcılık makamı çalışanları tarafından görev süresince işlenen suç iddialarını soruşturmaya ve kovuşturmaya ek olarak polis teşkilatı içindeki iç disiplinin tesisinden ve suçun önlenmesine yardımcı olmaktan sorumludur. Şeffaflık açısından Kurum tarafından alınan kararların özeti 2014 yılından bu yana resmi web sitesinde yayımlanmaktadır (Annual Report, 2018:32,33).

4.2.13. Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi (Independent Police Conduct Authority, IPCA)

Yeni Zelanda'da 1989'dan önce polise yönelik tüm şikâyetler yine polis tarafından soruşturulmaktaydı. Kolluk şikâyet mekanizması, 1981 Springbok Turu (Güney Afrika rugby turu) sırasında ırk ayrımcılığı ile ilgili yaşanan olaylar neticesinde gündeme gelen kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliği tartışmalarının ardından 1989 yılında kurulmuştur. 2000 yılının Mayıs ayında, kurum tarafından icra edilen soruşturmaların

bağımsızlığına ilişkin olumsuz yorumların ardından, Adalet Bakanı, kurumun faaliyetlerini değerlendirmek üzere Rodney Gallen'i görevlendirmiştir. Gallen, kuruma duyulan güveni artırmayı amaçlayan birkaç öneride bulunmuştur. Bu değişiklikler arasında bağımsız soruşturmacıların atanması ve daha az öneme haiz şikâyetlerin mümkün olan durumlarda uzlaşmayla çözülmesi de yer almıştır. Son düzenlemeler kapsamında ise bağımsız bir soruşturma kurumu olarak hareket etme amacına yönelik önemli yasal, operasyonel ve yapısal değişiklikler yapılmıştır (IPCA History, 2017).

4.2.13.1. Kuruluş Yapısı

Kurum, Genel Vali (*Governor-General*) tarafından Temsilciler Meclisinin (*House of Representatives*) önerisi üzerine atanan 5 üyeden oluşmaktadır (IPCA Act, m.5). Kurum başkanı halen görevdeki hâkimlerden veya emekli hâkimlerden beş yıllığına Genel Vali tarafından Temsilciler Meclisinin tavsiyesi üzerine atanmaktadır (IPCA Act, 5A). Bir hâkimin Kurumun bir üyesi olarak atanması, adli teşkilat içindeki makamını, rütbesini, unvanını, statüsünü, maaşını ve diğer hak ve imtiyazlarını etkilememektedir (IPCA Act, 5B).

Başkan çeşitli yürütme işlevlerini yerine getirmekte ve bir kurul ve yönetim ekibi tarafından desteklenmektedir. Üyeler kolluk hizmetleri konusunda bilgi ve tecrübe sahibi, üst düzey yönetim uzmanlığı ve kamu sektörü tecrübesi gibi niteliklere sahip kişiler arasından seçilmektedir. Yönetim ekibi,

- Bağımsız araştırmaları yürüten ve elde edilen detayları çözümleyerek rapor üreten, bazıları daha önceden kolluk kuvveti olarak görev yapmış kişilerden oluşan, ayrıca, politikalarda ve prosedürlerde ortaya çıkan sorunlarla ilgili incelemeler yapmaktan da sorumlu olan *Soruşturma Birimi*;
- Şikâyet çözüm sürecinin ön safalarında yer alan ve her yıl 2700'den fazla vakaya işlem tesis eden, kolluk hizmetleri ve ilgili yasalar hakkında bilgi ve birikime sahip *Vaka Çözüm Birimi*;
- Günlük operasyonlarla kurumu desteklemekle görevli *İdari Birim*'den oluşmaktadır (IPCA Our People, 2017).

Üç ayrı mevzuat kapsamında kurumun birtakım görev, yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır.

- *The IPCA Act 1988*: Kurum belirtilen yasa kapsamında parlamento tarafından kurulmuştur.
- *The Crown Entities Act 2004*: Kurum politik olarak bağımsız olup mali yönden yalnızca parlamentoya karşı sorumludur.
- *The Crimes of Torture Act 1989*: Kurumun ilgili yasa ve İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokol (the Optional Protocol to the Convention against Torture) uyarınca sorumlulukları bulunmakta olup temel amaç nezarethanelerdeki insan hakları ihlallerini önlemektir.

Kurum ile arasında etkin ve bağımsız bir denetim sağlamak amacıyla her bir kurumun ilkelerini ve müşterek çalışma süreçlerini ortaya koyan bir mutabakat metni de bulunmaktadır (IPCA Legislation and Accountability, 2017).

4.2.13.2. Görevleri ve Yetkileri

Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi, Yeni Zelanda polisinin sivil gözetimden sorumlu tek resmi organdır. Kurum, polisle ilgili şikâyetleri ele almakta ve araştırmakta olup yasaya göre polis güçlerinin ölüme veya ciddi yaralanmalara neden olduğu tüm olaylar kuruma bildirilmek durumundadır. Kurum, ayrıca, insan hakları standartlarının karşılanması kapsamında polis nezarethanelerinde denetim yapmakla da görevlidir. Bir şikâyet alındığında, kurum tarafından soruşturma yürütülmesi, soruşturmanın polis kuvvetlerine iletilmesi ve şikâyetin çözüme kavuşturulmasının koordinesi seçenekler arasındadır. Şikâyetin polis kuvvetleri tarafından ele alınması durumunda söz konusu süreç kurum tarafından aktif bir şekilde denetlenmekte ve izlenmektedir (What IPCA Do, 2017).

Kurum kuruluş yasası kapsamında;

- Herhangi bir kolluk mensubunun suiistimalini veya görevi ihmal ettiğine dair iddiaları içeren şikâyetleri,

- Müştekiyi mağdur ettiği belirtilen kolluk politikaları, prosedürleri ve uygulamalarına ilişkin şikâyetleri,
- Kolluk mensuplarının görevleri esnasında ölüme veya ağır yaralanmaya neden olduğu olayları araştırmaktadır (IPCA Act, m.12).

Kurum, 1 Nisan 1989'dan önce meydana gelen suiistimal ve görevi ihmal vakaları ile ilgili şikâyetlere de işlem tesis etmektedir (IPCA Act, m.12/2A).

Kurum; bağımsızlık, güvenilirlik, hesap verebilirlik, zamanındalık, ihtiyatlılık ve dürüstlük olmak üzere altı temel değeri, faaliyetlerinde rehber edinmekte; erişilebilir ve güvenilir bir adalet hizmeti ve etkili anayasal düzenlemeler hususlarında güvenli ve adil bir toplum oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır (What IPCA Stand For, 2017).

Kurum, polise yönelik disiplin cezası verme yetkisine sahip değildir. Kurum ilgili kanunun 17'nci maddesi kapsamında şikâyetin çözümüne yönelik polis kuvvetleri tarafından bulunması gereken eylemleri önerebilmekte ve çözüm sürecini koordine edebilmektedir. 19'uncu madde kapsamında herhangi bir zamanda polis teşkilatı tarafından yürütülen soruşturmayı inceleyebilmekte, şikâyeti kendisi incelemeye karar verebilmekte, soruşturma sürecini denetlediği takdirde ilgilileri uygun şekilde yönlendirebilmekte, soruşturmanın yeniden açılmasını talep edip süreci denetleyebilmekte, polis teşkilatını yapılan önerileri tekrar gözden geçirmesi hususunda yönlendirebilmekte, şikâyet ile ilgili başka bir işlem tesis edilmemesine karar verebilmekte, polis teşkilatınca yürütülen soruşturmanın sonucunun tatmin edici olduğunu düşündüğü gerekçesiyle herhangi bir işlem yapılması gerekmediğine karar verebilmektedir. 23 ila 26'ncı maddeler kapsamında tanıkları dinleme ve delil toplama hususlarında yetkilidir. Bu anlamda kolluk kuvvetlerinin, soruşturmanın yürütülmesine dair gerekli bilgileri ve yardımı sağlaması gerekmektedir. Kanunun 27 ve 28'inci bölümleri uyarınca soruşturmanın tamamlanmasını müteakip, polis eyleminin veya ihmalinin niteliği hususunda tespitler yapılmakta ve disiplin cezası uygulanması veya adli sürecin başlatılmasına dair önerilerde bulunmaktadır. Yapılan önerilere polis teşkilatı tarafından işlem tesis edilmemesi durumunda Adalet Bakanlığı'na ve Polis Bakanlığı'na bilgi verilmekte; 29'uncu madde uyarınca, Adalet Bakanı tarafından parlamento bilgilendirilmektedir. Kanun'un 32(1)'nci maddesi uyarınca, şikâyetlere

yönelik işlemler gizlilik prensibi doğrultusunda yapılmaktadır. Kurum, ilgili kanunun 34'üncü maddesi uyarınca, soruşturmaların sonuçlarını yayınlama konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Kurum, Crimes of Torture Act 1989'in 27'nci maddesi uyarınca polis nezarethanelerini, gözaltı koşullarını ve gözaltında tutulan kişilere yönelik muameleleri incelemekle görevlidir. Bu kapsamda gözaltı koşullarının iyileştirilmesi ve olası insanlık dışı muamelelerin önlenmesi için önerilerde bulunabilmektedir. Kanun kapsamındaki görevlerine ilişkin kurum tarafından her yıl Temsilciler Meclisine ve Merkezi Ulusal Önleyici Mekanizmaya (*Central National Preventive Mechanism*) - İnsan Hakları Komisyonu'na rapor verilmektedir.

Mali yönden yalnızca parlamentoya karşı sorumlu olan kurum; dört yıllık bir süreyi içeren amaç bildirimleri, performans programları ve faaliyet raporlarıyla hesap verebilirliği sağlamaktadır (IPCA Legislation and Accountability, 2017). Ayrıca Kurum tarafından Adalet Bakanlığına dört ayda bir rapor yayınlamaktadır (Amnesty International, 2015:55).

4.2.13.3. Şikâyet Süreci

Kurum kolluk mensuplarına yönelik aldığı şikâyetleri ulusal polis teşkilatına bildirmektedir. Polis teşkilatı da beş iş günü içerisinde aldığı şikâyeti kuruma bildirmekle yükümlüdür (IPCA Act, m.15-16).

Şikâyetin alınması veya bildirilmesi üzerine, Polis teşkilatı tarafından şikâyete ilişkin bir soruşturma başlatılıp başlatılmadığı hususunda araştırma yapılabilen; şikâyete ilişkin soruşturmanın yürütülmesi için şikâyet Polis teşkilatına iletilebilen; Polis teşkilatının şikâyeti soruşturma süreci denetlenebilme ve şikâyete ilişkin işlem tesis edilmemesine karar verilebilmektedir (IPCA Act, m.17).

Kurum, müştekinin 12 aydan fazla bir süredir şikâyete konu vaka hakkında bilgi sahibi olduğu; şikâyetin önem arz etmediği, anlamlandırılmadığı veya iyi niyet çerçevesinde yapılmadığına kanaat getirildiği ve müştekinin kimliğinin bilinmediği durumlarda kendi takdirine bağlı olarak herhangi bir işlem yapmamaya karar verebilmektedir (IPCA Act, m.18).

Kuruma yapılacak şikâyetler sözlü veya yazılı olabilmekte, sözlü olarak yapılan şikâyetler en kısa sürede yazılı hale getirilmektedir. Şikâyetlerin herhangi bir polis çalışanına, Ombudsmana veya şikâyetin yazılı olduğu hallerde Bölge Mahkemelerinin kayıt memurlarına yapılması mümkündür. Kurum haricinde şikâyette bulunulan diğer merciiler şikâyeti en kısa sürede Kuruma iletmekle mükelleftir (IPCA Act, m.14).

Polis teşkilatı mümkün olan en kısa sürede -soruşturmasını tamamlamasının ardından en geç 2 ay içinde- soruşturmanın sonuçlarına ve uzlaşma ile çözümlenip çözümediği hususlarına ilişkin bilgi vermek durumundadır (IPCA Act, m.20).

Söz konusu vakadan ötürü mağdur durumda bulunan bir şahsın adına kendisinin yazılı iznini almak koşuluyla şikâyette bulunulması mümkündür. 18 yaşın altındaki veya şikâyette bulunmaya engeli bulunan şahıslar adına işlem yapılması durumunda, kişiyle olan ilişkinin niteliği ve şikâyetin gerekçesi belirtilmek zorundadır. Aşağıda belirtilen durumlarda olaya şahsen dâhil olunmasa dahi şikâyette bulunulabilir:

- Söz konusu şahıstan yazılı izin alınması,
- Doğrudan gözlem yoluyla olaya ilişkin bilgi sahibi olunması,
- Yolsuzluk veya önem arz eden diğer suçlamaların bulunması,
- Kamu yararı için soruşturma veya inceleme yapılması gerekmesi,

Kurumun, başkası adına yapılmış bir şikâyeti reddetme konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır (IPCA Complaints, 2017).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VAROLAN KOLLUK ŞİKÂYET SİSTEMİ, KOLLUK GÖZETİM KOMİSYONU VE UYGULAMAYA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de varolan kolluk şikâyet sistemi incelenmekte ve uygulamaya ilişkin birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır.

5.1. Türkiye’deki Mevcut Kolluk Şikâyet Sistemi

Bu başlıkta Türkiye’deki mevcut kolluk şikâyet sistemi ve kolluk personeline yönelik şikâyetleri araştırma ve soruşturma usulü incelenmektedir.

5.1.1. Kolluğun Şikâyet Edilebileceği Merciler

Bu alt başlıkta kolluk kuvvetlerinin şikâyet edilebileceği mercilerden Cumhurbaşkanlığı (CİMER), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Dilekçe Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı (Savcılıklar), Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu ve İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları incelenmektedir.

5.1.1.1. Cumhurbaşkanlığı (CİMER)

Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, TBMM’ye ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler (Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, m.3.). Bu bağlamda dilekçe hakkı ile; bilgi edinme, denetleme ve demokratik katılım sağlanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER), bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılmak suretiyle hizmet veren bir halkla ilişkiler uygulaması niteliğindedir. 2006/3 Sayılı “Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER)-Doğrudan Başbakanlık” konulu Başbakanlık Genelgesiyle yürürlüğe girmiştir. Şikâyetlerin, taleplerin, görüş ve önerilerin ivedilikle işleme alınarak değerlendirilmesi, sonuçlandırılması ve süratle cevaplandırılması; başvuruların tüm yurt çapında kabulü ve Bakanlıklar ile valiliklere yapılan müracaatların Başbakanlıktan izlenebilmesi amaçlanmıştır (BİMER-Doğrudan Başbakanlık ile İlgili 2006/3 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, 2006). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte CİMER adı altında Cumhurbaşkanlığına devredilmiştir. CİMER Sistemi

üzerinden alınan başvurular 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanuna göre işleme alınmaktadır (BİMER, 2019). Yazılımı Başbakanlık Bilgi İşlem Başkanlığınca gerçekleştirilmiş bir programla web sayfası üzerinden hizmet vermektedir. Bu yazılımla vatandaş ile devlet arasındaki iletişim kanallarını açık tutmayı hedeflemektedir. Yapılan müracaatlar ilgili kamu kurum ve kuruluşuna en kısa sürede iletilmekte ve yapılan işlemler ise Cumhurbaşkanlığı tarafından takip ve koordine edilmektedir (CİMER, 2019).

CİMER'e Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, mavi kartlılar (*Doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, Türk Vatandaşlığı Kanunu, m.28*) ve karşılıklılık esasını gözetilmek koşuluyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar başvuruda bulunabilmektedir. Başvuruya yetkili kişilerin kendileri ve kamu ile ilgili istek ve şikâyetleri hakkında yapılan başvuruların ardından, işlemin sonucu veya durumuna ilişkin başvuru sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilmektedir. Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılan başvurularda ise bu süre 15 iş günüdür. Başvurunun tamamlanmasının ardından, başvuruya sistem tarafından bir CİMER sayısı verilmekte ve başvuru durumu bu sayı aracılığıyla takip edilebilmektedir. ALO 150 CİMER Çağrı Merkezini aramak suretiyle de başvuru yapılabilmektedir (CİMER, 2019). Telefon hattı aracılığıyla başvuru yapılmak istendiğinde valilik halka ilişkiler müracaat bürosunda yer alan hat devreye girmekte ve buradaki halkla ilişkiler görevlilerince başvuru kayıt altına alınmaktadır (BİMER-Doğrudan Başbakanlık ile İlgili 2006/3 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, 2006). Kimlik doğrulamasının yapılmasının ardından e-Devlet Kapısı aracılığı ile de başvuruda bulunmak ve yapılan başvuruları takip etmek mümkündür.

5.1.1.2. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

Türkiye'nin 1987 yılında AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusunun ardından insan haklarına ihlallerine ilişkin çalışmalar yapmak üzere Meclis bünyesinde bir komisyon oluşturulması gündeme gelmiştir. Bu amaçla yapılan kanun teklifinin ardından 1990 yılında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu kabul edilmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun en önemli özelliklerinden biri de insan haklarının korunması amacıyla oluşturulmuş ilk ulusal mekanizma olmasıdır (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2019).

Uluslararası alandaki insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek, insan hakları alanında taraf olunan uluslararası anlaşmalarla ulusal mevzuatın uyumunu sağlamak, gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve söz konusu ihlalleri dikkatlerine sunmak ve insan hakları alanında yıllık bir rapor hazırlamak başlıca görevlerindedir. Komisyon tarafından ayrıca insan hakları ihlallerine ilişkin başvurular incelenmekte ve gerekli durumlarda ilgili otoritelere iletilmektedir (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, m.4). Komisyon tarafından inceleme yapılabilmesi için başvuru zorunluluğu bulunmamakta, Komisyon kendi inisiyatifinde hareket edebilmektedir. Başvuruların sonucu ya da tesis edilen işleme ilişkin başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verilmek durumundadır (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, m.6).

Görevleriyle ilgili olarak Bakanlıklardan, Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemeye, buralarda inceleme yapmaya ve ilgililere çağrıda bulunup bilgi almaya yetkilidir (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, m.5). Görevlerine ilişkin raporlar Meclis'e sunulmakta ve Genel Kurul gündemine alınarak görüşülebilmektedir. Komisyon raporları aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı ve ilgili bakanlıklara da Meclis Başkanlığı aracılığıyla gönderilmektedir. Komisyon gerekli gördüğü takdirde, inceleme konusunun sorumluları hakkında işlem tesis edilmesi için, TBMM Başkanlığınca Komisyon raporu ilgili otoritelere bildirilmektedir (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, m.6). Örneğin başvuru üzerine veya kendi inisiyatifinde yürüttüğü incelemeler sonucunda herhangi bir suç unsuruna rastlanması halinde Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunabilmektedir.

5.1.1.3. TBMM Dilekçe Komisyonu

Daha önce de belirtildiği üzere Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, TBMM'ye ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler (Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, m.3.). Dilekçe hakkının gereklerinin yerine getirilmesi, idarenin işlem ve eylemlerinde şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlayacak, hak ve hürriyetleri güvence altına alacaktır. TBMM Dilekçe Komisyonu, TBMM'ye doğrudan ulaşan talep ve şikâyetleri incelemekte, alınan

kararların ilgili idareler tarafından uygulanmasını gözetmekte ve gerekli başvuruları Genel Kurul gündemine taşımaktadır.

Mağdur durumdaki kişilerin Devletin en üst makamına başvurabilmesi, öncelikle ilgililere moral vermek açısından önemlidir. Bununla birlikte idarenin işlemlerinin denetlenmesi diğer önemli işlevlerdendir. Kararları bağlayıcı olmamakla birlikte, aldığı kararlar kamuoyu ve basın denetiminin devreye girmesini sağlamakta, Meclis iradesini ve manevi ağırlığını ön plana çıkarmaktadır. Söz konusu hususlar Komisyon tarafından verilen kararların önemini artırmaktadır. Yargı mercilerinin görev alanında olmayan yerindelik denetimi Komisyon tarafından yerine getirilmektedir. Halkın talep ve ihtiyaçları Komisyon tarafından istatistiklerle kayıt altına alınmakta, Meclis çalışmalarında değerlendirilmektedir (TBMM Dilekçe Komisyonu, 2019).

TBMM'ye gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonu tarafından incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde tamamlanmaktadır. İlgili otoriteler Dilekçe Komisyonu tarafından gönderilen dilekçeleri otuz gün içerisinde cevaplamak durumundadır. Dilekçe Komisyonu görevleri ile ilgili olarak, ilgili otoritelerden her türlü bilgi ve belgeyi almak, ilgililere çağrıda bulunmak ve bilgi almak, idari denetimin yapılmasını talep etmek, bilirkişi görevlendirmek ve yerinde inceleme yapmak yetkisine sahiptir. Söz konusu taleplerin yapılması durumunda ilgili otoriteler gerekli tedbirleri almaktan sorumludur (Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, m.8). Belli bir konuyu içermeyen, yeni bir kanun veya kanun değişikliği gerektiren, yargının görevine giren veya hakkında yargı tarafından verilmiş bir karar bulunan, yetkili idari makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen, kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan dilekçeler Komisyon tarafından görüşülememektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, m.116). Komisyonun çalışmaları yasama döneminin sona ermesiyle birlikte kadük olmamaktadır. Dolayısıyla gündeme alındığı halde sonuçlandırılmayan dilekçe konuları bir sonraki Meclis Organları tarafından sonuçlandırılmaktadır (TBMM Dilekçe Komisyonu, 2019).

Dilekçe Komisyonu devamlı çalışan ve gerekli altyapıya sahip bir uzmanlık komisyonu olması sebebiyle Meclis Araştırması Komisyonu kurularak incelenmesi istenen bazı konular daha hızlı bir şekilde incelenebilmektedir. Ayrıca İnsan Haklarını İnceleme

Komisyonundan farklı olarak daha geniş bir denetim alanına sahiptir. İnsan haklarına saygı ilkesi, denetimde kullanılan ilkelerden yalnızca biridir (TBMM Dilekçe Komisyonu, 2019).

Bununla birlikte Dilekçe Komisyonu tarafından dilekçelere ilişkin olarak alınan kararların herhangi bir bağlayıcı yönü bulunmamaktadır. Dolayısıyla bunlar hukuk düzeninde herhangi bir hukuki değişikliğe yol açmamaktadır. Bunlarla ilgili hukuki değişiklik, ilgili bakanın kararı neticesinde ya da TBMM’de yapılacak kanuni düzenleme ile mümkün olmaktadır (Gözler, 2016:139). TBMM kendisine yapılan başvurulara ilişkin kişilerin temel hak ve hürriyetlerini korumak üzere birtakım kanun değişiklikleri yapabilmektedir. Böyle bir durumda TBMM tarafından yapılan denetim etkili olacaktır. Bununla birlikte, idarenin eylem ve işlemleri neticesinde temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen kişilerin, dilekçe ile başvurarak söz konusu eylem ve işlemlerin ortadan kaldırılması ve zararlarının tazmin edilmesi konularında sonuç alması nadiren görülmektedir (Gözler, 2016:140).

5.1.1.4. İçişleri Bakanlığı

Bakanlık bünyesinde bulunan Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı İnsan Hakları İhlallerini İnceleme Bürosu’na mektup, dilekçe, telefon, faks veya şahsen müracaat etmek suretiyle kolluk personeli hakkında şikâyette bulunulabilmektedir (İçişleri Bakanlığı İnsan Hakları İletişim, 2019). İçişleri Bakanlığı’nın bağlı kuruluşlarından Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu bünyesinde bulunan İnsan Hakları İhlal İddialarını İnceleme Grubu ve Bürosu kolluk personeline yönelik şikâyet başvurularını incelemektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2019). Jandarma Genel Komutanlığı, şahsen, telefon, mektup, dilekçe, belgegeçer veya internet aracılığıyla insan hakları ihlallerine ilişkin başvuruları incelemektedir (JGK İnsan Hakkı İhlali Durumunda Başvuru Yolları Başvuru Yolları, 2019). Sahil Güvenlik Komutanlığı kurumsal web sayfası aracılığıyla doldurulması mümkün olan İnsan Hakları İhlalleri Bildirim Formu ile insan hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri almakta (Sahil Güvenlik Komutanlığı İnsan Hakları İhlali Bildirim Formu, 2019); ayrıca Sahil Güvenlik Komutanlığı birimleri veya personelinin yürürlükteki mevzuata aykırı olduğu değerlendirilen iş ve eylemlerine ilişkin başvuruları kabul etmektedir (Sahil Güvenlik Komutanlığı Şikâyet Başvuruları Hakkında Bilgilendirme, 2019).

5.1.1.5. Adalet Bakanlığı (Savcılıklar)

Kolluk personeli tarafından işlenen suçlara ilişkin ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet Başsavcılığına yapılabilmektedir. Şikâyetlerin yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilmesi mümkündür (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.158). Cumhuriyet savcısı; ihbar, şikâyet veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrendikten sonra olayı araştırmaya başlamaktadır. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için şüphelinin lehine ve aleyhine tüm delilleri toplamakta, bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilmektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.161). Soruşturma evresi neticesinde elde edilen deliller, suç işlendiğine ilişkin yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmekte ve dava açılmaktadır (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.170).

5.1.1.6. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman)

Anayasanın 74'üncü maddesi, herkesin, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir. Kurum, 6328 sayılı “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu” ile 2012 yılında oluşturulmuştur. Amaç, kamu hizmetlerine ilişkin bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmaktır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.1).

Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri görev alanı dışındadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.5). Kurum, TBMM Başkanlığına bağlıdır. Kamu tüzel kişiliğini haizdir ve özel bütçelidir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.4). Kamu Başdenetçisi Meclis tarafından gizli oyla dört yıllık süre için seçilmektedir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte ikisi, üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranmaktadır. Üçüncü oylamada salt çoğunluğun sağlanamaması halinde, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılmaktadır. Dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m.74). Denetçiler ise Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından seçilmektedir

(Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.11). Kurum, Başdenetçilik ve Genel Sekreterlikten oluşmakta; Kurumda bir Başdenetçi ve beş denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personel görev yapmaktadır. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Başdenetçiye ve denetçilere görevleriyle ilgili olarak emir ve talimat verememekte, genelge gönderememekte, tavsiye ve telkinde bulunamamaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.12). Başdenetçi ve denetçilerin görev süreleri dört yıldır. Görev süresinin bitiminin ardından bir dönem daha Başdenetçi veya denetçi olarak seçilebilmek mümkündür (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.14).

Kuruma gerçek ve tüzel kişiler başvurabilmektedir. Şikâyetin insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik olması hâlinde menfaat ihlali aranmamaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.7). Kurum, idarenin işlem ve eylemleri ile idarecilerin tutum ve davranışları neticesinden mağdur olduğunu düşünen kişilerin başvurusu ile harekete geçmektedir. Bununla birlikte, idarenin faaliyetlerine ilişkin gerekli görülen ve toplumun genelini ilgilendiren konularda herhangi bir başvuru olmasa dahi Kamu Başdenetçisi tarafından özel rapor hazırlanabilmektedir. Kamu hizmeti sunan özel hukuk tüzel kişilerine yönelik şikâyet başvurusu da yapılabilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017). Kuruma başvuruda bulunabilmek için, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular ilgili kuruma gönderilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.17). Başvuruya idare tarafından verilecek cevabın tebliği tarihinden, idare ilgili başvuruya altmış gün içinde cevap vermediği takdirde bu sürenin bitmesinden itibaren altı ay içinde Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurulabilmektedir. Dava açma süresi içinde yapılan başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.17). Şikâyet başvurusu, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.19). Bu bağlamda söz konusu başvuru, süre, derdest bir davanın olup olmadığı, kurumun görev alanına girip girmediği ve başvurudan önce konu ile ilgili olarak idareye dilekçe verilip verilmediği yönlerinden ön incelemeye tabi

tutulmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017). Şikâyet başvurusu Başdenetçi, denetçi veya görevlendirilecek uzman ve uzman yardımcılar tarafından incelenmekte ve araştırılmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.22). Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgeler, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde verilmek zorundadır. Devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgeler Başdenetçi veya görevlendireceği denetçi tarafından yerinde incelenebilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.18). Başdenetçi veya denetçiler, inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde alanında uzman kişilerden bilirkişi görevlendirebilmekte; tanık veya ilgili kişilerin dinlenmesine karar verebilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.24-25). İnceleme ve araştırmalar başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılmaktadır. Kurum, idarenin işlem ve eylemleri ile kamu görevlilerinin tutum ve davranışlarını hukuka ve hakkaniyete uygunluk, insan haklarına dayalı adalet anlayışı ve iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde incelemektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017). Kurum, şikâyet başvurusuna ilişkin inceleme ve araştırma sonucunda tavsiye kararı, ret kararı veya karar verilmesine yer olmadığına dair karar verebilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.31). Şikâyetin yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde tavsiye kararı verilmektedir. Tavsiye kararları hatalı davranıldığına kabulü; zararın tazmini; işlem yapılması veya eylemde bulunulması; mevzuat değişikliğinin yapılması; işlemin geri alınması, kaldırılması, değiştirilmesi veya düzeltilmesi; uygulamanın düzeltilmesi, uzlaşmaya gidilmesi, tedbir alınması şeklinde olabilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.32). İnceleme sonucunda başvuru sahibinin haklı olmaması, idarenin işlem ve eylemlerinde hukuka ve hakkaniyete aykırı bir durum tespit edilmemesi durumunda ret kararı verilmektedir. Ayrıca inceleme ve araştırma süreci devam ederken taraflar Kurum tarafından dostane çözüme davet edilebilmektedir. Başvuru konusu talebin ilgili idare tarafından yerine getirilmesi, sorunun çözülmesiyle şikâyetten vazgeçilmesi ve taraflarca başvurunun çözümlendiğinin Kuruma bildirilmesi neticesinde dostane çözüm kararı verilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017). İlgili merci, Kurumun önerileri doğrultusunda

tesis edilen işlemleri veya Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde bunun gerekçesini otuz gün içinde Kuruma bildirmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.20). Bununla birlikte tavsiye kararına uymama gerekçesi yeterli olmayan idarelerin yöneticileri, TBMM Karma Komisyonuna davet edilerek izahat vermek suretiyle verilen kararlar takip edilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017). Kurum, yıl sonunda bir rapor hazırlayarak bu raporu Karma Komisyona sunmaktadır. Daha sonra rapor söz konusu Komisyon tarafından incelenerek Genel Kurul'a sunulmak üzere Başkanlığa gönderilmektedir. Ayrıca Resmî Gazetede yayımlanarak kamuya duyurulmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, m.22).

Denetçilerin tecrübe ve uzmanlık alanlarına, şikâyet sayısının ve dönemsel olarak şikâyet yoğunluğuna göre benzer konuların aynı denetçinin sorumluluğunda bulunması gözetilerek iş bölümüne gidilmektedir. "Güvenlik" de bu alanlardan biridir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.44). Denetçiler, Başdenetçi tarafından görevlendirildikleri konu veya alanlarda şikâyet başvurusuna ilişkin inceleme ve araştırmasını kendisine bağlı çalışma grupları ile birlikte yürütebilmektedir. Çalışma grubunda yeteri kadar uzman ve uzman yardımcısı ile koordinasyondan sorumlu uzman görevlendirilebilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.46).

- Yargı kararları hukuka uygunlukla sınırlı bir denetimi içerirken, Kurumun kararlarının hukuka uygunluk ile birlikte hakkaniyet denetimini de içermesi;
- Modern ve demokratik yönetim anlayışı ile birlikte iyi yönetim ilkeleri kapsamında denetim yapılması;
- Yargı kararları idarenin işlem ve eylemleri ile sınırlıyken, Kurum tarafından verilen kararlara kamu görevlilerinin tutum ve davranışlarının da konu edilebilmesi;
- Yargı kararları kamuoyuna duyurulmazken, Kurum tarafından verilen kararların kişisel veriler korunmak suretiyle kamuya duyurulabilmesi Ombudsmanlığı

etkili ve saygın bir kurum haline getirmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular, 2017).

5.1.1.7. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, gerek kişilerin yaptığı başvurular, gerekse kendi inisiyatifinde insan hakları uzmanlarının icra edeceği incelemeler, araştırmalar ve kurul kararları sayesinde idareye karşı insan haklarını korumaktadır. 6701 sayılı “Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu” ile 2016 yılında kurulmuştur. Amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, ayrımcılığın önlenmesi ve işkence ve kötü muamele ile mücadele olarak sıralanabilmektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.1). Kanunun 3.maddesi cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılığın yapılamayacağını belirtmekte; ayrımcılık yasağının ihlali durumunda ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması hususunda yetkili kurum ve kuruluşları yükümlü kılmaktadır. Ayrımcılık yasağının yapılamayacağı faaliyet alanlarından biri de kolluk hizmetleridir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.5).

Kanunun amacında belirtilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak amacıyla, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkili Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuştur (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.8). Resmi Gazetede 15 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan “Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile İlgili 2018/1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi” ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Adalet Bakanlığıyla ilgilendirildiği görülmektedir.

İnsan hakları ihlallerini kendi inisiyatifinde incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek; ayrımcılık yasağı ihlallerini kendi inisiyatifinde veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek; ayrımcılık yasağı ihlalleri nedeniyle mağdur olduğu iddiasıyla Kuruma başvuranlara mağduriyetlerinin giderilmesi için kullanabilecekleri idari ve hukuki süreçler konusunda

yol göstermek ve başvurularını takip etmelerini sağlamak amacıyla yardımcı olmak kurumun şikâyetlerin soruşturulmasına ilişkin görevlerindedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.8). Kurumun karar organı olan Kurul, görev ve yetkilerini bağımsız olarak yerine getirmekte ve kullanmaktadır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat verememekte, tavsiye ve telkinde bulunamamaktadır. Kurul biri başkan, diğeri İkinci Başkan olmak üzere Cumhurbaşkanı tarafından atanan on bir üyeden oluşmaktadır. Kurula seçim aşamasındaki başvurular ve aday bildirimleri Cumhurbaşkanlığına yapılmaktadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.8).

Ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin başvurular ile insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin Kurum tarafından kendiliğinden yapılan incelemeleri karara bağlamak, bu başvuru ve incelemelere ilişkin gerekli hallerde uzlaşma sürecini sonuçlandırmak, ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin idari yaptırımlara karar vermek Kurulun en önemli görevlerindedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.11). Kurul, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını, kişisel verilerin gizliliği ilkesine bağlı kalmak kaydıyla uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilmektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.12).

Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Kuruma başvuru, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da yapılabilir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.17). Valilik veya kaymakamlıklar, başvuruyu kayıt altına aldıktan sonra varsa ekleriyle birlikte en geç üç iş günü içinde doğrudan Kuruma göndermek durumundadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.34). Telifisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali haricinde, Kuruma başvurulması için öncelikle Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili kurumdan talep edilmesi gerekmektedir. Taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi halinde Kuruma başvuru yapılabilir. Kuruma yapılan başvurular dava açma süresini durdurmaktadır. Kurum tarafından kendiliğinden yapılan incelemelerde mağdurun şahsen belirlenebilmesi halinde açık rızasının alınması gerekmektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.17). Başvurular ve Kurum inisiyatifinde

gerçekleşen incelemeler en geç üç ay içinde sonuçlandırılmaktadır. Bu süre bir defalığına Başkan tarafından en geç üç ay uzatılabilmektedir. Kurum tarafından ihlal iddiasına muhatap olan tarafın yazılı görüşü alınmakta ve başvuru sahibine tebliğ edilmektedir. Başkan, tarafların talebi üzerine veya kendiliğinden tarafları uzlaşmaya davet edebilmektedir. Uzlaşma kapsamında ihlale ilişkin uygulamaya son verilmesi, mağdur lehine diğer çözüm yollarına başvurulması ya da belirli bir tazminatın ödenmesi gibi seçenekler bulunmaktadır. Uzlaşma ile sonuçlanmayan ve konusu suç teşkil eden insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerinde Kurul tarafından suç duyurusunda bulunulmaktadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.18). Suç duyurusunda bulunulması, idari yaptırım kararı verilmesine engel teşkil etmemektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.54).

Başvuru sonucu veya kendi inisiyatifinde yapılan inceleme ve araştırma sonucunda;

- İncelenemezlik kararı,
- Gerekçeli kabul edilmezlik kararı,
- Gönderme kararı,
- İhlal kararı,
- İdari yaptırım kararı,
- Uzlaşma kararı,
- Ret kararı ve
- Karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilebilmektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.65).

Ayrımcılık yasağının ihlali halinde ihlalin ağırlığı veya failin ekonomik durumu gibi kriterler ışığında ilgili kurum ve kuruluşlar hakkında idari para cezası uygulanmakta

daha sonra ihlalin sorumlusuna rücu edilmektedir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.25).

İncelenemezlik, gerekçeli kabul edilmezlik, ret, uzlaşma veya karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi ve ihlal kararının ardından ilgili kurum tarafından otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis edilmediği durumlarda dava açma süresi kaldığı yerden yeniden işlemeye başlamaktadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m.76).

5.1.1.8. Kamu Görevlileri Etik Kurulu

Kurul, 5176 sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 2004 yılında kurulmuştur. Kurul, kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek ile yükümlüdür. Genel bütçeye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, mahalli idareler ve bunların birlikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dâhil tüm personeli kapsamaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.1). Bu anlamda 5018 sayılı “Kamu Malı Yönetimi ve Kontrol Kanunu” (I) sayılı cetvel gereği “Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri” içerisinde yer alan Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü kanun kapsamındadır. Cumhurbaşkanı, TBMM üyeleri, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteler hakkında kanun hükümleri uygulanmamaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.1). Kurul;

- Bakanlık görevi yapmış olanlar arasından bir üye,
- İl belediye başkanlığı yapmış olanlar arasından bir üye,
- Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeliği görevlerinden emekliye ayrılanlar arasından üç üye,

- Müsteşarlık, büyükelçilik, valilik, bağımsız ve düzenleyici kurul başkanlığı görevlerinde bulunmuş veya bu görevlerden emekliye ayrılanlar arasından üç üye,
- Üniversitelerde rektörlük veya dekanlık görevlerinde bulunmuş öğretim üyeleri veya bunların emeklileri arasından iki üye
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında en üst kademe yöneticiliği yapmış olanlar arasından bir üye olmak üzere toplam on bir üyeden oluşmaktadır.

Üyeler Cumhurbaşkanı tarafından biri Başkan olmak üzere seçilmekte ve atanmaktadır. Üyelerin görev süresi dört yıl olup görev süresi dolan üyeler tekrar seçilebilmektedir (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.2).

Üyeler görev teminatına sahiptir. Görev süreleri dolmadan -ciddi bir hastalık veya engellilik nedeniyle iş görememeleri durumu ve atamaya ilişkin şartları kaybetmeleri haricinde- görevlerine son verilememektedir. Görevi kötüye kullanma veya yüz kızartıcı bir suçtan mahkûm olmaları halinde Cumhurbaşkanı onayıyla görevden alınabilmektedirler. Kurul Başkanın daveti üzerine en az altı üyeye toplanmakta ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar almaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.2).

Kurul etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla resen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmekle görevlidir (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.3).

Kamu görevlileri, görevlerini yürütürken;

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma

- Amaç ve misyona bağlılık
- Dürüstlük ve tarafsızlık
- Saygınlık ve güven
- Nezaket ve saygı
- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
- Mal bildiriminde bulunma etik davranış ilkelerine uymakla yükümlüdür (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m.5-22)

Etik davranış ilkelerine aykırı uygulamalar bulunduğu iddiasıyla, en az genel müdür veya eşiti seviyedeki kamu görevlileri hakkında Kurula başvurulabilmektedir (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.4). Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Türkiye'de ikamet eden yabancı gerçek kişiler tarafından başvuru yapılabilmektedir. Kamu görevlilerini karalama amacı güden, haklı bir gerekçeye

dayanmayan, başvuru konusuyla ilgili yeterli bilgi ve belge sunulmamış başvurular değerlendirmeye alınmamaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.4). Başvuruda bulunabilmek için başvuranın menfaatinin etkilenmesi koşulu aranmamaktadır (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m.31). Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış bulunan uyuşmazlıklar hakkında Kurula başvuru yapılamamaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.4). Gerekli inceleme en geç üç ay içinde sonuçlandırılmak zorundadır. İnceleme ve araştırma sonuçları ilgililere bildirilmektedir. (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.5). Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, Kurulun başvuru konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgeleri vermek zorundadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, m.6). Kurul, etik davranış ilkelerine aykırı davranış ve uygulamalar hakkında, resen inceleme ve araştırma yapmaya yetkilidir (Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik, m.28). Yapılan başvurular Kurul Başkanı veya görevlendireceği üye tarafından bir raportöre verilmekte, ilgili başvuru raportör tarafından görev, konu ve kabul edilebilirlik yönlerinden incelenmekte ve Kurul Başkanına ön rapor sunulmakta, ardından dosya Kurul gündemine alınmakta ve şikâyet edilen kamu görevlisinin savunması talep edilmektedir (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m.35). Kurulun görev alanı dışındaki kamu görevlilerinin etik ilkelere aykırı davrandığına ilişkin başvurular disiplin kurullarına yapılmaktadır (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m.38). Oluştugu tarihi izleyen günden başlayarak iki yıl içinde yapılmayan etik ilkelere aykırı davranışlar hakkındaki başvurular Kurul tarafından incelenmemektedir (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m.40).

5.1.1.9. Valilikler ve Kaymakamlıklar

5442 sayılı kanunu 11'inci maddesine göre valiler, il sınırları içerisinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiri konumundadır. Valiler, Devletin

kolluk kuvvetlerini istihdam etmekte; söz konusu kolluk personeli vali tarafından verilen emir ve talimatları derhal yerine getirmekle yükümlüdür. Aynı kanunun 32'nci maddesine göre vali için geçerli olan ve yukarıda belirtilen hususlar, ilçe sınırları içinde kaymakamlar için de geçerlidir. Dolayısıyla kolluk personeline yönelik şikâyetlerin valilik ve kaymakamlık makamlarına yapılması mümkündür.

5.1.1.10. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları

İnsan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hakları bilincini geliştirmek, hak ihlallerinin nedenlerini tespit etmek üzere 2003 yılında Başbakanlık tarafından yayımlanan "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ile "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları" oluşturulmuştur (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.1).

İl Kurulları, vali ya da vali tarafından görevlendirilecek vali yardımcısı başkanlığında; Büyükşehir/il belediye başkanı veya başkan yardımcısı; İl Genel Meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği bir temsilci; TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il başkanları veya temsilcileri, üniversite rektörleri veya temsilcileri; valilik tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi; baro temsilcisi, tabip odasından bir temsilci; valilik tarafından belirlenecek ticaret ve sanayi odası temsilcisi; valilik tarafından belirlenecek diğer meslek odaları veya sendikalarından bir temsilci; mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci; muhtarlar derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci; okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci; Sivil Toplum Kuruluşlarından başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek en az üç temsilciden oluşmaktadır (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.5).

İlçe Kurulu ise kaymakamın başkanlığında; İlçe belediye başkanı veya başkan yardımcısı; İl Genel Meclisinin ilçeden seçilen üyeleri arasından seçeceği bir temsilci; TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin ilçe başkanları veya görevlendirecekleri bir

temsilci; fakülte veya yüksekokulun bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi veya elemanı; kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi; ilçede görev yapan avukatlardan başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci; ilçede görev yapan doktorlardan başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci; kaymakamlık tarafından belirlenecek meslek odalarından veya sendikalardan bir temsilci; mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci; muhtarlar derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci; okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci; Sivil Toplum Kuruluşlarından başvuranlar arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek en az iki temsilciden oluşmaktadır (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.6).

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, insan hakları ihlallerine ilişkin başvuruları incelemek, araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek, ulaşılan sonuçları konusuna göre Cumhuriyet savcılıklarına veya ilgili otoritelere iletmek ve tesis edilen işlemleri takip etmekle görevlidir (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.13). Başvurular dilekçeyle, telefonla, elektronik postayla, İnsan Hakları Başvuru Kutuları aracılığıyla veya sözlü olarak gerçekleştirilebilmektedir (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.17). Yapılan başvurular kurul gündemine getirilmekte ve başvurulara ilişkin ne tür bir işlem tesis edileceğine karar verilmektedir. Alınan kararlar en geç otuz gün içerisinde başvuru sahibine bildirilmektedir. Kurullar, insan hakları uygulamalarını yerinde görmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmeye, insan hakları uygulamalarının teşvik edilmesi amacıyla örnek kurum ve kuruluşlar ile kamu görevlilerinin tespit edilerek ödüllendirilmesini sağlamaya, karakol ve nezarethane denetleme formlarını inceleyerek varsa aksaklıkların giderilmesi ve nezarethane koşullarının iyileştirilmesi hususunda ilgililere tavsiyelerde bulunmaya yetkilidir (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.12). Kurullar, faaliyetleri ile ilgili aylık raporlar hazırlayarak söz konusu raporları dönemi izleyen ayın ilk 10 günü içerisinde valilik kanalıyla Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanlığına göndermekten

sorumludur (İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, m.19).

5.1.2. Kolluk Personeline Yönelik Şikâyetleri Araştırma ve Soruşturma Usulü

Kolluk personeli özelinde tüm memurlar görevlerini yerine getirmeleri esnasında birçok kimse ile ilişki içerisine girmekte ve bazı kimselerin kişisel hak ve menfaatleri ihlal edilebilmektedir. Bu sebeple özellikle kolluk personelinin birçok kin ve husumete maruz kalması olasıdır. Kötü niyetli kişilerin kolluk personelinin tehdit etmeleri, onlara karşı suç işlemeleri veya iftirada bulunmaları ya da onları korkutmak için aleyhlerine dava açmaları da ihtimal dâhilindedir. Belirtilen şekilde haksız yere açılan davalar, maalesef kolluk personelinin görevlerini daha dikkatle yapmalarını sağlamamakta aksine onları daha ürkek ve çekingen hale getirmektedir. Bu sebeplerle ceza kanunlarına memurları korumak amacıyla birtakım hükümler konmuş ve önlemler geliştirilmiştir (Günday, 2015:619).

Memurlar hakkında görev suçları olarak ifade edilebilecek suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve ceza davası açılması belirli hükümlere tabidir. Kolluk personelinin görevleri sebebiyle işlemiş oldukları suçlara ilişkin yargılama işlemleri 4483 sayılı “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun” hükümleri uyarınca yapılmaktadır. Bununla birlikte ağır cezayı gerektiren suçüstü hali genel hükümlere tabidir (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.2). Soruşturma izni vermeye ilçede görevli memurlar ve diğer kamu personeli hakkında kaymakam; ilde ve merkez ilçede görevli olanlar için vali; bölge düzeyindeki teşkilatlanmalarda görev yapılan ilin valisi; Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında o kuruluşun en üst idari amiri; Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında Cumhurbaşkanı veya ilgili bakan, TBMM’de görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri için TBMM Genel Sekreteri; Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında Cumhurbaşkanı yetkilidir. Yetkili mercinin belirlenmesinde suç tarihindeki görevi esas alınmakta; ast ve üst memurun aynı fiile iştiraki durumunda üst memurun bağlı olduğu merciden izin istenmektedir (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.3). En üst

dereceli kolluk amirleri, görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal iddialarına ilişkin olarak, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulüne tabidir (Ceza Muhakemesi Kanunu m.161/5). En üst dereceli kolluk amirleri hakkında yapılacak araştırma, inceleme, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanununun ilgili hükümleri doğrultusunda Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yapılması gerekmektedir (Hakim ve Savcılar Kurulu 3 Nolu Genelge, 2014).

Cumhuriyet başsavcılarını, kanun kapsamına giren suçlara ilişkin herhangi bir ihbar ya da şikâyet aldıklarında toplanması gereken ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespit etmekte, başka hiçbir işlem yapmaksızın evrakın bir örneğini ilgili makama göndererek soruşturma izni istemektedir (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.4). Ardından izin vermeye yetkili merci tarafından ön inceleme başlatılmaktadır (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.5). Ön inceleme izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat, görevlendirilecek bir ya da daha fazla denetim elemanı tarafından ya da inceleme yapılanın üstü konumundaki memurlar ve kamu görevlileri aracılığıyla yaptırılmaktadır (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.5). Ön inceleme raporu, gerekli bilgi ve belgelerin toplanması ve ifadelerin alınmasının ardından gerekçeli görüşler eklenmek suretiyle izin vermeye yetkili merciye sunulmaktadır (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.6). Yetkili merci tarafından ön inceleme en geç otuz gün içinde tamamlanmak durumundadır. Zorunlu hallerde bu süre on beş günü geçmemek üzere bir defa uzatılmaktadır (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.7). Soruşturma izni verilmesi halinde inceleme yapılan memur veya kamu görevlisi; izin verilmemesi halinde Cumhuriyet Başsavcılığı veya şikâyetçi yetkili mercinin kararının tebliğ edilmesinden itibaren on gün içinde itiraz edebilmektedir (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, m.9). Soruşturmaya izin verilmesi halinde ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlık soruşturması başlatılmaktadır.

4483 sayılı kanunun 2'nci maddesi, disiplin hükümlerinin saklı olduğunu belirtmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil

Güvenlik Komutanlığı personeline ilişkin disiplinsizlikler, disiplinsizliklere ilişkin cezalar ve disiplin soruşturma usulleri 7068 sayılı “Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun” ile düzenlemektir. Kanunun 5’inci maddesi, herhangi bir fiilden dolayı yürütülen adli soruşturma veya kovuşturmanın, aynı fiilden dolayı ayrıca bir disiplin soruşturması ve tahkikat yapılmasını veya disiplin cezası verilmesini engellemeyeceğini belirtmektedir. Disiplin amirleri tarafından disiplin amiri oldukları her rütbe ve derecedeki tüm personel hakkında disiplin soruşturması açılabilir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.13). Disiplin soruşturmalarının bizzat amir tarafından veya yazılı olarak görevlendirecekleri soruşturmacılar vasıtasıyla yapılması mümkündür (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.14). Disiplinsizlikte bulunan personele 7068 sayılı kanun hükümlerine göre disiplin amiri tarafından gerekli disiplin cezası verilmektedir. Emniyet personeline verilebilecek disiplin cezaları uyarma, kınama, aylıktan kesme, kısa süreli durdurma, uzun süreli durdurma, meslekten çıkarma ve Devlet memurluğundan çıkarma şeklindedir. Jandarma ve Sahil Güvenlik personeline verilebilecek disiplin cezaları Emniyet personeli ile aynı olup tek farklılık kısa süreli durdurma ve uzun süreli durdurma disiplin cezaları yerine aylıktan kesme disiplin cezası verilmesidir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.7). Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde görev yapan disiplin kurulları da bulunmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.16-24). İçişleri Bakanlığına bağlı kuruluşların en üst amirleri hakkındaki soruşturmalarda İçişleri Bakanı onayı ile Bakanlık müfettişi görevlendirilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.25). Disiplin kurulları tarafından yürütülen soruşturmalarda disiplin cezasına yer olmadığına, karar verilmesine yer olmadığına, disiplin cezası verilmesine ya da kurulun yetkisizliğine karar verilebilmektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.27). Disiplin cezalarına karşı tebliğ edilmesinden itibaren bir üst disiplin amirine on gün içinde itiraz edilebilmekte, itiraz otuz gün içinde karara bağlanmaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.30). Kesinleşen disiplin cezalarına karşı iptal davası açılabilir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.32).

5.2. Şikâyet Sistemine İlişkin Değerlendirme

Kolluk personeli tarafından herhangi bir kötü muameleye veya uygunsuz bir davranışa maruz kalan bir kişi Cumhurbaşkanlığı (CİMER), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Dilekçe Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı (Savcılıklar), Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu veya İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilmektedir. Yukarıda belirtilen kurumlara kişisel başvuru ile ya da telefon, faks, posta, e-posta veya internet sitesi üzerinden form doldurmak suretiyle başvuru yapılabilir. Kolluk personelinin şikâyet edilebileceği birçok makamın bulunması vatandaşlar açısından erişilebilirliği artırmaktadır. Söz konusu kurumlara başvurunun yapılmasının ardından şikâyet, gerekli araştırmaların yürütülebilmesi için yetkili otoriteye sevk edilmektedir. Yetkili otorite tarafından gerekli incelemenin yapılmasının ardından söz konusu başvurunun asılsız veya temelsiz olarak değerlendirilmesi ya da disiplin soruşturması tesis edilmesine gerek görülmemesi durumunda işlem tesis edilmemekte; iddiaların disiplinsizlik kapsamında bulunması durumunda disiplin soruşturması başlatılmakta; adli işlem gerektirmesi halinde ise 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca soruşturma izninin alınabilmesi için ön inceleme yaptırılmaktadır.

Bununla birlikte erişilebilirliğin fazlalığı, birbirine yakın alanlarda faaliyet gösteren kurumların bulunması sebebiyle vatandaş nezdinde kafa karışıklığına da neden olabilmektedir. Ayrıca aynı şikâyetin birden fazla makama yapılması halinde tekrar eden şikâyetler oluşabilmekte, bu husus şikâyetlerin takibini zorlaştırmaktadır. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun kurulması ile başlayan merkezi kayıt sistemi, kolluk görevlileri hakkında Komisyona ve/veya diğer idarî ve adli mercilere yapılan her türlü ihbar ve şikâyete bir numara verilerek kayıt altına alınmasını sağlayacaktır. Bu anlamda merkezi kayıt sisteminin ilerleyen süreçte daha etkili ve verimli bir şikâyet kaydı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kötü muamele ve işkenceye karşı sıfır tolerans politikası ile birlikte başlatılan yasal düzenlemeler hak ihlalinde bulunan kolluk personeline ağır yaptırımlar getirmiştir. İşkence suçu sebebiyle verilen cezalar adli para cezasına çevrilememekte, ertelenmemekte ve zaman aşımına uğramamaktadır (Türk Ceza Kanunu, m.94/6).

Ayrıca soruşturma işlemlerinin yürütülmesinde mülki amirlerden izin alma gerekliliği de kaldırılmıştır. Kötü muamele ve işkence suçları için öngörülen cezalar artırılmıştır. İşkence suçuna ilişkin soruşturmalar Cumhuriyet Savcıları tarafından bizzat ve öncelikli olarak yürütülmektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu, Ek m.1). Şikâyet sayılarının azalmasının farklı sebepleri olabilmekle birlikte, söz konusu düzenlemelerin ardından ağır nitelikteki iddialarda azalma olduğu görülmektedir. Polis tarafından kötü muamele yapıldığına ilişkin 2016 yılında 302 şikâyet alınmış, söz konusu şikâyetler 2017 yılında 165'e, 2018'de ise 28'e düşmüştür. Bu bağlamda polis tarafından kötü muamele yapıldığı hakkındaki şikâyetlerde yüzde 90 oranında düşüş görülmüştür. 2018 yılında işkence ve kötü muamele iddialarıyla emniyet ve jandarma personeli hakkında 45 disiplin soruşturması yürütülmüştür. İşkence ve kötü muamele iddiaları ile ilgili adli soruşturmalarda da azalma olduğu görülmekte olup, 2016 yılında 99, 2017 yılında 33, 2018 yılında ise 13 adli soruşturma yürütülmüştür (İçişleri Bakanlığı, 2018).

Şikâyetin ardından disiplin soruşturmasının başlatılması gerektiğine karar verildiğinde söz konusu süreç adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsız olarak yürütülebilmektedir. Adli soruşturma ya da kovuşturma, aynı fiilden dolayı disiplin soruşturması başlatılmasını, disiplin yaptırımını uygulanmasını ve yerine getirilmesini engellememektedir (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.5). Söz konusu düzenlemenin olumlu yanı adli sürecin tamamlanmasına gerek kalmadan idari birimlerce gerekli yaptırımın uygulanabilmesidir. Bununla birlikte, adli soruşturma veya kovuşturma ile disiplin soruşturmasının sonuçlarının farklı olabilme durumu bulunmaktadır. Şikâyet neticesinde başlatılan disiplin soruşturmasının adli süreçten önce sonuçlanması ve kolluk personeline disiplin cezası uygulanması, adli süreç sonucunda ise kolluk personeline isnad konusu eylemin icra edilmediğinin anlaşılması durumunda tutarsız sonuçlar oluşabilmektedir. Tabiki disiplin soruşturması ile ceza soruşturması birbirinden bağımsız olarak yürütülebilmektedir. Fakat her iki soruşturma türünün bağlı olduğu ilkeler farklıdır. Örneğin, mevcut delil durumu kişinin mahkûm edilmesi için yeterli olmayabilir. Ancak bu durum disiplin cezası verilmesine engel teşkil etmeyecektir. Ya da kişinin delil yetersizliğinden beraat etmesi halinde disiplin cezası verilebilecektir. Kişinin suç işlemediğinin sabit görülmesi ve beraat etmesi halinde idari makamlar tarafından verilen disiplin cezasının tekrar değerlendirilmesi gerekecektir. Ayrıca, disiplinsizlik niteliğindeki eylemlere disiplin otoriteleri tarafından

fiilerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl içinde gerekli ceza verilmelidir. Aksi takdirde disiplin soruşturması zamanaşımına uğramaktadır (Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun, m.28/2).

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında yetkili makamlar tarafından soruşturma izni verilip verilmeyeceği yönündeki karar ön inceleme süresi de dâhil olmak üzere otuz gün içerisinde verilmek durumundadır. Bu süre zorunlu durumlarda on beş günü geçmemek koşuluyla bir defa uzatılabilmektedir (m.7). Buna göre soruşturma izni verilip verilmeyeceğine ilişkin karar bu süre dâhilinde verilmelidir. Kırk beş günlük süre bir yandan hızlı karar alınabilmesine imkân vermekle birlikte önem arz eden olaylarda yeterli araştırma yapılmaksızın karara varılmasına neden olabilmektedir.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suçların uzlaştırma yolu ile çözülmesi mümkündür. Uzlaştırmacı tarafından şüpheli ile mağdur ya da suçtan zarar gören kişiye uzlaştırmaya ilişkin teklifte bulunmaktadır (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.253). Uzlaştırma, tarafların özgür iradeleri ile uzlaştırma teklifini kabul etmeleri ve karara varmaları durumunda gerçekleştirilebilmektedir (Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, m.5/1). Buna göre kolluk personeli aleyhine yönelik birtakım şikâyetlerin (Yetişkinler-Suçta Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırma Kapsamında Kalan Suçlara İlişkin Tablo, 2020) uzlaştırma ile çözüme kavuşması mümkündür. İlerleyen dönemlerde uzlaştırma ile adli makamlar üzerindeki iş yükünün bir miktar azalabileceği değerlendirilmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın bağlı kuruluşlarından Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın insan hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri ve kolluk personelinin yürürlükte bulunan mevzuata aykırı işlem ve eylemlerine yönelik başvuruları ele alan birimlerinin olduğu görülmektedir. Kolluk personelinin doğrudan bağlı olduğu makamlar bünyesinde bu tür birimlerin oluşturulması konuya verilen önemi göstermektedir ve son derece memnuniyet vericidir.

Toplumun fertlerinin belirli bir kısmı kolluk personeli hakkında hangi makama şikâyette bulunabileceğine ilişkin yeterli farkındalığa sahip değildir. İnternet üzerinde

yapılan araştırmalarda kolluk personelinin hangi makamlara Şikâyet edilebileceği hakkında sorular ve yorumlar olduğu görülmekte olup, bu hususta vatandaşlar tarafından yaşanan tereddütler bulunmaktadır.

Kolluk personeline yönelik Şikâyetlerin soruşturma işlemlerinin yine kolluk mensupları tarafından yürütülmesi Şikâyet sistemine olan güveni zedelemektedir. Şikâyette bulunan kişiler, Şikâyetlerinin üzerinin rtlebileceğine ilişkin endişe duymadan sürecin Őeffaflıkla yürütülmesi arzusundadır. Bununla birlikte kurumsal taassupluk, meslektaş dayanışması, kol kırılır yen içinde kalır yaklaşımı gibi durumlar nedeniyle vatandaşın Şikâyet sistemine olan bakışı ve güveni olumsuz olarak etkilenmektedir (Yavuzdoğan, 2010:1247).

5.3. Kolluk Gözetim Komisyonu

Çalışmanın “Komisyonun Şikâyet Sürecine İlişkin İşleyişi ve Değerlendirilmesi” isimli dördüncü alt başlığında Kolluk Gözetim Komisyonu detaylı bir Şekilde inceleneceğinden dolayı diğer bölümler ile uyum sağlamak adına bu alt başlıkta Komisyon’un kuruluş yapısı, görev ve yetkileri ile Şikâyet süreci kısa bir Şekilde incelenmektedir.

5.3.1. Kuruluş Yapısı

Kolluk Gözetim Komisyonu, kolluk personeline yönelik Şikâyetleri incelemek, kolluk Şikâyet sisteminin gelişimine katkı sunmak ve kolluk personelince işlendiği iddia edilen suçları ve disiplinsizlikleri merkezi bir sistemde kayda almak üzere 6713 sayılı “Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun” ile kurulmuştur. Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik personelinin kapsamakta olup Jandarma ve Sahil Güvenlik personelinin askeri görevlerinden doğan suçlar kapsam dışında bırakılmıştır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.1). İçişleri Bakanlığına bağlı daimi bir Komisyondur (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.2).

Komisyon, İçişleri Bakan Yardımcısının başkanlığında, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı, İçişleri Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü, niversitelerin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dallarında görevli ğretim yeleri ile baro başkanı seçilme

yeterliğine sahip serbest avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek birer üye olmak üzere toplam 7 üyeden oluşmaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.6/2).

Kanunla verilen görev ve yetkiler, Komisyonun kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirilmekte olup; hiçbir organ, makam veya kişi tarafından Komisyon kararlarını etkilemek üzere emir ve talimat verilememekte; tavsiye ve telkinde bulunulamamaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/5).

Komisyon en az ayda bir defa olmak üzere en az beş üyenin hazır bulunması ile gerekli hallerde toplanmakta, en az dört üyenin aynı yöndeki oyu ile karar almaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5).

5.3.2. Görev ve Yetkileri

Komisyon, kolluk şikâyet sisteminin işleyişine ilişkin ilkeleri tespit etmek ve İçişleri Bakanlığı'na önerilerde bulunmak, kolluk görevlileri tarafından işlendiği iddia edilen suç ve disiplinsizlikler hakkında yetkili merciler tarafından disiplin soruşturması yapılmasını istemek, şikâyet sisteminin teftiş ve denetiminin yapılması için İçişleri Bakanlığına önerilerde bulunmak, merkezi kayıt sisteminin işlenmesi ve geliştirilmesi için önerilerde bulunmak, kayıt sisteminden elde edilen verilere ilişkin istatistikler hazırlamak, görev alanına giren konularda hazırladığı raporları TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na ve Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak, kolluk personelinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik araştırmalar yapmak, kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemek, şikâyet sistemine ilişkin güveni ölçmek üzere kamuoyu araştırmaları yapmak veya yaptırmak ile görevli ve yetkilidir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/1).

5.3.3. Şikâyet Süreci

Komisyon, kolluk personelinin disiplinsizlik içeren eylem, tutum ve davranışları ile ilgili ihbar ve şikâyet veya söz konusu disiplinsizliklerin resen öğrenilmesi üzerine otuz gün içerisinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığından disiplin soruşturması açılmasını isteyebilmektedir. Bu talep üzerine gerekli işlemler Mülkiyet Teftiş Kurulu tarafından yapılmaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/2). Bu husus daha önce

disiplin amirince disiplin soruşturması yapılmasına gerek görülmemiş ihbar ve şikâyetler hakkında da geçerlidir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/3).

Disiplinsizliğin ihbar ve şikâyet ya da resen öğrenilmesi üzerine soruşturma izni vermeye yetkili mercilerce ve/veya disiplin amirlerince 4483 sayılı Kanun ve/veya kolluk görevlilerinin tâbi oldukları disiplin mevzuatı kapsamında gerekli işlemler yerine getirilmektedir. Öldürme, kasten yaralama, işkence, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması, suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda ön inceleme ve/veya disiplin soruşturmalarının mülkiye müfettişlerince yapılması esastır. Olayın niteliğine göre mülkiye müfettişleri ile birlikte bağlı kuruluşların müfettişleri de görevlendirilebilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.8/1).

Kolluk personelinin görevlerinden doğan ya da görevleri esnasında işlenen suçlar ile kişisel suçları sebebiyle Cumhuriyet savcıları tarafından başlatılan soruşturmalar personelin ilgisine göre en geç yedi iş günü içerisinde Bakanlık, valilik veya kaymakamlığa bildirilmek durumundadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.8/4).

5.4. Komisyonun Şikâyet Sürecine İlişkin İşleyişi ve Değerlendirilmesi

Kolluk Gözetim Komisyonu bu başlık altında bağımsız kolluk şikâyet sistemine dair temel özellikler kapsamında detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Yetki

- *Geniş bir yetki alanından ziyade sadece kolluk kuvvetleri aleyhinde yapılan şikâyetleri soruşturan bir mekanizma olmalıdır (Amnesty International, 2015:30).*

“Kanun, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilâtında görevli kolluk personelinin işlediği iddia edilen suçlarla veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarıyla ilgili olarak idarî merciler tarafından yapılan ya da yapılması gereken iş ve işlemleri kapsar (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.1/2).” hükmü uyarınca genel kolluk kuvvetlerini kapsadığı (Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik); bunun yanında özel güvenlik görevlileri,

güvenlik korucuları, orman kolluğu, gümrük kolluğu gibi diğer kolluk mensuplarının kanun kapsamına alınmadığı görülmektedir. Dünya örnekleri dikkate alındığında ilgili kurumlardan bazılarının genel kolluk kuvvetleri yanında kolluk yetkilerine sahip birtakım kurumlara ilişkin şikâyetlere de işlem tesis ettikleri görülmektedir. Kolluk Gözetim Komisyonu açısından söz konusu düzenleme genel ilkelere uygun olarak değerlendirilebilir.

- *Polis memuru tarafından sergilenen uygunsuz davranıştan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen, buna tanık olan veya yazılı onayını almak şartıyla bu kategorilerden herhangi birine giren bir kişi adına hareket eden kişiler şikâyette bulunabilmelidir (UNHRC, 2010:12). Başvuru için öncelikle iç şikâyet mekanizmalarına gerekli başvurularda bulunulması gerektiği şeklinde bir ön şart bulunmamalıdır.*

İlgili Yönetmeliğin 59. maddesi “Herkes; hak arama hürriyeti kapsamında kolluk görevlileri hakkında ihbar ve şikâyette bulunabilir.” hükmünü haizdir. İhbar ve şikâyet başvurularında ad soyad, adres, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası (Türk vatandaşları için), yabancı uyruklu ise pasaport numarası veya kimlik numarası, iddia konusu olayın yeri ve zamanı gibi bulunması gereken birtakım hususlar olmakla birlikte, eğer iddialar herhangi bir şüpheye yer vermeyecek şekilde ortaya konulmuşsa yukarıda belirtilen şartlar aranmamaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.60/1-8).

İç şikâyet mekanizmalarına herhangi bir başvuruda bulunmadan doğrudan Komisyona başvuruda bulunmak mümkündür. İlgili Kanun ve Yönetmelikte bu hususta bir düzenleme bulunmamaktadır.

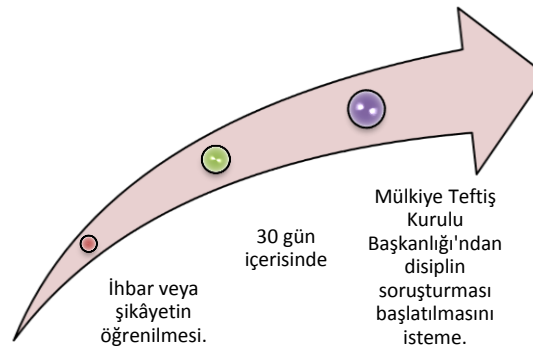
- *Polis memurları meslektaşları tarafından sergilenen uygunsuz davranışları rapor edebilmelidir (EPAC, 2011:10).*

İlgili Kanun ve Yönetmelikte kolluk mensuplarının meslektaşları hakkında şikâyette bulunamayacağına ilişkin herhangi bir husus bulunmamaktadır.

- *Kurum, işlevlerini yerine getirmek için yeterli yetkiye sahip olmalı, gerektiğinde resen soruşturma başlatabilmeli, soruşturma başlatılmasını talep edebilmeli*

veya yürütülen soruşturmayı izleme veya denetleme yetkisine sahip olmalıdır (polis memurlarının eylemlerinden kaynaklanan ağır nitelikteki olaylar, polis memurları tarafından ölümcül kuvvet kullanılması ve gözaltındaki ölümler, polis memurlarının işkence, zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelede bulduklarına yönelik iddialar veya polis memurlarına yönelik görevi kötüye kullanma iddiaları).

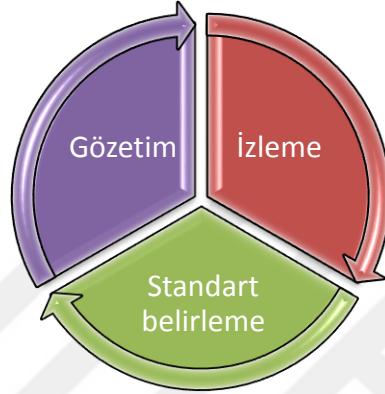
“Kolluk görevlilerinin disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarıyla ilgili ihbar ve şikâyetlerin Komisyona intikal etmesi veya Komisyon tarafından resen öğrenilmesi üzerine Komisyon, Kurul Başkanlığından söz konusu ihbar veya şikâyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde disiplin soruşturması açılmasını isteyebilir. Bu istem üzerine Kurul Başkanlığınca genel disiplin hükümlerine göre işlem yapılır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/2)” hükmü değerlendirildiğinde Komisyon’un doğrudan soruşturma yürütme yetkisinin bulunmadığı ve soruşturmalara ilişkin yetkisinin, kolluk personelinin disiplin cezasını gerektiren tutum ve eylemleri neticesinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından disiplin soruşturması yapılmasını isteme ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 5.1.). Mülkiye Teftiş Kurulu bunun üzerine bizzat soruşturma yürütmekte veya soruşturmanın valilerce yapılmasını isteyebilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Gerekçesi, 2012:13). Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığından yapılacak istemin bağlayıcı olduğu anlaşılmalı birlikte, soruşturma sonunda kolluk personeline ceza uygulanmaması gerektiği kanaatine varılması halinde Komisyonun ne gibi yetkileri olduğu hususu belirsizdir (Evren, 2016:122).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.1. Kolluk Gözetim Komisyonu Tarafından Yürütülen Soruşturma Süreci.

Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere Komisyonun görevleri icrai nitelikte değil daha çok gözetim, izleme ve standart belirleme yönündedir (Şekil 5.2.). Bu husus dünya örneklerinde yer alan bağımsız soruşturma yürütme yetkisi ile uyuşmamaktadır. Komisyon, daha önce disiplin amiri tarafından işlem yapılmasına gerek görülmemiş ihbar ve şikâyetlerin soruşturulmasını Teftiş Kurul Başkanlığından isteyebilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.13/2).

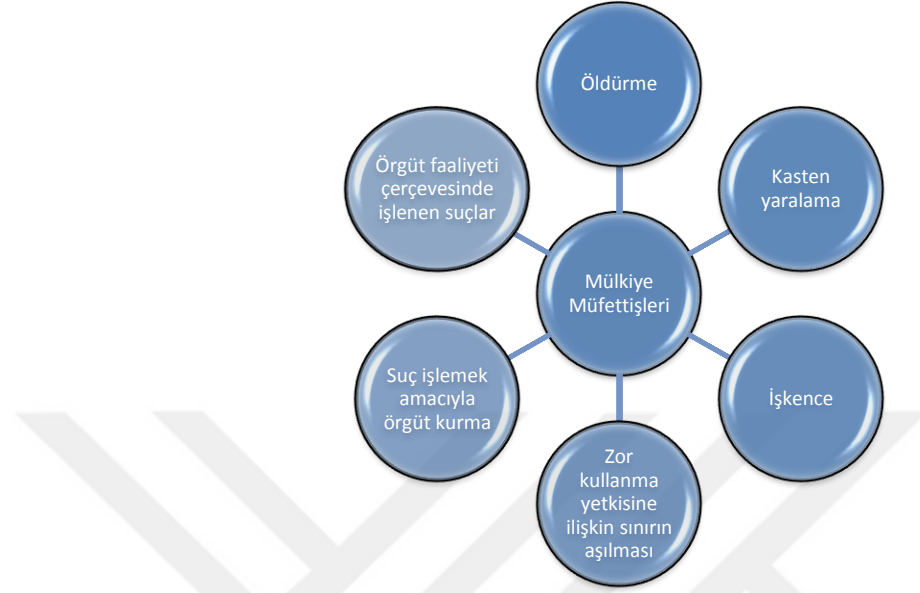

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.2. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Görevleri.

“Kolluk görevlilerince işlendiği iddia edilen veya doğrudan öğrenilen; öldürme, kasten yaralama, işkence, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili ön incelemelerin ve/veya disiplin soruşturmalarının mülkiye müfettişleri tarafından yapılması esastır (Şekil 5.3.). Olayın niteliğinin gerektirdiği hâllerde, ön incelemeyi ve/veya disiplin soruşturmasını yürüten mülkiye müfettişleriyle birlikte görev yapmak üzere bağlı kuruluşların müfettişleri de görevlendirilebilir. Söz konusu suçlarla ilgili ön incelemeler ve/veya disiplin soruşturmalarının valiliklerce veya kaymakamlıklarca yapılması hâlinde, bu işlemler imkânlar ölçüsünde mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfında bulunan görevliler tarafından yürütülür (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.8/1).” hükmü, önem arz eden hukuka aykırılık iddialarına ilişkin soruşturmaların kolluk personeli haricinde uzman kişiler tarafından yerine getirilmesini, soruşturmalara dair kamuoyunda güven duygusunun geliştirilmesini ve yapılan soruşturmaların etkinliğinin artırılmasını hedeflemektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Gerekçesi, 2012:15). Bununla birlikte önem arz eden hukuka

aykırılık iddialarının soruşturulmasında Komisyon'un değil, Mülkiye Teftiş Kurulu'nun yetkili kılındığı görülmektedir.

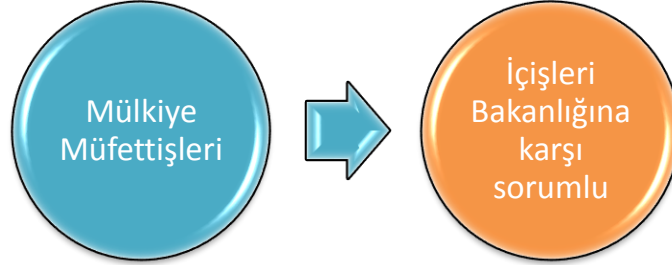

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.3. Önem Arz Eden Hukuka Aykırılık İddialarına İlişkin Soruşturmalar.

Şikâyetlerin soruşturulmasında merkezde Mülkiye Teftiş Kurulu bulunmakta olup, Kurulda görevli müfettişler Komisyona değil İçişleri Bakanlığına karşı sorumludur (Şekil 5.4.). Bu anlamda Komisyon inceleme ve soruşturmaları yürütecek soruşturmacıların bağımsız olarak seçimi ve görevlendirilmesi hususunda yetkili değildir (*Yönetmeliğin 47.maddesinde soruşturma işlemlerinin yürütülmesi için Teftiş Kurulu Başkanlığınca mülkiye müfettişleri arasından en az üç yıl mesleki kıdeme sahip yeteri kadar mülkiye müfettişi tahsis edileceği belirtilmektedir*). Müfettişlerin seçilme kriterleri Kanunda yer almamaktadır. Halbuki kamu personelinin özlük işleri kanunla düzenlenmelidir (Evren, 2016:124-125). İçişleri Bakanlığı; jandarma, emniyet ve sahil güvenlik personelinin yerine getirdiği kolluk hizmetlerinden sorumlu olan makamdır. Hukuka aykırılık iddialarının soruşturmasının mülkiye müfettişleri tarafından yürütülmesi Komisyonun yürütme ile ilişkili olmasına sebep olacaktır. İdeal olan soruşturmacıların ve haklarında soruşturma yürütülen kişilerin aynı hiyerarşiye tabi

olmamasıdır. Bu husus dünya örneklerinde yer alan kurumların soruşturma şekilleri ile uyuşmamaktadır.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.4. Mülkiye Müfettişlerinin Sorumluluğu.

- *Adil, bağımsız ve etkili soruşturmalar yürütebilmesi için kurum bünyesinde görevli soruşturmacılara gerekli bilgileri edinme gücü ve gerekli polis yetkileri verilmelidir.*

“Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, Komisyonun istediği bilgi ve belgeleri talebi hâlinde Komisyona vermek zorundadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/9).” hükmünden de anlaşılacağı üzere Komisyona gerekli bilgileri edinme gücünün verildiği görülmektedir. Yönetmeliğin 39’uncu maddesine göre söz konusu talebin en geç on beş gün içinde karşılanması ve gerekli bilgi ve belgelerin Komisyona verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu talepler sadece yazılı olarak ilgili kanun hükmünün açıkça belirtilmesi koşulu ile gerekçeli olarak yerine getirilmeyebilir. Komisyon tarafından, ilgili birimin istenen bilgi ve belgeyi sunmaktan kaçındığına veya herhangi bir delili gizlediğine kanaat getirilmesi durumunda, sorumlular hakkında gerekli adli ve idari işlemin yapılması yönünde bildirimde bulunulabilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.39).

Komisyon görev alanına ilişkin konularda yerinde ziyarette bulunabilmekte, inceleme ve araştırma yapabilmektedir. Söz konusu ziyaret, inceleme ve araştırmalarda ilgili kurumlar her türlü yardımı yapmak ve gerekli kolaylığı göstermekle yükümlüdür (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.19).

Müfettişler, görevlerine ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri ilgili birimlerden istemeye ve görmeye, bunların onaylı suretlerini, gerekli durumlarda asıllarını almaya yetkilidir. Müfettişler tarafından talep edilen bilgi ve belge istekleri ilgili kurumlar tarafından geciktirilmeden yerine getirilmeli, yöneltilen sorular cevaplandırılmalıdır (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.53).

- *Yetki alanı net bir şekilde tespit edilmelidir.*

Kolluk Gözetim Komisyonu Kanununun 4. Maddesinde komisyonun görev ve yetkileri şu şekilde belirtilmiştir:

“Kolluk şikâyet sisteminin işleyişine dair ilkeleri tespit ederek bunlarla ilgili olarak Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu konudaki uygulamaları izlemek ve sistemin işleyişinde kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak,

Kolluk görevlilerinin işledikleri iddia edilen suçlardan veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarından dolayı gerektiğinde yetkili merciler tarafından haklarında disiplin soruşturması yapılmasını istemek,

Kolluk şikâyet sisteminin işleyişiyle ilgili konularda teftiş ve denetim yapılması için Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu teftiş ve denetimler sonucunda düzenlenen raporları değerlendirmek, tespit edilen eksiklikler konusunda alınması gereken idarî tedbirleri belirleyerek Bakanlığa önermek ve bu raporlardan uygun gördüklerini kamuoyuna açıklamak,

Merkezî kayıt sisteminin etkili bir şekilde işlemesi ve geliştirilmesi için Bakanlığa önerilerde bulunmak ve bu sistemin işleyişini izlemek,

Merkezî kayıt sisteminden elde edilecek veri ve bilgilere ilişkin istatistikler hazırlamak, veri tabanı oluşturmak, elde edilen veri ve bilgilerin analizini yapmak veya yaptırmak, strateji belirlenmesine ve uygulamaya ilişkin önerilerde bulunmak ve gerekli görülen hâllerde bu analizlerin sonuçlarını kamuoyuna duyurmak,

Görev alanına giren konularda tespit, görüş ve öneriler içeren yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak,

Kolluk görevlilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik araştırmalar yapmak veya yaptırmak, kolluk hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmalarını izlemek, değerlendirmek ve bu konularda Bakanlığa önerilerde bulunmak,

Kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemek; bu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması konusunda yetkili makamlara önerilerde bulunmak ve bu konuda kolluk teşkilatı ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak,

Kolluk Şikâyet sistemine kamuoyunun duyduğu güveni ölçmek ve halkın sisteme ilişkin görüş ve düşüncelerini değerlendirmek amacıyla en az iki yılda bir olmak üzere kamuoyu araştırmaları yapmak veya yaptırmak,

Görev alanına giren konularda üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile iletişim kurmak ve iş birliği yapmak,

Kolluğun hizmet içi eğitim programlarıyla ilgili olarak yetkili birimlere görüş bildirmek ve önerilerde bulunmak,

Görev alanına giren konularla ilgili mevzuat düzenlemeleri hakkında görüş bildirmektir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4).”

Söz konusu madde incelendiğinde Komisyona ait görev ve yetkilerin ayrıntılı olarak belirlendiği ve Şikâyet sistemine dair ilkeleri tespit etmek; iddia konusu suç ve eylemlere ilişkin suç duyurusunda bulunmak veya disiplin soruşturması yapılmasını istemek; merkezi kayıt sisteminin etkili bir şekilde işletilmesi için önerilerde bulunmak; görev alanı ile ilgili yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları yetkili makamlara sunmak; kolluk mensuplarının çalışma koşullarının geliştirilmesi hususunda araştırmalarda bulunmak; kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemekle sorumlu olduğu görülmektedir. Bu anlamda Komisyon icra makamı olmaktan ziyade daha çok gözetme, izleme ve genel kolluk kuvvetleri arasında bir standart belirleme ile görevlidir.

- *Polis teşkilatı, polis tarafından gözaltında bulunan kişilerin ölümlerini ve polis eylemleri nedeniyle meydana gelen ölümleri ve ağır yaralanmaları söz konusu*

kuruma rapor etmeli, durumun raporlanmaması veya raporlamada gecikme yaşanması durumunda yaptırım uygulanabilmelidir (UNHRC, 2010:12).

Kolluk personeli hakkında önem arz eden hukuka aykırılık iddialarının kolluk kuvvetleri dışında uzman personel tarafından araştırılması amacıyla öldürme, kasten yaralama, işkence, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçların soruşturulmasının mülkiye müfettişlerince yapılması esas alınmaktadır. Söz konusu soruşturmaların yürütülmesi esnasında mülkiye müfettişlerinin beraberinde bağlı kuruluşların müfettişleri de görevlendirilebilmektedir. Bununla birlikte yukarıda belirtilen katalog suçlara ilişkin disiplin soruşturması valilikler ve kaymakamlıklarca da yapılabilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.13). Katalog suçlar ile ilgili araştırmaların, ön incelemelerin ya da disiplin soruşturmalarının mülkiye müfettişleri, bağlı kuruluş müfettişleri, mülki idare amirlikleri ya da muhakkiklerce yerine getirilmesine yönelik değerlendirmelerde, “T.C. Anayasası ile AİHS’nde tanımlanan temel hak ve hürriyetlerin ihlali; isnat konusu eyleme ilişkin delillerin toplanmasındaki engeller; işin karmaşıklık derecesi; hukuki meselenin çözümündeki güçlük; müşteki veya mağdur, tanık ve/veya isnada maruz görevli sayısı; isnat konusu eylemin kamuoyunda yarattığı etki; olayın niteliği gereği ülke genelini ilgilendirmesi; meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı; kolluk personelin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı” hususları göz önünde bulundurulur. Bu niteliklerde olduğu değerlendirilen katalog suçlar mülkiye müfettişlerince soruşturulur (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.67/2).

Kolluk personeli tarafından işlendiği ihbar ya da şikâyet yoluyla veya mülki idari amirlikleri tarafından doğrudan öğrenilen katalog suçların soruşturulmasında genel hükümlere tabi olarak soruşturulması gereken nitelikte olanlar yetkili Cumhuriyet savcılığına ayrıca disiplin işlemlerinin yürütülmesi için Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.66).

- *Operasyonel bağımsızlıklarıyla çelişmeyecek şekilde emekli polis mensuplarını ve aktif görevde bulunanları (geçici görevlendirme de dâhil) kendi takdirinde kullanabilme yetkisine sahip olmalıdır.*

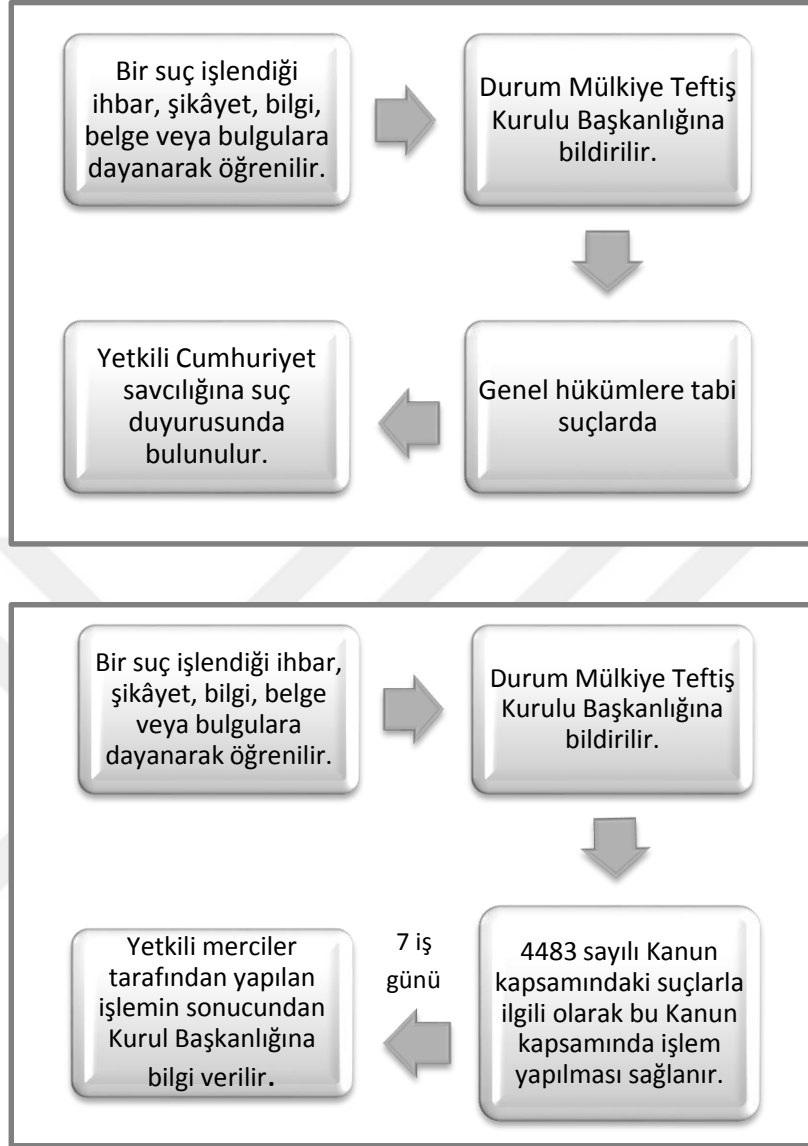
Katalog suçların soruşturulmasında imkânların elvermediği hallerde gerekçesi belirtilmek koşuluyla mülki idare amirliği sınıfında olmayan personel görevlendirilebilmektedir. Bu hususun Komisyon Başkanlığına bildirilmesi gerekmektedir. İhtiyaç halinde, mülki idare amiri ile birlikte kolluk personelinin de görevlendirilmesi mümkündür (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.66). Kolluk personeline yönelik soruşturmaların kendine has özellikler taşıması sebebiyle bazı örneklerde aktif görevdeki ve emekli kolluk görevlilerinin kullanıldığı görülmektedir. Yönetmeliğin 64.maddesinde müfettişlerin mevzuat, mesleki bilgi ve beceri, adil ve hızlı soruşturma, meslek etiği, kolluk hukuku ve insan hakları gibi konularda düzenli olarak hizmet içi eğitime tabi tutulacakları hususu düzenlenmektedir.

- *Disiplin cezası vermeye yetkili otoriteye söz konusu iddialar yönlendirilebilmeli ve gerekli önerilerde bulunulabilmelidir (Önerilen disiplin cezalarının uygulanmasının sağlanması kurumun etkinliğini gösterecektir).*

Komisyon, “Kolluk görevlilerinin işledikleri iddia edilen suçlardan veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarından dolayı gerektiğinde yetkili merciler tarafından haklarında disiplin soruşturması yapılmasını istemek (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/1)” ile yetkilidir. Bununla birlikte idari makamların bu isteğe uyup uymama hususundaki yetkisi ve uyulmadığı takdirde Komisyonun ne gibi haklara sahip olduğu hususları net değildir.

- *Cezai işlem gerektiren vakalar öneriler ile birlikte gerekli işlemlerin yapılması için savcılığa yönlendirilebilmelidir.*

Suç işlendiğine ilişkin bilginin Komisyon tarafından ihbar veya şikâyet yoluyla ya da bilgi, belge ve bulgulara dayanarak öğrenilmesi halinde, durum Teftiş Kurul Başkanlığına bildirilmektedir. Kurul Başkanlığı ise, 4483 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar ile ilgili söz konusu Kanuna göre işlem yapılmasını sağlamakta, genel hükümlere tabi suçlar ile ilgiliyse yetkili Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunmaktadır. 4483 sayılı Kanun kapsamındaki suçlara yapılan işlemlerin sonucuna ilişkin yedi iş günü içerisinde bilgi verilmelidir (Şekil 5.5.; Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.13/5).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.5. Komisyon Tarafından Suç Duyurusunda Bulunulması.

Cumhuriyet savcılıkları kolluk personelinin görevlerinden doğan, görevleri sırasında işlenen veya kişisel suçları sebebiyle soruşturma başlatmaları durumunda personelin ilgisine göre Bakanlığa ya da mülki idare amirliklerine yedi iş günü içerisinde bilgi vermek durumundadır (Şekil 5.6.; Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.80/1).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.6. Cumhuriyet Savcılıklarının Bilgi Verme Yükümlülüğü.

Söz konusu düzenlemenin bazı araştırmacılar tarafından eleştirildiği görülmektedir. Şen (2016), kolluk kuvvetleri dâhil olmak üzere tüm memurlar hakkında yürütülen soruşturmanın akıbetlerinin ilgili makamlara, Cumhuriyet savcıları tarafından soruşturmanın başlatıldığında değil, soruşturma sonunda iddianamenin hazırlanması veya takipsizlik/kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile bildirildiğini, dolayısıyla Cumhuriyet savcısı tarafından ilgilinin hiyerarşik amirine ilk etapta bilgi verilmediğini; ilgili personel hakkında süratle disiplin soruşturması yürütülmesini amaçlayan bu düzenleme ile -ilgili makamların soruşturmanın gizliliğini sağlayacak tüm tedbirleri alacağı hükmüne rağmen- soruşturmanın gizliliğinin tehlikeye düşebileceğini; soruşturmanın hemen başında Cumhuriyet savcılarına böyle bir sorumluluğun yüklenmesinin doğru olmadığını belirtmektedir (Şen, 2016). Ayrıca ilgili düzenlemenin kişilerin masumiyet karinesini de ihlal edebileceği değerlendirilmektedir. Kişiler, suçluluğu mahkeme kararıyla hükmen sabit oluncaya kadar suçlu olarak sayılmamalıdır. Cumhuriyet savcısının ihbar veya şikâyeti asılsız olarak değerlendirmesi ve soruşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi ihtimal dâhilindedir.

- *Önerilerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak üzere uygun bir mekanizma olmalıdır (Önerilere uyulmaması halinde disiplin otoriteleri tarafından gerekçeli bir açıklama yapılmalıdır).*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Savcılığın veya disiplin otoritesinin önerilere ilişkin kararından memnun kalınmaması halinde itirazda bulunabilmek mümkün olmalıdır (Savcılığın hiyerarşik yapısı dâhilinde veya mahkeme gibi diğer bir adli makama).*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Kurum gerektiğinde tanık koruma tedbiri uygulanmasını sağlayabilmelidir.*

Başvuru sahibinin baskı altında kalmasını ve kendisine karşı tehditte bulunulmasını engelleyecek gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. İlgili Kanun ve Yönetmelik kapsamında tanık koruma tedbiri uygulanmasına ilişkin özel bir ifade bulunmamasına rağmen Yönetmeliğin 74'üncü maddesi başvuruda bulunan kişilerin kimlik bilgilerinin gizli tutulacağını ve ihbar ya da şikâyet başvurusunun gizli kalması hususunda her türlü tedbirin; müfettişler, muhakkikler ve diğer idari makam ve merciler tarafından alınacağını belirtmektedir.

- *Kurumun polis teşkilatına, savcılığa, diğer kurumlara veya doğrudan kendisine iletilen şikâyetlere ilişkin kapsamlı kayıtlar tutması gerekmektedir (UNODC, 2011:53).*

İlgili mevzuat kapsamında merkezi kayıt sistemine ilişkin yapılan düzenleme şu şekildedir: Komisyon ile bağlı kuruluşlar, valilikler ve kaymakamlıklar arasında, kolluk görevlileri hakkında idarî mercilerce yürütülen ceza ve disiplin işlemleriyle ilgili olarak ihbar veya şikâyete konu olayın özeti ve yapılan işlemler, mevcut ise dilekçe sahibinin adı ve soyadı ile iş veya yerleşim yeri adres bilgileri ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının kaydedilmesi ve yapılan uygulamaların izlenmesi amacıyla, Bakanlıkça merkezî kayıt sistemi kurulur. Kolluk görevlileri hakkında Komisyona ve/veya diğer idarî mercilere yapılan her türlü ihbar ve şikâyet, merkezî kayıt sisteminden bir numara verilerek kayıt altına alınır ve bu numara ihbar veya şikâyette bulunan kişilere tebliğ edilir. İdarî merciler tarafından resen tespit edilen ve işlem yapılmasını gerektiren fiil ve hâller için de merkezî kayıt sisteminden bir numara verilir. Merkezî kayıt sistemine

işlenen veriler, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu uygulamasında kişisel veri sayılır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, 7.Md).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.7. Şikâyetlerin Kayda Alınması.

İhbar ve şikâyetler neticesinde bir numara tahsisi sürecin takibini kolaylaştıracak, mükerrer şikâyetlerin önüne geçecektir. Ayrıca kolluk personeli aleyhine CİMER ve diğer kurumsal başvuru mercilerine yapılan ihbar ve şikâyetler ile Cumhuriyet savcılıklarınca kolluk personelinin görevleri sırasında işledikleri suçlar ve kişisel suçları sebebiyle başlatılan soruşturmalar, Bakanlığa, valiliğe veya kaymakamlığa bildirilerek merkezi kayıt sistemine kaydedilmesi sağlanmaktadır (Şekil 5.7.; Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.71). İşleme konulmama kararı verilen ihbarlar ile şikâyetler de sisteme kaydedilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.68).

Kayıt işlemleri, “Bakanlık düzeyinde Komisyon sekreteryası, valiliklerde il idare kurulu müdürlükleri, kaymakamlıklarda ilçe yazı işleri müdürlükleri, bağlı kuruluşların merkez teşkilatlarında ise personel işlerinden sorumlu birimler” tarafından yürütülmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.70).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.8. Kolluk Şikâyet Büroları.

Kolluk mensuplarına yönelik şikâyetlerin kayıt altına alınması için illerde, il idare kurulu müdürlüğü bünyesinde; ilçelerde ise yazı işleri müdürlüğü bünyesinde kolluk şikâyet büroları oluşturulmuştur (Şekil 5.8.). Bu birimlerde kolluk personeli görevlendirilememektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.75).

Ayrıca bağlı kuruluşların merkez ve taşra teşkilatlarında da kolluk mensuplarına yönelik şikâyetler ile ilgili birimler kurulmaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.76).

- *Hükümete, parlamentoya ve / veya diğer yetkili kurumlara, yetkisi dâhilindeki konularda görüş, öneri ve rapor sunulabilmeli, kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere reform önerilerinde bulunulabilmelidir.*

Komisyonun, “Görev alanına giren konularda tespit, görüş ve öneriler içeren yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak,

Kolluk görevlilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik araştırmalar yapmak veya yaptırmak, kolluk hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak

yapılan çalışmaları izlemek, değerlendirmek ve bu konularda Bakanlığa önerilerde bulunmak,

Kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemek; bu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması konusunda yetkili makamlara önerilerde bulunmak ve bu konuda kolluk teşkilâtı ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak,

Kolluğun hizmet içi eğitim programlarıyla ilgili olarak yetkili birimlere görüş bildirmek ve önerilerde bulunmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ile yetkili olduğu görülmektedir.

- *İlgili otoritelere yapılan reform önerilerine gerekli cevap verilmeli, aksi takdirde durum üst otoriteye veya hükümete bildirilmelidir.*

Mülkiye müfettişleri ile bağlı kuruluşların teftiş ve denetim elemanları tarafından düzenlenen raporların bir sureti, yetkili mercilere sunulmakta ve Bakanlıkça havale onayı alınmasını takiben yedi iş günü içerisinde değerlendirilmek üzere Komisyon Başkanlığına gönderilmektedir. Bunun üzerine Komisyon tarafından kararlaştırılan öneriler Bakanlık Makamına sunulmaktadır. Bakanlık Makamınca önerilere ilişkin son karar verilmekte olup bu kararlar yetkili merciler tarafından ivedilikle yerine getirilmelidir. Bakanlık merkez birimleri ve bağlı kuruluşları, valilikler ve kaymakamlıklar bu kararların gereklerini yerine getirmek ve işlemler hakkına Komisyon Başkanlığına bilgi vermekle mükelleftir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.18).

- *Polise yönelik iddiaların soruşturulması için süreçleri, prosedürleri ve yasaları iyileştirmek adına önerilerde bulunulabilmelidir (EPAC, 2011:15).*

Komisyonun, “Kolluk şikâyet sisteminin işleyişine dair ilkeleri tespit ederek bunlarla ilgili olarak Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu konudaki uygulamaları izlemek ve sistemin işleyişinde kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak,

Kolluk şikâyet sisteminin işleyişiyle ilgili konularda teftiş ve denetim yapılması için Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu teftiş ve denetimler sonucunda düzenlenen raporları değerlendirmek, tespit edilen eksiklikler konusunda alınması gereken idarî tedbirleri

belirleyerek Bakanlığa önermek ve bu raporlardan uygun gördüklerini kamuoyuna açıklamak,

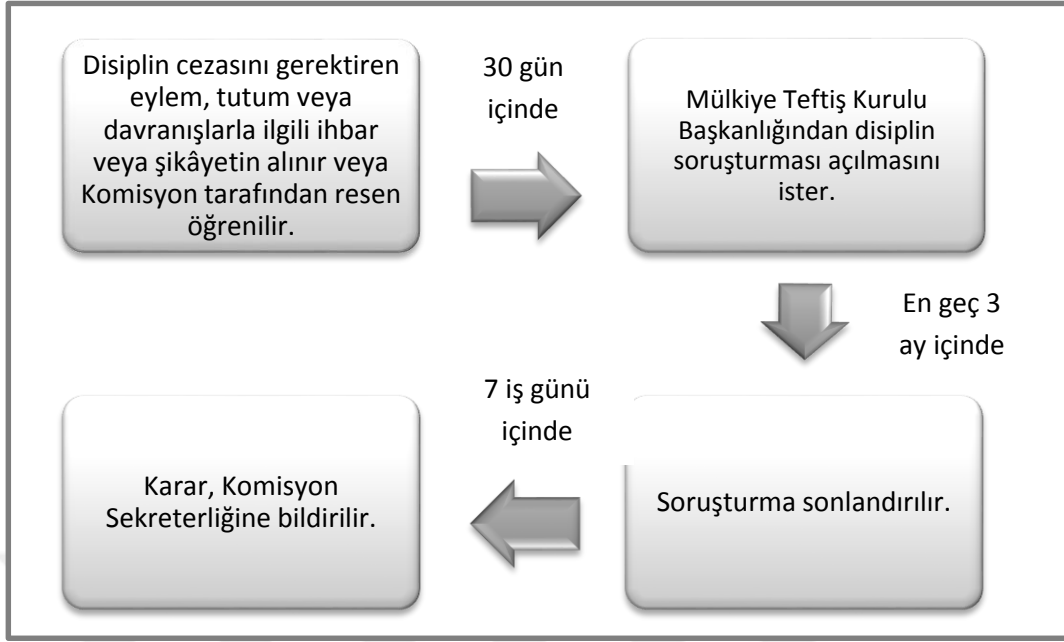
Merkezî kayıt sisteminin etkili bir şekilde işlemesi ve geliştirilmesi için Bakanlığa önerilerde bulunmak ve bu sistemin işleyişini izlemek,

Merkezî kayıt sisteminden elde edilecek veri ve bilgilere ilişkin istatistikler hazırlamak, veri tabanı oluşturmak, elde edilen veri ve bilgilerin analizini yapmak veya yaptırmak, strateji belirlenmesine ve uygulamaya ilişkin önerilerde bulunmak ve gerekli görülen hâllerde bu analizlerin sonuçlarını kamuoyuna duyurmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ile yetkili olduğu görülmektedir.

- *Şikâyete ilişkin soruşturmanın tamamlanması ve gerekli önerilerde bulunulması için belirli bir zaman sınırı olmalıdır.*

Kolluk görevlilerinin disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarıyla ilgili ihbar ve şikâyetlerin Komisyona intikal etmesi veya Komisyon tarafından resen öğrenilmesi üzerine Komisyon, Kurul Başkanlığından söz konusu ihbar veya şikâyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde disiplin soruşturması açılmasını isteyebilir. Bu istem üzerine Kurul Başkanlığınca genel disiplin hükümlerine göre işlem yapılır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/2).

“Disiplin soruşturmaları, zaman aşımı süreleri de dikkate alınarak, en geç üç ay içerisinde sonuçlandırılır (Şekil 5.9.). Üç aylık süre disiplin soruşturması emrinin müfettiş veya muhakkik tarafından alındığı tarihte başlar. Maddi veya hukuki sebeplerle bu süre disiplin soruşturması onayını veren amirin uygun bulmasıyla uzatılabilir. Bu sürenin aşılması halinde, gecikmenin gerekçesi Komisyona bildirilir. Yetkili disiplin amir veya kurulları tarafından verilen kararlar gerekçeleri ile birlikte en geç yedi iş günü içerisinde Komisyon sekreterliğine bildirilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.13/4).”

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.9. Komisyonun Disiplin Soruşturması İstemi.

“Araştırma görevi (İhbar ve şikâyet hakkı ile başvurularda bulunması gereken hususlara yönelik) verilenler, bu görevi tebellüğ ettikleri tarihten itibaren zamanaşımı süresi göz önünde bulundurulmak kaydıyla en geç kırk beş gün içerisinde araştırmayı tamamlayarak düzenleyecekleri raporu kendilerini görevlendiren mercie vermek veya soruşturma onayı talep etmekle yükümlüdürler. Maddi veya hukuki sebeplerle kırk beş gün içerisinde tamamlanması mümkün olmayan araştırma görevleri için gerekçesi belirtilmek suretiyle araştırma görevini veren merciden ek süre istenebilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.63/3).”

- Şikâyet sahibine ilgili otorite tarafından tazminat ödenmesine hükmedebilmelidir (Zararın kendisi için olmasa dahi şikâyet sürecinde yapılan masraflar ve zaman kaybı gibi sebepler için).

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde Komisyonun şikâyet sahibine ilgili otorite tarafından tazminat ödenmesine hükmedebilme yetkisi bulunmamaktadır.

- Çoğulculuk ilkesi çerçevesinde yönetim kademesinde toplumun farklı kesimleri temsil edilmelidir. Şikâyet sahipleri ve temsilcileri, kolluk hizmetleri ve temsilci

personel dernekleri, kolluk hizmetlerine ilişkin sorumlulukları bulunan merkezi ve yerel yönetim birimleri, savcılar, topluluklar ve sivil toplum örgütleri gibi paydaşlar ile danışmanlık konusunda işbirliği yapılmalıdır (EPAC, 2011:8).

Komisyon, “Kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemek; bu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması konusunda yetkili makamlara önerilerde bulunmak ve bu konuda kolluk teşkilâtı ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak; görev alanına giren konularda üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile iletişim kurmak ve iş birliği yapmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ile yetkilidir.

- *Kolluk kuvvetlerinin performansıyla ilgili denetimler yapma konusunda yetkili olmalıdır.*

Kolluk şikâyet sisteminin etkinliğini tespit etmek; hizmet standartlarını geliştirmek; kolluk amirlerini işbaşında değerlendirmek, bilgi beceri ve performanslarını ölçmek amacıyla Komisyon tarafından denetim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.16).

- *Tüm polis departmanlarında görevli bir irtibat subayı ağı organize edilmeli ve yönetilmelidir.*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Yanlış anlaşılma ve iletişim eksikliği gibi basit sebeplerden kaynaklanan şikâyetler arabuluculuk ile hızlı bir şekilde çözülebilmelidir (özür dileme veya taraflar arası görüşme düzenleme gibi yöntemlerle) (EPAC, 2011:11).*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Soruşturmayı yürütmekten sorumlu kişiler, olaya dâhil olanlardan bağımsız olmalıdır.*

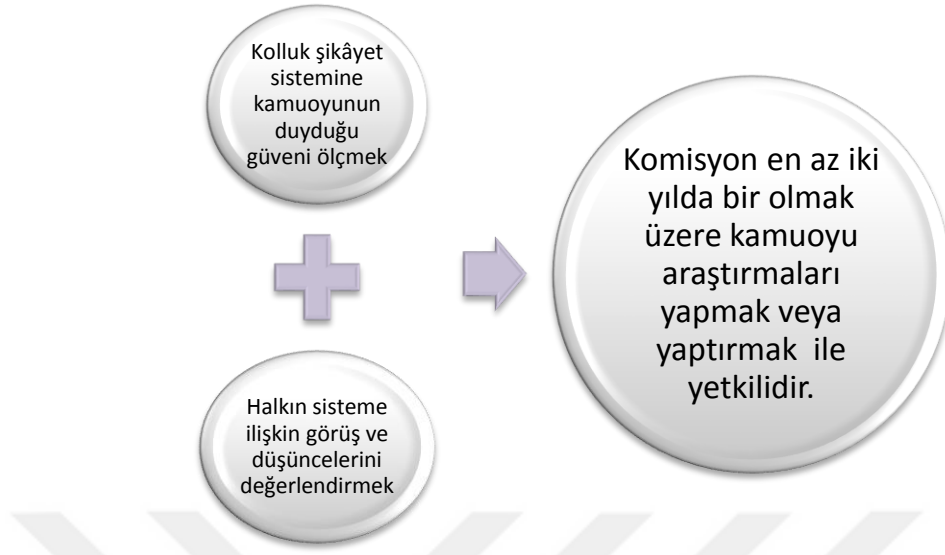
“Başkan ve üyeler; kendileri, eşleri, evlatlıkları ve üçüncü derece dâhil, üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil, ikinci dereceye kadar kayın hısımlarıyla ilgili veya kişisel menfaat ilişkisi içinde oldukları konularda müzakere ve oylamaya katılamaz (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/6).” hükmü ile tarafsızlığın sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

- *Şikâyet sahibi veya temsilcileri, meşru çıkarlarının korunması için gerektiği ölçüde soruşturma sürecine dâhil edilmelidir (EPAC, 2011:14).*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Halkın memnuniyet durumunu tespit etmek, politika ve uygulamalardaki eksiklikleri gidermeye yardımcı olmak adına düzenli araştırmalar yapılmalıdır (EPAC, 2011:9).*

Komisyon, “Kolluk şikâyet sistemine kamuoyunun duyduğu güveni ölçmek ve halkın sisteme ilişkin görüş ve düşüncelerini değerlendirmek amacıyla en az iki yılda bir olmak üzere kamuoyu araştırmaları yapmak veya yaptırmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ile yetkilidir. Söz konusu araştırmalar bütün ya da belirli paydaşlara yönelik yapılabilmekte ayrıca hizmet alımı da kullanılabilir (Şekil 5.10.; Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.29/1-2).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.10. Kolluk Şikâyet Sistemine İlişkin Kamuoyu Araştırmaları.

- *Kişisel başvuru, posta, e-posta, faks veya online başvuru formu doldurmak suretiyle şikâyette bulunulabilmelidir. Şikâyette bulunulmasını kolaylaştıracak ilave destek sağlanmalıdır (Farklı dillerde başvuru formları veya tercüman desteği gibi) (EPAC, 2011:11).*

İhbarlar ve şikâyetlerin mülki makamlara, kolluk makamlarına, bağlı kuruluşlara kişisel başvuru, yazılı dilekçe ile veya sözlü olarak doğrudan yapılabilmektedir. Bununla birlikte telefon, mektup, faks, e-posta veya internet sitesinde bulunan başvuru formunun doldurulması suretiyle iletilmesi de mümkündür (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.61).

- *Kamuya ve medyaya çalışmaları hakkında açıklama yapma yetkisine sahip olmalıdır (UNODC, 2011:53).*

Komisyon, "Kolluk şikâyet sisteminin işleyişiyle ilgili konularda teftiş ve denetim yapılması için Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu teftiş ve denetimler sonucunda düzenlenen raporları değerlendirmek, tespit edilen eksiklikler konusunda alınması gereken idarî tedbirleri belirleyerek Bakanlığa önermek ve bu raporlardan uygun gördüklerini kamuoyuna açıklamak,

Merkezî kayıt sisteminden elde edilecek veri ve bilgilere ilişkin istatistikler hazırlamak, veri tabanı oluşturmak, elde edilen veri ve bilgilerin analizini yapmak veya yaptırmak, strateji belirlenmesine ve uygulamaya ilişkin önerilerde bulunmak ve gerekli görülen hâllerde bu analizlerin sonuçlarını kamuoyuna duyurmak,

Görev alanına giren konularda tespit, görüş ve öneriler içeren yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ile yetkilidir.

- *Kurum, yürüttüğü soruşturmalarda polis teşkilatını işbirliğine zorlama gücüne sahip olmalıdır (UNODC, 2011:70, Schierkolk, 2017:27-28).*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Kurum bünyesinde doktor, kriminolog, bilişim teknolojileri uzmanı veya psikolog gibi çeşitli disiplinlerden çalışanlar bulunmalıdır.*

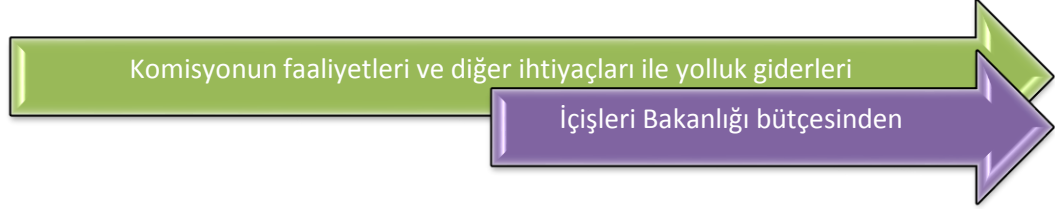
Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte “İhtiyaç duyulması halinde, gündemdeki konularla ilgili olarak görüşlerinden yararlanılmak üzere kamu görevlileri, kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin temsilcileri veya uzmanlar, Başkan tarafından Komisyon toplantılarına davet edilebilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.37/2).”

Kaynak

- *Kurum polis bütçesinden ayrı olarak yeterli kaynağa sahip olmalı (yeterince finanse edilmeli), kapsamlı araştırmalar yapma ve vasıflı personel temini için yeterli fon sağlanmalıdır.*

Komisyonun faaliyetleri ve diğer ihtiyaçları ile yolluk giderleri için, her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konulur (Şekil 5.11.; Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/10).

Komisyunun faaliyetleri, diğer ihtiyaçlar ve görevlendirmelere ilişkin yolluk giderleri için her yıl Mülkiye Teftiş Kurulu bütçesine gerekli ödenek konulmaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.83/1).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.11. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Finansman Kaynağı.

Bağımsızlık

- *Kurum polis teşkilatından ve ilgili bakanlıktan hiyerarşik bağımsızlığa sahip olmalı ve yürütmeden veya siyasi etkiden arındırılmış olmalıdır.*

“Komisyon, bu Kanunla verilen görev ve yetkileri, kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Komisyonun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez, tavsiye veya telkinde bulunamaz (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/5)” hükmü bağımsızlığa ilişkin olumlu düzenlemelerdendir.

Komisyunun İçişleri Bakanlığı bünyesinde sürekli kurul olarak görev yapması (*Bakanlıktan ayrı bir tüzel kişilik tanınmadığı, fonksiyonel bağımsızlığa sahip olduğu görülmektedir*) (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/1) ve sekreteryaya hizmetlerinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmesi (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.6) bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Sekreteryaya hizmetlerinin yerine getirilmesinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanına yardımcı olacak en az beş yıllık mesleki deneyime sahip mülkiye başmüfettişi Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının önerisi, Komisyon Başkanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile atanmaktadır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.6). Ayrıca çalışma usul ve esaslarını belirleyen 6. maddede, toplantıları Başkanın yöneteceği; Başkanın izin, hastalık veya diğer sebeplerle göreve bulunmaması halinde Mülkiye Teftiş Kurulu

Başkanının, Başkana vekâlet edeceğini belirtmektedir. Bu anlamda Komisyon kendi başkanını seçmemektedir. Aynı zamanda İçişleri Bakan Yardımcısının Komisyonun Başkanı olması da Komisyonun bağımsızlığına gölge düşürmektedir (Şekil 5.12.).

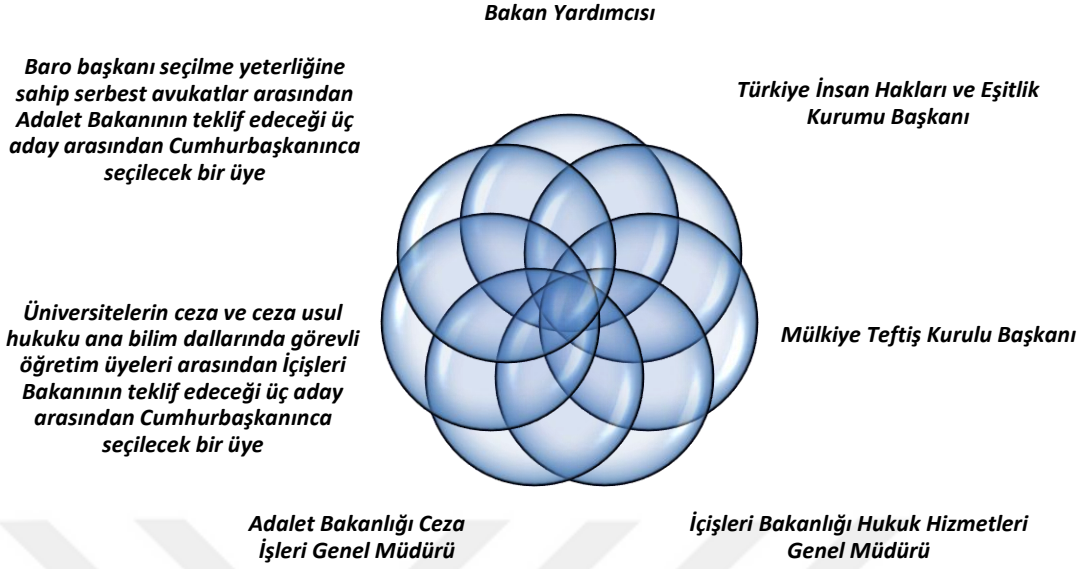
Kolluk Gözetim Komisyonu

- Komisyonun İçişleri Bakanlığı bünyesinde sürekli kurul olarak görev yapması.
- Bakanlıktan ayrı bir tüzel kişilik tanınmaması.
- İçişleri Bakan Yardımcısının Komisyonun Başkanı olması.
- Sekreteryaya hizmetlerinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmesi.
- Sekreteryaya hizmetlerinin yerine getirilmesinde sorumlu mülkiye başmüfettişinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının önerisi, Komisyon Başkanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile atanması.
- Başkanın izin, hastalık veya diğer sebeplerle göreve bulunmaması halinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının, Başkana vekalet etmesi (Komisyonun kendi başkanını seçmemesi).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.12. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Bağımsızlığına İlişkin Olumsuz Düzenlemeler.

Komisyon; İçişleri Bakan Yardımcısının başkanlığında, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı, İçişleri Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü, üniversitelerin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dallarında görevli öğretim üyeleri arasından İçişleri Bakanının teklif edeceği üç aday ile baro başkanı seçilme yeterliğine sahip serbest avukatlar arasından Adalet Bakanının teklif edeceği üç aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek birer üyeden oluşmaktadır (Şekil 5.13.; Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/2).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.13. Kolluk Gözetim Komisyonu Üyeleri.

Bakan yardımcısı, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı ve Bakanlık Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü doğrudan İçişleri Bakanına karşı sorumludur. Üniversitelerin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dallarında görevli öğretim üyeleri arasından seçilecek üyelerin belirlenmesi de İçişleri Bakanının yetkisindedir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü Komisyonun doğal üyesidir. Serbest avukatlar arasından seçilecek olan üyeler de Adalet Bakanı tarafından belirlenmektedir. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğuna İçişleri Bakanlığı özelinde yürütmenin Komisyon üzerinde önemli yetkilere sahip bulunduğu görülmektedir. Dünya örneklerinin aksine Komisyonunda hâkim sınıfından bir üyeye yer verilmemiştir. Ayrıca serbest avukatlar arasından seçilecek olan üye için Türkiye Barolar Birliğine; öğretim üyeleri arasından seçilecek üye için Yükseköğretim Kurumu veya Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'na herhangi bir yetki verilmediği görülmektedir.

“Öğretim üyeleri ile serbest avukatlar arasından seçilecek üyelerin, seçilmelerinden önceki son beş yıl içinde herhangi bir siyasî partiye üyelik veya başka türde bir görev ilişkilerinin bulunmaması şarttır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/5)” hükmü ile üyelerin siyasi partiler ile ilişkili olmamaları hususu sağlanmaya çalışılmıştır. İçişleri

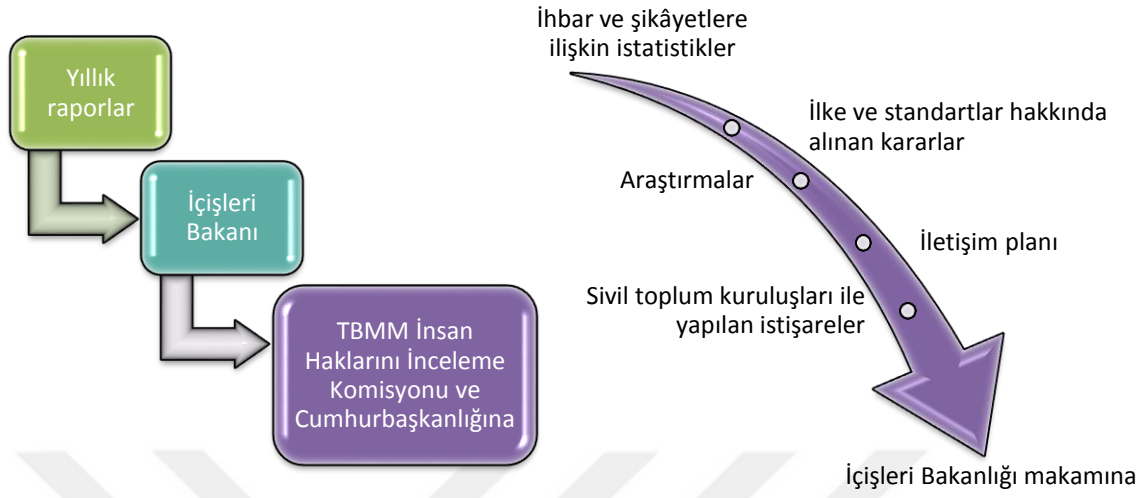
Bakan Yardımcısı, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı, İçişleri Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı tarafsızlık ilkesi gereği herhangi bir siyasi partiye üye olamamaktadır (Devlet Memurları Kanunu m.7; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu m.10/4).

- *Yürütme polis teşkilatından da sorumlu olduğundan bağımsızlık ve tarafsızlığı sağlamak için parlamentoya karşı sorumlu olmalıdır. Faaliyetlerine ilişkin raporları doğrudan Meclis'e sunmalıdır.*

Komisyon, “Görev alanına giren konularda tespit, görüş ve öneriler içeren yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4/1)” ile mükelleftir. Bununla birlikte söz konusu raporun İçişleri Bakanı tarafından TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Cumhurbaşkanlığına gönderildiği görülmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.26/1). Bu bağlamda ihbar ve şikâyetlere ilişkin istatistikler, ilke ve standartlar hakkında alınan kararlar, araştırmalar, iletişim planı, sivil toplum kuruluşları ile yapılan istişareler gibi hususların tamamının İçişleri Bakanlığı makamına sunulduğu görülmektedir (Şekil 5.14.).

- *Polis teşkilatı mensupları aynı zamanda söz konusu kurumun yönetim kademesinde bulunmamalıdır.*

Yönetim kademesinde kolluk mensubu herhangi bir üyenin olmadığı görülmektedir.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.14. Kolluk Gözetim Komisyonu'nun Faaliyetlerine İlişkin Raporlama Usulü.

- *Kuruluş yapısı ile görev ve yetkileri yürütmenin kararı ile değil Anayasa veya yasalar ile düzenlenmelidir (Polis yasalarında yer almaması ve kendine has kuruluş yasası bulunması daha uygun olacaktır).*

Komisyonun kolluk kuvvetlerinin yasaları haricinde kendine has kuruluş yasası bulunduğu, kuruluş yapısı ile görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemelerin söz konusu Kanun kapsamında düzenlendiği görülmektedir.

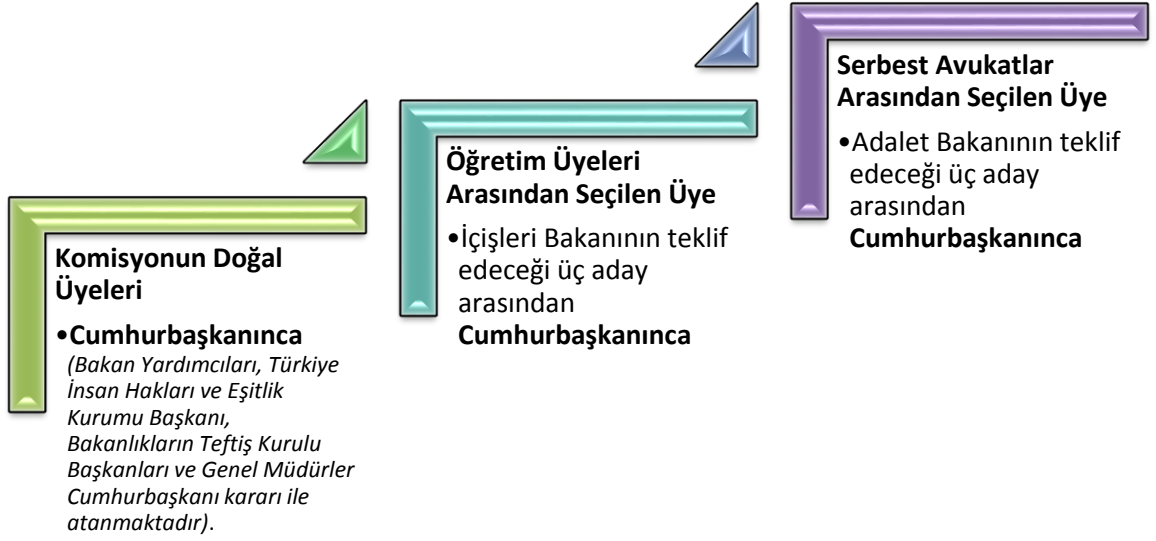
- *Görevleri, üye seçimi, şikâyet süreci, bütçe tahsisi, itiraz imkanı gibi hususlar kuruluş yasasında açıkça belirtilmelidir.*

Komisyonun kuruluşu ve şikâyet sürecine ilişkin birtakım hususların kanunda düzenlendiği görülmekle birlikte “Sekretarya hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar, Bakanlık tarafından hazırlanarak Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlüğe konulacak yönetmelikle düzenlenir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.6/2).” ve “Kurul Başkanlığınca, bu madde ve 4 üncü madde hükümleri çerçevesinde verilen görevleri yürütmek üzere yeteri kadar mülkiye müfettişi tahsis edilir. Bu müfettişlere bu görevlerinin haricinde başka bir görev verilmez ve bunlar görev alanlarıyla ilgili

konularda düzenli hizmet içi eğitime tabi tutulurlar. Bu müfettişlerin belirlenmesine ilişkin esaslar, görevlendirilme yöntemi ve hizmet içi eğitimleri ile benzeri hususlar, Bakanlık tarafından hazırlanarak Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlüğe konulacak yönetmelikle düzenlenir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.8/2).” hükümlerinde de belirtildiği üzere bazı hususların düzenlenmesi yönetmeliğe bırakılmıştır. Bu husus önem arz eden konuların kanun ile düzenlenmesi gerektiği ilkesine aykırıdır.

- *Üyeleri Yasama Meclisi tarafından atanmalıdır (veya meclis ile istişare edilmesi ve onay alınması ile).*

Komisyon; “Bakan Yardımcısının başkanlığında, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı, Kurul Başkanı, Bakanlık Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü, üniversitelerin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dallarında görevli öğretim üyeleri arasından Bakanın teklif edeceği üç aday ile baro başkanı seçilme yeterliğine sahip serbest avukatlar arasından Adalet Bakanının teklif edeceği üç aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek birer üyeden oluşur (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/2).” Bu bağlamda üyelerin tamamının Cumhurbaşkanı kararı ile atandığı görülmektedir (3 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, m.2) (*Bakan Yardımcıları, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı, Bakanlıkların Teftiş Kurulu Başkanları ve Genel Müdürler Cumhurbaşkanlığı kararı ile atanmaktadır*). Komisyonun üyelerinin atanmasında TBMM’ye herhangi bir yetki verilmediği görülmektedir (Şekil 5.15.).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.15. Kolluk Gözetim Komisyonu Üyelerinin Seçim ve Atanma Usulü.

- *Üyeler görev teminatına sahip olmalı, kurum adına alınan kararlar veya eylemler nedeniyle görevden alınmamalıdır. En az 5 yıl süreyle görevlendirilmelidir (Üyeliğe sadece son derece ciddi gerekçelerle son verilebilmeli, üyeliğe son verme kararı atama ile benzer bir prosedürde olmalıdır).*

Komisyon üyeliklerine öğretim üyeleri ile serbest avukatlar arasından seçilecek üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi dolan üyeler, aynı usulle yeniden seçilebilir. Bu üyeler, üyelikleri süresince Komisyondaki görevlerinden alınmazlar. Ancak, üyeler, ciddi bir hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremez hâle gelmeleri veya görevlendirmeye ilişkin şartları kaybetmeleri ya da seçilmeleri sırasında bu şartları taşımadıklarının daha sonra tespit edilmesi hâlinde, görevlendirildikleri usule göre süreleri dolmadan görevlerinden alınır. Bu üyelerin Komisyondaki görevlerinden doğan suçlarından dolayı, özel kanunlarındaki hükümler uygulanır. Komisyonun bu üyeleri mazeretsiz olarak arka arkaya üç toplantıya veya bir yıl içinde toplam dört toplantıya katılmadıkları takdirde, Komisyon kararıyla üyelikleri sona erer. Bu fıkra da belirtilen nedenlerle veya başka herhangi bir nedenle boşalan üyelikler için ilgisine göre ikinci fıkra da belirtilen usule göre en geç bir ay içinde yeni görevlendirme yapılır. Bu şekilde görevlendirilen üyeler,

yerine görevlendirildikleri üyenin görev süresini tamamlar (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.3/4) hükmünde de belirtildiği üzere serbest avukatlar ve öğretim üyelerinin görev süreleri boyunca Komisyondaki görevlerinden alınamayacak olmaları olumlu düzenlemelerdendir.

- *Çalışanlar belirli aralıklarla güvenlik soruşturmalarına tabi tutulmalıdır.*

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde bu konuda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir.

- *Kurumun bütçesinin yasama organı tarafından onaylanmasıyla yasal güvence ve mali bağımsızlık sağlanmalıdır.*

“Komisyonun faaliyetleri ve diğer ihtiyaçları ile yolluk giderleri için, her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konulur (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/10)”. İçişleri Bakanlığı bütçesine tahsis edilen ödenek Cumhurbaşkanı tarafından bütçe kanun teklifinin TBMM’ye sunulması, bütçe teklifinin Bütçe Komisyonunda görüşülmesi, Komisyonda verilen kararın Genel Kurulda görüşülmesi ve karara bağlanması adımlarının ardından tespit edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m.161). Dolayısıyla Komisyona tahsis edilen ödeneğin değil, İçişleri Bakanlığına tahsis edilen ödeneğin yasama organı tarafından onaylandığı görülmektedir.

Şeffaflık ve Raporlama

- *Kurum, faaliyetleri hakkında hükümete ve kamuoyuna düzenli raporlar yayımlamalıdır.*

Komisyon, “Görev alanına giren konularda tespit, görüş ve öneriler içeren yıllık raporlar hazırlamak ve bu raporları her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına göndermek ve kamuoyuna açıklamak,

Kolluk görevlilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik araştırmalar yapmak veya yaptırmak, kolluk hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmaları izlemek, değerlendirmek ve bu konularda Bakanlığa önerilerde bulunmak,

Kolluk etik ilkelerinin uygulanmasını izlemek; bu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması konusunda yetkili makamlara önerilerde bulunmak ve bu konuda kolluk teşkilâtı ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak,

Kolluğun hizmet içi eğitim programlarıyla ilgili olarak yetkili birimlere görüş bildirmek ve önerilerde bulunmak,

Kolluk şikâyet sisteminin işleyişine dair ilkeleri tespit ederek bunlarla ilgili olarak Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu konudaki uygulamaları izlemek ve sistemin işleyişinde kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak,

Kolluk şikâyet sisteminin işleyişiyle ilgili konularda teftiş ve denetim yapılması için Bakanlığa önerilerde bulunmak, bu teftiş ve denetimler sonucunda düzenlenen raporları değerlendirmek, tespit edilen eksiklikler konusunda alınması gereken idarî tedbirleri belirleyerek Bakanlığa önermek ve bu raporlardan uygun gördüklerini kamuoyuna açıklamak,

Merkezî kayıt sisteminin etkili bir şekilde işlemesi ve geliştirilmesi için Bakanlığa önerilerde bulunmak ve bu sistemin işleyişini izlemek,

Merkezî kayıt sisteminden elde edilecek veri ve bilgilere ilişkin istatistikler hazırlamak, veri tabanı oluşturmak, elde edilen veri ve bilgilerin analizini yapmak veya yaptırmak, strateji belirlenmesine ve uygulamaya ilişkin önerilerde bulunmak ve gerekli görülen hâllerde bu analizlerin sonuçlarını kamuoyuna duyurmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4).” ile yükümlüdür.

Yukarıdaki düzenlemelerden de görüldüğü üzere birtakım raporların yayımlanıp yayımlanmaması hususunda Komisyonun takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâlbuki gerekli tedbirlerin alınmasının ardından kararların yayımlanma yükümlülüğünün olması daha uygun bir düzenleme olacaktır.

- *Kolayca erişilebilen bilgiler içeren bir web sitesine sahip olmalıdır (UNODC, 2011:70).*

Kolluk Gözetim Komisyonununun <http://www.kollukgozetim.gov.tr/> isimli web sitesi bulunmaktadır. Web sitesinde yapılan incelemede ana sayfada yer alan “yeni başvuru”

ve “başvuru sorgula” sekmeleriyle yeni bir başvuru yapılması ve yapılan başvuruların takibi mümkün görünmektedir. İlerleyen dönemlerde analiz ve istatistiklerin, raporların, kararların ve kamuoyu araştırmalarının internet sitesinden yayımlanması muhtemeldir.

- *Kurumun, bütçesi ve giderleri kamu ile paylaşılmalıdır.*

İlgili Kanun ve Yönetmelikte kurumun bütçe ve giderlerinin kamu ile paylaşılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte Kanununun 4.maddesi görev alanına giren konularda tespit, görüş ve önerileri içeren bir rapor hazırlanmasını ve bu raporların her yıl mart ayında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına gönderilmesini ve kamuoyuna açıklanmasını öngörmektedir. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait yıllık faaliyet raporları incelendiğinde söz konusu raporlarda bütçe ve giderlere ilişkin bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Komisyonun bütçe ve giderlerinin yıllık raporlar aracılığıyla kamuoyuna duyurulması muhtemeldir.

- *Şikâyet sahibi şikâyet hakkında periyodik olarak bilgilendirilmelidir. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından olayın özetini, soruşturmanın sonucunu, kararı ve sonuçtan memnun kalınmadığı takdirde uygulanacak yol haritasını içeren nihai rapor şikâyet sahibine sunulmalıdır.*

Kanunda, “Şikâyetçi ile ihbar veya şikâyet edilen kolluk görevlileri, yapılan disiplin soruşturmasının safahatı hakkında, ilgisine göre Bakanlık, valilik veya kaymakamlıklarca en az iki ayda bir bilgilendirilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.8/4).” hükmü yer almaktadır (Şekil 5.16.).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5.16. Disiplin Soruşturmasına İlişkin Tarafların Bilgilendirilmesi.

“İllerde il idare kurulu müdürlükleri, ilçelerde ilçe yazı işleri müdürlükleri, mülkiye müfettişleri tarafından yapılan disiplin soruşturmalarında Kurul Başkanlığı, bağlı kuruluşların merkez teşkilatlarında görevli kolluk personeli hakkında olup disiplin soruşturması yine bu birimler tarafından yerine getirilen şikâyetlere ilişkin bağlı kuruluş merkez teşkilatının personel işlerinden sorumlu birimi (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.77/2)” bilgilendirmeleri yapmakla yükümlüdür. Bilgilendirmelerin soruşturma safahatini net olarak ortaya koyacak şekilde açık ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Ayrıca bilgilendirmelere ilişkin gerekli hassasiyeti göstermeyen personel hakkında yasal işlem başlatılacağı belirtilmektedir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.78/2-3).

- *Vatandaşların kurumun görev ve yetkilerinden, şikâyette bulunma haklarından ve şikâyet sürecinden haberdar olmaları sağlanmalıdır (UNODC, 2011:70).*

Yönetmeliğin 27.maddesi kolluk şikâyet sistemine ilişkin tanıtıcı, yol gösterici nitelikte rehber, kitapçık, kamu spotu hazırlanmasını ve kamuoyunun bilgilendirilmesini; Komisyonun görev alanı ile ilgili konularda basın ve yayın organları ile iletişim içerisinde bulunulmasını; Komisyon tarafından yılın ilk toplantısında tanıtım faaliyetleri hususunda iletişim planı hazırlanmasını ve Bakanlık Makamına sunulmasını düzenlemektedir.

- *Şikâyetin işleme alınma veya çözümlenme biçimine yönelik kurumun kendisine itiraz edilebilmelidir.*

Soruşturmanın Komisyon tarafından yürütüldüğü durumlarda alınan kararlara ilişkin yargı yoluna başvurma hususunda herhangi bir düzenlemenin yapılmadığı görülmektedir.

- *Vatandaşlara şikâyetlerin kabul edilme kriterlerini ve şikâyet sürecini adım adım gösteren bir kılavuz sunulmalıdır (EPAC, 2011:11).*

Kolluk şikâyet sistemini tanıtıcı ve yol gösterici nitelikteki dokümanların hazırlanması ilgili Yönetmelikte yer almakla birlikte, Komisyonun faaliyetlerine kısa bir süre önce başlaması [(20.09.2019 tarihinde İçişleri Bakan Yardımcısı Muhterem İnce

başkanlığında ilk toplantı gerçekleştirmişir (İlk Toplantı, 2019)] sebebiyle henüz böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

- *Soruşturmaların sonuçları, alınan kararlar ve öneriler uygun görüldüğü takdirde kurum tarafından yayımlanabilmelidir (Byrne ve Priestley, 2017:12).*

“Komisyon, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilir. 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümleri saklıdır (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/8).” Duyurulmasına karar verilen Komisyon kararları, yedi iş günü içerisinde Komisyona ait internet sitesinde veya diğer yollarla ilan edilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.38/2).

Siyasi Destek ve Sivil Toplum Katılımı

- *Hükümet, kurumun çalışmalarını açıkça desteklemelidir.*

Yukarıda belirtilen kriterin daha çok doğrudan parlamentoya karşı sorumlu olan bağımsız kolluk gözetim mekanizmaları için geçerli olduğu; Komisyonun İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermesi sebebiyle hükümetin desteğinin sağlandığı değerlendirilmektedir.

- *Sivil toplum örgütlerinin desteği ve katılımı sağlamalıdır.*

“Görev alanına giren konularda üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile iletişim kurmak ve iş birliği yapmak (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.4)” ve “İhtiyaç duyulması hâlinde, gündemdeki konularla ilgili olarak görüşlerinden yararlanılmak üzere kamu görevlileri, özel kuruluşların temsilcileri veya uzmanlar, Başkan tarafından Komisyon toplantılarına davet edilebilir (Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu, m.5/4).”

“Komisyon, katılımcı yönetim anlayışının bir gereği olarak görev alanına giren konularda bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın-yayın kuruluşları, araştırmacılar ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla iletişim içinde bulunur. Bu amaçla toplantı, kongre, konferans, şura, seminer, çalıştay, panel ve benzeri faaliyetler icra eder (Kolluk Gözetim Komisyonu

Yönetmeliği, m.28/1).” ve “Sivil toplum kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlarla bu kapsamda yapılan istişare ve faaliyetlere ilişkin sonuçlar Komisyonda görüşülür ve alman tavsiye kararları Bakanlık Makamına sunulur (Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği, m.28/2).” hükümleri ilgili Kanun ve Yönetmelik kapsamında sivil toplum katılımına yönelik yapılan düzenlemelerdir. Fakat Komisyon üyelerinin seçimi gibi hususlarda sivil toplum katılımı öngörülmemiştir.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYE İÇİN KOLLUK GÖZETİM KURUMU (KOLLUK OMBUDSMANLIĞI) MODEL ÖNERİSİ

Çalışmanın bu bölümünde kolluk personeline yönelik şikâyetlerin soruşturulmasında etkililiği artıracak yönde bir model sunulmakta, modelinin uygulanabilirliği üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır.

6.1. Türkiye Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Modeli (KGK)

Önerilen modele ilişkin özellikler bu başlık altında kuruluş gerekçeleri ve amaçlar; kurumsal yapı ve organlar; görev ve yetkiler; denetim şekli ve şikâyet süreci; personel, bütçe ve diğer hususlar başlıkları altında sunulmaktadır.

6.1.1. KGK Modelinin Kuruluş Gerekçeleri ve Amaçları

Kolluk personeline yönelik şikâyetlerin adil ve etkili bir şekilde soruşturulmasını sağlamak üzere Kolluk Gözetim Komisyonu'nun kurulması olumlu bir düzenleme olmakla birlikte;

- Aleyhinde şikâyette bulunan kolluk görevlisi ile soruşturmayı yürüten mercinin aynı Bakanlık bünyesinde yer alması,
- Komisyonun faaliyetleri ve diğer ihtiyaçları ile kolluk giderlerinin İçişleri Bakanlığı bütçesinden karşılanması,
- Komisyonun İçişleri Bakanlığı bünyesinde sürekli kurul olarak görev yapması ve İçişleri Bakanlığından ayrı bir tüzel kişilik tanınmaması,
- İçişleri Bakan Yardımcısının Komisyonun Başkanı olması,
- Sekreteryaya hizmetlerinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmesi,
- Sekreteryaya hizmetlerinin yerine getirilmesinde sorumlu mülkiye başmüfettişinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının önerisi, Komisyon Başkanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile atanması,
- Başkanın izin, hastalık veya diğer sebeplerle görevde bulunmaması halinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının, Başkana vekâlet etmesi (Komisyonun kendi başkanını seçmemesi),

- Komisyonun üyelerinin seçiminde İçişleri Bakanlığı özelinde yürütmenin önemli yetkilere sahip olması,
- Komisyonun üyelerinin atanmasında TBMM'ye herhangi bir yetki verilmemesi,
- Komisyon'un doğrudan soruşturma yürütme yetkisinin bulunmaması ve soruşturmalara ilişkin yetkisinin, kolluk personelinin disiplin cezasını gerektiren tutum ve eylemleri neticesinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından disiplin soruşturması yapılmasını isteme ile sınırlı olması,
- Komisyonun görevlerinin icrai nitelikte değil daha çok gözetim, izleme ve standart belirleme yönünde olması; bu hususun dünya örneklerinde yer alan bağımsız soruşturma yürütme yetkisi ile uyuşmaması,
- Şikâyetlerin soruşturulmasında merkezde Mülkiye Teftiş Kurulu'nun bulunması, Kurulda görevli müfettişlerin İçişleri Bakanlığına karşı sorumlu olması,
- Hukuka aykırılık iddialarının soruşturmasının mülkiye müfettişleri tarafından yürütülmesinin Komisyonun yürütme ile ilişkili olmasına sebep olması Komisyon'un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürecek olumsuz düzenlemelerdir.

Bu bağlamda kolluk personeli aleyhindeki şikâyetlerin daha etkili ve hızlı bir şekilde soruşturulmasını sağlamak; sistemin bağımsızlığını, tarafsızlığını, şeffaflığını ve güvenilirliğini temin etmek ve kolluk personeli tarafından işlendiği iddia edilen konu suç teşkil eden işlem ve eylemler ve disiplinsizliklerin izlenmesini sağlamak amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde fonksiyonel olarak bağımsız bir komisyon yerine organik anlamda bağımsız bir mekanizma daha etkili olacaktır. Dolayısıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Komisyonun lağvedilerek bağımsız, özerk ve görev alanı Polis, Jandarma ve Sahil Güvenlik olmak üzere sadece genel kolluk kuvvetlerini kapsayacak şekilde "*Kolluk Gözetim Kurumu*" adı altında bir birimin kurulmasının uygun olacağı (Şekil 6.1.), söz konusu Kurum'un kurumsal yapısının, görev ve yetkilerinin ve şikâyet sürecinin dünya örneklerinden birebir ithal etmek yerine, iyi uygulama örneklerinden yararlanmak suretiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve yönetsel yapısıyla harmanlanarak tasarlanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.1. Kolluk Gözetim Kurumu'na Ait Görev Alanı.

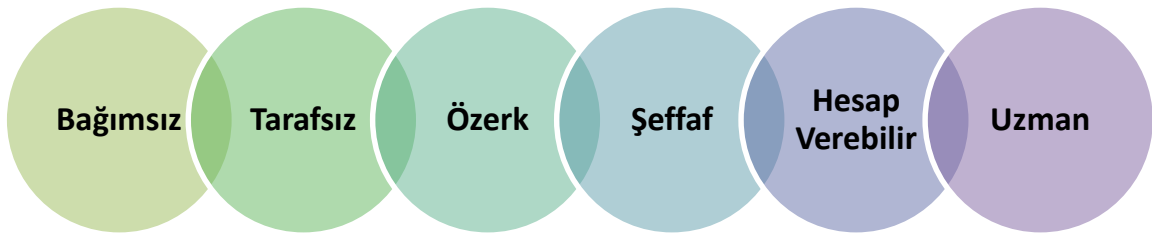
6.1.2. KGGK'nin Kurumsal Yapısı ve Organları

KGGK'nin kurumsal yapısına ilişkin kurul tipi ve ombudsman tipi olmak üzere iki ayrı model önerilmektedir. Kurul şeklinde bir yapılanmanın, yürütme karşısında bağımsızlığını sağlamak üzere bağımsız idari otoritelere benzer bir şekilde teşkilatlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte ayrı bir kamu tüzel kişilik tanınması da gerekmektedir. Kamu tüzel kişiliği sayesinde idari özerklik sağlanacak, ayrıca yönetmelik çıkarma gibi birtakım düzenleyici işlemler yapabilme yetkisine sahip olacaktır. Kurumun, Kurul ve Genel Sekreterlikten oluşması; Kurulun, Kolluk Gözetim Kurumu'nun karar organı niteliğinde olması ve Kurumun Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkilendirilmesi önerilmektedir.

Diğer bir alternatif ise söz konusu birimin tek bir ombudsman başkanlığında ya da Ombudsman Kurulu şeklinde teşkilatlanmasıdır. Bu yapı "Kolluk Ombudsmanı" ya da "Kolluk Denetçisi" ismi ile nitelendirilebilecektir. Bu durumda Kamu Denetçiliği Kurumu'na benzer yapıda bir Kolluk Başdenetçisinin idari başkanlığında birden çok denetçiden oluşacak bir yapı öngörülmektedir. Ombudsman tipi yapılanmada, kuruluşunda idari ve mali işler ile sekretarya işlemlerini yürütecek bir Genel Sekreterliğin bulunması önerilmektedir. Genel Sekreterlik kuruma ait büro işlemlerini, arşiv hizmetlerini, izin ve emeklilik işlemlerini ve personelin diğer özlük işlemlerini yürütecektir. Ombudsman şeklindeki bir yapılanmada Kurum'un doğrudan TBMM'ye

bağlı olması, Kurum merkezinin Ankara’da bulunması fakat iş yoğunluğu ya da işin özelliği gibi gerekçelerle gerekli görülmesi halinde Kurum tarafından yapılan teklif üzerine Cumhurbaşkanının kararı ile farklı yerlerde büro açabilme serbestisi sağlanması uygun olacaktır. Faaliyetlerine ilişkin olarak hazırlanacak yıllık raporlar Kamu Denetçiliği Kurumu’na benzer şekilde TBMM Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon aracılığıyla TBMM Genel Kuruluna sunulmalıdır. Hazırlanan yıllık raporlar ayrıca Resmi Gazetede yayımlanarak kamuoyu bilgilendirilmelidir.

Kurumun idari düzenleme ile kurulması, hükümet değişikliği veya siyasi yapıdaki değişiklikler neticesinde işlevini yitirmesine, belki de lağvedilmesine sebep olabilir. İdari düzenleme ile kurulan bir kurum, sürekliliğin sağlanmasında ve bağımsızlık hususunda yetersiz olacaktır. Anayasada yer alan hükümlerde değişiklik yapılmasının nitelikli çoğunluk gerektirmesi sebebiyle Kurumun Anayasa ile kurulması, kuruluş yapısı ile görev ve yetkilerine ilişkin ayrıntılı düzenlemenin ise yasa ile yapılması arzu edilmektedir. Bununla birlikte benzer alanlarda faaliyet gösteren diğer kurumların Anayasal nitelikte olmaması sebebiyle Kurumun hâlihazırdaki Komisyon’a benzer şekilde kendine has kuruluş yasasına sahip olması yeterli olacaktır (*Kuruluşuna ilişkin hususlar kolluk kuvvetlerine ait yasalarda geçmemelidir*). Böylelikle kuruluş yapısı, görev ve yetkileri politik değişikliklerden etkilenmeyecek veya politik etkilere minimum düzeyde maruz kalacaktır. Kurum’a dair temel hususlar (*görevleri, yetkileri, üye seçimi, bütçesi, şikâyet süreci, raporlar vb.*) kuruluş yasasında açıkça belirtilmelidir. Kurum’un sahip olması gereken temel ilkeler Şekil 6.2.de gösterilmektedir.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.2. Kolluk Gözetim Kurumu’nun Temel İlkeleri.

Kuruma üye seçimi, görevden alınma ve üyelerin görev sürelerine ilişkin hususlar şöyle olmalıdır: Kurum, üyelerinin sahip olduğu bağımsızlık ölçüsünde bağımsız olacağından, karar organını oluşturan üyelerin siyasi etkilerden uzak olması önemlidir. Bu bağlamda üyeler açık ve şeffaf bir süreçle seçilmelidir. Üyelerin bağımsız ve tarafsız çalışmalarını temin edecek özel bir statüye sahip olmaları da son derece önemlidir. Üyelerin seçimine ilişkin alternatif modeller Şekil 6.3'te sunulmuştur.

Alternatif Model 1. Kurul şeklinde yapılanma (9 üyeden oluşabilir): Üyelerinin tamamı Cumhurbaşkanı tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan (İçişleri Bakanlığı veya Adalet Bakanlığı) ile ilişkilendirilir. Cumhurbaşkanı tarafından yapılacak seçimlerde üyelerin sahip olması gereken özellikler kanunda belirtilir. Üyeler; Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeliği görevlerinden emekliye ayrılanlar arasından olabileceği gibi; üniversitelerde rektörlük veya dekanlık görevlerinde bulunmuş öğretim üyeleri veya emeklileri arasından da olabilir (Kamu Görevlileri Etik Kurulu üyelerinin seçiminde olduğu gibi).

Kurul şeklinde yapılanmada ikinci usulde adaylar belirli kurumlar tarafından önerilir ve üyeler Cumhurbaşkanı tarafından bunlar arasından seçilir. Üyelerin herhangi bir kısıtlama bulunmaksızın doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi de mümkündür (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunda Kurul üyelerinin seçimine benzer). Kurul şeklindeki yapılanmada bir diğer seçenek; üyeler Cumhurbaşkanı ve TBMM tarafından ve ortak olarak seçilir (Kişisel Verileri Koruma Kurumunda Kurul üyelerinin seçiminde olduğu gibi).

Kurul şeklindeki yapılanmada üçüncü bir yol olarak üyelerin tamamı TBMM tarafından seçilebilir. Siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve bu adaylar arasından her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle TBMM Genel Kurulunca seçim yapılır (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin seçiminde olduğu gibi).

TBMM tarafından yapılacak seçimde bir diğer yöntem; üyelerin Barolar Birliği, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ya da Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı gibi seçilecek üyelerin bağlı bulunduğu kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından aday gösterilecek iki ya da üç aday arasından TBMM tarafından seçilmesi yöntemidir.

Kurul şeklinde yapılanmada üyelerin yürütme organı tarafından seçilmesi durumunda, adayların belirlenmesinin siyasal olmayan birimlere verilmesi; TBMM tarafından yapılacak seçimlerde ise üyelerin sadece iktidar partisine mensup milletvekilleri tarafından seçilmesinin önüne geçilmesi bu sebeple nitelikli çoğunluk ile seçim yapılması uygun olacaktır. Nitelikli çoğunluk sağlanamadığı takdirde söz konusu oran kademeli olarak düşürülmelidir. Meclis tarafından seçilecek olan üyelerin Barolar Birliği, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ya da Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı gibi seçilecek üyelerin bağlı bulunduğu kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından aday gösterilecek iki ya da üç aday arasından seçilmesi üyelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını artıracaktır. Bununla birlikte bağımsızlığı Anayasa tarafından teminat altına alınmış yargı makamları tarafından aday gösterilmesi en etkili yol olarak gözükmektedir.

Kurul şeklinde yapılanmada, Kurul başkanının, kurul üyeleri arasından seçilmesi uygun olacaktır. Seçilmiş olan üyelerin göreve başlamadan önce geçmişte yürüttükleri görevleri ile ilişkilerinin kesilmesi ve Kuruldaki görevleri haricinde ikinci bir görev almamaları; Kurulun en az beş üyenin katılımıyla ayda bir toplanması ve en az beş üyenin (üye tam sayısının salt çoğunluğu) aynı yöndeki oyuyla karar alması önerilmektedir. Kurul tarafından düzenlenen toplantılardaki görüşmeler gizli olmalıdır.

Alternatif Model 2. Ombudsman şeklinde yapılanma: Birinci seçenekte yapı, Başdenetçinin idaresi altında belirli sayıda denetçilerden oluşabilir. Kolluk Başdenetçisinin Genel Kurul tarafından; denetçilerin ise TBMM bünyesinde oluşturulacak bir Komisyon tarafından seçilmesi uygun olacaktır (Kamu Denetçiliği Kurumuna benzer şekilde Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan kurulu Karma Komisyon tarafından seçilebilir).

Adayların Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek yargı organları tarafından ya da Barolar Birliği, Hâkimler ve Savcılar Kurulu veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı gibi seçilecek üyelerin bağlı bulunduğu kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından aday gösterilmesi; Kolluk Başdenetçisinin ve denetçilerin seçiminde ilk iki turdaki oylamalarda üçte iki çoğunluk, üçüncü tur oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu, dördüncü tur oylamada ise en çok oy alan iki aday arasında karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan adayın seçilmesi uygun olacaktır.

İkinci seçenekte model Ombudsman Kurulu şeklinde yapılandırılır (Üyeleri TBMM tarafından seçilen beş üyeli bir Ombudsman Kurulu gibi).

Ombudsman şeklinde yapılanmada, hiçbir organ, makam, merci ya da kişi tarafından Kolluk Başdenetçisine ve diğer denetçilere göreve ilişkin hususlarda emir ve talimat verilememesi, tavsiye ve telkinde bulunulamaması (bu hususlar kuruluş kanununda teminat altına alınmalıdır) gerekmektedir. Ayrıca Başdenetçi ve denetçiler kendilerinin, eşlerinin ve üçüncü derece dâhil kan ve kayın hısımlarının şikâyetlerini inceleyememeli; herhangi bir siyasi partiye üye olmamalı; görevleri esnasında resmi ya da özel herhangi bir görev almamalı ve ticaret ile uğraşmamalıdır. Ombudman Kurulu şeklinde yapılanmada Kurulun Başdenetçi dâhil en az üç üyenin katılımıyla ayda bir toplanması, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar alması önerilmektedir.

Kolluk Gözetim Kurumu

Kurul şeklinde yapılanma

Ombudsman şeklinde yapılanma

Üyelerinin tamamının Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi ve Kurumun Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkilendirilmesi.

Üyelerin Cumhurbaşkanı ve TBMM tarafından ortak olarak seçilmesi.

Üyelerin TBMM tarafından seçilmesi.

Başdenetçinin idaresi altında belirli sayıda denetçilerden oluşması.

Ombudsman Kurulu şeklinde yapılanma.

Cumhurbaşkanı tarafından yapılacak seçimlerde üyelerin sahip olması gereken özelliklerin kanunda belirtilmesi.

Adayların belirli kurumlar tarafından önerilmesi ve üyelerin Cumhurbaşkanı tarafından söz konusu adaylar arasından seçilmesi.

Üyelerin herhangi bir kısıtlama bulunmaksızın doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi.

Üyelerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın TBMM tarafından seçilmesi.

Kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından aday gösterilecek üç aday arasından TBMM tarafından seçilmesi.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.3. Kolluk Gözetim Kurumu Üyelerinin Seçimine İlişkin Alternatif Modeller.

Gerek kurul tipi gerekse ombudsman tipi yapılanmada üyelerin/denetçilerin seçiminin Meclis tarafından yapılmasının bağımsızlığın ve tarafsızlığın sağlanmasında en etkili yol olacağı değerlendirilmektedir.

Her iki ana modelde de üyelerin/denetçilerin görev sürelerinin uzun olması ve ikinci bir dönem için üyelik yolunun kapatılması üyelerin/denetçilerin bağımsızlığını sağlama noktasında faydalı olacaktır. Bu bağlamda üyelerin/denetçilerin görev sürelerinin Meclisin görev süresinden uzun olacak şekilde en az altı yıllık bir süre ile belirlenmesi uygun olacaktır. Ayrıca görev süreleri dolmadan önce görevden alınmalarının çok sıkı bir rejime bağlı olması ve bu sürecin atamaya benzer bir şekilde gerçekleşmesi üyelik teminatını sağlayacaktır. Üyeler/denetçiler sadece kuruluş kanununda belirtilen durumların oluşması ve seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi halinde seçime yetkili makam tarafından görevden alınabilmelidir. Söz konusu durumlar belirsiz ve yoruma açık ifadelerle yer vermeyecek halde açık ve net bir şekilde belirlenmelidir. Böylelikle, üyelerin/denetçilerin görevden alınması hususunda yürütmenin etkisi minimuma inecektir.

Her iki ana modelde de kurumsal hesap verebilirliğin; yıllık raporların ve diğer raporların TBMM'ye sunulmasıyla sağlanması önerilmektedir. Kurum medya aracılığıyla ayrıca kamuoyuna karşı da hesap verebilir olmalıdır. Kurum tarafından alınan kararlar kişisel veriler konusunda gerekli tedbirlerin alınması suretiyle kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Böylelikle Kurum'a yönelik kamu güveni artacak, hesap verebilirlik sağlanacaktır.

Kurumun bağımsızlığını sağlamak üzere, yargısal denetim haricinde hiyerarşi veya vesayet denetimi gibi herhangi bir idari denetime tabi tutulmaması gerekmektedir.

Kurum hem yürütme organına hem de üyelerini seçen TBMM'ye karşı bağımsız olmak zorundadır (Şekil 7.4.). Bağımsız gözetim mekanizmalarının seçilmiş politikacılar tarafından ya da kamu yönetimi mensupları tarafından yönetilmemesi veya başkanlık edilmemesi arzu edilmektedir. Bu sebeple milletvekillerinin ve hükümet üyelerinin yönetim kadrosunda bulunmaması gerekmektedir. Bununla birlikte hükümet üyeleri istişarede bulunma amacıyla Kuruma davet edilebilir. Kurumun yasal temelde kurulması, özerk bütçeye ve kendi personeline sahip olması, çalışma sürecini kendinin

belirlemesi organik anlamdaki bağımsızlığını sağlarken; soruşturma sürecine dışarıdan müdahalede bulunulamaması, hiçbir organ ve merci tarafından emir ve talimat verilememesi ise fonksiyonel anlamda bağımsızlığı sağlayacaktır (Şekil 6.4.). Yönetim kademesinde kolluk mensuplarının yer almaması uygun olacaktır.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.4. Kolluk Gözetim Kurumu'nun Bağımsız Yapısı

Yürütmenin dâhil olduğu her bir model bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri kapsamında eleştiriye açıktır. Dolayısıyla üye seçiminin TBMM tarafından yapılması en etkili yol olacaktır. Başdenetçinin idaresi altında belirli sayıda denetçilerden oluşan ombudsman şeklinde bir yapılanmanın kolluk personeline yönelik şikâyetlerin araştırılması ve soruşturulmasında diğer modellere kıyasla hızlı, pratik, etkili ve düşük maliyetli çözüm yolu sunacağı değerlendirilmekte, sonuç olarak ombudsman tipi bir yapılanma önerilmektedir.

6.1.3. KGK'nin Görev ve Yetkileri

Şikâyetin Kurum tarafından mı yoksa kolluk teşkilatı tarafından mı ele alınması gerektiği konusunda şikâyet sürecine ilişkin vatandaş nezdinde güven sağlama ve

maliyet hususları göz önünde bulundurulmalıdır. Konuya ilişkin üç ayrı model öngörülmektedir:

Model 1. Sadece ağır nitelikteki şikâyetlerin Kurum tarafından, diğer şikâyetlerin ise ilgili kolluk teşkilatınca soruşturulması.

Model 2. Kolluk personeline yönelik tüm şikâyetlerin Kurum tarafından soruşturulması.

Model 3. Ağır nitelikteki şikâyetlerin Kurum tarafından soruşturulması, diğer şikâyetlerin hangi makam tarafından soruşturulacağına ilişkin Kurum tarafından karar verilmesi.

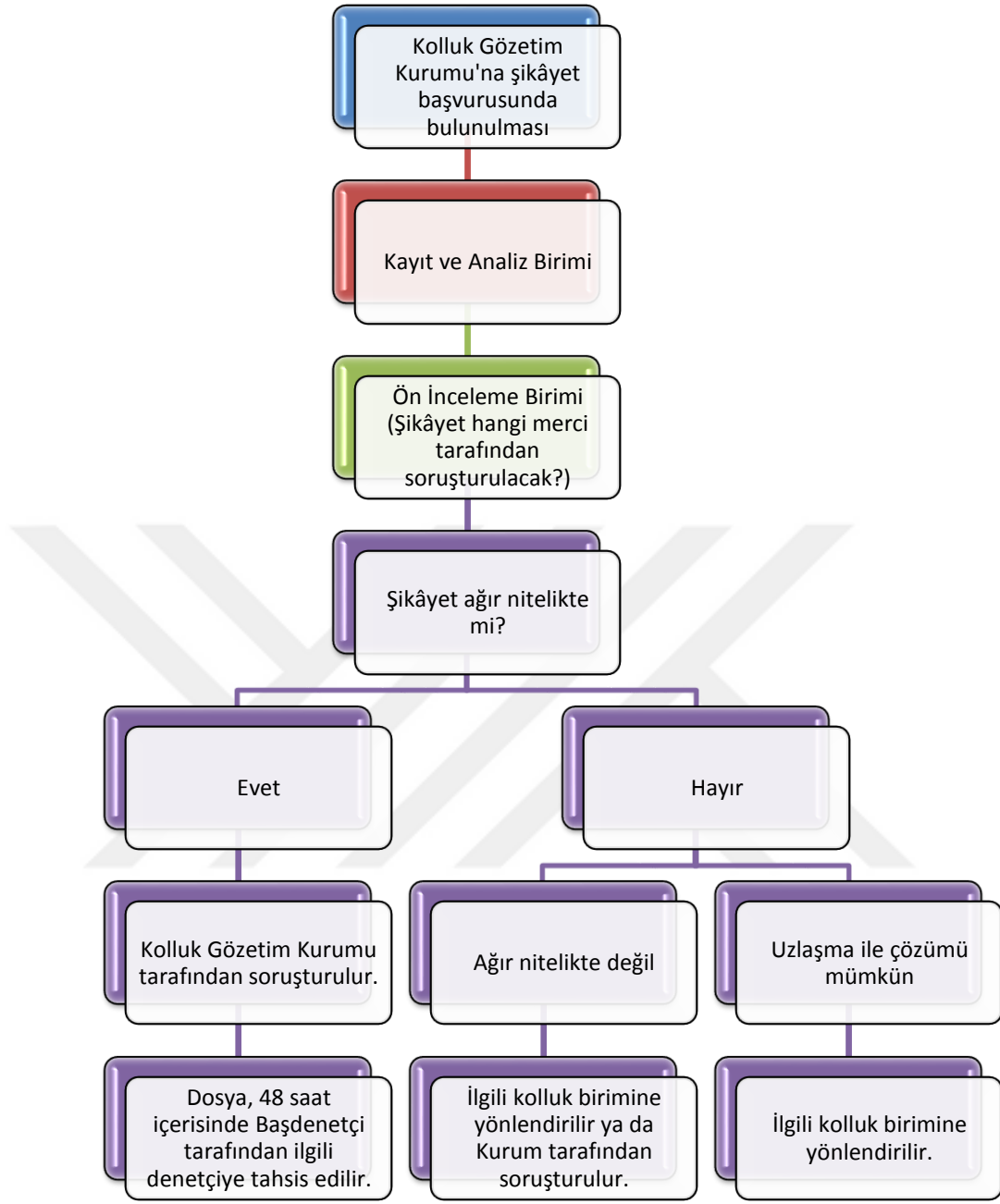
Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı örneğinde olduğu gibi tüm şikâyetlerin istisnasız Kurum tarafından soruşturulması vatandaşın Kuruma ilişkin bağımsızlık ve hesap verebilirlik algısını en üst seviyeye çıkaracaktır. Bununla birlikte kolluk birimlerinin yönetim kademesinin sorumluluğunu azaltacak, en küçük bir şikâyetin soruşturmasının bile kolluk birimlerince yapılamamasına sebebiyet verecek, Kurum ile kolluk birimleri arasındaki işbirliğini de azaltacaktır. Bağımsız soruşturmalar ile birlikte şikâyet sürecine ilişkin iç mekanizmaların da dengeli bir şekilde işlemesi fayda sağlayacaktır.

Sadece ağır şikâyetlere yönelik soruşturmaların Kurum tarafından yürütülmesi şikâyetlerin çoğunluğunun zaten kolluk tarafından soruşturulduğu algısını oluşturacak, ağır nitelikte olmayan şikâyetlerin profesyonelce soruşturulmamasına sebebiyet verebilecektir. Sadece ağır nitelikteki şikâyetlerin soruşturulmasına yetkili bir Kurum şikâyet sürecine ilişkin yeterli esnekliğe sahip olmayacaktır. Şikâyetin bağımsız bir şekilde soruşturulmasının sağlayacağı iyileştirme ile maliyet arasında denge bulunmalıdır. Daha fazla şikâyetin Kurum tarafından soruşturulması, Kurum tarafından daha çok personel ve kaynağa ihtiyaç duyulmasına sebebiyet verecek, bu husus maliyetleri artıracaktır.

Kamu güveni, kolluk teşkilatlarının şikâyet sürecine dâhil edilmesi ve maliyetler göz önünde bulundurulduğunda Kurum ağır nitelikteki şikâyetlere ilişkin doğrudan soruşturma başlatmaya yetkili olmalıdır. Kendi inisiyatifinde harekete geçme fonksiyonel anlamda özerkliğin bir göstergesidir. Resen inceleme yetkisi sayesinde herhangi bir şikâyet başvurusu bulunmasa dahi ağır nitelikteki hak ihlallerinin

incelenmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda gözaltında meydana gelen ölüm ve ağır yaralanmalar, kolluk müdahalesi sonucu meydana gelen ölüm ve ağır yaralanmalar, kolluk personelinin dâhil olduğu cinsel saldırı olayları, kolluk personeline yönelik işkence iddiaları ve kolluk personeli hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma iddiaları bu kapsamda değerlendirilebilir. Ağır nitelikteki şikâyetlerin bağımsız müfettişler tarafından soruşturulması zorunlu olmalı, diğer şikâyetler ise gerektiğinde ilgili kolluk teşkilatına yönlendirilebilmelidir (Şekil 6.5.). Kolluk teşkilatı tarafından yürütülen soruşturmalar gerektiğinde Kurum'un gözetiminde yürütülebilmelidir. Kolluğun şikâyetleri ele alma şekli Kurum tarafından denetlenebilmelidir.

Bu bağlamda ilgili başvuruyu soruşturma aşamasına geçmeden önce ön incelemeye tabi tutmak, başvurunun Kurumun görev alanına girip girmediğini ve süresi içerisinde yapılıp yapılmadığını incelemek, şikâyetlerin Kolluk Gözetim Kurumu tarafından mı yoksa ilgili kolluk teşkilatı tarafından mı soruşturulacağını değerlendirmek ve Başdenetçiye raporlamak ile görevli bir Ön İnceleme Biriminin oluşturulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Başvurunun uygun şartları taşınması halinde Başdenetçi tarafından bizzat ya da görevlendireceği denetçiler vasıtasıyla soruşturma aşamasına geçilmelidir. Ayrıca, kayıt işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasını sağlamak ve işleyişi izlemek; şikâyetlere ilişkin istatistikler çıkarmak, analizlerde bulunmak ve stratejiler belirlemek üzere Kurum bünyesinde Kayıt ve Analiz Biriminin oluşturulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Söz konusu birimde yeteri kadar uzman ve uzman yardımcısı istihdam edilmelidir.

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.5. Kolluk Gözetim Kurumu'na Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci.

Kurum tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilmesi zorunlu olmalıdır. Aksi yönde davrananlar hakkında yasal işlem başlatılabilmelidir. Devlet sırrı niteliğindeki belgelerin verilmesi hususunda istisnalar olabilir. Bu belgeler ilgili kurumlar tarafından

verilmeme gerekçesi açıklanmak suretiyle yerinde incelenebilir. Aynı zamanda söz konusu kamu kurum ve kuruluşlarında görevli yetkililerin gerektiğinde çağrılabilmesi ve kendilerinden bilgi alınabilmesi mümkün olmalıdır.

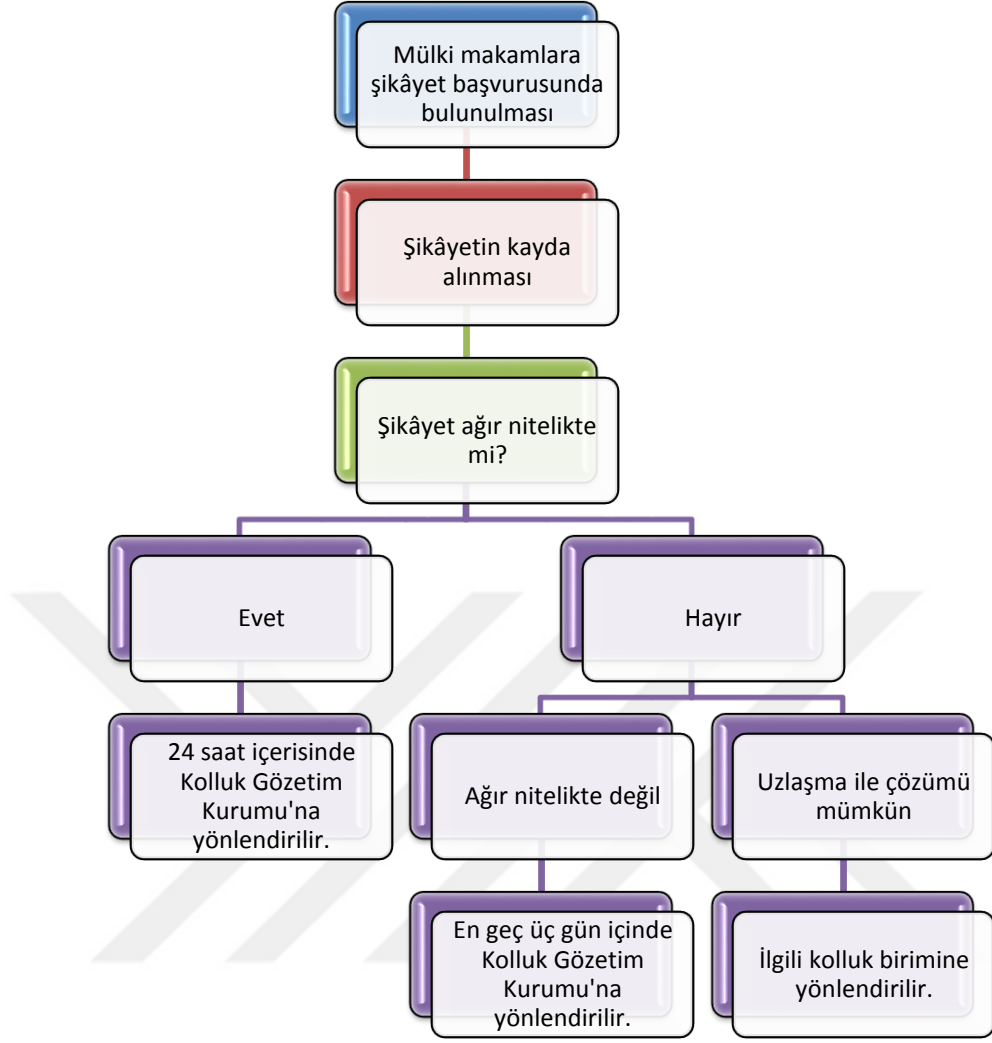
Kurum gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarının uzman personelinden yararlanabilmeli, söz konusu personel geçici görevle Kurum bünyesinde çalıştırılabilmelidir.

Kurum, kolluk personelinin meslektaşlarına yönelik şikâyetlerini almaya ve gerekli soruşturmayı yürütmeye, kamuyu etkileyen kolluk operasyonlarını izlemeye yetkili olmalıdır.

6.1.4. KGGK'nin Denetim Şekli ve Şikâyet Sürecinin İşleyişi

Gerçek ve tüzel kişiler olmak üzer herkes, Kurum'a herhangi bir aracıya gerek duymadan doğrudan başvurmaya yetkili olmalıdır. Öncelikle kolluk teşkilatlarına başvurulması ve çözüm yolu bulunamaması gibi bir ön şart bulunmamalıdır. Ayrıca yabancılara da Kuruma başvuru hakkı tanınmalıdır. Şikâyet sahibi başvuru esnasında şikâyet sürecine ilişkin bilgilendirilmelidir. Başvuru hakkının sadece Türk vatandaşlarına tanınmamasından dolayı Türkçenin haricinde diğer yabancı dillerde de başvuru imkânı tanınmalıdır.

Kurumun web sitesinin bulunması; faks, posta, e-posta veya elektronik başvuru gibi yollar haricinde illerde valilikler, ilçelerde ise kaymakamlıklar aracılığıyla da şikâyet başvurusunda bulunulabilmesi mümkün olmalıdır. Valilikler ve kaymakamlıklar bahse konu başvuruları kayıt altına almayı müteakip ağır nitelikteki şikâyetleri 24 saat içerisinde, diğer şikâyetleri ise en geç üç gün içinde Kurum'a göndermelidir. Müşteki tarafından rıza gösterilmesi halinde uzlaşma ile çözümü mümkün görünen şikâyetler ilgili kolluk birimine yönlendirilmelidir (Burada uzlaşma ile kastedilen Ceza Muhakemesi Kanununun 253.maddesi kapsamında yer alan "Uzlaştırma" kurumu değildir. Müştekinin rıza göstermesi durumunda mevcut soruna çözüm yolu bulmak amacıyla şikâyet edilen kolluk personelinin üstleri ile görüşme yapılması, uygunsuz davranışa dair özür dilenmesi veya başka bir yöntemle şikâyet eden şahsı memnun edecek bir adımın atılmasıdır.) (Şekil 6.6.).

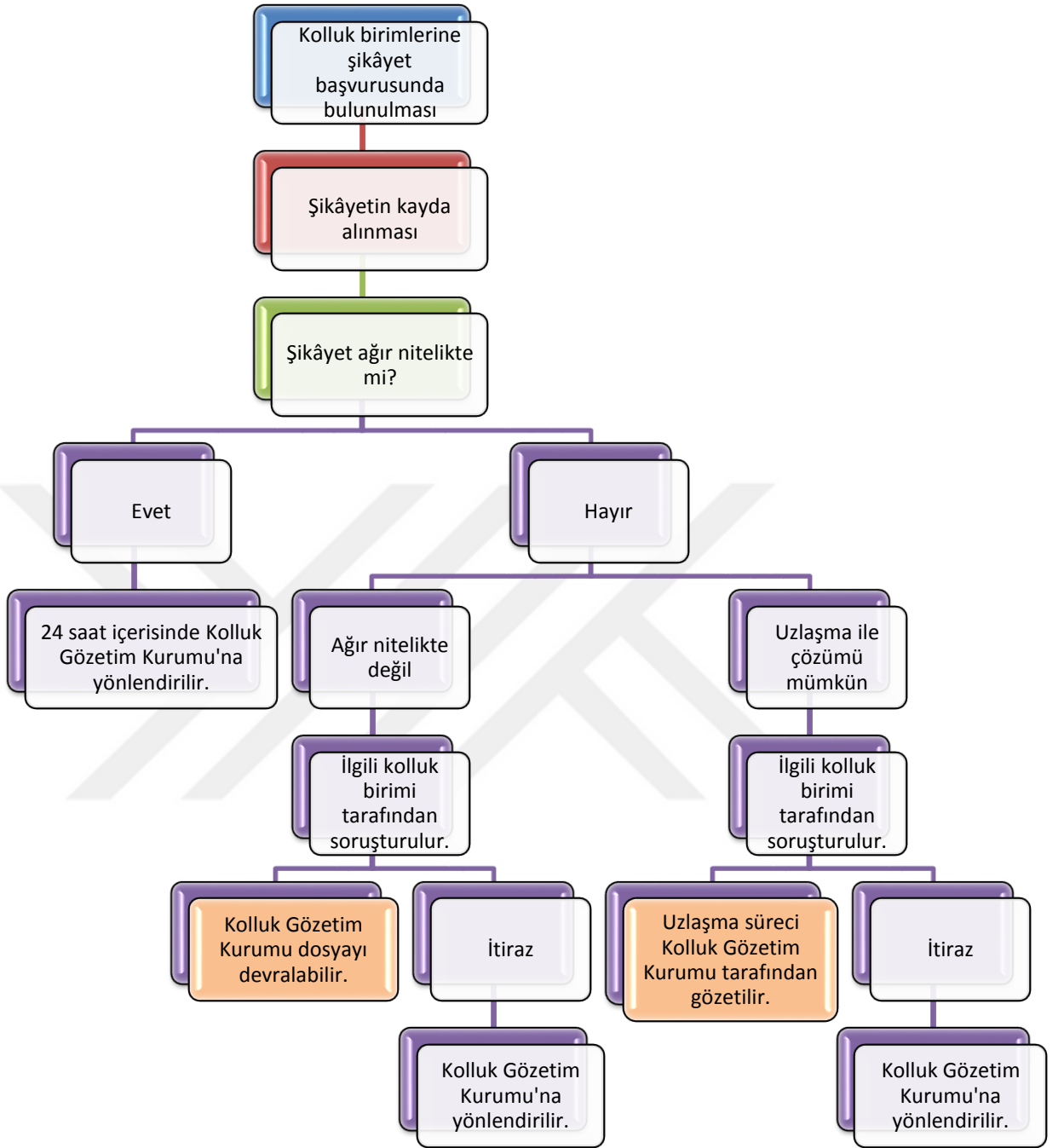
Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.6. Mülki Makamlara Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci.

Yetki veya ispat belgesinin ibraz edilmesi suretiyle kanuni temsilciler veya vekiller tarafından da başkası adına Kurum'a başvuruda bulunmak mümkün olmalıdır.

Kurum'a yapılacak olan başvurularda şikâyete konu işlem veya eylemin öğrenilmesinden itibaren bir yıldan daha uzun bir süre geçmemelidir. Bununla birlikte söz konusu sürenin geçirilmesi durumunda yapılan başvuruyu kabul edip etmemek Kurum'un yetkisinde olmalıdır. Böylelikle haklı gerekçeler olması durumunda başvuru Kurum tarafından kabul edilebilecektir.

Kurumun görev alanına giren ağır nitelikteki şikâyetler kolluk teşkilatı tarafından 24 saat içerisinde Kurum'a bildirilmeli, bildirilmeyen ya da geç bildirilen vakalarla ilgili sorumlu personel hakkında gerekli yasal işlem başlatılmalıdır. Kolluk teşkilatlarına yapılan ağır nitelikte olmayan şikâyetlerde, şikâyetin uzlaşma ile çözülmesine müşteki tarafından rıza gösterilmesi halinde dosya "Uzlaşma" kapsamında ele alınmalı; rıza gösterilmemesi durumunda ise ilgili kolluk birimi tarafından resmi disiplin soruşturması başlatılmalıdır. Kolluk kuvvetlerine yapılan başvurularda şikâyetin kayda alınmaması veya uzlaşma ile çözülmesi hususunda baskı yapılması hallerinde Kolluk Gözetim Kurumu'na itirazda bulunmak mümkün olmalıdır. Bu durumda şikâyet Kurum tarafından soruşturulmalıdır. Müşteki tarafından, kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen soruşturmanın sonucunun adil olmadığı değerlendirilmesi, alınması planlanan tedbirlerin yetersiz olduğuna inanılması veya sonuçtan memnun kalınmaması halinde Kurum'a başvuruda bulunmak mümkün olmalıdır (Şekil 6.7.).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

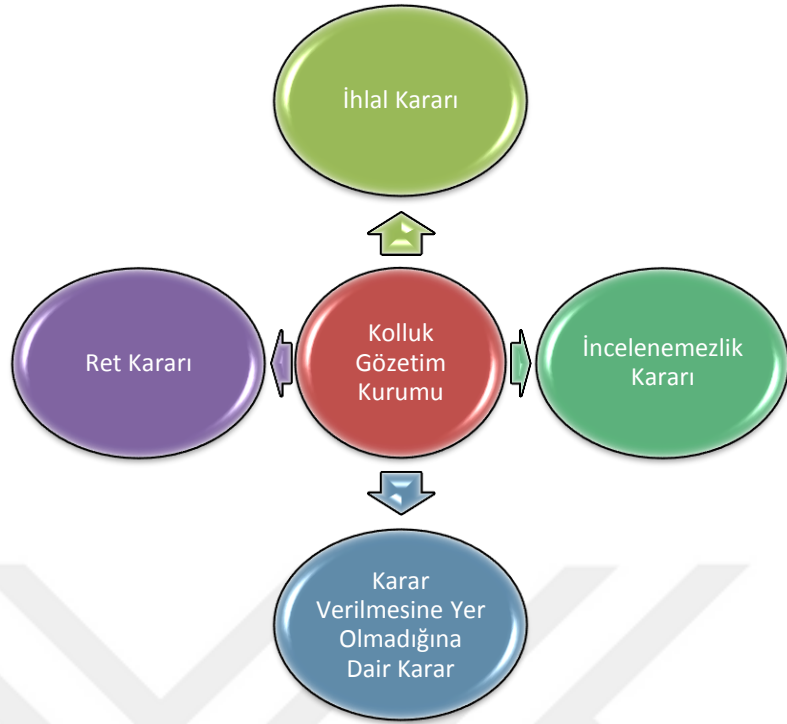
Şekil 6.7. Kolluk Birimlerine Yapılan Başvurulara İlişkin Şikâyet Süreci.

Şikâyetin alınmasını müteakip 48 saat içerisinde şikâyet kaydedilmeli ve dosya sorumlu müfettişe tahsis edilmelidir. Şikâyete ilişkin soruşturmanın en kısa sürede tamamlanması esas olmalı, şikâyet sahibi şikâyet sürecine ilişkin 45 günde bir periyodik olarak bilgilendirilmeli, soruşturmanın tamamlanmasını müteakip 30 gün içerisinde

şikâyetin sonuçlarına ilişkin şikâyet sahibine geri bildirimde bulunulmalıdır. Şikâyet süreci, müşteki tarafından elektronik ortamda takip edilebilmelidir. Kurum tarafından verilen kararlar nihai olmalıdır. Kurumun kararlarına ilişkin herhangi bir idari birime şikâyette bulunmak mümkün olmamalı gerektiğinde adli mercilere başvuru imkânı sağlanmalıdır. Kurum tarafından verilen kararlar haricinde şikâyetlerin ele alınma şekline ve makul olmayan gecikmelere yönelik Kurumun kendisine başvuruda bulunulabilmelidir.

Kurum, kolluk teşkilatları tarafından yürütülen soruşturmaları üstlenebilmelidir. Kurum'a yapılan başvurularda, şikâyetin ağır nitelikte olmaması ve müşteki tarafından sorunun uzlaşma ile çözüme kavuşturulmasına rıza gösterilmesi halinde konu Kurum tarafından ilgili kolluk birimine yönlendirilmelidir. Uzlaşma ile çözümün kolluk yetkisine bırakılması kolluk personeli ile toplum arasındaki ilişkilerin daha iyi olmasını sağlayacaktır. Ağır nitelikte olmayan şikâyetlerde kolluk teşkilatından ilgili personel hakkında resmi bir disiplin süreci başlatması ve disiplin yaptırımını uygulanmasından ziyade bazen bir özür veya izahat beklenmektedir. Söz konusu şikâyetlerin uzlaşma ile ele alınması çözüm sürecini de hızlandıracaktır. Bununla birlikte uzlaşma sürecinin Kurum tarafından gözetimi söz konusu yetkinin sınırlarının aşılması ihtimalini önleyecektir. Gözetim için uzlaşma ile çözülen bazı şikâyetler örneklem yöntemiyle alınıp Kurum tarafından incelemeye tabi tutulabilir. Şikâyet sürecinin tamamlanmasının ardından başvuru sahiplerine memnuniyet anketi yapılmalıdır.

Kolluk Gözetim Kurumu tarafından icra edilen incelemeler ve araştırmalar neticesinde incelenemezlik kararı, ihlal kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar olmak üzere dört farklı karar verilebilmelidir (Şekil 6.8.).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.8. Kolluk Gözetim Kurumu Tarafından Verilebilecek Karar Türleri.

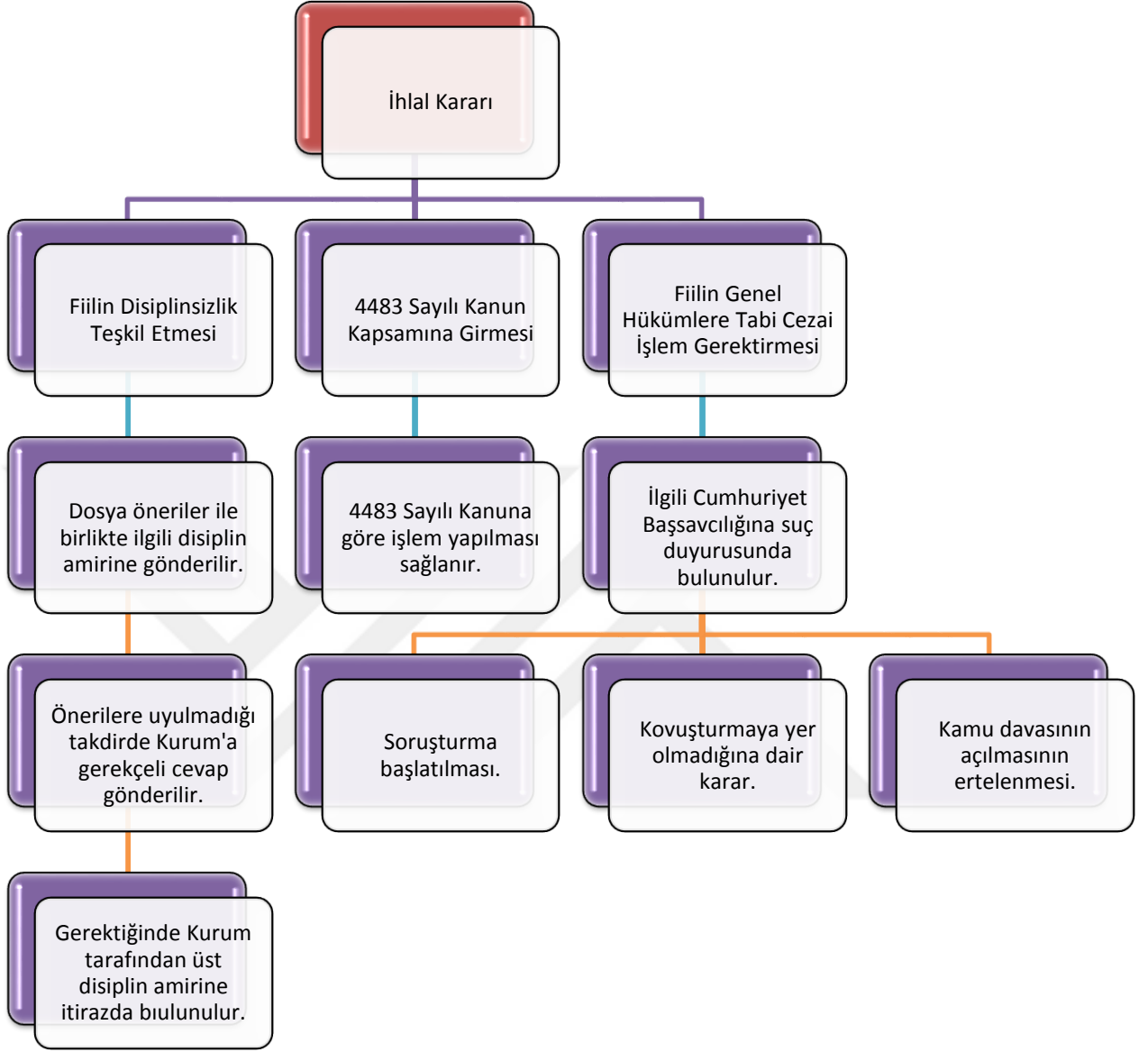
Şikâyet başvurularına; Kurumun görev alanına girmemesi, belli bir konuyu içermemesi, Kuruma başvuru hususunda gerekli şartları taşınamaması hallerinde Ön İnceleme Birimi tarafından incelenemezlik kararı verilmeli ve şikâyet sahibine kararın gerekçelerini de içeren bir tebliğ yapılmalıdır.

Yapılan araştırmalar neticesinde başvuru ve iddiaların yerinde olduğu ve ortada bir mağduriyet bulunduğu kanaatine varıldığında ihlal kararı verilmelidir. Karar neticesinde fiilin disiplinsizlik kapsamında değerlendirilmesi halinde ilgili disiplin amirine önerilerde bulunulmalı; 4483 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar ile ilgili söz konusu Kanuna göre işlem yapılması sağlanmalı; genel hükümlere tabi suçlar ile ilgiliyse yetkili Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulmalıdır.

Başvuru sahibinin haklı olmaması ve ilgili kolluk personelinin eylem ve işlemlerinin disiplinsizlik veya cezai nitelikte suç teşkil etmediği kanaatine varılması halinde ret kararı verilmelidir.

Şikâyet sahibinin başvurudan vazgeçmesi; gerçek kişi ise ölümü, tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi hallerinde karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilir. Bununla birlikte şikâyet konusu mirasçılara ilgilendiriyorsa inceleme ve araştırmaya devam edilebilir.

Soruşturma işlemlerinin tamamlanmasının ardından ilgili personelin işlemiş olduğu fiilin disiplinsizlik kapsamında değerlendirilmesi durumunda 7068 sayılı “Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun” kapsamında yaptırım uygulanmasını sağlamak üzere disiplin amirine önerilerde bulunulmalıdır. Fiilin, cezai nitelikte bir suç teşkil etmesi durumunda ise suçun işlendiği yerdeki Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmalıdır. Etik açıdan ilgili disiplin amirinin Kurum tarafından yapılan önerilere uyması beklenmektedir. Bununla birlikte Kurum tarafından yürütülen incelemenin ardından yeni verilere ulaşılması ve bunun inceleme sürecini etkilemesi gibi istisnai hallerde Kurum tarafından verilen karara uyulmayabilir. İlgili kolluk teşkilatının Kurum tarafından yapılan önerilere uymaması durumunda 30 gün içerisinde Kurum’a gerekçeli bir cevap sunulmalıdır. Cumhuriyet savcısının kararlarına yönelik; mağdur, suçtan zarar gören ve şüpheli itiraz edebilmektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu, m.73 ve m.91/5). Bu sebeple Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı itiraz edilebilmesi uygun olmayacaktır. Disiplin amiri tarafından verilen kararlara karşı üst disiplin amirine itirazda bulunulabilmelidir (Şekil 6.9.).

Kaynak: Bu şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6.9. Kolluk Gözetim Kurumu Tarafından Verilen İhlal Kararına İlişkin Süreç.

Şikâyet başvurularının sonuçlandırılması için belirli bir zaman diliminin olması müştekilerin hak arama sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi ve şikâyetlerin kısa sürede sonuçlandırılması hususlarında fayda sağlayacak ve gecikmelerin önüne geçecektir. Bu bağlamda şikâyet başvurularının üç ay içerisinde sonuçlandırılması önerilmektedir.

Azami süre zaruri durumlarda Başdenetçi tarafından bir defaya mahsus olarak en çok üç ay uzatılabilmelidir.

6.1.5. KGK'nin Personeli, Bütçesi ve Diğer Hususlar

Kurum Personeline İlişkin Hususlar

Etkin soruşturmalar yürütülebilmesi için şüphesiz yetkin soruşturmacılara ihtiyaç bulunmaktadır. Burada emekli ya da halen aktif görevde bulunan kolluk personelinin Kurumda görev alıp almayacağı akıllara gelmektedir. Dünya örnekleri incelendiğinde eski kolluk mensuplarına genellikle yer verilmediği ya da bu kişilerin emekliliklerinin üzerinden belirli bir sürenin geçmesinin arandığı görölmektedir.

Model 1. Emekli ve aktif görevde bulunan kolluk mensuplarına Kurumda görev verilmesi ve soruşturma sürecine dâhil edilmeleri.

Model 2. Soruşturmaların bağımsız müfettişler liderliğinde belirli yetkinliklere sahip sivil kişiler tarafından yürütölmesi.

Emekli ve aktif görevde bulunan kolluk mensuplarına Kurumda yer verilmemesi bağımsızlığı ve tarafsızlığı şüphesiz en üst seviyede sağlayacaktır. Fakat kolluğun kendine has dinamikleri ve kurum kólütürü hakkında bilgi sahibi olmadan etkili soruşturmalar yürütülebilmesi de kolay olmayacaktır. Bununla birlikte söz konusu yetenek sadece kolluk personeline has değildir. Kolluk personeli de eğitim sürecinin ardından bu yetenekleri kazanmakta ve meslek hayatındaki pratikler ile tecrübe kazanmaktadır. Dolayısıyla çeşitli alanlarda görev yapmış ve temel soruşturma becerisine sahip kişilerin Kurumda görevlendirilebilmesi mümkündür. Herhangi bir kolluk geçmişi bulunmayan sivil kişilerin bazı yetkinliklere kavuşması ve etkili soruşturmalar yürütecek bilgi ve becerileri kazanması uzun bir eğitim sürecini gerektireceğinden dolayı hâkim, savcı veya kaymakam sıfatını kazanmış ve mülakatta bulunma, delilleri toplama ve koruma, soruşturmayı yönetme gibi konularda tecrübe sahibi Adalet ve İçişleri Müfettişlerinin Kurum bünyesinde görevlendirilmelerinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Kurumun seçim ve atama yetkisi kendisine ait bağımsız müfettişlere sahip olması, personel seçiminde yürütme organının etkisini minimuma indirecektir. Söz konusu müfettişler arama, el koyma, müzekkerelerin icrası,

tanık veya ilgili kişileri dinleme gibi birtakım kolluk yetkilerine sahip olmalıdır. Müfettişlerin daha önceden kamu sektöründe müfettiş olarak çalışması ve gerekli tecrübeye sahip olması uygun olacaktır. Bu bağlamda ilgili müfettişler İçişleri ve Adalet Bakanlığı müfettişlerinden atanmalı ve eski görevleri ile ilişkileri kesilmelidir (*Adalet müfettişleri arasından görevlendirilen müfettişlerin hâkim ya da Cumhuriyet savcısı olarak fiilen en az sekiz yıl görev yapması ve üstün başarıları dolayısıyla müfettişliğe atanmalarının uygun görülmesi; mülkiye müfettişleri arasından görevlendirilecek müfettişlerin ise kaymakamlık sıfatını kazananlar arasından İçişleri Bakanlığı'nın merkez ve iller kuruluşlarında en az altı yıl çalışması sağlanmış olacaktır*). Adalet ve İçişleri Bakanlığı müfettişleri ekip lideri olarak görevlendirilip, beraberlerinde kolluğu ilgilendiren mevzuat, kolluk teşkilatlarının yapısı, soruşturma teknikleri, delil toplama, arama ve el koyma, zor kullanma gibi konularda eğitim sürecinden geçmiş sivil soruşturmacıların (kolluk gözetim uzmanları) görevlendirilmesi uygun olacaktır. Söz konusu sivil soruşturmacıların gerekli yetkinlik ve tecrübeyi edinmelerinin ardından diğer kurumlardan müfettiş görevlendirilmesine ihtiyaç dahi duyulmayabilir. Şikâyetlere ilişkin araştırma ve soruşturmanın denetçiler tarafından kendilerine bağlı bağımsız müfettişlerin liderliğinde yeterli sayıda kolluk gözetim uzmanı ve uzman yardımcısından oluşacak soruşturma timleri aracılığıyla yürütülmesi; soruşturmanın tamamlanmasını müteakiben denetçiler tarafından Başdenetçiye şikâyete ilişkin rapor sunulması; Kurum bünyesinde şikâyet başvurularını incelemek ve soruşturmaktan ve Başdenetçi ile denetçiler tarafından verilecek görevleri yerine getirmekten sorumlu kolluk gözetim uzmanlarının istihdam edilmesi; kolluk gözetim uzman ve uzman yardımcılarının müfettişlerin gözetiminde çalışması önerilmektedir.

Uzman yardımcılığı kadrolarına en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk fakülteleri, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri, iktisat ve işletme fakültelerinden mezun olan adaylar merkezi bir sınav neticesinde atanmalı ve kolluk gözetim uzmanı olabilmek için asgari iki ya da üç yıl süreyle uzman yardımcısı olarak görev yapma gerekliliği aranmalıdır. Uzman yardımcılarını gerekli bilgi ve becerileri kazanmak ve gerek Kolluk Gözetim Kurumunun gerekse kolluk teşkilatlarının kurumsal kültürlerini özümseyecek şekilde belirli bir program dâhilinde temel eğitim, hazırlayıcı eğitim ve staj eğitiminden oluşan eğitim programına tabi tutulmalı; eğitim sürecinin bitiminde uzmanlık tezi hazırlanmalı ve kurul önünde sunulmalıdır. Uzmanlık tezi başarılı bulunduğu

takdirde yazılı ve sözlü alanlardan oluşan yeterlilik sınavına tabi tutulmalı, yeterlilik sınavında da başarılı olması halinde Kolluk Gözetim Uzmanı olarak atanmalıdır.

Bütçeye İlişkin Hususlar

Kurumun mali özerkliğe sahip ve özel bütçeli diğer idareler kapsamında faaliyet yürütmesi, böylelikle Meclis tarafından gerçekleştirilecek bütçe tahsis sürecinin Kurumun bağımsızlığını ve karar alma sürecini etkilememesi, Kurumun kendi finansman programını hazırlaması ve harcamalarını bu programa uygun bir şekilde yapması mali konularda daha serbest hareket etmesini sağlayacaktır. Böylelikle bütçenin herhangi bir makamın izni olmaksızın harcanabilmesi mümkün olacaktır. Kurumun ihtiyaçlara göre uygun teşkilat ve kadro statülerini düzenlemeye bu anlamda kadro ihdası ya da iptali konularında yetkili olması önem arz etmektedir. Kurumun mali işlemlerinin ve hesaplarının denetimi Sayıştay tarafından gerçekleştirilmeli, karar ve işlemlerinin hukuka uygunluğuna ilişkin denetimler yargı birimlerince yerine getirilmelidir. Bu anlamda Kurum tarafından hazırlanan bütçenin TBMM tarafından kabul edilmesi önerilmektedir.

Diğer Hususlar

Şikâyetlere ilişkin kapsamlı kayıtların tutulması önem arz etmektedir. Şikâyetlerin kaydı konusunda farklı modeller göz önünde bulundurulabilir:

Model 1. Şikâyetlere ilişkin kayıtların kolluk birimleri tarafından tutulması ve şikâyete ilişkin soruşturmanın hangi makam tarafından yürütüleceğine kolluk birimlerince karar verilmesi.

Model 2. Şikâyetlere ilişkin kayıtların Kolluk Gözetim Kurumu tarafından tutulması ve şikâyete ilişkin soruşturmanın hangi makam tarafından yürütüleceğine Kurum tarafından karar verilmesi.

Model 3. Uzlaşma ile çözümlenebilecek şikâyetlerin müşterilerin inisiyatifinde doğrudan ilgili kolluk teşkilatına yönlendirilmesi soruşturmanın hangi makam tarafından yürütüleceğine Kurum tarafından karar verilmesi.

Şikâyete ilişkin kayıtların kolluk teşkilatınca tutulması ve soruşturma makamına kolluk birimlerince karar verilmesi sistemin etkili bir şekilde çalışmasını ve hesap verebilirliği olumsuz yönde etkileyecektir. Hangi birime yapılırsa yapılsın soruşturmanın hangi makam tarafından yürütüleceğine Kurum tarafından karar verilmesi ve tüm şikâyetlerin Kurum bünyesinde kayıt altına alınması hesap verebilirliğin, bağımsızlığın ve kamu güveninin sağlanmasında şüphesiz en etkili yöntemdir. Bununla birlikte uzlaşma ile çözümü mümkün olan şikâyetlerin çözümlenmesini geciktirmesi ihtimal dâhilindedir. Bu sebeple uzlaşma ile çözümü mümkün görünen şikâyetlerin ilgili kolluk teşkilatına yönlendirilmesi ve uzlaşmanın sonuçlanmasının ardından kayıt işlemlerinin yapılmasını sağlamak üzere Kurum'a bildirimde bulunulması, şikâyetin hangi makam tarafından soruşturulacağına Kurum tarafından karar verilmesi daha etkili olacaktır. Ülke genelinde tüm şikâyetlerin kaydedilmesinden sorumlu olan bağımsız bir kurum şikâyet sürecine ilişkin tutarlılığı sağlama açısından fayda sağlayacaktır.

Kurumun görev alanı sadece bireysel şikâyetleri ele almakla sınırlı olmamalı, gerektiğinde kolluk hizmetlerinin iyileştirilmesi hususunda mevzuatta tespit edilen eksikliklere yönelik Meclis'e veya hükümete reform önerilerinde bulunabilmelidir. Kurum tarafından paneller, sempozyumlar ve konferanslar düzenlemek suretiyle bilinçlendirme faaliyetinde bulunulmalıdır.

Kurum üyeleri tarafından bir suç işlendiği iddia edildiği durumlarda ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarda suçüstü hali genel hükümlere tabi olmakla birlikte haklarında ceza soruşturması ve kovuşturması yapılabilmesi TBMM Başkanı'nın iznine tabi olmalıdır. İzin verilmesi veya verilmemesine yönelik karara karşı Danıştayın ilgili dairesine itiraz edilebilmelidir.

Kurumun faaliyetlerinin, şikâyetlere dair istatistiklerin ve şikâyet sonuçlarının, bütçe ve giderlerinin kuruluş kanununda yer alacak periyotlar ile kamu ile paylaşılması şeffaflık açısından önem arz etmektedir. Kurumun faaliyetlerine yönelik farkındalık yaratmak üzere kamuoyu Kurumun faaliyetleri hakkında bilgilendirilmelidir.

Şikâyet sistemi hakkında şikâyet sahiplerine bilgi sağlamak amacıyla ücretsiz bir telefon hattının kurulması erişilebilirlik açısından fayda sağlayacaktır.

Kolluk kuvvetlerinin şikâyet edilebileceği mercilerden Cumhurbaşkanlığı (CİMER), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Dilekçe Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ve Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na yapılan başvurularda ağır nitelikteki şikâyetler 24 saat içerisinde, diğer şikâyetler ise en geç üç gün içinde Kurum'a gönderilmelidir. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarına yapılan müşteki tarafından rıza gösterilmesi halinde uzlaşma ile çözümü mümkün görünen şikâyetler ilgili kolluk birimine, diğer şikâyetler yukarıda belirtilen süre içerisinde Kurum'a yönlendirilmelidir.

6.2. KGK (Kolluk Ombusmanlığı) Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme

Çalışmada model olarak sunulan Kolluk Gözetim Kurumu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanabilirliğini ortaya koyarken böyle bir kurumun niçin gerekli olduğuna, kamu yönetiminin işleyişine ne gibi faydaları olacağına ve karşılaşılabilecek muhtemel zorluklara değinilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kolluk personeline tanınan ve gerekli şartlar oluştuğunda kişi hak ve özgürlüklerine müdahale imkânı tanıyan yetkilerin kullanımı kanunlara ve hukuk kurallarına uygun olmalı, bu hususun temini için de kolluk görevlileri kurum içi ve kurum dışı mekanizmalar tarafından denetlenmeli ve kontrol edilmelidir. Kurumlar tarafından kendi bünyeleri içerisinde yapılan denetim faaliyetlerinde taraflı davranılması, personelini aklama yoluna gidilmesi ve şekli unsurların ortaya çıkması ihtimal dâhilindedir. Söz konusu denetim ve gözetim faaliyetlerini daha etkili hale getirmek içinse sivil gözetimin bileşenlerinden biri olan tarafsız ve bağımsız kolluk şikâyet sistemleri devreye sokulmalıdır. Denetimde önemli olan hususun denetçinin bağımsız ve tarafsız olması gerçeğinden hareketle, kolluk kuvvetlerinin işlem ve eylemleri de bağımsız ve tarafsız otoriteler tarafından gözetilmeli ve kontrol edilmelidir. Böylelikle kolluk faaliyetlerinin şeffaflığı ve hesap verebilirliği de artacaktır.

Bağımsız ve tarafsız bir mekanizma olmaması durumunda şikâyetlere ilişkin soruşturma başlatılmaması ihtimal dâhilindedir. Bu husus uygunsuz davranış ve hak ihlallerine herhangi bir yaptırım uygulanmamasına ve kolluk kuvvetlerine duyulan kamu güveninin zarar görmesine neden olabilir. Kişiler kolluk personeli tarafından maruz

kaldıkları uygunsuz muameleye karşı, korku veya çekince gibi sebepler ile yine kolluk personeline şikâyetle bulunmaktan kaçınabilmektedir. Modelde sunulan Kolluk Gözetim Kurumu gibi bağımsız ve tarafsız bir kurumun kurulması kişilerin zihnindeki kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen soruşturmaların sağlıklı şekilde yürümediğine ilişkin algıyı da ortadan kaldıracaktır (*Kolluk personeli tarafından yürütülen soruşturma her ne kadar bağımsız, tarafsız ve şeffaf olsa dahi kişilerin zihninde bu algının oluşması muhtemeldir*). Ayrıca kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya yetkili bir kurum mağdurlar tarafından herhangi bir şikâyet olmasa dahi olası hak ihlallerine karşı işlem başlatabilecektir.

Kolluk personeli aleyhindeki şikâyetler, kamu hizmetlerine ilişkin tüm alanlardaki şikâyetleri incelemekle görevli genel şikâyet mekanizmalarının görev alanına dâhil edilebilmektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti örneğindeki Kamu Denetçiliği Kurumu'ndaki uygulama da bu şekildedir. Kolluk personeline yönelik şikâyetler Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından incelenen alanlardan yalnızca biridir. Bununla birlikte yalnızca kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerin ele alındığı sistemlerin kurulmasının etkili olduğu görülmektedir. Avrupa Konseyi üyesi ülkeler arasından yapılan bir araştırma kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri soruşturmakla görevli uzmanlaşmış kurumları bulunan İrlanda ve Kuzey İrlanda gibi nispeten küçük ülkelerdeki fiili şikâyet sayısının, şikâyetlerin genel görevli Ombudsmanlar tarafından ele alındığı diğer tüm üye devletlerdeki rakamları aştığını göstermektedir. Bu sonuç, Polis Ombudsmanı gibi uzman bir kuruluşun genel bir Ombudsmandan daha fazla dikkat çektiğini göstermektedir (Boer, 2008: 33).

Özgür ve demokratik toplum düzeninin en önemli bileşenlerinden biri olan kolluk hizmetlerini sunmakla görevli kolluk kuvvetlerine yönelik iddiaların araştırılması ile görevli kurumlar, bu hizmetten yararlanan halk ve kolluk kuvvetleri nezdinde görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal etme iddialarının uygun şekilde ele alındığına dair güvence sağlamaktadır. Kişileri kolluk mensuplarının görevi kötüye kullanmalarına yönelik korumakta, kolluk hizmetlerine dair politika ve uygulamaları geliştirmektedir. Ayrıca kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğini artırmakta, tesis edilen işlem ve eylemlerde daha dikkatli davranılmasına imkân vermekte, kurum içi disiplini sağlamakta, yolsuzlukları açığa çıkarmakta, halkı kolluğun siyasallaşmasına karşı

korumakta, kolluk hizmetlerine ve adalet sistemine yönelik kamu güvenini artırmakta, güvenli ve adil bir toplumun oluşması hususuna katkıda bulunmaktadır. Kolluk personeli tarafından hak ihlaline maruz kalan kişiler, yargı yoluna başvurmaları durumunda karşılaşılabilecekleri yargılama giderleri (avukat ücreti, mahkeme masrafları vb.) gibi herhangi bir maddi külfetle karşılaşmadan şikâyetlerini iletebilmektedir.

Karşılaşılabilecek zorluklar değerlendirildiğinde daha önce de belirtildiği üzere kolluk personeline yönelik şikâyetlerin iletebileceği birçok merci bulunmaktadır. Söz konusu merciler ilk etapta Kolluk Gözetim Kurumu ile aynı işleve sahip olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Kurum'un söz konusu denetim mekanizmaları karşısındaki konumu açık bir şekilde kuruluş kanununda belirtilmelidir. Birçok kişi devlet tarafından sunulan hizmetleri ve kamu görevlilerinin işlem ve eylemlerini bir üstünlük ve güç olarak algılamaya, devleti “baba” olarak görmeye devam etmektedir. Devlet; bireyi geliştiren, haklarını koruyan, hak ve özgürlüklerini kullanması için fırsat sağlayan bir kurumdur. Bu sebeple Kurum'un görev ve yetkilerine ilişkin halka bilgi verilmeli ve halk desteği sağlanmalıdır. Yeniliklere karşı direnç gösterme potansiyeli bulunan kamu kurumlarının halk ile olan ilişkilerine başka bir aktörü kabul etmek istememesi hususu da ihtimal dâhilindedir.

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti'nde şikâyet üzerine çalışan ve idarenin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönünden inceleyen, araştıran ve idareye birtakım önerilerde bulunan Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman) mevcuttur. Kamu Denetçiliği Kurumu'na 2019 yılında 20.968 başvuru yapıldığı; geçmiş yıllarda yapılan başvurular dikkate alındığında ise 2013 yılında 7.638; 2014 yılında 5.639; 2015 yılında 6.055; 2016 yılında 5.519; 2017 yılında 17.131; 2018 yılında 17.585 şikâyete işlem tesis edildiği görülmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2019). Bu anlamda Kurum'a yapılan başvuru sayısındaki yıllara göre artış dikkat çekicidir. Aynı zamanda Kurum'un tanınırlığının artışının ve kamu ile irtibatının güçlenişinin göstergesidir. 2012 yılında tüzel kişilik kazanan ve 2013 yılında faaliyetlerine başlayan Kurum yedi yıldır hizmet vermektedir. Bu husus Türkiye Cumhuriyeti'nde alanında uzmanlaşmış ve sadece kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri araştıran ve soruşturan bir mekanizmanın da etkili bir şekilde uygulanabilirliğinin göstergelerinden biridir.

KGK'nun kuruluş yapısı ve üye seçimine ilişkin alternatif modeller kapsamında sunulan Kurul şeklindeki yapının da Bağımsız İdari Otoriteler/Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar kapsamında benzer uygulama örneklerinin bulunduğu görülmektedir. Söz konusu kurumlar kanunla kurulan, kuruluş kanunlarında idari ve mali anlamda özerk, bağımsız ve tarafsız oldukları vurgulanan, kurul şeklinde örgütlenen, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri dışındaki diğer kurumların üyelerinin Cumhurbaşkanı tarafından atandığı, özel bütçeli birimlerdir (Giritli vd., 2015:583-587). Anayasanın 167.maddesinin birinci fıkrasında, “Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler” şeklindeki ibareden hareketle kamu sektörünün ve özel sektörün faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemekle görevli bu kurumların görev alanı farklılaşsa da kuruluş yapısı ve temel özellikleri itibarıyla modelde sunulan yapıya benzediği ve KGK'nun uygulanabilirliğinin göstergelerinden biri olduğu değerlendirilmektedir.

YEDİNCİ BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

7.1. Bulgular, Öneriler ve Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde kolluğun sivil gözetimi ve kolluk şikâyet mekanizmalarına ilişkin ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin öneriler sunulmakta, genel değerlendirmelerde bulunmaktadır.

7.1.1. Bulgular ve Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin öneriler aşağıda belirtilmektedir:

Bulgu 1: Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin gündeme gelişi ile birlikte AB tarafından Türkiye hakkında yayımlanan İlerleme Raporlarında ve Katılım Ortaklığı Belgelerinde kolluk personeline yönelik şikâyetleri bağımsız bir şekilde soruşturacak bir birimin bulunmaması hususunun sürekli vurgulandığı görülmektedir. AIHM kararları göz önünde bulundurulduğunda da “yaşam hakkı ihlali ile ilgili etkili soruşturma yürütülmemesi, işkence yasağı ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ile ilgili etkili soruşturma yürütülmemesi” gibi başlıklarda Türkiye'nin insan hakları ihlalleri açısından aleyhinde en çok mahkûmiyet kararı verilen ülkelerden biri olduğu ve bu ihlallerin önemli bir kısmının kolluk kuvvetlerinden kaynaklandığı göze çarpmaktadır. Bu husus “*Kolluk kuvvetlerine yönelik mevcut şikâyet sistemi ve prosedürü uluslararası standartları sağlama noktasında yeterli midir?*” sorusuna yanıt niteliğindedir.

Öneri 1: Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyet sistemi değerlendirildiğinde sistemin bazı güçlü ve zayıf yanlarının olduğu görülmektedir. Vatandaşların kolluk kuvvetleri hakkındaki şikâyetlerini iletecekleri Cumhurbaşkanlığı (CİMER), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Dilekçe Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı (Savcılıklar), Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu veya İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları gibi birçok merci bulunmakta olup bu açıdan erişebilirlik iyi seviyededir. Bununla birlikte belirtilen makamlara başvuru ile birlikte bahse konu şikâyet gerekli araştırmanın yürütülmesi için yetkili otoriteye sevk edilmektedir.

Kötü muamele ve işkenceye karşı sıfır tolerans politikası kapsamında yapılan yasal düzenlemeler ile kötü muamele ve işkence suçları için öngörülen cezalar artırılmış; cezaların adli para cezasına çevrilmemesi, ertelenmemesi ve zaman aşımına uğramaması hususları düzenlenmiş; soruşturmanın yürütülmesinde mülki amirlerden izin alınması gerekliliği kaldırılmış ve işkence suçuna ilişkin soruşturmalar Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat ve öncelikli olarak yürütülmeye başlanmıştır. Bu düzenlemelerin meyvesini verdiği ve her geçen yıl kolluk personeli aleyhinde yürütülen işkence ve kötü muamele ile ilgili adli soruşturmalarda azalma olduğu görülmektedir. Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun'da yapılan düzenlemeler ile birlikte adli sürecin tamamlanmasına gerek kalmadan idari birimlerce gerekli yaptırım uygulanabilmektedir. Kolluk personeline yönelik şikâyetleri bağımsız bir şekilde incelemek ve araştırmakla görevli Kolluk Gözetim Komisyonu'nun kuruluşu olumlu bir düzenlemedir. Bununla birlikte Komisyon'un kuruluş yapısı, şikâyet süreci, personeli ve bütçesi gibi hususlarda birtakım yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunduğu görülmektedir. Çalışmada bu kapsamda bir model önerisinde bulunmaktadır.

Bulgu 2: Türkiye'de yer alan kolluk kuvvetlerinin işlem ve eylemleri birtakım kurum içi mekanizmalar ve sivil gözetim organları tarafından izlenmekte ve denetlenmektedir. Bu bağlamda hiyerarşik denetim ve disiplin kurulları marifetiyle yapılan denetim kurum içi mekanizmalar kapsamında; yasama, yürütme ve yargı organları, mülki makamlar, bağımsız kurullar, sivil toplum örgütleri, medya ve halk tarafından yapılan denetim ise sivil gözetim kapsamında değerlendirilebilir. Bu bulgu, *“Kolluğun gözetim ve denetimine yönelik mevcut kontrol araçları yeterli ve evrensel ilkeler ve standartlar ile uyumlu mudur?”* sorusuna yanıt niteliğindedir. Kolluğun sivil gözetimi konusunda önemli adımlar atılmakla birlikte, mevcut kontrol araçlarının gelişimine ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Öneri 2: Kolluğun sivil gözetimi, değişen güvenlik algısı ile birlikte hemen hemen her ülkenin gündemine aldığı konulardan biridir. İnsan hakları, demokratikleşme, temel hak ve özgürlükleri geliştirme ve güçlendirme kapsamında kolluk kuvvetlerinin gözetimi ve denetimine her geçen gün daha fazla önem verildiği görülmektedir. Türkiye de bu ülkelerden biridir. İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi, kamu yönetimi alanındaki reformların iç güvenlik alanına yansımada ve uluslararası

örgütlerin tavsiyeleri doğrultusunda iç güvenlik alanındaki reform gereksinimlerinin yerine getirilmesinde önemli adımlar içermektedir. Bununla birlikte kolluk kuvvetlerini ilgilendiren mevzuatın, insan merkezli demokratik ve çağdaş yönetim anlayışına ve AB, Avrupa Konseyi ve BM gibi uluslararası örgütler tarafından sunulan ilke ve standartlara uygun bir şekilde güncellenmesine ve geliştirilmesine; halkın, medyanın ve sivil toplum örgütlerinin sivil gözetim konusunda farkındalığının artırılmasına; iç güvenlik hizmetlerine halkın katılımı sağlayacak, toplum-kolluk ilişkilerini ve suç ve suçlu ile mücadeleyi geliştirecek ve bu kapsamda kolluk hizmetlerine olan kamu güvenini artıracak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bulgu 3: Türkiye’de kolluk personeli tarafından kötü muameleye veya uygunsuz bir davranışa maruz kalan bir kişinin mağduriyetini iletebileceği birçok merci bulunmaktadır. Kolluk personelinin şikâyet edilebileceği birçok makamın bulunması vatandaşlar açısından erişilebilirliği artırmakta bununla birlikte birbirine yakın alanlarda faaliyet gösteren birçok kurumun bulunması sebebiyle kafa karışıklığına da neden olabilmektedir. Toplum fertlerinin belirli bir kısmı kolluk personeli hakkında hangi makama şikâyette bulunabileceğine ilişkin yeterli farkındalığa sahip değildir. İnternet üzerinden arama motorları aracılığıyla yapılabilecek küçük çaplı bir araştırmada “Polisi/polis şubesini nereye şikâyet edebilirim? Polis karakolunu nereye şikâyet ederim? Polisi/Jandarmayı kime şikâyet etmem lazım?” gibi başlıklarda birçok soru ve yorum olduğu görülecektir. Bu husus, “*Vatandaşlar kolluk personeline yönelik şikâyetlerini iletebilecekleri merciler hususunda yeterince bilgi sahibi midir?*” sorusuna yanıt niteliğindedir. Vatandaş kolluk personelinin şikâyet edilebileceği makamlar konusunda tereddüt yaşamaktadır.

Öneri 3: Sadece kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri ele alacak uzmanlaşmış bir kurumun varlığı vatandaş nezdindeki kafa karışıklığını giderecektir. Bu bağlamda Kolluk Gözetim Komisyonu’nun görev alanının yalnızca genel kolluk kuvvetlerini kapsadığı görülmektedir. Araştırmada model olarak sunulan KGK de yalnızca genel kolluk kuvvetlerine yönelik iddiaları incelemek ve araştırmakla görevli olacak şekilde tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen dünya örneklerinin de ilgili kolluk teşkilatı mensupları hakkında şikâyetlere ilişkin soruşturmaları yürüten uzmanlaşmış mekanizmalar olduğu, bununla birlikte Belçika örneğinde ilgili Kurum’un toplu taşıma

şirketlerinde güvenlik hizmeti sunan güvenlik görevlilerini ve Tehdit Değerlendirme Koordinasyon Birimi faaliyetlerini gözetmekten de sorumlu olduğu; İngiltere ve Galler örneğinde ilgili Kurum'un bazı kurumların şikâyet sistemini denetlediği; İskoçya örneğinde göçmen bürosu memurları, genel gümrük memurları, gelir ve gümrük idaresi memurları ve kolluk yetkilerini kullanan diğer kişilere ilişkin soruşturmaların Kurum'un görev alanına girdiği; Kuzey İrlanda örneğinde ilgili Kurum'un İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasındaki ortak yasal çerçeve aracılığıyla Göçmen Bürosu memurları ve gümrük memurları hakkında belirli şikâyetler kapsamında soruşturma yürütebildiği görülmektedir.

Türkiye açısından kolluk şikâyet sistemini tanıtıcı mahiyette hazırlanacak olan rehber, kitapçık, kamu spotu veya diğer araçlar aracılığıyla kamuoyunun bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Kurumun faaliyetlerine ilişkin farkındalık yaratılmalıdır. Kamu güvenini, şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlamak üzere Kurum faaliyetlerinin, şikâyetler hakkındaki istatistiklerin ve şikâyet sonuçlarının, bütçe ve giderlerin belirli periyotlar ile kamu ile paylaşılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Bulgu 4: Türkiye'de faaliyet yürüten kolluk kuvvetleri orantısız güç kullanımı, kötü muamelede bulunma veya işkence gibi zor kullanma sınırını aşan birtakım davranışlarda bulunabilmekte veya bu tür asılsız ithamlara maruz kalabilmektedir. Kolluk kuvvetleri; kamu düzeninin sağlanmasında, temel hak ve özgürlükler ile hukuk devleti ilkesinin korunmasında önemli bir işleve sahiptir. Bozulan kamu düzenini yeniden tesis ederek suçluları adalete teslim etmek kolluk kuvvetlerinin asli görevlerindedir. Kolluğun denetim ve gözetiminden sorumlu bazı iç mekanizmalar bulunmaktadır. Fakat kolluğun iç denetimi, kendi kendini denetlemeyi esas aldığından dolayı vatandaş nezdinde etkili sonuçlar doğurmadığı düşüncesini uyandırmaktadır. Kurumsal taassupluk, aynı mesleğe mensup kişiler arası dayanışma, kol kırılır yen içinde kalır yaklaşımı halk nezdinde şikâyet sistemine olan güveni olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bulgu, *“Kolluğa ilişkin soruşturmaların kolluk tarafından araştırılması ve soruşturulması vatandaş nezdinde nasıl karşılanmaktadır?”* sorusuna cevap niteliğindedir. Vatandaş, şikâyetlerin tarafsız ve çok yönlü soruşturulmadığı yönünde tereddüt yaşamaktadır.

Öneri 4: Kolluğun yine kolluk kuvvetleri tarafından denetlenmesi doğal adalet kavramıyla açıklanamamakta ve soruşturmaların adil bir şekilde yürütülmemesi riskini ortaya çıkarmaktadır. Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetlerde soruşturmanın kapsamlı, bağımsız, etkili, hızlı ve şeffaf bir şekilde yürütülmesini temin etmek üzere soruşturmacılar ile şikâyete konu kolluk görevlisi arasında kurumsal veya hiyerarşik bağlantı bulunmaması, soruşturmanın ivedilikle tamamlanması, hesap verebilirliği sağlama adına şikâyet sürecinin açık ve şeffaf olması arzu edilmektedir. Dolayısıyla şikâyetlerin üzerinin kapatılacağına ilişkin endişeyi yok eden, şikâyet neticesinde herhangi bir zarara uğramamayı temin eden ve bağımsız ve tarafsız bir gözle şikâyetleri soruşturan birimlere ihtiyaç bulunmaktadır. Böylelikle kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliğinin artması sağlanacak, kolluk kuvvetleri daha demokratik, şeffaf ve etkili bir yapıya kavuşacaktır.

Bulgu 5: Türkiye’de halen görev yürüten Kolluk Gözetim Komisyonu, olası şikâyetleri değerlendirmede sivillik, tarafsızlık ve özerklik gibi uluslararası standartlara ve evrensel ilkelere uygun görev yapamamaktadır. Zira Komisyonun kuruluş yapısı ve konumu incelendiğinde aleyhinde şikâyette bulunulan kolluk görevlisi ile soruşturmayı yürüten mercinin İçişleri Bakanlığı bünyesinde (aynı bakanlık bünyesinde) yer aldığı görülmektedir. Öyle ki, Komisyon İçişleri Bakanlığı bünyesinde sürekli kurul olarak görev yapmaktadır ve ayrı bir tüzel kişiliği yoktur. Komisyonun faaliyetleri ve diğer ihtiyaçları ile yolluk giderleri İçişleri Bakanlığı bütçesinden karşılanmaktadır (her yıl Mülkiye Teftiş Kurulu bütçesine gerekli ödenek konulmaktadır). Bu bulgu, “*Kolluk Gözetim Komisyonu’nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?*” sorusuna yanıt niteliğindedir. Yürütme ile ilişkili olma durumunun Komisyon’un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği açıktır.

Öneri 5: Türkiye örneğindeki Kolluk Gözetim Komisyonu’nun kuruluş yapısı ile görev ve yetkileri değerlendirildiğinde tam bağımsız bir mekanizmadan ziyade daha çok yürütmenin kontrolü altında fonksiyonel olarak bağımsız hibrit bir yapı karşımıza çıkmaktadır. Hibrit yapılara dair örnekler incelendiğinde bu yapıların yürütmenin ve hatta bazen kolluk teşkilatının kontrolü altında ve çeşitli oranlarda bağımsızlığa sahip birimler oldukları görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu yapılar tam teşekküllü

bağımsız gözetim yapılarını oluşturmak için bir ara adım görevi görmektedir. Komisyon an itibarıyla görev ve yetkileri ile şikâyet sürecine yönelik kapsamlı değerlendirmeler yapılamayacak kadar yenidir. İlk toplantısını 20 Eylül 2019 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Bağımsız kolluk şikâyet mekanizmalarının, kolluk teşkilatlarından ve kolluk teşkilatlarının bağlı olduğu bakanlıktan hiyerarşik olarak bağımsız olması, uluslararası standartlara ve evrensel ilkelere uygun işlemesi gerekmektedir. Söz konusu mekanizmalara yönelik siyasi müdahaleler, kurumların işlevlerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir. Bu sebeple yürütmeden ziyade Meclis'e karşı sorumlu bir mekanizma daha etkili olacaktır. Bahse konu mekanizmaların kolluk teşkilatlarından ayrı ve yeterli bir bütçe ile finanse edilmesi de büyük önem arz etmektedir. Bütçeye ilişkin yapılan değerlendirmeler neticesinde Belçika, Güney Afrika, Kenya ve Yeni Zelanda örneklerinde Kurumların faaliyetlerini yürütmesi için gerekli ödeneklerin Meclis tarafından; İngiltere ve Galler örneğinde İçişleri Bakanlığınca; İrlanda ve Kuzey İrlanda örneklerinde Adalet Bakanlığınca; İskoçya örneğinde ise hükümet tarafından tahsis edildiği görülmektedir.

Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı İçişleri Bakanlığı bünyesinde fonksiyonel yönden bağımsız bir komisyon yerine organik anlamda bağımsız bir kurumun daha etkili olacağı değerlendirilmiş ve görev alanı genel kolluk kuvvetlerini kapsayan KGK'nin kurulması önerilmiştir. KGK'nin kurumsal yapısı bir kurul veya alternatif olarak ombudsman şeklinde tasarlanmıştır. Kurul şeklindeki yapılanmanın yürütme karşısındaki bağımsızlığını sağlamak üzere bağımsız idari otoritelere benzer şekilde teşkilatlanmasının; alternatif olarak sunulan Ombudsman şeklindeki yapılanmanın ise doğrudan TBMM'ye bağlı olması önerilmiştir. Önerilen kurumların mali yönden özerk ve özel bütçeli diğer idareler kapsamında faaliyet yürütmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen Güney Afrika, Kenya, Lüksemburg ve Yeni Zelanda örneklerinde olduğu üzere KGK, yetkilerinin ve işleyişinin politik değişikliklerden etkilenmemesi veya belirli çıkar gruplarının müdahalesine maruz kalmaması için kendine has kuruluş yasasına sahip olacak yapıda tasarlanmıştır.

Bulgu 6: Kolluk Gözetim Komisyonu'nun İçişleri Bakan Yardımcısı başkanlığında toplandığı; Başkanın izin, hastalık veya diğer sebeplerle görevde bulunmaması halinde

Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının, Başkana vekalet ettiği ve dolayısıyla Komisyon'un kendi başkanını seçemediği; Sekretarya hizmetlerinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yürütüldüğü; Sekretarya hizmetlerinin yerine getirilmesinde sorumlu mülkiye başmüfettişinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanının önerisi, Komisyon Başkanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile atandığı görülmektedir. Bu bulgu, “*Kolluk Gözetim Komisyonu'nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?*” sorusuna yanıt niteliğindedir. Yürütme ile ilişkili olma durumunun Komisyon'un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği değerlendirilmektedir.

Öneri 6: Daha önce de belirtildiği üzere kurumsal yapı itibarıyla bir kurul şeklinde veya ombudsman şeklinde iki ayrı model tasarlanmıştır. Kurul şeklindeki yapılanmada Kurul Başkanının, kurul üyeleri arasından seçilmesinin; Başkan dâhil olmak üzere üyelerin göreve başlamadan önce yürüttükleri görevleri ile ilişkilerinin kesilmesinin ve Kuruldaki görevleri haricinde herhangi bir ikiz görev ile görevlendirilmemelerinin uygun olacağı değerlendirilmiştir. Ombudsman şeklindeki yapılanmada bir Kolluk Başdenetçisinin idari başkanlığında birden çok denetçiden oluşan bir teşkilatlanma ve kuruluşunda idari ve mali işler ile sekretarya işlemlerini yürütecek bir Genel Sekreterliğin bulunması; Başdenetçinin Meclis Genel Kurulu tarafından; denetçilerin ise Kamu Denetçiliği Kurumu'na benzer şekilde TBMM bünyesinde oluşturulacak Karma Komisyon tarafından seçilmesi önerilmiştir.

Bulgu 7: Kolluk Gözetim Komisyonu üyelerinin seçiminde İçişleri Bakanlığı özelinde yürütmenin önemli yetkilere sahip olduğu ve TBMM'ye herhangi bir yetki verilmediği görülmektedir. Bilindiği üzere İçişleri Bakan yardımcısı, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı ve Bakanlık Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü doğrudan İçişleri Bakanına karşı sorumludur. Üniversitelerin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dallarında görevli öğretim üyeleri arasından seçilecek üyelerin belirlenmesi de İçişleri Bakanının yetkisindedir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü Komisyonun doğal üyesidir. Serbest avukatlar arasından seçilecek olan üyeler de Adalet Bakanı tarafından belirlenmektedir. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğuna İçişleri Bakanlığı özelinde yürütmenin Komisyon üzerinde önemli yetkilere sahip bulunduğu görülmektedir. Dünya örneklerinin aksine Komisyonda hâkim sınıftan bir üyeye yer verilmemiştir.

Ayrıca serbest avukatlar arasından seçilecek olan üye için Türkiye Barolar Birliğine; öğretim üyeleri arasından seçilecek üye için Yükseköğretim Kurumu veya Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'na herhangi bir yetki verilmediği görülmektedir. Ayrıca Bakan Yardımcılarının, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı'nın, Bakanlıkların Teftiş Kurulu Başkanlarının ve Genel Müdürlerin Cumhurbaşkanı kararı ile atandığı göz önünde bulundurulduğunda üyelerin tamamının Cumhurbaşkanı kararı ile atandığı görülmektedir. Bu bulgu, “*Kolluk Gözetim Komisyonu'nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?*” sorusuna yanıt niteliğindedir. Yürütme ile ilişkili olma durumunun Komisyon'un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği değerlendirilmektedir.

Öneri 7: Bağımsız kolluk şikâyet mekanizmaları hem yürütme organına hem de parlamentolarına karşı bağımsız olmalıdır. Dolayısıyla söz konusu birimlerin yönetim kademelerinde hükümet üyelerinin bulunmaması veya başkanlık etmemesi arzu edilmektedir. Ayrıca polis teşkilatı mensuplarının da kurumların yönetim kademesinde yer almaması uygun olacaktır. Bu kapsamda dünya örneklerine ilişkin değerlendirmelerde İngiltere ve Galler, Kuzey İrlanda ve İskoçya örneklerinde yönetim kademesinde polis teşkilatı mensubu bulunmadığı görülmektedir. Kenya örneğinde emekliliğinin üzerinden 5 yıl geçen eski polis mensupları yer alabilmektedir.

Kurumların yönetim kademelerine üye seçimine ilişkin değerlendirmelerde Belçika ve Macaristan örneklerinde parlamento; Danimarka örneğinde Adalet Bakanı; Güney Afrika örneğinde Polis Bakanı; İrlanda örneğinde Cumhurbaşkanı; İskoçya örneğinde Hükümet; Kenya örneğinde özel olarak oluşturulmuş bir seçim kurulu; Kuzey İrlanda örneğinde Kraliçe; Lüksemburg örneğinde Bakanın teklifi üzerine Büyük Dük; Yeni Zelanda örneğinde Temsilciler Meclisi'nin önerisi üzerine Genel Vali tarafından atandığı görülmektedir.

Türkiye örneğinde, Kurul şeklindeki yapılanma için üyelerinin tamamının Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi ve Kurumun Cumhurbaşkanı'nın görevlendireceği bakan ile ilişkilendirilmesi; üyelerin Cumhurbaşkanı ve TBMM tarafından ortak olarak seçilmesi ve üyelerin TBMM tarafından seçilmesi şeklinde üç alt model oluşturulmuştur. Kurul şeklindeki yapılanmalarda üyelerin yürütme organı tarafından

seçilmesi halinde, adayların siyasi olmayan birimlerce belirlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. TBMM tarafından yapılacak seçimlerde ise üyelerin sadece iktidar partisine mensup milletvekilleri tarafından seçilmesinin önüne geçmek adına nitelikli çoğunluk aranmalı, nitelikli çoğunluk sağlanamadığı takdirde söz konusu oran kademeli olarak düşürülmelidir. Bu bağlamda Kurul üyelerinin tamamının Meclis tarafından seçilmesi ve seçilecek olan üyelerin Barolar Birliği, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ya da Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı gibi seçilecek üyelerin bağlı bulunduğu kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından aday gösterilecek iki ya da üç aday arasından seçilmesi üyelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını artıracaktır. Bununla birlikte Kurul üyeliği için bağımsızlığı Anayasa tarafından teminat altına alınmış yüksek yargı organları tarafından aday gösterilmesi en etkili yol niteliğindedir. Ombudsman şeklindeki yapılanmada da denetçilerin TBMM tarafından seçilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen kurumlardan İngiltere ve Galler örneğinde üyelerin herhangi bir görev teminatı bulunmamaktadır. Kanada örneğinde Komisyon üyelerinin görevlerine Kanada İdari Heyeti tarafından son verilebilmektedir. Kenya örneğinde Başkan ve kurul üyeleri sadece Anayasanın veya diğer yasaların ciddi şekilde ihlali; ağır suiistimal; görevlerinin yerine getirilmesinde fiziksel veya zihinsel yetersizlik veya iflas durumlarında görevden el çektirilebilir. Kamu Hizmeti Komisyonuna dilekçe verilmesi, dilekçenin üçte iki çoğunlukla uygun görülmesi ve Parlamento'ya iletilmesi, ardından Cumhurbaşkanı'na havale edilmesi gerekmektedir. Güney Afrika örneğinde görev teminatı yeterli değildir. Bakan, uygunsuz davranış sergileme, hastalık durumu ve görevlerin etkin bir şekilde yerine getirilmemesi hallerinde İcra Direktörünün görevine son verebilmektedir. Kuzey İrlanda ve İskoçya örneklerinde görev teminatı bulunmamaktadır. İrlanda örneğinde Komisyonunun üyeleri, istedikleri takdirde Cumhurbaşkanı'na yaptıkları yazılı başvuru ile istifa edebilmekte, ayrıca belirli uygunsuz davranışlar sergilemeleri, yetersizlikleri ve Senatonun istekte bulunması sonucu Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınabilmektedirler. Dolayısıyla Türkiye için önerilen KGK modelinde üyelerin görev teminatına sahip olması ve üyeliklerine sadece görevlerini yerine getirememe veya ağır nitelikteki suiistimaller sebebiyle seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi halinde seçime yetkili makam tarafından son verilebilmesi önerilmektedir.

Bulgu 8: Kolluk Gözetim Komisyonu üzerinde yürütmenin etkisi Komisyon tarafından hazırlanan raporlarda ve alınan kararlarda da kendini hissettirmektedir. İlgili Kanun ve Yönetmelikte Komisyonun görev alanına ilişkin yürüttüğü faaliyetler ile tespit, görüş ve önerilerini içeren yıllık rapor hazırlayacağı ve bu raporun Komisyonda görüşülmesinin ardından mart ayında İçişleri Bakanı tarafından TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Cumhurbaşkanlığına gönderileceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu raporun İçişleri Bakanı tarafından TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Cumhurbaşkanlığına gönderildiği görülmektedir. Komisyon tarafından alınan kararlar imzalanmasını müteakip İçişleri Bakanlık Makamına bilgi amaçlı olarak iki iş günü içerisinde sunulmaktadır. Ayrıca ihbar ve şikâyetlere ilişkin istatistiklerin, ilke ve standartlar hakkında alınan kararların, araştırmaların, iletişim planının, sivil toplum kuruluşları ile yapılan istişareler gibi hususların tamamının İçişleri Bakanlığı makamına sunulduğu görülmektedir. Bu bulgu, *“Kolluk Gözetim Komisyonu’nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?”* sorusuna yanıt niteliğindedir. Yürütme ile ilişkili olma durumunun Komisyon’un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve araştırmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği açıktır.

Öneri 8: Sorumlu olunan makam itibarıyla yapılan değerlendirmelerde Belçika örneğinde ilgili Kurumun parlamentoya karşı sorumlu olduğu; İngiltere ve Galler örneğinde İçişleri Bakanlığı aracılığıyla, Kuzey İrlanda örneğinde ise Adalet Bakanlığı aracılığıyla yine parlamentoya karşı sorumlu olduğu; Danimarka ve İrlanda örneklerinde Adalet Bakanlığına; Güney Afrika örneğinde Polis Bakanlığına; İskoçya örneğinde İskoç Hükümetine; Kanada örneğinde Kamu Güvenliği ve Acil Durum Hazırlık Bakanlığına karşı sorumlu olduğu; Lüksemburg örneğinde ilgili Kurumun İç Güvenlik Bakanlığı’nın hiyerarşik ve fonksiyonel yetkisi, Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı ve diğer adli makamların fonksiyonel yetkisi altında bulunduğu; Norveç örneğinde ise ilgili Kurumun idari olarak Adalet Bakanlığı, mesleki olarak ise Savcılık Direktörlüğü (Director of Public Prosecutions, DPP) ile ilişkili bağımsız bir organ niteliğinde olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen kurumların çeşitli ölçülerde farklılıklar olmakla birlikte hükümete, parlamentoya veya yetkili kurumlara kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere reform önerilerinde bulunabildiği; Güney Afrika

örneğinde Kurumun yetki alanında polis politikalarının ve prosedürlerinin gözetiminin yer almadığı görülmektedir.

Türkiye örneğinde, kurul ve ombudsman şeklinde tasarlanan her iki ana modelde de kurumsal hesap verebilirliğin; yıllık raporların ve diğer raporların TBMM'ye sunulmasıyla sağlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. KGK'nin faaliyetleri hakkında hazırlanacak olan yıllık raporların Kamu Denetçiliği Kurumu'na benzer şekilde TBMM Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon aracılığıyla TBMM Genel Kuruluna sunulması ve söz konusu raporların Resmi Gazetede yayımlanmak suretiyle kamuoyunun bilgilendirilmesi; Kurumun görev alanının bireysel şikâyetleri ele almanın yanı sıra kolluk hizmetlerinin iyileştirilmesi hususunda mevzuatta tespit edilen eksiklere yönelik TBMM'ye veya hükümete reform önerilerinde bulunmayı da kapsamı önerilmektedir.

Bulgu 9: Kolluk Gözetim Komisyonunun görevlerinin -icrai nitelikte olmadığı- daha çok gözetim, izleme ve standart belirleme ile sınırlı olduğu değerlendirilmektedir. Şikâyetlerin soruşturulmasında merkezde Mülkiye Teftiş Kurulu'nun bulunduğu, Komisyon'un doğrudan soruşturma yapma yetkisine sahip olmadığı ve soruşturmaların eskiden olduğu gibi mülkiye müfettişleri yahut disiplin amirleri tarafından yürütüldüğü; Komisyonun soruşturmalara ilişkin yetkisinin, kolluk personelinin disiplin cezasını gerektiren tutum ve eylemleri neticesinde Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından disiplin soruşturması yapılmasını isteme ile sınırlı olduğu görülmekte olup bu hususlar dünya örneklerinde yer alan bağımsız soruşturma yürütme yetkisi ile uyuşmamaktadır. Ayrıca Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığından yapılacak istemin bağlayıcı olduğu anlaşılacakla birlikte, soruşturma sonunda kolluk personeline ceza uygulanmaması gerektiği kanaatine varılması halinde Komisyonun ne gibi yetkileri olduğu hususu belirsizdir. Bu bulgu, "*Kolluk Gözetim Komisyonu'nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?*" sorusuna yanıt niteliğindedir.

Öneri 9: Kolluk şikâyet mekanizmalarının bağımsız olarak soruşturma yürütecek yasal güce ve yeterli kaynağa sahip olması arzu edilmektedir. Etkili bir mekanizma, sadece şikâyet üzerine değil kendi inisiyatifinde de soruşturma başlatma yetkisine sahip olmalıdır. Kendi inisiyatifinde soruşturma başlatabilme yetkisi, mağdurlar tarafından

şikâyette bulunulmayan vakaların soruşturulmasına imkân verecektir. Araştırma kapsamında incelenen kurumlara ilişkin değerlendirmelerde:

- Belçika örneğinde ilgili Komite'nin resen soruşturma başlatmaya yetkili olduğu ayrıca adli makamların soruşturma başlatmak üzere Komite'ye çağrıda bulunabildiği; Komite tarafından şikâyeti araştırmanın, uygun önlemleri almanın ve gerektiğinde yaptırım uygulamanın ilgili polis otoritesi aracılığıyla daha hızlı ve etkili olacağı prensip edinildiği bu sebeple Komite'nin daha çok örgütsel hatalar ile ilgilendiği, bireyleri ilgilendiren iddiaların polis teşkilatına gönderildiği,
- Danimarka örneğinde ilgili Kurum tarafından disiplinsizliğe ilişkin iddialar ve cezai işlem gerektiren vakalar dâhil olmak üzere her türlü şikâyetin ele alındığı; polis teşkilatına bir suç duyurusunda bulunmak istenilmesi halinde, Polis Şikâyet Kurumu'nun da konuyu araştırdığı; şikâyetin polise ya da bölge savcılık makamına iletilmesi durumunda derhal Polis Şikâyet Kurumu'na yönlendirildiği; polis teşkilatı mensuplarının görevleri sırasında işlediği suçların, polis müdahalesinin ardından ya da gözaltı sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma olaylarının ve polis memurlarınca sergilenen uygunsuz davranışların Kurumun görev alanına girdiği; Kurum'un resen soruşturma başlatmaya yetkili olduğu, ölüm ve yaralanma olaylarında soruşturma başlatılması hususunda zorunluluk olduğu,
- Güney Afrika örneğinde ilgili Kurum tarafından sadece ağır nitelikteki iddiaların ele alınabildiği ve soruşturma yürütebilecek vakaların kanunda sıralanmış durumda olduğu; yolsuzluk iddialarına ilişkin Kurum tarafından resen soruşturma başlatılabildiği; polis teşkilatının ağır nitelikteki şikâyetler hakkında 24 saat içinde Kurum'a bildirimde bulunmakla sorumlu olduğu; Kurum'un yetki alanında polis teşkilatı politikalarının ve prosedürlerinin gözetiminin yer almadığı; İcra Direktörünün Polis Bakanı tarafından atandığı ve Bakan'a karşı sorumlu olduğu,
- İngiltere ve Galler örneğinde ilgili Kurum'un doğrudan kamuya ulaşılabilir olmadığı, polis şikâyet sistemini gözetim görevi bulunduğu; ağır nitelikteki iddiaların polis teşkilatı tarafından söz konusu Kurum'a gönderilmek zorunda olduğu bu sebeple Kurum'un polis teşkilatı tarafından gönderilen vakalara tabi

olduğu; Kurum tarafından resen soruşturma başlatılabildiği; polisin şikâyeti ele alma şekline ilişkin Kurum'a itiraz edilebildiği; ağır saldırı, ağır cinsel suç, ağır yolsuzluk, suiistimal ve ayrımcılık iddialarında herhangi bir şikâyet olmasa dahi resen soruşturma yürütülmesini zorunlu olduğu; polisin yönlendirdiği suçların nasıl soruşturulacağına Kurum tarafından kendi inisiyatifinde karar verildiği,

- İrlanda örneğinde kolluk kuvvetleri ile temas sonrası ölümlerle veya ağır şekilde yaralanma ile sonuçlanan tüm vakaların gerekli soruşturmaların yürütülmesi için Komisyona iletildiği; herhangi bir şikâyette bulunulmasa dahi soruşturulmasında kamu yararı bulunan vakaların Komisyon tarafından resen soruşturulabildiği,
- İskoçya örneğinde Kurum'a doğrudan şikâyette bulunmanın mümkün olmadığı; ağır nitelikteki olayların Savcılık veya polis teşkilatı tarafından Kurum'a bildirildiği; öncelikle iç şikâyet yollarının tüketilmesi (polis teşkilatına şikâyette bulunulması) gerektiği; Kurum'un resen soruşturma başlatmaya yetkili olmadığı, savcılık ve polis teşkilatı tarafından yönlendirilen vakaları soruşturduğu; polis teşkilatının şikâyetleri ele alma şeklini inceleyebildiği,
- Kanada örneğinde herhangi bir şikâyette bulunulmasa dahi soruşturulmasında kamu yararı bulunan vakaların Komisyon tarafından resen araştırılabilmektedir.
- Kenya örneğinde ilgili Kurum tarafından şikâyet üzerine veya resen soruşturma yürütülebildiği ve yetkili mercilere önerilerde bulunabildiği,
- Kuzey İrlanda örneğinde Ombudsman tarafından resen soruşturma başlatılabildiği, tüm şikâyetlerin Ombudsman'a yapılmasının zorunlu olduğu,
- Lüksemburg örneğinde olası bir ihlal veya işlev bozukluğu hakkında bilgi aldığında ya da tematik kontroller veya ceza soruşturmaları sonucu belirli verilere ulaşıldığında resen soruşturma başlatılabildiği;
- Macaristan örneğinde ilgili Kurum'un resen soruşturma başlatmaya yetkili olmadığı,
- Norveç örneğinde ilgili Kurum'un yalnızca konusu cezai nitelikte suç teşkil eden vakaları soruşturmak ile yetkili olduğu, bunun dışındaki diğer iddiaların gerekli araştırma işlemlerinin yürütülmesi için polis teşkilatına gönderildiği; Savcılık Direktörlüğünün Kuruma soruşturma başlatması veya sonlandırması yönünde talimat verebildiği ve Kurum'un idari olarak Adalet Bakanlığı mesleki olarak ise Savcılık Direktörlüğü ile ilişkili bağımsız bir organ olduğu,

- Slovakia örneğinde ilgili Kurum'un resen soruşturma yürütmekle yetkili olduğu ve hem disiplinsizlik niteliğindeki hem de cezai nitelikteki iddiaları araştırabildiği ayrıca polis teşkilatı mensupları tarafından işlenen cezai suçlarla ilgili adli makamların talebi üzerine adli soruşturma yürütebildiği,
- Yeni Zelanda örneğinde ilgili Kurum tarafından ölüm ve yaralanma olaylarında resen soruşturma yürütüldüğü; Kurum'un Parlamenteoya karşı sorumlu olduğu; Kurum'un ve polis teşkilatının şikâyetlere ilişkin birbirlerine bilgi vermekle yükümlü oldukları; Kurum'un şikâyeti kendi inisiyatifinde soruşturmaya veya soruşturma işlemlerinin yürütülmesi için polis teşkilatına göndermeye yetkili olduğu ve şikâyetin ele alış şeklini gözetebildiği görülmektedir.

Türkiye örneğinde model kurum olarak sunulan KGK herkesin başvuruda bulunabileceği ve şikâyetin öncelikle ilgili kolluk teşkilatına yapılması gibi bir ön şart bulunmayacak bir yapıda tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen kurumlara genel anlamda herkesin başvuruda bulunmasının mümkün olduğu; İskoçya örneğinde öncelikle ilgili polis teşkilatına şikâyette bulunulması ve bu sürecin tamamlanması gerektiği ve şikâyet başvurusunun, ilgili polis teşkilatının nihai karara varmasının ardından üç ay içerisinde yapılabileceği görülmektedir. KGK'nin ağır nitelikteki şikâyetlere ilişkin doğrudan soruşturma başlatmaya yetkili olması, ağır nitelikteki şikâyetlerin bağımsız müfettişler tarafından soruşturulması hususunda zorunluluk bulunması, diğer şikâyetlerin ise gerektiğinde ilgili kolluk teşkilatına yönlendirilebilmesi, kolluk teşkilatları tarafından yürütülen soruşturmaların gerektiğinde Kurum'un gözetiminde yürütülebilmesi ve kolluğun şikâyetleri ele alma şeklinin Kurum tarafından denetlenebilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Yürütülen soruşturmalar esnasında ilgili polis teşkilatlarını işbirliğine zorlama gücüne sahip olmak kurumlar açısından önem arz etmektedir. İngiltere ve Galler örneğinde şikâyetlerin incelenmesi esnasında gerekli dokümanlar polis teşkilatından talep edilebilmektedir. Kanada örneğinde Komisyon'un, polis kuvvetinde bulunan ve yetkilerinin yerine getirilmesi veya uygulanması ile ilgili olduğunu değerlendirdiği her türlü bilgiye erişim hakkı bulunmaktadır. Erişim hakkı, bir kaydın tamamını veya herhangi bir bölümünü inceleme ve kopyasını alma hususlarını içermektedir. Danimarka örneğinde polis güçleri, Şikâyet Kurumu tarafından konuyu açıklığa

kavuşturmak için istenen her türlü materyali ve bilgiyi vermekle mükelleftir. Belçika örneğinde Polis teşkilatı üyeleri, aldıkları her türlü yazılı çağrıya cevap vermek ve soruşturma sürecinde gerekli yardımı göstermek durumundadır. Macaristan örneğinde Kurul temelde müştekiden ve polisten kanıtlar (ifadeler, kayıtlar, raporlar, resimler, ses dosyaları gibi) toplamakta, bununla birlikte ne olduğunu açıklığa kavuşturmak amacıyla polisten ek bilgi ve uzman talep edebilmekte, polis binalarına girebilmektedir. Kenya örneğinde her kamu kurumu veya çalışanı; Kurumun bağımsızlığını, tarafsızlığını, itibarını ve etkinliğini sağlamak üzere gerekli olabilecek yardımı sağlamakla mükelleftir. Yeni Zelanda örneğinde kolluk kuvvetlerinin, soruşturmanın yürütülmesine dair gerekli bilgileri ve yardımı sağlaması gerekmektedir. Aksi yönde davranışlar cezai işlem gerektirmektedir. Güney Afrika örneğinde her devlet organı, Kurumun tarafsızlığını korumasına ve işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesine yardımcı olmak durumundadır. Polis teşkilatı kimlik tespitine ilişkin talepleri 48 saat içinde yerine getirmeli, soruşturma amacıyla gerekli diğer bilgileri veya belgeleri sunmalıdır. Kuzey İrlanda ve İskoçya örneklerinde Polis teşkilatı yürütülen soruşturmaya ilişkin tüm bilgileri vermekle yükümlüdür. Türkiye için sunulan KGK modelinde de devlet sırrı niteliğindeki belgeler istisna olmak üzere Kurum tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilmesinin zorunlu olması, aksi yönde davranışlar hakkında yasal işlem başlatılması önerilmektedir.

Kurum bünyesinde görevli soruşturmacıların kolluk kuvvetlerinin sahip olduğu yetki, dokunulmazlık ve imtiyazlara hangi ölçüde sahip olduklarına ilişkin değerlendirmeler neticesinde Macaristan örneği hariç olmak üzere ilgili personelin arama, el koyma, şüpheli şahsın alıkonulması, belge ve diğer kanıtlara erişim hakkı gibi konularda çeşitli ölçülerde kolluk yetkilerine sahip oldukları görülmektedir. Macaristan örneğinde ise Kurum personeli, kolluk yetkilerine sahip değildir. Türkiye için sunulan KGK modelinde soruşturmaları yürütmekle görevli müfettişlerin kolluk mensubu olmaması, bununla birlikte arama, el koyma, müzekkerelerin icrası, tanık veya ilgili kişileri dinleme gibi birtakım kolluk yetkilerine sahip olmaları önerilmektedir.

Bulgu 10: Şikâyetlerin soruşturulmasında merkezde Mülkiye Teftiş Kurulu'nun bulunduğu ve Kurulda görevli müfettişlerin İçişleri Bakanlığına karşı sorumlu olduğu;

hukuka aykırılık iddialarının soruşturmasının mülkiye müfettişleri tarafından yürütülmesinin Komisyonun yürütme ile ilişkili olmasına sebep olabileceği ve dolayısıyla Komisyon'un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği değerlendirilmektedir. Komisyon inceleme ve soruşturmaları yürütecek soruşturmacıların bağımsız olarak seçimi ve görevlendirilmesi hususunda yetkili değildir. İdeal olan soruşturmacıların ve haklarında soruşturma yürütülen kişilerin aynı hiyerarşiye tabi olmamasıdır. Bu husus dünya örneklerinde yer alan kurumların soruşturma şekilleri ile uyuşmamaktadır. Bu bulgu, *“Kolluk Gözetim Komisyonu'nun mevcut yapısı bağımsız, tarafsız ve sivil yapı kriterlerine uygun mudur?”* sorusuna yanıt niteliğindedir. Yürütme ile ilişkili olma durumunun Komisyon'un tarafsızlığına, bağımsızlığına ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesine gölge düşürebileceği değerlendirilmektedir.

Öneri 10: Önerilen yapıda seçim ve atama yetkisi Kurum'a ait bağımsız müfettişler bulunması, soruşturmaları yürütmekle görevli bu müfettişlerin İçişleri ve Adalet Bakanlığı müfettişleri arasından atanması ve eski görevleri ile ilişkilerinin kesilmesi, şikâyetlere ilişkin araştırma ve soruşturmaların denetçiler tarafından kendilerine bağlı bağımsız müfettişlerin liderliğinde yeterli sayıda kolluk gözetim uzmanı (*kolluğun ilgilendiren mevzuat, kolluk teşkilatlarının yapısı, soruşturma teknikleri, delil toplama, arama ve el koyma, zor kullanma gibi konularda eğitim sürecinden geçmiş sivil soruşturmacı*) ve uzman yardımcısından oluşacak soruşturma timleri aracılığıyla yürütülmesi; soruşturmanın tamamlanmasını müteakiben denetçiler tarafından Başdenetçiye şikâyete ilişkin rapor sunulması önerilmektedir.

Bulgu 11: Kolluk Gözetim Komisyonu'na dair şikâyet süreci incelendiğinde yanlış anlaşılma ve iletişim eksikliği gibi basit sebeplerden kaynaklanan şikâyetlerin arabuluculuk ile pratik bir şekilde çözümüne yönelik (özür dileme veya taraflar arası görüşme düzenleme gibi) herhangi bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Bu bulgu, *“Kolluk Gözetim Komisyonu'nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?”* ve *“Türkiye'de kolluğa ilişkin şikâyetlerde yeni bir gözetim modeli (Kolluk Gözetim Kurumu) mümkün müdür? Nasıl bir model daha yararlı olabilir?”* sorularına yanıt niteliğindedir.

Öneri 11: Araştırma kapsamında incelenen bazı örneklerde yanlış anlaşılma ve iletişim eksikliği gibi basit sebeplerden kaynaklanan şikâyetlerin arabuluculuk ile hızlı bir şekilde çözülebildiği görülmektedir. İngiltere ve Galler örneğinde Kurum’un sürece dâhil olmasını gerektirmeyen şikâyetler, çeşitli yollardan biriyle çözülebilmektedir. Çözüm yolu genellikle “yerel uzlaşma (local resolution)” ile gerçekleşmektedir. Kanada örneğinde şikâyet bildirildikten sonra, söz konusu şikâyetin müşterinin rızasının alınması sonucu yerel uzlaşma yoluyla çözümlenip çözülemeyeceği hususu değerlendirilmektedir. Danimarka örneğinde şikâyetin polis güçlerine yapılması durumunda, konunun yerel uzlaşma ile çözülmesi mümkün olabilmektedir. Yerel uzlaşmada sorunu çözmek amacıyla şikâyet edilen polis memurun üstleri ile görüşme yapılmaktadır. Belçika örneğinde Komitenin arabuluculuk rolü bulunmamaktadır. Kuzey İrlanda örneğinde şikâyet uzlaşma için uygunsuz ve müşteki sorunun uzlaşma ile çözüme kavuşturulmasına rıza gösteriyorsa Polis Ombudsmanlığı Ofisi konuyu polis teşkilatının Hizmet İyileştirme Birimi’ne yönlendirmektedir. İrlanda örneğinde şikâyetin, resmi bir soruşturmaya gerek kalmadan, müştekinin ve şikâyete konu kolluk mensubunun onayı ile arabuluculuk veya diğer gayriresmi yollarla çözülmesi mümkündür. İskoçya örneğinde ise söz konusu çözüm yolu mümkün değildir.

Türkiye örneğinde, müşteki tarafından rıza gösterilmesi halinde kaynakların verimli kullanılması ve sürecin pratik bir şekilde ele alınması kapsamında ağır nitelikte olmayan şikâyetler uzlaşma ile çözülebilmeli ve ilgili kolluk birimine yönlendirilebilmelidir. Ağır nitelikte olmayan şikâyetlerde müşteki tarafından rıza gösterilmemesi durumunda ise ilgili kolluk teşkilatı tarafından resmi disiplin soruşturması başlatılmalıdır. Bununla birlikte söz konusu yetkinin istismar edilme ihtimaline karşı tedbir alınması ve uzlaşma sürecinin KGK tarafından gözetilmesi, kolluk kuvvetlerine yapılan başvurularda şikâyetin uzlaşma ile ele alınması hususunda baskı yapılması durumunda ilgililer tarafından KGK’ye itirazda bulunulabilmesi mümkün olmalıdır. Gözetim kapsamında uzlaşma ile çözülen bazı şikâyetler örneklem olarak ele alınıp Kurum tarafından incelemeye tabi tutulabilir. Şikâyetlerin uzlaşma ile çözümü konusunda kolluk teşkilatlarına yetki verilmesi kolluk-toplum ilişkilerinin daha sağlıklı bir hale gelmesine fayda sağlayacaktır.

Bulgu 12: Şikâyetlerin merkezi bir sistemde kayıt altına alınması kolluk şikâyet sistemi açısından önemli bir gelişmedir. Kolluk Gözetim Komisyonu'na yapılan şikâyetlerin, diğer idarî mercilere yapılan her türlü ihbar ve şikâyetin, idarî merciler tarafından resen tespit edilen ve işlem yapılmasını gerektiren fiil ve hâllerin, CİMER ve diğer kurumsal başvuru mercilerine yapılan ihbar ve şikâyetlerin, Cumhuriyet savcılıklarınca kolluk personelinin görevleri sırasında işledikleri suçlar ve kişisel suçları sebebiyle başlatılan soruşturmaların, işleme konulmama kararı verilen ihbarlar ile şikâyetlerin Merkezi Kayıt Sistemi'ne kaydedileceği ilgili Kanun'da hüküm altına alınmış, ihbar ve şikâyetlere bir numara tahsis etmek suretiyle sürecin takibini kolaylaştırmak ve mükerrer şikâyetlerin önüne geçmek hedeflenmiştir. Bu bulgu, *“Kolluk Gözetim Komisyonu'nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?”* ve *“Türkiye'de kolluğa ilişkin şikâyetlerde yeni bir gözetim modeli (Kolluk Gözetim Kurumu) mümkün müdür? Nasıl bir model daha yararlı olabilir?”* sorularına yanıt niteliğindedir.

Öneri 12: Şikâyetlerin merkezi bir sistemde kayıt altına alınması olumlu düzenlemelerdendir. Merkezi kayıt sisteminin bulunması etkili bir şikâyet kaydı sağlama hususunda faydalı olacaktır. Şikâyetlere ilişkin kayıtların söz konusu mekanizmalar tarafından tutulması ve şikâyet hakkındaki soruşturmanın hangi makam tarafından yürütüleceğine Kurum tarafından karar verilmesi hesap verebilirliğin, bağımsızlığın ve kamu güveninin sağlanmasında etkili olacaktır. Bu bağlamda model önerisinde sunulan KGK'nin şikâyetin alınmasını müteakip 48 saat içerisinde şikâyeti kaydetmesi ve dosyanın sorumlu müfettişe tahsis edilmesi önerilmektedir. Kayıt işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve izlenmesi, şikâyetlere ilişkin istatistiklerin çıkarılması, analizlerde bulunulması ve stratejiler belirlemek üzere Kurum bünyesinde Kayıt ve Analiz Biriminin oluşturulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bulgu 13. Kolluk Gözetim Komisyonu tarafından sunulan önerilere uyulmaması halinde Komisyon'un ne gibi yetkilere sahip olduğu ve Cumhuriyet Savcılığı ile disiplin otoritesi tarafından verilen karardan memnun kalınmaması halinde itirazda bulunabilmenin mümkün olup olmadığı hususları belirsiz olup kuruluş kanununda ve ilgili yönetmelikte bu konuda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu bulgu,

“Kolluk Gözetim Komisyonu’nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?” sorusuna yanıt niteliğindedir.

Öneri 13: Araştırma kapsamında incelenen dünya örneklerinde ilgili kurumlar tarafından sunulan önerilerin uygulanmasını sağlamak üzere birtakım düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. İngiltere ve Galler örneğinde, öneride bulunan birim veya kuruluş yasal olarak 56 gün içerisinde söz konusu önerilere yanıt vermek durumundadır. Bununla birlikte talep edilmesi durumunda yanıt verme süresinin uzatılması mümkündür. Eğer polis teşkilatı tarafından herhangi bir işlem veya eylemin yapılması mümkün değilse –örneğin değişiklikleri gerçekleştirecek kaynağın bulunmaması gibi- bunun hakkında izahat verilmek durumundadır. Kanada örneğinde Komisyon Başkanı tarafından yapılan şikâyetler ile kamu yararı araştırmaları başlatılmakta, araştırma tamamlandığında, sonuçları ve önerileri içeren bir ara rapor hazırlanarak Kamu Güvenliği Bakanlığı’na ve ilgili polis şefine gönderilmektedir. Polis şefi, gönderilen bu rapora gerekçeli olarak cevap vermek zorundadır. İlgili polis teşkilatından gelen cevap yazısının değerlendirilmesinin ardından, Komisyon tarafından sonuç raporu hazırlanmakta gerektiğinde söz konusu rapor kamuya açıklanmaktadır. Danimarka örneğinde önerilere uyulmaması halinde polis teşkilatı tarafından gerekçeli açıklamada bulunulmak zorunludur. Bölge savcısının kararından memnun kalınmaması durumunda ulusal savcıya itirazda bulunmak mümkündür. Belçika örneğinde Komite Başkanı disiplin suçu olabilecek iddialar hususunda disiplin otoritesini bilgilendirirse, bu otorite söz konusu eylemlere ilişkin fiilen disiplin soruşturması başlatılıp başlatılmayacağını değerlendirmektedir. Ayrıca süreç hakkında Komiteye bilgi vermek durumundadır. Bu değerlendirme disiplin soruşturması başlatılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Macaristan örneğinde Kurul kararının bağlayıcılığı bulunmamakta, ancak Kurulun kararının aksi yönünde karar verilmesi durumunda bunun gerekçeleri açıklanmalıdır. Kenya örneğinde önerilere verilen cevaplar kamuya duyurulmaktadır. Önerilerin uygulanmaması durumunda mahkemeye başvurabilmektedir. Güney Afrika örneğinde yapılan önerilerin ardından polis teşkilatınca 30 gün içerisinde soruşturma başlatılması, Bakanlığın ve Kurumun konu hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca soruşturmaya ilişkin Bakanlığa ve Kuruma üç ayda bir rapor sunulmalıdır. Polisin, mekanizma tarafından verilen önerilere göre hareket etme ya da asgari tepki verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Kuzey İrlanda örneğinde Emniyet Müdürü tarafından

Ombudsmanın tavsiyelerine uyulmadığı takdirde Ombudsman işlemlerin tesis edilmesi için gerekli yönlendirmeleri yapmakla yetkilidir. İskoçya örneğinde önerilerde yer alan hususların iki ay içerisinde yerine getirilmesi beklenmektedir.

Kurumların soruşturmaya ilişkin önerilerinin ardından Savcılığın veya disiplin otoritesinin vermiş olduğu karar hakkında memnun kalınmaması halinde bazı mercilere itirazda bulunulabilmektedir. İngiltere ve Galler örneğinde söz konusu husus mümkündür. İlgili itiraz kurumu yasal bir test uygulanarak belirlenmektedir. Danimarka örneğinde Bölge savcılığının verdiği karara karşı memnun olunmaması durumunda örneğin kovuşturma için yeterli dayanak bulunmaması- bu karara karşı Başsavcılığa itiraz etmek mümkündür. Yeni Zelanda örneğinde yapılan önerilere polis teşkilatı tarafından işlem tesis edilmemesi durumunda Adalet Bakanlığı'na ve Polis Bakanlığı'na bilgi verilmekte; Adalet Bakanı tarafından parlamento bilgilendirilmektedir. İskoçya ve İrlanda örneğinde ise itiraz öngörülmemektedir.

Türkiye için önerilen KGK modelinde Kurum tarafından yapılan önerilerin ciddiyetle ele alınmasını sağlamak üzere ilgili kolluk teşkilatı tarafından yapılan önerilere uymaması durumunda 30 gün içerisinde gerekçeli bir cevap sunması önerilmiştir. Kurum disiplin amiri tarafından verilen kararlara karşı üst disiplin amirine itirazda bulunulabilmelidir.

Bulgu 14: İlgili Kanun ve Yönetmelik incelendiğinde Komisyon tarafından yürütülen inceleme ve araştırmalar sonucunda verilecek olan karar türlerinin açık bir şekilde ifade edilmediği görülmektedir. Bu bulgu, *“Kolluk Gözetim Komisyonu'nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?”* sorusuna yanıt niteliğindedir.

Öneri 14: KGK tarafından icra edilen inceleme ve araştırmalar sonucunda; incelenemezlik kararı, ihlal kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar olmak üzere dört farklı karar türü önerilmiştir. Şikâyet başvurularının görev alanına girmemesi, belli bir konuyu ihtiva etmemesi veya Kuruma başvuruya ilişkin gerekli şartların sağlanmaması halinde incelenemezlik kararı; şikâyetin haklı bulunması durumunda ihlal kararı; ilgili kolluk personelinin eylem ve işleminin disiplinsizlik veya suç teşkil etmemesi halinde ret kararı; müştekinin başvurudan vazgeçmesi, gerçek kişi

olması halinde ölümü, tüzel kişi olması halinde ise tüzel kişiliğinin sona ermesi hallerinde karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi öngörülmektedir.

Bulgu 15: Kolluk Gözetim Komisyonu tarafından icra edilen inceleme ve araştırmalarda şikâyetin işleme alınma ve çözümlenme şekline yönelik herhangi bir merciye veya yargıya başvurma hususunda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Bu bulgu, “*Kolluk Gözetim Komisyonu’nun daha etkili bir birim olması için sistemde ne gibi reformlara ihtiyaç bulunmaktadır?*” sorusuna yanıt niteliğindedir.

Öneri 15: KGK tarafından verilen kararların nihai olması, dolayısıyla Kurumun kararlarına ilişkin herhangi bir idari birime şikâyette bulunmanın mümkün olmaması ve gerektiğinde adli mercilere başvuru imkânı sağlanması önerilmektedir. Kurum tarafından verilen kararlar haricinde şikâyetlerin ele alınma şekline ve makul olmayan gecikmelere yönelik Kurumun kendisine başvuruda bulunulabilmelidir.

7.1.2. Genel Sonuç

Kolluk kuvvetleri, iç güvenliğin sağlanmasında ve hukukun üstünlüğünün korunmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu görevin icrasını sağlamak üzere kolluk mensupları diğer kamu görevlilerinden farklı olarak arama, el koyma, yakalama, zor kullanma, silah kullanma gibi birtakım özel yetkiler ile donatılmıştır. Söz konusu yetkilerin kullanımının insanların temel hak ve özgürlüklerinin ihlaline sebep olabilme potansiyelinden dolayı kolluk personeli de kurum içi ve kurum dışı birtakım mekanizmalar tarafından denetlenmekte ve gözetilmektedir. Bu anlamda kolluk personelinin hesap verebilirliğinin sağlanması demokratikleşmenin gereklerinden biridir. İnsan haklarına saygılı ve hesap verebilir bir kurum toplumu daha yapıcı ilişkiler kuracak ve kamu düzenin sağlanmasında halkın desteğini yanında hissedecektir. Kolluk personelinin denetiminde hiyerarşik denetim ve disiplin kurulları marifetiyle yapılan denetime ek olarak yasama, yürütme ve yargı organları, mülki amirler, halk, medya ve sivil toplum örgütleri tarafından icra edilen sivil gözetim de son derece önem arz etmektedir. Sivil gözetimi oluşturan bileşenlerden biri de bağımsız kurullar vasıtasıyla yapılan denetimdir.

Bağımsız bir şikâyet mekanizmasının bulunması hesap verebilirliğin sağlanmasında ve kolluk teşkilatına yönelik kamu güveninin temin edilmesinde olumlu etkiler yaratacak; şikâyetlerin bağımsız, tarafsız, etkili ve adil bir şekilde soruşturulmasına, kolluk kuvvetlerinin hatalarından ders çıkarmasına, soruşturmanın - tamamen bağımsız ve etkili bir şekilde yapılsa bile - halk tarafından bağımsız olmadığı yönündeki algılanma riskinin önlenmesine imkân verecektir. Uluslararası sözleşmelerde ve AİHM kararlarında da kolluk personeline yönelik şikâyetlerin soruşturulmasının bağımsız kurumlar tarafından yapılması gerektiği yönünde düzenlemeler ve kararlar göze çarpmaktadır.

Kolluğun sivil gözetimi Türkiye Cumhuriyeti özelinde değerlendirildiğinde kolluk kuvvetlerine yönelik mevcut şikâyet sistemi ve prosedürü ile mevcut kontrol araçlarının uluslararası standartları sağlama noktasında yeterli olmadığı, bununla birlikte sivil gözetime önem verilmeye başlandığı “İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi” ile kamu yönetimi alanındaki reformların iç güvenlik alanına yansımada ve AB, Avrupa Konseyi ve BM gibi uluslararası örgütlerin tavsiyeleri doğrultusunda güvenlik alanındaki reform gereksinimlerinin yerine getirilmesinde önemli adımlar atıldığı görülmektedir. Söz konusu reformların ülkedeki huzura ve toplumsal barışa, ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası prestijine önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Vatandaşların kolluk personeline yönelik şikâyetlerini iletebilecekleri merciler hususunda bazı tereddütler yaşadıkları görülmektedir. Türkiye açısından kolluk şikâyet sistemini tanıtıcı mahiyette hazırlanacak olan rehber, kitapçık, kamu spotu veya diğer araçlar aracılığıyla kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bu anlamda farkındalık yaratılması son derece önemlidir. Bağımsız ve tarafsız bir gözle şikâyetleri soruşturan birimler vatandaş nezdinde şikâyetlerin üzerinin kapatılacağına ilişkin endişeyi yok edecek ve kolluk kuvvetlerinin daha demokratik, şeffaf ve etkili bir yapıya kavuşmasına fayda sağlayacaktır.

Yeni bir sistem kurulurken veya hâlihazırda mevcut bir yapıda birtakım reformlar yapılırken mevcut sistemin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması ve bu doğrultuda iyileştirmeler yapılması benzer kusurların ortaya çıkmasına engel olacaktır. Bu çalışmada da mevcut sistemin güçlü ve zayıf yönleri bağımsız kolluk şikâyet sistemine

dair temel özellikler bağlamında incelenmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere kolluk personeline yönelik şikâyetlerin adil ve etkili bir şekilde soruşturulmasını sağlamak üzere Kolluk Gözetim Komisyonu'nun kurulması Türkiye Cumhuriyeti açısından son derece olumlu bir düzenleme olup kolluğun sivil gözetimine karşı verilen önemin somut bir göstergesidir. Bununla birlikte söz konusu birimin “bağımsız, tarafsız ve sivil yapı” kriterlerine tam olarak uygun olmadığı kurumsal yapısı ve organları, görev ve yetkileri, şikâyet süreci, personeli ve bütçesi başta olmak üzere sistemin daha sağlıklı işlemesine imkân verecek birtakım yasal düzenlemelerin yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda da sistemin etkililiğini artıracakları düşünülen bir model sunulmuştur.

Ayrıca kolluğun sivil gözetimi konusunu dünya örnekleri ile karşılaştırmalı ve kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda;

- Yasama, yürütme ve yargı organları, mülki amirler, halk, medya ve sivil toplum örgütleri özelinde kolluğun sivil gözetimini geliştirici ve iyileştirici yönde araştırmalar yapılmalı, bu birimlerin sivil gözetime ilişkin yetkileri ve uygulamaları incelenmelidir. Böylelikle Türkiye’de mevcut gözetim ve denetim araçlarının yeterlilik durumu ve evrensel uygulamalar ile uyumluluğu tespit edilerek her bir mekanizmayı geliştirici yönde önerilerde bulunabilir.
- Sistemin başarısının, uygulayıcıların desteği ile doğru orantılı olacağı gerçeğinden hareketle sivil gözetimin sacayaklarından biri olan kolluk mensuplarının sivil gözetime ilişkin algısı, aleyhlerine yönelik şikâyetler ve bu şikâyetler hakkındaki görüşleri, Türkiye’de hâlihazırda faaliyet yürüten Kolluk Gözetim Komisyonu’na ve çalışmalarına dair farkındalıkları tespit edilmelidir.
- Sivil gözetimin diğer sacayağı olan halkın kollukla temas düzeyi, bu temastan ne derece memnun kaldığı, kolluk kuvvetlerinin şikâyet edilmesi sürecine dair algıları, şikâyetlerin kimler tarafından ele alınması gerektiği konusundaki düşünceleri, şikâyet sürecine dair yeterince bilgi sahibi olup olmadıkları, şikâyette bulunmanın önündeki engeller ve şikâyet sürecine olan güven düzeyi tespit edilmelidir.

KAYNAKÇA

- 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018), T.C. Resmi Gazete, 30474, 10 Temmuz 2018.
- 2001 Tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi. (2001). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf (19.06.2019).
- 2003 Tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi. (2003). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2003.pdf (19.06.2019).
- 2006 Tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi. (2006). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf (19.06.2019).
- 2008 Tarihli Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi. (2008). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf (20.06.2019).
- A Guide to IOPC Independent Investigations. (2018). <https://www.policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/Investigations/our-investigations-a-guide-to-IOPC-independent-investigations.pdf> (15.10.2019).
- Act XXXIV of 1994 on the Police. (1994). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=99400034.TV&mahu=1> (11.08.2019).
- Adli Kolluk Yönetmeliği (2005), T.C. Resmi Gazete, 25832, 01 Haziran 2005.
- Ajilore, O. (2018). “Are Civilian Oversight Agencies Actually Holding Police Accountable?”, 2018, <https://www.urban.org/urban-wire/are-civilian-oversight-agencies-actually-holding-police-accountable> (12.07.2019).
- Akgün, B. (2001). “Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları“, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4), 1-23.

- Akyeşilmen, N., (2009), Yasama: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ed: A. Bayramoğlu ve A. İnel, Almanak Türkiye 2006-2008: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Altuntop, S. (2015a), “Entegre Yöntemler Polisliği”, Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Altuntop, S. (2015b). “Kamu Güvenliğini Sağlamada Kolluğun Aşırı Güç Kullanma Sorunsalı”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 873-904.
- Amnesty International, (2015) “Police Oversight Short Paper Series No. 2”, Amnesty International Dutch section Police and Human Rights Programme, Hollanda.
- Angelis, J., Rosenthal, R. & Buchner, B. (2016). “Civilian Oversight of Law Enforcement: A Review of the Strengths and Weaknesses of Various Models.”, National Association for Civilian Oversight of Law Enforcement.
- Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu, (2019), AIHS ve Bireysel Başvuru Hakkı, <http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/until2007/aihs.pdf> (23.06.2019).
- Annual Report 2017/2018, (2018), IPID, http://www.ipid.gov.za/sites/default/files/documents/IPID_AR_2017_WEB_0.pdf (21.11.2019).
- Annual Report, (2018), The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs, <http://www.spesialenheten.no/Portals/0/%C3%85rsrapporter/Annual%20report%202018.pdf> (11.11.2019).
- Arslan, K. O. (2015). “İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 28(120), 155-172.
- Attard, B. & Olson, K. (2013). “Overview of Civilian Oversight of Law Enforcement in the United States.”, Accountability Associates, <http://accountabilityassociates.org/wp-content/uploads/Oversight-in-the-US-%E2%80%A6FINAL.pdf> (11.11.2019).

- Avokati i Popullit. (2019). <https://www.avokatipopullit.gov.al/en/about-us/about-us-details> (24.07.2019).
- Avrupa İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammerberg Raporu. (2011). [https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/05/05/CommDH\(2012\)2_T.pdf](https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/05/05/CommDH(2012)2_T.pdf) (12.09.2019).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (2010), 11. ve 14. Protokoller ile Değiştirilen Metin, Avrupa Antlaşmaları Serisi, No. 5.
- Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi. (2019). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/47-avrupa-iskencenin-onlenmesi-komitesi/> (12.09.2019).
- Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları. (2019). https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html (10.10.2019).
- Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (2019). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/44-avrupa-konseyi-insan-haklar-komiseri/> (13.10.2019).
- Avrupa Konseyi. (2011). <http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-konseyi.tr.mfa> (15.09.2019).
- Avrupa Polis Etiği Kuralları. (2019). <http://hukukbook.com/avrupa-polis-etigi-kurallari/> (16.09.2019).
- Aydın, A.H., (2016), Kamu Yönetimine Giriş, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Aydın, A.H., (2017), Türk Kamu Yönetimi, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Bajramspahić, D, (2019), Internal Control of Police Comparative Models, Institut Alternativa, Podgorica.
- Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile İlgili 2018/1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi. (2018). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20180715-1.pdf> (01.10.2019).

- Bilge, B. (2014). "AİHM İçtihatları Bağlamında Etkin Soruşturma Yükümlülüğü", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 367-406.
- BİMER. (2019). <https://www.cimer.gov.tr/bimer-hakkinda> (03.10.2019).
- BİMER-Doğrudan Başbakanlık ile İlgili 2006/3 Sayılı Başbakanlık Genelgesi (2006), 26055, 20 Ocak 2006.
- Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (1984), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 39/46, 10 Aralık 1984.
- Birleşmiş Milletler-Denetim Usulleri. (2019). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/28-birlesmis-milletler-denetim-usulleri/> (16.11.2019).
- Blind, P.K., (2006), Building Trust In Government In The Twenty-First Century: Review of Literature and Emerging Issues, 7th Global Forum on Reinventing Government Building Trust in Government 26-29 June 2007, Vienna, Austria.
- Boer, M. (2008). "Police Oversight Mechanisms in Europe: Towards a Comparative Overview of Ombudsmen and Their Competencies", *Asia-Europe Democratisation and Justice Series*, 23-63.
- Boztepe, H. (2013). "Halkla İlişkiler Perspektifinden Güven Kavramı: Katılımcılık, Şeffaflık Ve Hesap Verebilirlik İlkelerinin Kamu Kurumlarına Yönelik Güvenin Oluşmasındaki Rolü", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(45), 53-74.
- Bureau of Justice Assistance, (1994), Understanding Community Policing A Framework for Action, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/commp.pdf> (11.11.2019).
- Byrne, J. & Priestley, W. (2017) "Report On Police Oversight in the Council of Europe Countries", Council of Europe, Council of Europe Publishing.
- Can, İ. (2019). "Güveni Nasıl Tanımlayabiliriz? Ya Da Sosyal Bilimlerin Konusu Olarak Güven", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41, 46-59.

- Ceza Muhakemesi Kanunu (2004), T.C. Resmî Gazete, 5271, 17 Aralık 2004.
- Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (2017), T.C. Resmî Gazete, 30145, 5 Ağustos 2017.
- Cheema, G.S., (2010), Building Trust in Government: An Introduction, Building trust in government: Innovations in governance reform in Asia, Ed. by G. Shabbir Cheema and Vesselin Popovski, United Nations University Press, Tokyo.
- Chen, X., & Shi, T. (2001). “Media Effects on Political Confidence and Trust in the People’s Republic of China in the Post-Tiananmen Period”, *East Asia*, 19(3), 84–118.
- CİMER, (2019), Sıkça Sorulan Sorular. <https://www.cimer.gov.tr/sorular> (11.10.2019).
- Citizens Information. (2015). https://www.citizensinformation.ie/en/justice/law_enforcement/garda_siochana_ombudsman_commission.html (24.06.2019).
- Commissioner for Human Rights of the Council of Europe. (2013). [https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/05/05/CommDH\(2013\)24_E.pdf](https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/05/05/CommDH(2013)24_E.pdf) (14.09.2019).
- Committee Against Torture, (2003), Conclusions and Recommendations of the Committee against Torture, Thirtieth Session 28 April-16 May 2003 Consideration of Reports Submitted By States Parties Under Article 19 of the Convention.
- Committee Against Torture, (2010), Concluding Observations of the Committee Against Torture, Forty-fifth Session 1–19 November 2010 Consideration of Reports Submitted By States Parties Under Article 19 of the Convention.
- Committee P FAQ. (2019). <https://comitep.be/faq.html> (19.08.2019).
- Committee P Mission Statement. (2019). <https://comitep.be/mission-statement1.html> (09.08.2019).
- Committee P Missions. (2019). <https://comitep.be/missions.html> (22.08.2019).

Committee P Organisation. (2019). <https://comitep.be/organisation1.html> (11.11.2019).

Committee P Watchdog Role. (2019). <https://comitep.be/watchdog-role.html> (21.10.2019).

Committee P. (2019a). <https://comitep.be/faq.html#complaint> (22.11.2019).

Committee P. (2019b). <https://comitep.be/faq.html#comit%C3%83%C2%A9p> (15.09.2019).

COPS, (2014), Community Policing Defined, <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p157-pub.pdf> (12.11.2019).

Corporate Governance Arrangements, (2016), The Office Of The Police Ombudsman For Northern Ireland, <https://www.policeombudsman.org/PONI/files/0a/0a6c9833-d756-4641-b6ed-235445b6fcf6.pdf> (21.09.2019).

CPT Report, (2014), Report to the Danish Government on the visit to Denmark carried out by the CPT, <https://rm.coe.int/168069570e> (11.10.2019).

CRCC Complaint and Review Process Flowchart. (2018). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/complaint-and-review-process-flowchart> (11.09.2019).

CRCC Complaint and Review Process. (2019). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/complaint-and-review-process> (17.09.2019).

CRCC Completed Investigations. (2019). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/completed-reports> (19.09.2019).

CRCC Departmental Plan. (2018). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/pdf/dp-pm-2018-19-en.pdf> (11.10.2019).

CRCC Opportunities-Selection Processes. (2018). <https://appointments.gc.ca/slctnPrs.asp?menu=1&lang=eng&SelectionProcessId=E283BFAC-0072-4655-A779-749CD51A597A> (08.09.2019).

CRCC Organization Chart. (2019). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/organization-chart> (12.07.2019).

- CRCC Strategic Investigations. (2019). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/strategic-investigations> (02.10.2019).
- CRCC Vision, Mission and Mandate. (2018). <https://www.crcc-ccetp.gc.ca/en/about-us> (19.10.2019).
- Crimes of Torture Act. (1989). <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1989/0106/latest/DLM192818.html> (14.10.2019).
- Crown Entities Act. (2004). <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0115/132.0/DLM329631.html> (04.11.2019).
- Çağlayan, R., (2016), İdare Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Çakar, B. (2015). “Factors affecting trust in police in Turkey”, *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1381-1393.
- Çavdar, A. ve Aytar, V., (2009), Medya ve Güvenlik Sektörü: Güvenlik Sektörünün Demokratik Gözetiminde Medyanın Rolü. (Eds. V. Aytar, ve A. Çavdar). Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi: Sınırlar ve İmkânlar, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Çınar, B., (1997), Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör, SAM Yayınları, Ankara.
- Darcan, E., (2015), “Üçüncü Taraf Polisliği”, Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Delice, M. ve Yüksel, Y., (2015), “Compstat Modeli”, Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Denmark Study Tour Report. (2011). Improvement of Civilian Oversight of Internal Security Sector Project.
- Devlet Memurları Kanunu (1965), T.C. Resmi Gazete, 657, 23 Temmuz 1965.
- Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Politikaları. (2011). http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari_.tr.mfa (10.11.2019).

- Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (1984), T.C. Resmi Gazete, 3071, 1 Kasım 1984.
- Durkal Eroğlu, M. ve Korkmaz, H. (2017). “Kamu Güveni İnşasında Kurumların Rolü: Bimer Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.22 Kayfor 15, 2159-2181.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı. (2019). <https://onlineislemler.egm.gov.tr/Sayfalar/insanhaklari.aspx> (12.09.2019)..
- Ensaroğlu, Y., (2009), Güvenlik Sektörünün Demokratik Denetiminde Sivil Toplum Kuruluşları, Ed: A. Bayramoğlu ve A. İnel, Almanak Türkiye 2006-2008: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, TESEV Yayınları, İstanbul.
- EPAC, (2011) “Police Oversight Principles”, European Partners Against Corruption.
- Eryılmaz, B. ve Biricikoğlu, H. (2011). “Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik”, *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 19-45.
- Eryılmaz, B., (2017), Kamu Yönetimi, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Evaluation Report. (2019). Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies.
- Evren, Ç.C. (2016). “Kolluk Gözetim Komisyonu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(4), 99-136.
- Federal Bureau of Anti-Corruption. (2019). <https://www.bak.gv.at/en/101/start.aspx> (21.11.2019).
- Fırat, İ. ve Erdem, E. (2014). “Türkiye’de İç Güvenlik Hizmeti ve Kolluğun Sivil Denetimi”, *Sayıştay Dergisi*, 94, 115-133.
- Fodor-Lukács, K., Kádár, A., Kovács, J., Körtvélyesi Z., Nagy G., (2009), The Most Important Problems Emerged In The Practice Of The Independent Police Complaints Board Of Hungary, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

- Future Trends in Policing. (2014).
https://www.policeforum.org/assets/docs/Free_Online_Documents/Leadership/future%20trends%20in%20policing%202014.pdf (24.08.2019).
- Garda Ombudsman Complaints. (2019a). <https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/faqs/disclosures-employees-garda-siochana-protected-disclosures-act-2014/> (16.07.2019).
- Garda Ombudsman Complaints. (2019b). <https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/faqs/complaint-gsoc-staff-member-recourse/> (13.07.2019).
- Garda Ombudsman Informal Resolutions. (2019).
<https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/faqs/engage-informal-resolution/> (11.07.2019).
- Garda Ombudsman Make A Complaint. (2020).
<https://www.gardaombudsman.ie/make-a-complaint/before-you-complain/> (24.06.2020).
- Garda Ombudsman Submit a Complaint. (2019).
<https://www.gardaombudsman.ie/make-a-complaint/submit-a-complaint/> (23.10.2019).
- Garda Oversight. (2019). <https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/garda-oversight/> (12.10.2019).
- Garda Síochána Act. (2005).
<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2005/act/20/enacted/en/html> (21.10.2019).
- Garda Siochana Ombudsman Commission. (2019).
<http://ipcan.isobar.aeaws.com/members/garda-siochana-ombudsman-commission> (14.10.2019).
- Garlicki, L., (2003), İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Yaşam Hakkı, Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı, İHUM, Ankara.

Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun (2018), T.C. Resmî Gazete, 7068, 08 Mart 2018.

General Inspectorate of the Police Act. (2018).
<http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2018/07/18/a623/jo> (14.11.2019).

General Police Inspectorate Missions. (2019).
<https://igp.gouvernement.lu/en/service/attributions.html> (19.11.2019).

General Police Inspectorate. (2018).
https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiqués/2018/08-aout/01-base-legale-igp.html (21.11.2019).

Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T., Berk, K., (2015), İdare Hukuku, Der Yayınları, İstanbul.

Goldsmith, A.J. (1988). “New Directions in Police Complaints Procedures: Some Conceptual and Comparative Departures”, *Police Studies*, 11(1), 60-71’den aktaran Smith, G. (2004). “Rethinking Police Complaints”, *The British Journal of Criminology*, 44, 15-33.

Goldstein, H. (1977), *Policing a Free Society*, Cambridge, Mass: Ballinger Pub. Co. Univ. of Wisconsin Legal Studies Research Paper No. 1349’den aktaran Altıntop, S., “Hesapverebilirlik Bağlamında Kolluğun Sivil Denetimi: Sivil Gözetim Kurulları”, *İnsan Hakları Yıllığı*, 2015c, Cilt 33, 35-65.

Göksu, T., Çevik, H.H., Filiz, O., Gül, S.K., (2011), *Güvenlik Yönetimi*, Seçkin Kitapevi, Ankara.

Gözler, K., (2013), *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözler, K., (2016), *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözler, K. ve Kaplan, G. (2018). *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

GSOC Officers’ Powers. (2019). <https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/faqs/powers-gsoc-officers/> (17.10.2019).

- GSOC's Functions. (2019). <https://www.gardaombudsman.ie/about-gsoc/gsoecs-functions/> (16.10.2019).
- Gül, Z. ve Köksal, T., (2015), "İstihbarat-Destekli Polislik", Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Günday, M., (2015), İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Gürer, C. ve Gönültaş, M.B., (2015), "Asayiş Hizmetlerinde Proaktif Polislik Stratejilerinin Kullanımı", Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu. (2019). https://komisyon.tbmm.gov.tr/komisyon_index.php?pKomKod=1007 (22.06.2019).
- Hakim ve Savcılar Kurulu 3 Nolu Genelge (2014), 30 Nisan 2014.
- Hardy, C & Phillips, Nelson & Lawrence, Thomas. (1998). Distinguishing trust and power in Interorganizational relations: Forms and Facades of Trust.
- Hasanoğlu, M., (2018) "Kamu Yönetiminde Denetim ve Ombudsman", Kamu Yönetimi Tartışmaları, ed. Mehmet Akif Özer, Ufuk Ayhan, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Home Office-IOPC Framework Agreement. (2019). https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/Who-we-are/Our-Policies/IOPC_HomeOffice_Framework_Agreement.pdf (21.11.2019).
- House of Commons Northern Ireland Affairs Committee, (2005), The Functions of the Office of the PONI, <https://publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmniaf/344/344.pdf> (24.09.2019).
- Human Rights Committee, (2012), Concluding Observations on the Initial Report Of Turkey, Adopted by the Committee at its 106th Session (15 October - 2 November 2012).

Human Rights Council, (2006), Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Fourth Session Item 2 of the Provisional Agenda, Implementation of General Assembly Resolution 60/251 of 15 March 2006 Entitled.

IGP Disciplinary Investigations. (2019).
<https://igp.gouvernement.lu/en/service/attributions/igp-is.html> (24.10.2019).

IGP General Organisation Chart. (2018).
<https://igp.gouvernement.lu/en/service/organigramme/organigramme-general.html> (12.11.2019).

IGP Judiciary Investigations. (2018).
<https://igp.gouvernement.lu/en/service/attributions/enquetes-judiciaires.html>
(14.09.2019).

IGP Legality Control. (2018).
<https://igp.gouvernement.lu/en/service/attributions/controle-legalite.html>
(13.07.2019).

Improving Police. (2019). <https://improvingpolice.wordpress.com/> (12.11.2019).

Independent Police Complaints Authorities' Network. (2017).
<https://ipcan.org/about/about-us#more-279> (04.07.2019).

Independent Police Complaints Authority. (2018).
<http://www.politiklagemyndigheden.dk/english/independent-police-complaints-authority> (15.11.2019).

Independent Police Complaints Board. (2019). <https://ipcan.org/members/independent-police-complaints-board> (24.11.2019).

IOPC FAQ. (2020). <https://policeconduct.gov.uk/complaints-reviews-and-appeals/frequently-asked-questions> (24.06.2020).

IOPC Handling Complaints, (2018), A guide for police officers and staff,
<https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/info-for->

police/handling-complaints-a-guide-for-police-officers-and-staff_IOPC.pdf
(24.09.2019).

IOPC Independent Investigations Information for Police Officers, Staff and Their
Representatives. (2018).
[https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/info-for-
police/independent-investigations-information-for-police-officers-staff-and-
their-representatives_IOPC.pdf](https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/info-for-police/independent-investigations-information-for-police-officers-staff-and-their-representatives_IOPC.pdf) (09.10.2019).

IOPC Investigation Summaries and Learning Recommendations. (2019).
[https://www.policeconduct.gov.uk/investigations/investigation-summaries-and-
learning-recommendations](https://www.policeconduct.gov.uk/investigations/investigation-summaries-and-learning-recommendations) (24.06.2019).

IOPC Investigations. (2019). [https://www.policeconduct.gov.uk/investigations/our-
investigations](https://www.policeconduct.gov.uk/investigations/our-investigations) (02.08.2019).

IOPC Investigative Roles. (2019). [https://policeconduct.gov.uk/who-we-are/working-
us/investigative-roles](https://policeconduct.gov.uk/who-we-are/working-us/investigative-roles) (16.10.2019).

IOPC Make a Complaint. (2019). [https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-
appeals/make-complaint](https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-appeals/make-complaint) (14.03.2019).

IOPC Make an Appeal. (2019). [https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-
appeals/make-appeal](https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-appeals/make-appeal) (17.03.2019).

IOPC Our People. (2019). <https://www.policeconduct.gov.uk/who-we-are/our-people>
(02.11.2019).

IOPC Police Complaints System, (2018), Information for police officers,
[https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/info-for-police/the-
police-complaints-system-information-for-police-officers_IOPC.pdf](https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/info-for-police/the-police-complaints-system-information-for-police-officers_IOPC.pdf)
(21.07.2019).

IOPC Police Super-Complaints, (2019), Guidance on submitting a super-complaint
about policing, [https://www.gov.uk/guidance/police-super-complaints#who-can-
make-a-super-complaint](https://www.gov.uk/guidance/police-super-complaints#who-can-make-a-super-complaint) (14.09.2019).

- IOPC Super-Complaints. (2019). <https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-appeals/super-complaints-and-working-other-policing-oversight-bodies> (05.10.2019).
- IPCA Act. (1988). <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1988/0002/latest/DLM126222.html> (03.12.2019).
- IPCA Complaints Proceedings. (2012). <http://www.politiklagemyndigheden.dk/english/complaints-proceedings> (14.11.2019).
- IPCA Complaints. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/complaints/making-a-complaint-on-behalf-of-someone-else.aspx> (18.04.2019).
- IPCA History. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/History.aspx> (02.09.2019).
- IPCA Legislation and Accountability. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/Legislation-and-Accountability.aspx> (19.07.2019).
- IPCA Organisational Structure. (2012). <http://www.politiklagemyndigheden.dk/english/organisational-structure> (24.07.2019).
- IPCA Our People. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/Our-People.aspx> (21.08.2019).
- Complaints IPCA Police. (2019). http://www.politiklagemyndigheden.dk/media/6447/booklet_-_do_you_want_to_complain_about_the_police.pdf (02.11.2019).
- IPCAN Committee P. (2019). <https://ipcan.org/members/committee-p> (19.09.2019).
- IPCB Introduction. (2014). https://www.repate.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=172&lang=en (29.05.2019).

- IPCB Procedure. (2014).
https://www.repate.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=173&lang=en (29.09.2019).
- IPCB Proceedings. (2014).
https://www.repate.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=173&lang=en (15.09.2019).
- IPID Act. (2011).
https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/a12011.pdf (13.12.2019).
- IPID Complaints Procedure. (2019). <http://www.ipid.gov.za/node/4> (16.10.2019).
- IPID Mission. (2019). <http://www.ipid.gov.za/> (09.07.2019).
- IPID Vision. (2019). <http://www.ipid.gov.za/> (14.07.2019).
- IPID. (2019). <http://www.ipid.gov.za/sites/default/files/documents/English%20final.pdf> (11.07.2019).
- IPID's Mandate. (2019). <http://www.ipid.gov.za/node/4> (12.07.2019).
- IPOA Act. (2012).
https://www.policinglaw.info/assets/downloads/2012_Independent_Policing_Oversight_Authority_Act.pdf (17.12.2019).
- IPOA Complaints Management. (2019). <https://www.ipoa.go.ke/complaints-management/> (27.10.2019).
- IPOA Inspections, Research and Monitoring Directorate. (2019).
<https://www.ipoa.go.ke/inspection-research-and-monitoring/> (14.05.2019).
- IPOA Investigations. (2019). <https://www.ipoa.go.ke/investigations/> (28.07.2019).
- IPOA Profile. (2019). <https://www.ipoa.go.ke/ipoa-profile/> (28.07.2019).
- ISB History. (2020). http://www.idb.gov.lv/en/about_us/history (18.07.2020)

- İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi. (2019).
<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/ic-guvenlik-sektorunun-sivil-gozetiminin-gelistirilmesi> (21.11.2019).
- İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi. (2019).
<http://www.sivilgozetim.org.tr/Pages/TR/pilotiller.html> (16.04.2019).
- İçişleri Bakanlığı Birimleri. (2020). <https://www.icisleri.gov.tr/bakanlik-birimleri>
(11.08.2020)
- İçişleri Bakanlığı İnsan Hakları İletişim. (2019). <https://www.icisleri.gov.tr/insan-haklari-iletisim> (15.11.2019).
- İçişleri Bakanlığı. (2018). <https://www.icisleri.gov.tr/son-iki-yilda-polise-yonelik-kotumuamele-sikayeti-yuzde-90-azaldi> (28.11.2019).
- İçişleri Bakanlığı, (2019), Hakkımızda, <https://www.icisleri.gov.tr/hakkimizda>
(19.11.2019).
- İçişleri Komisyonu. (2019).
https://komisyon.tbmm.gov.tr/komisyon_index.php?pKomKod=13
(22.11.2019).
- İdari Yargılama Usulü Kanunu (1982), T.C. Resmî Gazete, 2577, 6 Ocak 1982.
- İl İdaresi Kanunu (1949), T.C. Resmi Gazete, 5442, 18 Haziran 1949.
- İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik (2003), T.C. Resmî Gazete, 25298, 23 Kasım 2003.
- İlk Toplantı, (2019), Kolluk Gözetim Komisyonu'nun ilk toplantısı yapıldı.
<https://www.haberler.com/kolluk-gozetim-komisyonu-nun-ilk-toplantisi-12445510-haberi/> (24.12.2019).
- İnsan Hakları Komitesi. (2019). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/138-insan-haklar-komitesi/> (16.11.2019).

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu (1990), T.C. Resmî Gazete, 3686, 08 Aralık 1990.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2019). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/bilgi.htm> (21.11.2019).

İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelelerin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (1987), Avrupa Konseyi, 26 Kasım 1987. AİÖK Sözleşmesi, http://www.danistay.gov.tr/upload/iskencenin_ve_gayri_insani_yada_kucultucu_muamelelerin_onlenmesine_dair_avrupa_sozlesmesi.pdf (21.11.2019).

İşkenceye Karşı Komite. (2019). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/143-iskenceye-kars-komite/> (21.11.2019).

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (1983), T.C. Resmi Gazete, 2803, 12 Mart 1983.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği (1982), T.C. Resmi Gazete, 9741, 21 Ocak 2017.

JGK İnsan Hakkı İhlali Durumunda Başvuru Yolları Başvuru Yolları. (2019). <https://www.jandarma.gov.tr/basvuru-yollari> (09.10.2019).

Kalabalık, H., (2014), İnsan Hakları Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2012), T.C. Resmî Gazete, 6328, 29 Haziran 2012.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2013), T.C. Resmî Gazete, 28601, 28 Mart 2013.

Kamu Denetçiliği Kurumu Rehber/Sıkça Sorulan Sorular. (2017). <https://www.ombudsman.gov.tr/rehber-sikca-sorulan-sorular/index.html> (27.11.2019).

Kamu Denetçiliği Kurumu. (2019). Yıllık Rapor. https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/2019_yili_yillik_rapor/mobile/index.html#p=1 (24.11.2019).

- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2005), T.C. Resmî Gazete, 25785, 13 Nisan 2005.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2004), T.C. Resmî Gazete, 5176, 08 Haziran 2004.
- Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003), T.C. Resmi Gazete, 25326, 24 Aralık 2003.
- Katılım Ortaklığı Belgeleri. (2019). <https://www.ab.gov.tr/46226.html> (10.10.2019).
- Kaya, H., (2017). Kentsel Suçun Kamu Düzenine Etkileri Bağlamında Bir Araştırma: Kırıkkale Örneği, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kerstetter, W.A. (1985), “Who Disciplines the Police? Who Should?”, William A Geller, ed. Police Leadership in America:Crisis and Opportunity, *American Bar Association*, 149-182.
- Kim, B.S. & Kim, J.,H. (2010). “Increasing Trust in Government Through More Participatory and Transparent Government”, *United Nations Public Administration Network*, 1-38.
- Kolluk Etik İlkeleri. (2007). https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Jandarma/Kolluk_Etik_Ilkeleri/Kolluk_Etik_Ilkeleri.pdf (03.10.2019).
- Kolluk Gözetim Komisyonu Kanunu (Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun) (2016), T.C. Resmî Gazete, 6713, 03 Mayıs 2016.
- Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Gerekçesi. (2012). <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0584.pdf> (14.09.2019).
- Kolluk Gözetim Komisyonu Yönetmeliği (6713 Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik) (2019), T.C. Resmî Gazete, 1401, 06 Ağustos 2019.
- Koyuncu, E. (2010). “İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, 142.

- Law on the Public Defender of Rights. (2019). <https://www.ochrance.cz/en/law-on-the-public-defender-of-rights/> (14.04.2019).
- Malta Parliamentary Ombudsman Mission Statement. (2019). <https://www.ombudsman.org.mt/about-us/mission-statement-2/> (16.10.2019).
- Malta Police Act. (2017). <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8686> (18.11.2019).
- Mandate of the Public Defender of Rights. (2019). <https://www.ochrance.cz/en/mandate-of-the-public-defender-of-rights/> (13.07.2019).
- Manual in Terms of Section 14 of the Promotion of Access to Information Act. (2000). https://www.environment.gov.za/sites/default/files/legislations/dea_paia_manual2012_0.pdf (07.09.2019).
- Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (1999), T.C. Resmi Gazete, 4483, 04 Aralık 1999.
- Mil, H.İ., (2016), Türk Kamu Denetim Sistemi, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Ministry For Home Affairs And National Security, (2019), Ministries and Entities. <https://www.gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Ministries%20and%20Entities/Pages/Ministries%202017/MHAS-Portfolio.aspx> (11.11.2019).
- Moloney, K. (2005). “Trust and Public Relations: Center and Edge”, *Public Relations Review*, 31, 550–555.
- MORI, (2001), Exploring Trust in Public Institutions, Report for the Audit Commission.
- Muhlhausen, D.B. (2018). “Director’s Message: Proactive Policing — What We Know and What We Don’t Know, Yet“, <https://nij.ojp.gov/speech/directors-message-proactive-policing-what-we-know-and-what-we-dont-know-yet> (16.10.2019).

- Murphy, C. & Mckenna, P. F., (2014), Police Investigating Police: A Critical Analysis of the Literature, <https://www.crc-cetp.gc.ca/en/police-investigating-police-critical-analysis-literature#toc4> (14.07.2019).
- Muş, E., Gözübenli, M. ve Karapazarlıoğlu, E., (2015), “Suç Yoğun Bölge Polisliği”, Çağdaş Kolluk Stratejileri, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- National Academies of Sciences, Engineering and Medicine. (2018), Proactive Policing: Effects on Crime and Communities, The National Academies Press, Washington, DC.
- Newton, K. (2001), “Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy”, *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.
- Northern Ireland Assembly, (2016), Issues Relating to Public Services Ombudsmen and the PONI, http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2016-2021/2016/executive_office/8716.pdf (14.10.2019).
- OECD (2013), Trust in government, policy effectiveness and the governance agenda, in Government at a Glance 2013, OECD Publishing, Paris.
- OECD Trust in Government - Better Regulation. (2019). <http://www.oecd.org/gov/trust-better-regulation.htm> (11.10.2019).
- OECD Trust in Government - Inclusive Policy Making. (2019). <https://www.oecd.org/gov/trust-inclusive-policy-making.htm> (14.10.2019).
- OECD Trust in Government - Integrity and Fairness. (2019). <https://www.oecd.org/gov/trust-integrity-and-fairness.htm> (14.10.2019).
- OECD Trust in Government - Responsiveness. (2019). <http://www.oecd.org/gov/trust-responsiveness.htm> (14.10.2019).
- OECD Trust in Government. (2019). <https://www.oecd.org/gov/trust-in-government.htm> (10.10.2019).

OECD Working Paper, (2018), Trust and its Determinants: Evidence from the Trustlab Experiment, Working Paper No.89.

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname-668 sayılı (2016), T.C. Resmi Gazete, 29783, 27 Temmuz 2016.

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun (2016), T.C. Resmi Gazete, 29898, 24 Kasım 2016.

Organic Law of 18 July 1991. (1991)'den aktaran Police Watchdog, (2018), Information Brochure, the Standing Police Monitoring Committee, <https://comitep.be/document/doc-download/brochure%20English.pdf> (29.05.2019).

Önen, M. ve Güngör, M. (2018). “Kolluk Kuvvetlerinin Sivil Gözetimi: Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanlığı Örneği”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 16-31.

Örselli, E. ve Sipahi, E.,B. (2016). “Türkiye’de Vatandaşların Kamu Kurumlarına Güveni”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 843-850.

Özer, M.A. ve Önen, S.M., (2017), 200 Soruda Yönetim Kamu Yönetimi, Gazi Kitapevi, Ankara.

Özgür, E. ve Erciyes, E. (2017). “Kamu Yönetiminde Yaşanan Dönüşümlerin İç Güvenlik Sektörüne Yansımaları”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1), 79-109.

Özkan, E., (2015), “Geleneksel Polislik”, *Çağdaş Kolluk Stratejileri*, ed. Ekrem Muş ve M.Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.

Paliszkievicz, J., Koohang, A., Gołuchowski, J. & Nord, J.H. (2014). “Management trust, organizational trust, and organizational performance: Advancing and measuring a theoretical model”, *Management and Production Engineering Review*, 5(1), 32-41.

- PARC (Police Assessment Resource Center), (2005), “Review of National Police Oversight Models For The Eugene Police Commission”, <https://www.eugene-or.gov/DocumentCenter/View/3802/Review-of-National-Police-Oversight-Models> (21.11.2019).
- Paris Prensipleri. (2019). <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/717Paris-Prensipleri.pdf> (11.12.2019).
- Parlak, B., (2016), Yönetim Bilimi ve Çağdaş Yönetim Teknikleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- Parliamentary Ombudsman of Malta. (2019). <https://ipcan.org/members/parliamentary-ombudsman-of-malta> (04.11.2019).
- Perez, W., (1994), Common Sense About Police Review, Temple University Press, Philadelphia.
- PIRC Complaints, (2014), A guide for complaints about the police, <https://www.scotland.police.uk/assets/pdf/138327/147514/complaints-about-the-police-guide?view=Standard> (24.10.2019).
- PIRC Executive Team. (2019). <https://pirc.scot/about-us/who-we-are/> (01.09.2019).
- PIRC Guide for Police and Staff, (2019), A guide for police and staff on the role of the PIRC. https://pirc.scot/media/4907/pirc_guide_for_police_and_staff_web.pdf (28.10.2019).
- PIRC Investigation FAQs. (2019). <https://pirc.scot/investigations/investigation-faqs/> (22.06.2019).
- PIRC Investigations. (2019). <https://pirc.scot/investigations/> (16.06.2019).
- PIRC Possible Outcomes. (2019). <https://pirc.scot/complaint-handling-reviews/possible-outcomes-of-complaint-handling-reviews/> (21.09.2019).
- PIRC, (2014), A guide for the public on the role of PIRC, <https://www.scotland.police.uk/assets/pdf/138327/147514/pirc-guide-for-the-public?view=Standard> (19.10.2019).

- Pierson, C., (2011), *Modern Devlet*, çev. Neşet Kutluğ ve Burcu Erdoğan, Chiviyazıları Yayınevi, Ankara.
- Piryaei, M., Akhlaghi, F., Saeed, M. (2015). “An Investigation into the Factors Affecting People's Trust in Government Performance”, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi (CFD)*, 36(6), 1152-1156.
- Police (Northern Ireland) Act 2000. (2000).
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/32/contents> (15.10.2019).
- Police (Northern Ireland) Act. (1998).
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/32/contents> (11.10.2019).
- Police Complaints Systems in the UK, (2018), Briefing Paper, Number 02056, House of Commons Library.
- Police Ombudsman's Office. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/When-you-must-contact-the-Police-Ombudsman-s-Office> (26.09.2019).
- Police Oversight Mechanisms Note, (2018), The Danish Institute for Human Rights, Denmark's National Human Rights Institution, Denmark.
- Police Scotland Complaints Process. (2019). <https://www.scotland.police.uk/about-us/police-scotland/complaints-about-the-police/the-complaints-process/> (11.07.2019).
- Police Scotland, (2019), Complaints about the Police, <https://www.scotland.police.uk/about-us/police-scotland/complaints-about-the-police/> (04.11.2019).
- Police Service, (2017), Public Complaints and the Role of the Police Ombudsman, <https://www.psn.police.uk/globalassets/advice--information/our-publications/policies-and-service-procedures/public-complaints-and-the-role-of-the-police-ombudsman---external-010317.pdf> (14.09.2019).

- Police Watchdog, (2018), Information Brochure, the Standing Police Monitoring Committee, <https://comitep.be/document/download/brochure%20English.pdf> (01.01.2019).
- Policing and Crime Act. (2017). <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/3/contents> (05.09.2019).
- Policing Vision 2025. (2019). <https://www.npcc.police.uk/documents/Policing%20Vision.pdf> (21.11.2019).
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu (1934), T.C. Resmi Gazete, 2559, 14 Temmuz 1934.
- PONI Corporate Governance. (2019). <https://www.policeombudsman.org/About-Us/Corporate-Governance> (15.09.2019).
- PONI Criminal Investigations. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/Criminal-investigations> (26.10.2019).
- PONI Current Investigations. (2019). <https://www.policeombudsman.org/About-Us/Current-Investigations> (27.06.2019).
- PONI Data Sheet. (2019). <http://insyde.org.mx/wp-content/uploads/Police-Ombudsman-for-Northern-Ireland-Insyde.pdf> (28.09.2019).
- PONI FAQ. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/Information-for-Police-Officers-FAQs/FAQs-Investigations> (28.09.2019).
- PONI Historical Investigations. (2019). <https://www.policeombudsman.org/About-Us/Historical-Investigations> (21.08.2019).
- PONI Informal Resolution. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/Informal-Resolution> (07.11.2019).
- PONI Information for Police Officers. (2019a). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/When-you-must-contact-the-Police-Ombudsman-s-Offic/What-happens-after-I-have-called-the-Police-Ombuds> (12.09.2019).

- PONI Information for Police Officers. (2019b). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/What-happens-if-a-complaint-is-made-against-you> (21.11.2019).
- PONI Investigation Process. (2019). <https://www.policeombudsman.org/About-Us/Historical-Investigations/The-Investigation-Process> (24.07.2019).
- PONI Misconduct Sanctions. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/Misconduct-sanctions> (01.01.2019).
- PONI Power of Constable. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/Power-of-Constable> (07.10.2019).
- PONI Principles. (2019). <https://www.policeombudsman.org/Information-for-Police-Officers/When-you-must-contact-the-Police-Ombudsman-s-Offic/Principles-governing-the-management-of-critical-in> (21.10.2019).
- PONI, (2017), Annual Report & Accounts, <https://www.policeombudsman.org/PONI/files/59/59a07a61-6d31-4190-b639-6d4333ca7dd0.pdf> (21.09.2019).
- PONI. (2019). <https://www.policeombudsman.org/About-Us> (24.09.2019).
- Prenzler, T. & Ronken, C. (2001). “Models of police oversight: A Critique”, *Policing and Society*, 11(2), 151-180.
- RCMP Act. (1985). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/R-10/> (25.11.2019).
- Roach, K. (2014). “Models of Civilian Police Review: The Objectives and Mechanisms of Legal and Political Regulation of the Police”, *Criminal Law Quarterly*, 61, 29-73.
- Role of the PCC. (2019). <https://www.apccs.police.uk/role-of-the-pcc/> (02.09.2019).
- Sahil Güvenlik Komutanlığı İnsan Hakları İhlali Bildirim Formu (2019). <https://uygulama.sg.gov.tr/SGKIHbar/insanhaklari/insanhaklari.xhtml> (24.08.2019).

- Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (1982), T.C. Resmi Gazete, 2692, 13 Temmuz 1982.
- Sahil Güvenlik Komutanlığı Şikâyet Başvuruları Hakkında Bilgilendirme. (2019). <https://uygulama.sg.gov.tr/SGKIhbar/sikayet/sikayetBilgilendirme.xhtml> (14.09.2019).
- Salihpaşaoğlu, Y. (2009). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye: Bazı Rakamlar ve Gerçekler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13, 253-281.
- Sayın, C., (2006), *Kolluk Kuvvetleri Etik İlkeleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sayıştayın Görevleri. (2016). <https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=73> (21.08.2019).
- Schierkolk, N.Y., (2017), *Monitoring Law Enforcement Agencies: A Guide for Ombuds Institutions*, DCAF, Romanya.
- Seven, H. (2005). “Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ve Uygulaması”, *Türk İdare Dergisi*, 448, 101-129.
- Sivil Toplumun Katılımı ile İnsan Odaklı Kamu Güvenliği Anlayışı. (2019). <http://www.sivilgozetim.org.tr/Pages/TR/hakkimizda.html> (29.07.2019).
- Smith, G. (2010). “Every Complaint Matters: Human Rights Commissioner's Opinion Concerning Independent and Effective Determination of Complaints Against the Police”, *International Journal of Law, Crime and Justice*, 38(2), 59-74.
- Smith, G. (2014). “International Police Complaints Reform”, 1-9.
- Sözer, M.A. ve Ekici, N., (2014), “Toplum Destekli Polisliğin Teorik Altyapısı ve Kavramsal Çerçevesi”, *Toplum Destekli Polislik; Toplum Suç ve Güvenlik*, ed. Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Sözer, M.A., Sevinç, A. ve Duman, A. , E., (2015), “Toplum Destekli Polislik”, *Çağdaş Kolluk Stratejileri*, ed. Ekrem Muş ve Alper Sözer, Adalet Yayınevi, Ankara.

- Special Investigation Service of Republic of Armenia History. (2019).
<http://www.ccc.am/en/1428578692> (04.09.2019).
- Staff Composition of the PIRC. (2019). <https://pirc.scot/about-us/who-we-are/staff-composition-of-the-pirc/> (24.09.2019).
- Stephens, D.W., Scrivner, E., & Cambareri, J.F., (2018), *Civilian Oversight of the Police in Major Cities*, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC.
- Strategic Plan 2015-2020, (2019), IPID,
<http://www.ipid.gov.za/sites/default/files/documents/IPID%20STRAT%20PLAN%20%28web%29.pdf> (27.10.2019).
- Şahin, B. ve Kara, H.B. (2016). “Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Duyulan Güveni Etkileyen Faktörler Üzerine Nicel Bir İnceleme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 347-358.
- Şahin, Y., (2017), *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa. Yayınları,
- Şen (2016). 6713 Sayılı Kanunda Soruşturmanın Gizliliği Riski.
<http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1978911-6713-sayili-kanunda-sorusturmanin-gizlilik-riski> (24.12.2019).
- Taşdöven, H. ve Kula, S. (2015). “Kolluk Personeli Davranışlarının Kontrolü İç ve Dış Mekanizmalar”, *KAYFOR 13 Bildiri*, 225-251.
- TBMM Dilekçe Komisyonu. (2019).
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/dilekce/komisyon_hakkinda.htm
(11.07.2019).
- Teziç, E., (2016), *Anayasa Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- The Austrian Ombudsman Board Legal Basis. (2019).
<https://volksanwaltschaft.gv.at/en/about-us#footer> (21.07.2019).

- The Civilian Review and Complaints Commission for the RCMP. (2019). <https://www.crc-cctp.gc.ca/en> (12.11.2019).
- The Competence and the Procedure of the IPCB. (2014). https://www.repate.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=173&lang=en (29.10.2019).
- The Institution of Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina Relevant Legislation. (2019). <https://www.ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=14&lang=EN> (18.08.2019).
- The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Information. (2019). <http://www.spesialenheten.no/English/Information/Aboutus.aspx> (22.11.2019).
- The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs Reporting Offences to the Bureau. (2019). <http://www.spesialenheten.no/English/Information/Reportingoffences.aspx> (22.08.2019).
- The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs. (2019a). <http://www.spesialenheten.no/English/Mainpage.aspx> (22.06.2019).
- The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs. (2019b). <http://www.spesialenheten.no/English/Caseprocessing.aspx> (11.12.2019).
- The Norwegian Police. (2019). <http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/Norway/State%20Response.pdf> (28.06.2019).
- The Police Mediation's Office. (2019). <https://ipcan.org/members/ethics-commissioner> (12.08.2019).
- The Police Super-Complaints. (Criteria for the Making and Revocation of Designations) Regulations. (2018). <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2018/412/contents/made> (14.10.2019).

- The Public Defender of Rights of Slovak Republic. (2019). <https://ipcan.org/members/the-public-defender-of-rights-of-slovak-republic> (27.11.2019).
- The Role of Police in America. (2020). <https://www.charleskochinstitute.org/issue-areas/criminal-justice-policing-reform/role-of-police-in-america/> (25.11.2019).
- Thea Wathne, C. (2012). The Norwegian Police Force: A Learning Organization? Policing An International Journal of Police Strategies & Management, 35(4), 704–722.
- Tortop, N., İsbir, E., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M.A., (2017), Yönetim Bilimi, Nobel Yayınları, Ankara.
- Turan, B. (2020). “Kamu Düzeninde İnsan Onuru ve Bireyin Kendine Karşı Korunması”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), 53-72.
- Turan, E, Şahin, M.Y., Ertaş, H., Kundakçı, D., Kundakçı H., Temizel, M., Şen, A., Aydilek, E., (2016), Kamu Yönetimi Temel Kavramlar, Palet Yayınları, Konya.
- Turan, E., Aydilek, E. ve Taban, H. (2017). “Vatandaşların Güven Algılarının ve Vatandaşla Devlet Arasındaki Psikolojik Sözleşmenin Kamu Yönetimine Etkisine Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 13, 25-44.
- TDK Sözlükleri. (2019). Güncel Türkçe Sözlük’te Ara. <https://sozluk.gov.tr/> (15.06.2019).
- Türk Vatandaşlığı Kanunu (2009), T.C. Resmî Gazete, 5901, 12 Haziran 2009.
- Türkiye 2005 İlerleme Raporu. (2005). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf (22.11.2019).
- Türkiye 2006 İlerleme Raporu. (2006). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf (23.11.2019).

- Türkiye 2007 İlerleme Raporu. (2007).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf (23.11.2019).
- Türkiye 2008 İlerleme Raporu. (2008).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf (24.11.2019).
- Türkiye 2009 İlerleme Raporu. (2009).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf (25.11.2019).
- Türkiye 2010 İlerleme Raporu. (2010).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf (27.11.2019).
- Türkiye 2011 İlerleme Raporu. (2011).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf (27.11.2019).
- Türkiye 2012 İlerleme Raporu. (2012).
https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf (27.11.2019).
- Türkiye 2013 İlerleme Raporu. (2013).
https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf (28.11.2019).
- Türkiye 2014 İlerleme Raporu. (2014).
https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf (28.11.2019).
- Türkiye 2015 İlerleme Raporu. (2015).
https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf (28.11.2019).
- Türkiye 2016 Raporu. (2016).
https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf (29.11.2019).

Türkiye 2018 Raporu. (2018).
https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf (29.11.2019).

Türkiye 2019 Raporu. (2019).
https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf (29.11.2019).

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü (1973), T.C. Resmî Gazete, 14506, 05 Mart 1973.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), T.C. Resmî Gazete, 2709, 07 Kasım 1982.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (2016), T.C. Resmî Gazete, 6701, 20 Nisan 2016.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2017), T.C. Resmî Gazete, 30250, 24 Kasım 2017.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2001 Yılı İlerleme Raporu. (2001).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf (02.12.2019).

Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu. (2002).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (02.12.2019).

Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu. (2003).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf (02.12.2019).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu. (2004).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf (04.12.2019).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1998 Düzenli Raporu. (1998).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf (05.12.2019).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu. (1999).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1999.pdf (06.12.2019).

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu. (2000).
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (07.12.2019).

Uganda Police Force, (2017), Strategy for Community Policing,
<http://www.jp2jpc.org/downloads/Strategy%20for%20Community%20Policing.pdf> (21.11.2019).

UNDP Project Document. (2019).
<https://info.undp.org/docs/pdc/Documents/TUR/Signed-Prod-Civilian%20Oversight%20Phase%20III.pdf> (02.09.2019).

UNHRC, (2010), "Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions".

UNODC, (2011), "Handbook on police accountability, oversight and integrity", Criminal Justice Handbook Series UN Publications, ABD.

Uygun, O., (2017), Devlet Teorisi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

- Violations by Article and by State. (2020).
https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2019_ENG.pdf
(20.06.2020).
- What IOPC Investigates. (2020).
<https://www.policeconduct.gov.uk/investigations/what-we-investigate-and-next-steps>
(27.06.2020).
- What IPCA Do. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/What-we-do.aspx>
(11.08.2019).
- What IPCA Stand For. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/what-we-stand-for.aspx>
(27.10.2019).
- What PIRC Do. (2019). <https://pirc.scot/about-us/what-we-do/> (02.08.2019).
- Who IOPC Are. (2019). <https://www.policeconduct.gov.uk/who-we-are> (15.10.2019).
- Who is Monitored by Committee P. (2019). <https://comitep.be/who-is-monitored.html>
(29.08.2019).
- Why Police Oversight Matters. (2017). <https://www.ipca.govt.nz/Site/about-us/Why-Police-oversight-matters.aspx>
(02.11.2019).
- Yavuzdoğan, S. ve Akın, H. Ş. (2015). “Kolluğun Sivil Gözetimi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 6(20), 191-220.
- Yavuzdoğan, S. (2010). “İngiltere’de Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 1231-1256.
- Yetişkinler-Suçta Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırma Kapsamında Kalan Suçlara İlişkin Tablo. (2020).
<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1922019150524-su%C3%A7%20listesi-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCr%C3%BCld%C3%BC.pdf>
(15.06.2020).

Yılmaz, S., (2012), Terörle Mücadelede Yeni İç Güvenlik Yönetimi, Detay Yayınları, Ankara.

Zabunoğlu, H.G. (2016). “Kolluğun Sivil Gözetimi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), 457-482.

EKLER

Ek-1: Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerde Kolluğun Sivil Gözetimi

AVRUPA KONSEYİ ÜYESİ ÜLKELERDE KOLLUĞUN SİVİL GÖZETİMİ				
ÜLKE	KOLLUK KUVVETLERİNE YÖNELİK ŞİKÂyetLER İLE İLGİLENEN UZMANLAŞMIŞ BİR KURUM BULUNUYOR MU?	YAPI	GÖREV VE YETKİLERİ	YASAL DAYANAK/ KAPSAM
Almanya		<p>Polise yönelik şikâyetleri ele alacak bağımsız bir gözetim mekanizması yoktur.</p> <p><i>Dilekçelere İlişkin Bölgesel Komiteler (Regional Committees on Petitionsare),</i> polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir, ancak bunlar dış denetim organları değildir.</p>	<p>Dilekçeler Komitesi, mevzuatın etkisini belirlemeyi ve belirli bir sorunu gidermek üzere yasa değişikliği önerilerinde bulunmayı amaçlamaktadır.</p> <p>Dilekçe Komitesinin şikâyetlere ilişkin karar almasını sağlamak üzere Federal Hükümet ve ilgili makamlar gerekli bilgileri sağlamak ile yükümlüdür.</p>	<p>Federal yasaya göre, yetkili makamlara ve yasama organına yazılı taleplerini veya şikâyetlerini iletmek herkesin hakkıdır.</p>

		<p>Federal Meclis Dilekçe Komitesi (The Committee on Petitions of the Bundestag), Federal Polis aleyhindeki şikâyetler ile ilgilenmektedir, ancak bu da dış ve bağımsız gözetim kapsamında değerlendirilmemektedir.</p>	<p>Mahkemeler ve idari makamlar, Dilekçe Komitesine ve görevlendirdiği üyelere idari yardım sağlamakla yükümlüdür.</p>	
Andorra		<p>Ulusal Ombudsman (Raonador del Ciutadà), polise yönelik şikâyetleri alma ve çözüme konusunda yetkilidir.</p> <p>Ombudsman hükümetten bağımsız olup bütün siyasi partilerin oy birliği ile seçilmektedir.</p>	<p>Ombudsmanın temel işlevi, anayasal hak ve özgürlüklerin yerine getirilmesini ve uygulanmasını savunmak, denetlemek ve kamu sektörünün anayasal ilkelere bağlı kalmasını sağlamaktır.</p> <p>Ombudsmanın faaliyetleri ve önerileri yıllık raporlar halinde Parlamente'ye sunulmaktadır.</p> <p>Parlamente'nin temsilcisi olarak hareket etmektedir. Bireylerden hak ihlallerine yönelik şikâyetleri almakta ve araştırmaktadır. Kendi inisiyatifiyle hareket edebilmektedir. İdari organlara önerilerde bulunabilmektedir.</p>	<p>Ombudsman, yasalar çerçevesinde her yıl meclise rapor sunmak üzere, siyasi kontrolden bağımsız olarak kurulmuştur.</p>

Arnavutluk		<p>Halkların Avukatı (<i>The People's Advocate Ombudsman, PAO</i>), polis memurlarına yönelik şikâyetler ile ilgilenmektedir.</p> <p>Ombudsman, Meclis üyelerinin tümünün beşte üç çoğunluğu tarafından 5 yıllığına seçilmekte olup, yeniden seçilebilmektedir.</p>	<p>Bireylerin hak ve özgürlüklerini, kamu idare organlarının yasadışı ve yanlış eylemlerinden korumaktadır. Kamu yönetimi ile birey arasındaki potansiyel çatışmaların önlenmesi misyonuna sahiptir.</p> <p>Şikâyet temelinde hareket etmekte fakat ilgili tarafın rızasını almak şartıyla kendi inisiyatifiyle de işlem tesis edebilmektedir.</p> <p>Hak ihlaline neden olan bir kamu yönetimi organına ihlalin giderilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Tavsiyelerine cevap verilmemesi halinde Meclis'e varana kadar hiyerarşideki tüm organlara ihlal edilen hakkın iadesi için somut önlemler öneren rapor sunabilmektedir.</p>	<p>Kurum, 1998 yılının Kasım ayında kurulmuştur.</p> <p>Kuruluşu, 4 Şubat 1999 yılında 8454 sayılı Kanun ile Arnavutluk Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir (Avokati i Popullit, 2019).</p>
-------------------	--	--	---	--

Avusturya		<p>Avusturya Ulusal Ombudsman Kurulu (The Austrian National Ombudsman Board, AOB) polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Avusturya Parlamentosu (Ulusal Konsey) tarafından altı yıllığına seçilen üç üyeden oluşmaktadır. Üyeler bir kez daha seçilebilmektedir. Üyeler seçilmiş oldukları dönemin başında görev paylaşımı yönünden mutabakata varmaktadır.</p>	<p>Federal Anayasaya dayanarak 1977'den beri kamu yönetimini faaliyetlerini gözetmektedir. 1 Temmuz 2012'den bu yana Federal Anayasa'nın emriyle insan haklarına uyumu korumak ve teşvik etmekle sorumlu olmuştur. Vatandaşlardan gelen şikâyetleri araştırmakta ve idarenin yasalara ve insan hakları standartlarına uygun hareket edip etmediğini değerlendirmektedir. İnsan haklarına uyumu korumak ve teşvik etmekle ilgili sorumludur. Yasama organını sorun arz eden mevcut yasal hükümlerden haberdar etmekte ve yasal düzenlemelerin iyileştirilmesi için önerilerde bulunmaktadır.</p>	<p>Kuruluşu ve yasal konumu, Avusturya Federal Anayasası'nın 148a ile 148j arasındaki maddelerine ve Avusturya Ombudsmanlığı Kuruluna ilişkin Federal Yasa'ya (Volksanwaltschaftsgesetz 1982 - VolksanwG) dayanmaktadır. Söz konusu iki düzenleme, kurumun içyapısını ve işleyişini düzenlemektedir (The Austrian Ombudsman Board Legal Basis, 2019)</p>
------------------	--	---	---	--

		<p><i>Yolsuzlukla Mücadele Federal Bürosu (The Federal Bureau of Anticorruption, BAK)</i>, İçişleri Bakanlığı'nın polisin suiistimali ile ilgili bağımsız bir kuruluşudur. Soruşturma konularında çalışan 53 tam zamanlı çalışanı vardır ve merkezi hükümet tarafından finanse edilmektedir.</p>	<p>Temel görevleri şikâyetlerin doğrulanması ve yolsuzlukla mücadeledir. Tam soruşturma yetkisine sahiptir. Federal İçişleri Bakanlığı'na rapor vermektedir.</p> <p>Ceza hukuku ile ilgili konularda yapısal iyileştirmeler için öneri hazırlama konusunda yetkilidir.</p>	<p>1 Ocak 2010 tarihli yasa ile kurulmuştur (Federal Bureau of Anti-Corruption, 2019). Yolsuzlukla Mücadele Federal Bürosu Hakkında Kanun, kurumun yasal dayanağını teşkil etmektedir.</p> <p>Polis teşkilatı mensupları veya idari görevliler; diğer Bakanlık yetkilileri ve çalışanları; yerel makamlar; yolsuzlukla mücadele soruşturmalarında vatandaşlar kurumun inceleme alanına dâhildir.</p>
Azerbaycan		<p><i>İç Araştırmalar Departmanı (Internal Investigations Department, IID)</i> tarafından kolluk faaliyetleri gözetilmektedir. Kurum doğrudan Bakana bağlı olup İçişleri Bakanlığı organlarında hukuka uygunluk konusunda iç denetim yapmaktadır.</p>	<p>İçişleri Bakanlığı çalışanlarının görevlerinde ve şikâyetlere ilişkin yürüttükleri soruşturmalarda yasalara ve insan haklarına uyumu hususlarını denetlemekte ve rapor düzenlemektedir.</p>	

Belçika	<i>Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi (The Standing Police Monitoring Committee, Comité P)</i>	Belçika Federal Ombudsmanı, polise yönelik şikâyetleri Polis Gözetim Otoritesine aktarmaktadır. Şikâyetler, çevrimiçi bir şikâyet formu kullanılarak veya basılı bir formun gönderilmesi suretiyle yapılabilmektedir. Doğrudan federal kamu denetçisine yapılan polisle ilgili şikâyetler yetkili makama (Comité P) aktarılmaktadır.	Yerel ve federal polis; Tehdit Değerlendirme Koordinasyon Birimi (Coordinating Body For Threat Analysis) ve suçları tespit etmek/raporlamak ile ilgili bireysel sorumluluğu bulunan kişiler kapsam dâhilindedir. Komite, prensipte bir ombudsman değildir ve karşılaşılan bireysel sorunları çözmek için kurulmamıştır. Ana amaç, polis teşkilatının örgütsel ve yapısal anlamda aksayan yönlerini iyileştirmektir.	Kolluk kuvvetlerinin faaliyetlerinin izlenmesinde Federal Parlamenteoya yardımcı olmak üzere 1991 yılında kurulmuş uzman bir organdır. Kuruluşu, Comité P hakkında özel bir Kanun ile düzenlenmiştir (Bajramspahić, 2019:11). Polis kuvvetleri ve istihbarat servislerinin dış kontrol mekanizması olarak teşkil edilmiştir.
----------------	---	--	--	---

	<i>Federal ve Yerel Polis Genel Müfettişliği (General Inspectorate of the Federal and Local Police)</i>	İçişleri Bakanlığı bünyesinde, polis teşkilatından bağımsız bir dış organdır. Misyonu polis hizmetlerinin yasalara ve temel insan haklarına uygun şekilde yürütülmesini sağlamaktır.	Müfettişliğin denetim, izleme ve soruşturma yetkisi bulunmaktadır. Federal ve yerel polis kuvvetleri tarafından sunulan hizmetlerin işleyişini incelemekle görevlidir. Gözlemleri ve önerileriyle, dolaylı olarak tüm vatandaşlara da hizmet vermektedir. Bununla birlikte, polis memurlarının davranışları ile ilgili her türlü kişi ve kuruluş tarafından sunulan şikâyetlerin soruşturmasını yürütmektedir.	Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi, Müfettişliğin çalışmalarını incelemekte ve gözetim rolü üstlenmektedir.
Birleşik Krallık	<i>İngiltere ve Galler Bağımsız Polis Davranışları Ofisi (The Independent Office for Police Conduct, IOPC)</i>		İngiltere ve Galler'deki polis kuvvetlerine yönelik şikâyet sistemini yönetmektedir. Polis müdahalesinden sonraki ölümler de dâhil olmak üzere en önemli sorunları araştırmakta ve polisin şikâyetleri ele alması gereken standartları belirlemektedir. Verilen kararlar polis kuvvetlerinden ve hükümetten tamamen bağımsızdır.	Daha önceleri Independent Police Complaints Commission (IPCC) olarak anılan yapı, 2018 yılında değişikliğe uğramıştır.

	<p><i>İskoçya Polis Soruşturmaları ve İnceleme Komisyonu (The Police Investigations & Review Commissioner (PIRC))</i></p>	<p><i>Polis ve Suç Denetçisi (Police and Crime Commissioners)</i> İngiltere ve Galler'deki polis güçlerinin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak için çalışan seçilmiş temsilcilerdir.</p>	<p>Halkın sesi olarak polisin hesap verebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadırlar. Suçları azaltmak ve sorumluluk alanları dâhilinde etkili ve verimli bir kolluk hizmeti sunmayı hedeflemektedirler. Polis şefini görevlendirmek ve gerektiğinde görevine son vermeye yetkilidirler.</p> <p>Polis teşkilatını ilgilendiren ağır nitelikteki olaylara ilişkin bağımsız soruşturmalar yapmakla ve polisin halktan gelen şikâyetleri ele alma şeklini ve bu konuda yaptığı düzenlemeleri incelemekle yetkilendirilmiştir. Kurum, bağımsız bir organizasyondur. Komisyon üyelerinin daha önceden polis teşkilatı adına çalışmamaları atama için ön şarttır.</p>	<p>Görevlerini 2011 tarihli Polis Reformu ve Sosyal Sorumluluk Yasası hükümleri uyarınca icra etmektedirler (Role of the PCC, 2019).</p> <p>Kurum, ilk olarak 2007'de Polis, Kamu Düzeni ve Ceza Yargılaması Yasası (2006) ile kurulmuştur.</p>
--	---	--	--	---

	<p><i>Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı (Police Ombudsman for Northern Ireland)</i></p>		<p>Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı, bünyesinde görevli profesyonel soruşturmacılarıyla birlikte, dünyadaki ilk tam finanse edilen ve kolluğa yönelik şikâyetleri bağımsız bir şekilde ele alan soruşturma mekanizmasıdır. Bu anlamda Kuzey İrlanda'da mevcut yasalar, halkın polis teşkilatına yönelik şikâyetlerinin polis kuvvetleri tarafından ele alınmasına izin vermemekte, bağımsız soruşturmanın yürütülmesi amacıyla Polis Ombudsmanlığına yönlendirilmektedir.</p>	<p>Polis Ombudsmanı 6 Kasım 2000'de faaliyete geçmiştir.</p>
--	---	--	---	--

		<p><i>Kuzey İrlanda Polis Hizmetleri Kurulu (Northern Ireland Policing Board)</i></p> <p>Kurul, 10'u siyasi 9'u bağımsız olmak üzere toplam 19 üyede oluşmaktadır.</p> <p><i>Polis ve Toplum Güvenliği Ortaklıkları (Police and Community Safety Partnerships)</i></p> <p>Belediye Meclislerinden ve her belediye bölgesinden bağımsız üyelerden oluşan yerel organlardır. Polis ve toplum güvenliği konularında çalışmalar yürütmektedirler.</p>	<p>Kuzey İrlanda halkının tümüne etkili, verimli ve tarafsız bir hizmet sunmayı amaçlayan bağımsız bir kamu organıdır.</p> <p>Etkili bir kolluk hizmeti sağlamak, polis müdürlerini/komiserlerini görevlendirmek ve gerektiğinde görevden almak, polis teşkilatının performansını artırmak için öncelik ve hedefleri belirlemek, kıdemli memurlara yönelik şikâyetleri denetlemek başlıca görevleri arasındadır.</p> <p>Polisin performansını izlemeyi ve halkın suçla mücadelede polisle işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadırlar.</p>	<p>2011 Adalet Yasası ile kurulan yasal organlardır.</p>
--	--	---	--	--

Bosna-Hersek		<p><i>Bosna Hersek İnsan Hakları Ombudsmanı Kurumu (The Institution of the Ombudsman for Human Rights of Bosnia and Herzegovina, BiHO)</i> polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Şikâyetler yazılı olarak, postayla, faksla, e-postayla veya kişisel başvuru yoluyla yapılabilmektedir. Şikâyet başvurusu, şikâyet sahibi veya yetkili bir vekil tarafından imzalanmalıdır.</p>	<p>Ombudsman, kötü işleyen ya da herhangi bir devlet organı tarafından işlenen insan hakları ihlalleriyle ilgili şikâyetleri ele almaktadır. Gerçek kişiler veya tüzel kişiler tarafından şikâyette bulunulabilmektedir. Kuruma yapılan şikâyetler, şikâyette bulunanın aleyhine cezai işlem, disiplin işlemi veya diğer yaptırımlara neden olmamaktadır. Asılsız, temelsiz, kötü niyetli, isimsiz üçüncü şahıslara zarar verebilecek nitelikte ya da şikâyete konu olayın üzerinden 12 aydan fazla zaman geçen şikâyetlerin incelenmesi Kurum tarafından reddedilebilmektedir.</p>	<p>Ombudsman, insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması için Anayasa ve Ombudsmanlık Kanunu temelinde faaliyet göstermektedir.</p> <p>Çalışma esasları, 14 Aralık 1995 tarihinde imzalanan Bosna Hersek Barış İçin Genel Çerçeve Anlaşması Ek IV ve VI ile belirlenmiş ve Kurum 1996 yılında faaliyete başlamıştır (The Institution of Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina Relevant Legislation, 2019).</p>
---------------------	--	---	---	--

Bulgaristan		<p><i>Ulusal Ombudsman (The National Ombudsman)</i> polise yönelik şikâyetler ile ilgilenme konusunda yetkilidir.</p> <p>Yürütülen soruşturmalara ilişkin işbirliği, bilgi paylaşımı ve ortak eylemler konusunda İçişleri Bakanlığı ile Ombudsman arasında bir İşbirliği Anlaşması mevcuttur.</p> <p>Ombudsman, Millet Meclisi tarafından beş yıllığına seçilen anayasal bir organdır. Polis mensuplarının karışmış olduğu yolsuzluklar, polis teşkilatına ait kurumsal internet sitesi (İçişleri Bakanlığı) aracılığıyla rapor edilebilmektedir.</p>	<p>İdare organlarının ve yerel yönetimlerin vatandaşların insan hakları ve diğer hak ve özgürlüklerine yönelik ihlalde bulunduğu devreye girmektedir.</p>	<p>Çalışmalarında bağımsızdır. Anayasa, ilgili yasalar ve uluslararası anlaşmalar çerçevesinde hareket etmektedir.</p>
--------------------	--	---	---	--

<p>Çekya</p>	<p>Polis mensuplarının işlemiş olduğu suçlar ile ilgili şikâyetlerin yapıldığı organ İçişleri Bakanlığı Teftiş Birimi (Inspection of the Minister of Interior)dir.</p>	<p>Halkın Savunucusu (The Public Defender of Rights), polisin cezai soruşturmalarda yürüttüğü durumlar dışında, polise yönelik şikâyetleri ele alabilmektedir.</p> <p>Vatandaşlara şikâyetleri doğrudan ilgili polis birimine bildirmeleri önerilmektedir. Çünkü Ombudsmana başvuruda için öncelikle kurum içi mekanizmalara başvuru gerekmektedir.</p> <p>Polis cezai soruşturma yürüttüğü durumlarda, Savcılık tarafından da denetime tabi tutulmaktadır.</p>	<p>Kurum, kişileri, idari organların yasaya aykırı ve yasaya aykırı olmamakla birlikte hatalı veya yanlış davranışlarına karşı korumaktadır.</p> <p>Bağımsız soruşturmalar yürütebilmektedir. Ancak idare makamlarının faaliyetlerini iptal edememekte, değiştirememekte ve yerine geçip karar alamamaktadır. Örneğin medyada yer alan bilgileri dikkate alarak kendi inisiyatifinde soruşturma başlatabilmektedir (Mandate of the Public Defender of Rights, 2019).</p>	<p>Sistematik önleyici ziyaretler gerçekleştirmek üzere polis nezarethaneleri, hapishaneler ve iltica merkezleri dâhil olmak üzere bir kamu otoritesinin emriyle (örneğin bir mahkeme) kişilerin özgürlüklerinin sınırlandırıldığı tesislere girme yetkisine sahiptir.</p> <p>8 Aralık 1999 tarihli ve 349/1999 sayılı Kanuna göre faaliyetlerini yürütmektedir (Law on the Public Defender of Rights, 2019).</p>
--------------	---	--	--	---

Danimarka	<i>Danimarka Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu (Independent Police Complaints Authority,</i> polis mensuplarına yönelik şikâyetleri soruşturmaktadır.	Polis teşkilatından ve Savcılık makamından bağımsızdır. Polis Şikâyet Konseyi ve İcra Kurulu Başkanı tarafından yönetilmektedir. Konsey, Kurumun yönetim organıdır. Konsey üyeleri dört yıllığına Adalet Bakanı tarafından atanmaktadır. Üyeler bir kez daha seçilebilmektedir. Şikâyetler kişisel başvuruyla, telefonla, mektup veya e-posta ile yapılabilmektedir.	Kurum, polis müdahalesinin sonucu veya gözaltı sırasında meydana gelen ölüm ve ağır yaralanma olaylarını soruşturmakla görevlidir. Ayrıca polis suiistimalleriyle ilgili şikâyetleri ele almaktadır. Şikâyetlerin ilgili olaydan itibaren altı ay içinde yapılması gerekmektedir. Cezai suç işlendiğine dair iddialarda süre sınırı bulunmamaktadır.	21 Nisan 2010 tarihinde yasa ile (No. 404) kurulmuştur. Yasa, 1 Ocak 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
------------------	--	--	---	--

Ermenistan		<p>İnsan Hakları Savunucusu (Human Rights Defender (HRD)) polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Polise yönelik şikâyetlerin soruşturulması sırasında, ilgili devlet kurumlarına gerekli yardım için başvurulabilmektedir.</p>	<p>Kamu kurumlarınca ihlal edilen insan haklarını ve temel özgürlükleri koruyan bağımsız bir organdır. Yargı sürecine müdahale edememektedir.</p> <p>İhlalde bulunan polis memurlarına karşı cezai işlem veya disiplin işlemi tesis edilmesi için yetkililere önerilerde bulunabilmektedir. Bu öneriler yetkilileri yasal olarak bağlamamaktadır. Bir şikâyetin incelenmesi sırasında tüm devlet kurum ve kuruluşlarına erişebilmekte ve onlardan şikâyetle ilgili her türlü bilgi veya belgeyi isteyebilmektedir.</p>	<p>Yasa kapsamında kurulmuş olup siyasi kontrolden bağımsızdır.</p> <p>Şikâyetlerin soruşturulmasında açıklığa kavuşturulması gereken konular ile ilgili devlet kurumlarından uzmanlık raporu talep edebilmektedir.</p>
-------------------	--	--	--	---

		<p>Özel Soruşturma Hizmeti (Special Investigation Service, SIS), kamu görevlileri tarafından cezai işlem gerektiren vakaların ön soruşturmasında uzmanlaşmış ayrı bir kurumdur.</p>	<p>2016'da Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) polise yönelik her türlü şikâyeti ele almak için bağımsız bir mekanizma kurulmasını önermiştir. Yasama, yürütme ve yargı organları mensuplarına, özel devlet hizmeti yürüten kişilere, resmi görevleriyle veya şahsi olarak işlenen suçlarla bağlantılı olarak haklarında ön soruşturma yürütmektedir. Ceza kanunu ihlallerini içeren davaların sadece ön inceleme aşaması ile ilgili ilgilenebilir. Diğer kuruluşlar tarafından soruşturulan davalar, Savcılık makamınca söz konusu kuruma aktarılabilir.</p>	<p>2007 yılında özerk bir devlet kurumu olarak kurulmuştur (Special Investigation Service of Republic of Armenia History, 2019)</p>
--	--	--	--	---

Estonya		<p>Adalet Şansölyesi (<i>The Chancellor of Justice</i>) polise yönelik şikâyetleri soruşturma konusunda yetkilidir. Şansölye, cumhurbaşkanının teklifi üzerine yedi yıllığına Parlamento (Riigikogu) tarafından atanmaktadır. Şansölye Meclis'e faaliyetleri hakkında yıllık rapor sunmaktadır. Şikâyetler şahsi başvuru, internet, e-posta yoluyla veya yazılı olarak başka araçlar vasıtasıyla yapılabilmektedir.</p>	<p>Kurum, polisin kamu görevlisi olarak gözetimi dâhil genel olarak idari organların gözetiminden mesuldür. Polisin gözetimiyle ilgili olarak; kamu görevlerini yerine getiren yetkililerin insanların anayasal hak ve özgürlüklerini, yasaları ve diğer mevzuatı ihlal etmemelerini ve gözaltı merkezlerinde tutulan kişilere aşağılayıcı, zalimce veya insanlık dışı muamelede bulunmalarını önlemekle görevlidir.</p> <p>Üzerinden bir yıldan fazla bir zaman geçen başvurular Kurum tarafından reddedilebilir.</p>	<p>Kurum Anayasal bir organdır. Yasama, yürütme veya yargının bir parçası değildir.</p>
----------------	--	---	--	---

<p>Finlandiya</p>		<p><i>Finlandiya Parlamentosu Ombudsmanı (The Parliamentary Ombudsman of Finland)</i>, polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Ombudsman ve delegeleri, Finlandiya Parlamentosu Eduskunta tarafından dört yıl için seçilmektedir. Ombudsman, Eduskunta'ya bir önceki yılki faaliyetler ve gözlemlerle ilgili yıllık rapor sunmaktadır.</p> <p><i>Adalet Şansölyesi (The Chancellor of Justice)</i> de polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkili olup, Ombudsman'dan daha az uzmanlaşmıştır.</p>	<p>Ombudsman, kamu otoritelerinin ve yetkililerinin görevleri esnasında kanunları, anayasal hakları ve insan haklarını gözetmelerini temin etmektedir.</p> <p>İki Ombudsman Yardımcısı bağımsız olarak ve Ombudsman'la aynı yetkilere sahip bir şekilde görev icra etmektedir.</p> <p>Adalet Şansölyesi, Hükümete ve Parlamento'ya rapor sunmaktadır.</p> <p>Prensip olarak, Adalet Şansölyesi veya Ombudsman'a şikâyette bulunulabilmektedir. Bununla birlikte, Adalet Şansölyesi, hapisanelerin denetimi ile ilgili sorunları incelemekten muafır. Bu konularla ilgili şikâyetleri Ombudsman'a havale etmektedir.</p>	<p>Ombudsman ve Adalet Şansölyesi aynı anda bir konuyu araştırmamaktadır. Şikâyet iki kuruma birden gönderildiyse, gerekli işlemler ilk işlemi tesis eden kurum tarafından yapılmaktadır.</p>
--------------------------	--	---	---	---

Fransa		<p><i>Hakların Savunucusu (The Defender of Rights, DR)</i> polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Herhangi bir gerçek veya tüzel kişi, doğrudan ve ücretsiz olarak bildirimde bulunabilmektedir. Hakların Savunucusu, şikâyet mekanizmalarına erişimi kolaylaştırmak amacıyla önceden var olan bazı gözetim organlarını bir araya getiren tek bir otoritedir. Şikâyetler kişisel başvuru, çevrimiçi veya posta yoluyla yönlendirilebilmektedir.</p>	<p>Hak ve özgürlüklerin korunmasını denetlemektedir. Bağımsız bir kurumdur. Herhangi bir otorite, kişi veya gruptan talimat almamaktadır. İcra ettiği görevler dolayısıyla Kuruma karşı yasal işlem başlatılamamaktadır.</p>	<p>Anayasa'da (2008) yer almakta olup 29 Mart 2011 tarihli yasa ile kurulmuştur.</p>
---------------	--	--	--	--

<p>Güney Kıbrıs Rum Yönetimi</p>	<p><i>Polise Yönelik İddia ve Şikâyet Soruşturması İçin Bağımsız Otorite (Independent Authority for the Investigation of Allegations and Complaints against the Police, IAIACP)</i> vatandaşlar tarafından polise yönelik şikâyetleri soruşturmaktadır. Kurum, beş yıllık bir süre için Bakanlar Kurulu tarafından atanan beş üyeden oluşmaktadır.</p>	<p>(Ayrıca <i>Ombudsman</i>, polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir)</p>	<p>Söz konusu kurum tarafından yolsuzluk, rüşvet, haksız kazanç, iltimas, insan hakları ihlalleri gibi polisin itibarsızlaştırmasına neden olabilecek veya kamuoyunun polise olan inancını zayıflatacak davranışlara ilişkin soruşturmalar incelenebilmektedir.</p>	<p>Kurum, 2006 yılında Polis Kanunu ile kurulmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı veya Adalet ve Kamu Düzeni Bakanlığı tarafından gönderilen şikâyetleri de incelemektedir.</p>
---	---	--	---	--

<p>Gürcistan</p>		<p>Polise yönelik şikâyetleri soruşturmak için bağımsız bir mekanizma mevcut değildir. Vatandaşlar, polis memurlarının eylemlerine karşı üst düzey bir yetkiliye, temsilciye veya mahkemeye itiraz etme hakkına sahiptir.</p> <p>Cumhuriyet Başsavcılığı (Prosecutor General) suça karışan polis mensuplarına yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir.</p>	<p>Genel Teftiş Birimi; etik ihlallerini, disiplin ihlallerini, icra edilen görevlerde başarısızlık ve bazı cezai işlemlerle ilgili iddiaları araştırmaktadır.</p> <p>Genel Teftiş Birimi, ihlalde bulunduğu tespit edilen memuru kınayabilmekte, rütbesini düşürebilmekte veya görevden alabilmektedir.</p> <p>Savcılık, olası bir ihlal hakkında belirsiz bir kaynaktan bilgi olsa dahi soruşturma başlatmak zorundadır.</p>	<p>2013 tarihli Polis Kanununun 57 (1). Maddesi, bir polis memurunun faaliyetlerinin Genel Teftiş Birimi tarafından kontrol edilme durumunu düzenlemektedir.</p>
-------------------------	--	---	--	--

		<p>İçişleri Bakanlığı çalışanlarının faaliyetleri polis memurları da dâhil olmak üzere Genel Teftiş Birimi (General Inspection Department) tarafından iç denetime tabi tutulmaktadır. Söz konusu birim doğrudan İçişleri Bakanlığına karşı sorumludur ve polis tarafından işlenen suçları araştırmak ve disiplin cezası uygulamaktan sorumludur.</p> <p>Kamu Savunucusu (The Public Defender), İçişleri Bakanlığının dış denetimini yürütmektedir.</p>	<p>Kamu Savunucusu, Genel Teftiş Birimine, polisin insan hakları ihlallerine tepki göstermediği veya görevini kötüye kullandığı bir durumu araştırmasını önerebilmektedir. Ancak bu bağlayıcı değildir.</p>	
--	--	--	---	--

Hırvatistan		<p><i>Ulusal Ombudswoman (The National Ombudsman)</i>, polise yönelik kötü muamele ve ayrımcılık iddialarını soruşturmakla yetkilidir.</p>	<p>Kurum 1993 yılında kurulmuştur. Ombudsman, ilgili kuruma görüş, öneri veya uyarı verebilmekte; gerekirse konuyla ilgili Hırvat Parlamentosu'na rapor sunabilmektedir.</p> <p>Ombudsman, şikâyet üzerine soruşturma başlatmaktadır. Kamu kurumları Ombudsman tarafından bilgi talep edilmesi durumunda gereklerini yerine getirmekle yükümlüdür.</p>	<p>1990 yılında, Hırvatistan Cumhuriyeti'nin ilk Anayasası Ombudsmanlık kurumunu Hırvat siyasi ve hukuk sistemine sokmuştur.</p>
Hollanda		<p><i>Ulusal Ombudsman (National Ombudsman)</i> - yaklaşık 170 destek personeli ve iki yardımcısı ile görev yapmaktadır. Ombudsman, Hollanda Temsilciler Meclisi tarafından atanmaktadır. İdarenin eylemlerine ilişkin vatandaşlardan alınan şikâyetleri değerlendirmektedir. Kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya da yetkilidir.</p>	<p>Kolluk hizmetleri ve ceza adalet sistemini çevreleyen konular, Ombudsman'ın görev altına girmektedir.</p>	<p>4 Şubat 1981 tarihli Ulusal Ombudsman Yasası ile kurulmuştur. 1999 yılından itibaren Anayasal bir kuruluş haline gelmiştir. Nordic Ombudsman sisteminden alınmıştır.</p>

	<p><i>İstihbarat ve Güvenlik Hizmetleri İnceleme Komitesi (The Dutch Review Committee for the Intelligence and Security Services, CTIVD)</i></p>	<p>Komite bağımsızdır ve görevini yerine getirmek için geniş kapsamlı yasal yetkiler ile donatılmıştır. Örneğin, Komite hizmete ilişkin tüm bilgilere erişebilmekte, tanıkları (yeminli) veya uzmanları dinleyebilmektedir.</p> <p>İstihbarat ve güvenlik birimlerinin görevleri esnasında meydana gelen insan hakları ihlallerini araştırmaktadır. Görevlilerin yasalara uygun hareket edip etmediklerini denetlemektedir.</p>	<p>2002 tarihli Hollanda İstihbarat ve Güvenlik Yasası ile kurulmuştur.</p>
	<p><i>Polis Şikâyet Görevlisi, Polis Şikâyet Komitesi</i></p>	<p>Memurlar tarafından ele alınan davalara on hafta içinde; Komite tarafından ele alınanlara ise on dört hafta içinde cevap verilmek durumundadır. Polis şikâyet görevlisi, polis teşkilatı içinde bağımsız konumdadır. Şikâyet Komitesi de bağımsız üyelerden oluşmaktadır. Şikâyet araştırılmakta ve yetkili makama tavsiyelerde bulunmaktadır.</p>	<p>Polis Şikâyet Komitesi 1994 yılında kurulmuştur. Şikâyet sahibi karardan memnun değilse şikâyetini Ombudsman'a iletebilmektedir.</p>

İrlanda	<p>Garda Síochána Ombudsman Komisyonu (Garda Síochána Ombudsman Commission, GSOC), İrlanda'da polis teşkilatına (Garda Síochána) yönelik şikâyetler ile ilgilenmektedir. Komisyon, İrlanda'da polisin etkin, adil ve bağımsız bir şekilde gözetimi için 2007 yılında kurulmuştur. Vizyonunu, polisin hesap verebilirliğini sürekli geliştiren bir kurum olmak şeklinde tanımlamaktadır. En önemli görevi Garda Síochána üyelerinin davranışlarına ilişkin şikâyetler ile ilgilenmektir.</p>		<p>Polis teşkilatının bir üyesinin uygunsuz bir davranışına maruz kaldığını düşünen kişiler doğrudan şikâyette bulunabilmektedir. Bu tür bir davranışa tanık olanlar ya da rızasını almak şartıyla mağdur adına yapılan şikâyetler de kabul edilmektedir. Şikâyetler, söz konusu olaydan sonraki 12 ay içinde yapılmalıdır. Bu süre geçerli görülebilecek gerekçeler ile Komisyon tarafından uzatılabilmektedir.</p>	<p>Komisyon yasa ile (2005 tarihli Garda Síochána Yasası) oluşturulmuştur. Komisyonda görevli soruşturmacılar polis mensuplarının tüm yetki, dokunulmazlık ve imtiyazlarına sahiptir. Cezai işlem tesis edilmesine gerek gördüğünde dosya gerekçeli karar ile birlikte Savcılığa gönderilmektedir. Disiplin soruşturmasında ise ilgili dosya Polis Teşkilatına gönderilmektedir. Disiplin ihlali ve yaptırımlar konusunda Polis Teşkilatı tarafından karar verilmektedir.</p>
----------------	--	--	--	---

İspanya		<p><i>Defensor del Pueblo</i>, polise yönelik şikâyetler ile ilgilenme konusunda yetkin ve ombudsman tipi bir organdır. Görev süresi beş yıldır. Herhangi bir otoriteden emir veya talimat almamaktadır. Defensor del Pueblo, görevlerini bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirmektedir.</p>	<p>Kamu makamları veya kamu görevlileri tarafından gerçekleşen hak ihlallerine ilişkin olarak herkes Kurum'a başvurabilmektedir. Kendi inisiyatifiyle de araştırma yürütebilmektedir. İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi için tüm gözaltı merkezlerine önleyici ziyaretler gerçekleştirmektedir. Ziyaretlerin sonuçlarına ilişkin İspanya Parlamentosu ve Birleşmiş Milletler İşkenceyi Önleme Alt Komitesi'ne yıllık raporlar sunmaktadır.</p>	<p>7 Mayıs 1981 tarihli yasa ile kurulmuştur.</p>
----------------	--	---	---	---

<p>İsveç</p>	<p><i>Özel Soruşturma Dairesi (Special Investigations Department, SU)</i> Daire, İsveç Polis Otoritesinin bağımsız bir kuruluşudur.</p>	<p>Parlamento Ombudsmanı Polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Dört Parlamento Ombudsmanı doğrudan Riksdag (İsveç Parlamentosu) tarafından atanmaktadır.</p>	<p>Ombudsmanlar, kamu otoritelerinin ve mahkemelerin, tarafsızlığa ilişkin hükümlere uymasını ve kamu kesiminin, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini ihlal etmesini önlemekle görevlendirilmiştir.</p> <p>Parlamento Ombudsmanları, bir kamu otoritesi veya kamu görevlisi tarafından alınan tedbirlerin mevcut yasalarla çelişki halinde olması ya da başka bir şekilde yanlış veya uygunsuz olması durumunda açıklama yapma yetkisine sahiptir. Devlet memurlarının görevden alınması konusunda rapor düzenleyebilmektedir.</p> <p>Özel Savcılık Dairesi direktifini takiben polis memurları ve polis öğrencilerine yönelik şikâyetleri araştırmakla görevlidir.</p>	<p>Özel soruşturmaların yapıldığı durumlarda soruşturmanın başlatılıp başlatılmayacağına karar veren makam savcıdır.</p>
--------------	---	---	--	--

İsviçre	<p><i>Ulusal Ombudsman bulunmamaktadır.</i> Yerel Ombudsmanlar, o bölgedeki polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir.</p>	<p>Yerel Ombudsmanlar vatandaşlar ve kamu otoriteleri arasında arabulucu olarak görev yapmaktadır. Bir şikâyette bulunulduğunda, söz konusu makamların yasalara uygun hareket edip etmediklerini değerlendirmekte, konu hakkındaki görüşlerini belirtmekte ve iki tarafı da memnun edecek bir çözüm yolu bulmaya çalışmaktadır. Devam etmekte olan yasal işlemlere müdahale etme hakkına sahip değillerdir.</p>	<p>Resmi belgelere sınırsız erişim, her seviyedeki yetkili makamların talep üzerine bilgi vermesini sağlama ve yerinde teftiş yapma ile yetkilidirler.</p>
	<p><i>The Police Mediation's Office (Polis Arabuluculuk Ofisi),</i> şikâyetleri almak ve başvuru sahiplerine tüm taraflarca kabul edilebilecek adli nitelikte olmayan bir çözüm oluşturmakla görevli bir kurumdur.</p>	<p>Profesyonel arabuluculardan oluşmaktadır. Vatandaşlar ve kolluk personeli arasındaki anlaşmazlıklara yönelik arabuluculuk hizmeti vermektedir (The Police Mediation's Office, 2019).</p>	<p>2016 yılından bu yana faaliyettedir.</p>

İtalya		Ulusal ombudsman bulunmamaktadır. Bir dizi bölgesel ombudsman, yerel polise yönelik şikâyetler ile ilgilenmektedir.		
İzlanda		Parlamento Ombudsmanı (The Althing Ombudsman) , polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir.	Devletin ve yerel otoritelerin yönetim faaliyetlerini izlemek ve vatandaşların haklarını korumakla görevlidir. Eşitlik ilkesinin gözetilmesini ve idarenin kanuna ve iyi idari uygulamalarına uygun şekilde faaliyet yürütmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ombudsman, kamu otoritelerinin yanı sıra, bireylerin hak ve özgürlükleri konusunda karar vermek için yetkilendirilmiş özel kuruluşların faaliyetlerini de izlemektedir. Devlet idaresinde görev yapan organlar tarafından verilen kararlar ve prosedürler ile icra edilen eylemlere ilişkin şikâyette bulunulabilmektedir.	Kanunla kurulmuştur. Bağımsız bir makamdır. Ombudsman, Parlamento tarafından dört yıllık bir süre için seçilmektedir.

<p>Karadağ</p>		<p><i>Polisin Sivil Kontrolü Konseyi (Council For Civil Control Of Police), 2005</i> yılında kurulmuştur.</p> <p><i>Bilgiye Ücretsiz Erişim (Free Access to Information, FAI).</i></p> <p>Halen iki memur bilgi edinmelerini sağlamak üzere halktan gelen talepleri yanıtlamaktadır. Kolluk hizmetleri de bu alanlardan biridir.</p>	<p>Vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunmasını ve mevzuatın etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve kolluk hizmetlerine duyulan kamu güvenini artırmakla görevlidir. Konsey tarafından Polis İç Kontrol Ofisine veya ilgili savcıya eylem için önerilerde bulunabilmektedir.</p> <p>Devlet kurumlarının şeffaflığını artıran bir mekanizmadır. Yasanın amacı, Avrupa Konseyi'nin Resmi Belgelere Erişim Sözleşmesinin standartlarına ve ilkelerine uyum sağlamaktır.</p>	<p>Bilgiye erişim hususunda ilk Yasa 2005'te kabul edilmiştir. Süreç ilgili alanda yeni bir bilgi edinme yasasının kabul edilmesiyle Temmuz 2012'de tamamlanmıştır.</p>
-----------------------	--	--	---	---

		<p>Polis İç Kontrol Dairesi (Department for the Internal Control of the Police, DICP)</p> <p>Polis birimlerinin çalışmalarını düzenli olarak kontrol ederek önleyici nitelikte önlemler almak; polis memurlarına yönelik şikâyetleri izlemek ve analiz etmek ve bu bağlamda, polis memurlarının performans ve davranışlarını gözetmekten sorumludur.</p> <p>Yolsuzlukla Mücadele Direktörlüğü (Directorate for Anti-Corruption Initiative, DACI)</p> <p>Yolsuzlukla mücadelede uzmanlaşmış, önleyici bir idare organıdır.</p>	<p>Polis Teşkilatının birtakım örgütsel yapılarının durumunu analiz etmekte ve değerlendirmekte, vatandaşa hizmet konusundaki sistem kusurlarını ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.</p> <p>Yolsuzlukla ilgili halkın bilinçlendirilmesi; yolsuzluğun oluşumu, kapsamı, biçimleri, ve nedenleri hakkında araştırma yürütülmesi; yolsuzlukla mücadele konusunda yetkili makamlar ile işbirliği; Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesinin uygulanmasının koordinasyonu; yolsuzluk şikâyetleriyle ilgili verilerin şikâyeti alan kuruluşlardan toplanması ve analiz edilmesi başlıca görevlerindedir.</p>	<p>Faaliyetlerine ilişkin hazırlanan raporlar İçişleri Bakanlığı ana sayfasında aylık olarak yayımlanmaktadır.</p> <p>2001 yılında Hükümet Kararnamesi ile kurulmuştur.</p>
--	--	---	--	---

<p>Kuzey Makedonya</p>		<p><i>İç Kontrol ve Mesleki Standartlar Birimi (Sector for Internal Control and Professional Standards)</i></p> <p><i>Ombudsman</i>, Sekiz yıllık süreyle Parla­mentonun oy çokluğuyla seçilmektedir.</p>	<p>İçişleri Bakanlığı yetkililerinin yolsuzluk eylemlerinin önlenmesi ve soruşturulması, polis memurları tarafından yasadışı faaliyetlerin yanı sıra polis görev ve yetkilerinin kötüye kullanılması ve ihlal edilmesine yönelik iddiaların araştırılması ile görevlidir.</p> <p>Ombudsman, vatandaşların haklarını korumak için özel statüye sahip profesyonel ve bağımsız bir organizasyondur. Ombudsman, ayrımcılık yapmama ilkesinin korunmasına yönelik önlemlerin alınmasında ve topluluk üyelerinin devlet idare organlarında, yerel özerk yönetim birimlerinde ve kamu kurum ve kuruluşlarında yeterli ve eşit şekilde temsil edilmesini sağlama yetkisine sahiptir.</p>	<p>2003 yılında kurulmuştur ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer almaktadır.</p>
-----------------------------------	--	---	--	--

<p>Letonya</p>		<p>Ulusal Ombudsman, şikâyetin kötü yönetim/görevin aksatılması ile ilgili olduğu durumlarda şikâyetleri ele almaktadır. Ombudsman beş yıllığına seçilmektedir. Faaliyetlerinde bağımsızdır. Ombudsman, temel görevi insan haklarının korunmasını teşvik etmek ve iyi idare ilkelerini gözetmek olan ve bu amaçla Parlamento tarafından seçilen yetkili bir makamdır.</p> <p>(Polis teşkilatı bünyesindeki bağımsız bir makam olan Valsts Policija, polis memurlarına yönelik şikâyetler ile ilgilenmektedir. Ancak, söz konusu organ dış ve bağımsız bir denetim organı değildir.)</p>	<p>Ombudsman, vatandaşların insan hakları konusundaki farkındalığını artırmak ve bu hakları koruyacak ve geliştirecek mekanizmaların geliştirilmesini sağlamak amacıyla görev yapmaktadır.</p> <p>Faaliyetleri, 2006 yılında kabul edilen ve 2007 yılında yürürlüğe giren Ombudsman Kanunu ile düzenlenmiştir. İşlevleri şöyle tanımlanmaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anayasada ve uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan insan haklarının Devlet organları tarafından ihlal edildiği durumlarda, kişilerin haklarını ve yasal çıkarlarını korumak, • Eşit muamele sağlamak ve ayrımcılığı önlemek, • Devlette iyi yönetim ilkesine bağlılığı teşvik etmek. <p>Kişiler, Ombudsman'a kendi yetki alanı dâhilindeki tüm konularda talep ve şikâyetlerini iletebilmektedir.</p>	<p>Ombudsman, kurumsal ve işlevsel olarak bağımsız bir tüzel kişiliktir. Bireylerin haklarını ve çıkarlarını idare mahkemesinde temsil edebilmektedir.</p>
-----------------------	--	---	---	--

		<i>Letonya İç Güvenlik Bürosu (Latvia Internal Security Bureau)</i>	<p>2003 yılında Polis Teşkilatı bünyesinde, temel amacı polis mensupları tarafından işlenen ihlalleri tespit etmek ve önlemek olan İç Güvenlik Bürosu kurulmuştur. 30 Temmuz 2013 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında, Büro'nun işlevlerini Polis Teşkilatından ayırarak doğrudan İçişleri Bakanlığı gözetiminde yeni bir kamu idaresi yapılanmasına gidilmiştir. Bu bağlamda önleyici tedbirler, mahkeme öncesi soruşturması ve operasyonel faaliyetler yürüten Polis Teşkilatından bağımsız bir kurum yaratmak amaçlanmıştır.</p>	<p>17 Aralık 2014 tarihinde, Parlamento, otoritenin yasal statüsünü, görevlerini ve yetkilerini belirleyen "İç Güvenlik Bürosu Yasası"nı kabul etmiştir. Kanun, 1 Kasım 2015 tarihinde, İç Güvenlik Bürosu'nun fiili faaliyete geçmesiyle eş zamanlı olarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, yeni kurulan birimin sorumluluk alanı genişlemiştir. Kurum tarafından Polis Teşkilatı çalışanları haricinde İçişleri Bakanlığı'na bağlı kurumların (Güvenlik Polisi hariç olmak üzere) çalışanları, cezaevi çalışanları, Liman Polisi ve Belediye Polisi çalışanları tarafından işlenen suçlar da araştırılmaktadır (ISB History, 2020).</p>
--	--	--	---	--

Lihtenştayn		<p>Bağımsız bir gözetim veya şikâyet mekanizması mevcut değildir. Kötü yönetim/görevin aksatılması ile ilgili şikâyetler polis teşkilatına yapılmak durumundadır.</p> <p><i>Lihtenştayn Ulusal Önleme Mekanizması (The Liechtenstein National Prevention Mechanism, NPM),</i> polis nezarethanelerini ziyaret edebilmekte ve denetleyebilmektedir.</p>		
--------------------	--	--	--	--

Litvanya		<p><i>Ombudsman (Seimas Ulusal Meclisi Ombudsmanı)</i> şikâyetlerin ele alınması konusunda yetkilidir. Ulusal Meclis tarafından beş yıllık görev süresi için iki Ombudsman atanmaktadır. Biri, devlet kurum ve kuruluşlarında çalışan görevlilerinin diğeri ise belediye kurum ve kuruluşlarında çalışan görevlilerin faaliyetleri ile ilgili soruşturmaları yürütmekle görevlidir.</p>	<p>Kolluk hizmetleri, Ombudsman tarafından ele alınan çeşitli konulardan biridir. Polis mensuplarının insan hakları ve özgürlük ihlallerine ilişkin eylemleriyle ilgili şikâyetler Ombudsman tarafından soruşturulmaktadır.</p> <p>İşkence veya diğeri zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele belirtilerini tespit etmek üzere gözaltı yerlerini düzenli olarak ziyaret etmekte ve denetlemektedir. Son olarak, polis tarafından gözaltına alınanlar için bilgiye uygun erişim ile ilgili konuları araştırır.</p>	<p>1998 yılında Litvanya Cumhuriyeti Seimas Ombudsmanları Kanunu uyarınca kurulmuştur. Faaliyetlerinin amacı, insan hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktır. Ombudsman tarafından alınan şikâyetleri ve yürütülen soruşturmaları içeren yıllık bir rapor yayımlanmaktadır.</p>
-----------------	--	--	---	--

Lüksemburg	<p><i>Lüksemburg Genel Polis Müfettişliği (The General Police Inspectorate)</i></p> <p>Lüksemburg Büyük Dükalığı içindeki tüm polis memurlarına yönelik dış gözetim organıdır. 2000 yılında kurulmuştur. Müfettişlik personeli sivil personelden ve geçici görevlendirilmiş polis memurlarından oluşmaktadır. Devlet Bakanı yetkisi altındadır.</p>		<p>Polis teşkilatından resmi olarak bağımsız bir organdır. Genel misyonu kolluk faaliyetlerinin işleyişini gözetmektir. Buna hizmet kalitesi ve polis mensuplarını içeren suç soruşturmaları dâhildir.</p>	<p>Polis Genel Müfettişliği'nin sorumlulukları, 1999 tarihli Polis Genel Müfettişliği kanunu ile belirlenmiştir.</p>
-------------------	--	--	--	--

<p>Macaristan</p>	<p><i>Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu (The Independent Police Complaints Board, IPCB)</i>, polise yönelik şikâyetleri ele alma yetkisine sahiptir. Şikâyetler kişisel başvuru yoluyla veya posta, e-posta, faks, çevrimiçi başvuru formu aracılığıyla iletilebilmektedir.</p>	<p><i>Temel Haklar Komiseri (The Commissioner for Fundamental Rights)</i>, tüm temel hakların ve hassas grupların korunmasından sorumlu olan ve aynı zamanda polise yönelik şikâyetler ile ilgilenme konusunda yetkili ombudsman tipi bir organdır.</p>	<p>Kurul, toplumun refahını artırmayı ve hukukun üstünlüğünü temin etmek adına polis faaliyetlerini düzenlemeyi ve izlemeyi amaçlamaktadır.</p> <p>Temel Haklar Komiserinin bağlayıcı kararlar alma yetkisi bulunmamaktadır.</p>	<p>Kurul, kanun ile kurulmuştur. Polis önlemlerini ve ihmallerini temel haklar perspektifi açısından incelemektedir. Temel hakların daha etkili bir şekilde uygulanmasını güvence altına almak amacıyla, Polis teşkilatına önerilerde bulunabilmektedir.</p>
--------------------------	--	--	--	--

<p>Malta</p>	<p>Malta Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu (Independent Police Complaints Board)</p>		<p>Malta Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu, İçişleri ve Milli Güvenlik Bakanlığı (Ministry For Home Affairs And National Security) bünyesinde görevlendirilmiş resmi bir kurumdur (Ministry For Home Affairs And National Security, 2019). Kurulun görevleri aşağıda belirtilmiştir (Malta Police Act, m.36/1):</p> <ul style="list-style-type: none">-Kendi inisiyatifiyle, Bakanın talebi veya herhangi bir şikâyet üzerine polis teşkilatı veya üyeleri ile ilgili soruşturmaları yürütmek,-Bir polis memuru hakkında önyargılı davrandığı, ayrımcılık yaptığı veya kötü muamelede bulunduğu yönündeki şikâyetleri soruşturmak ve raporlamak,-Gerektiğinde herhangi bir aşamada, İç Denetim ve Soruşturma Birimi'nin işbirliğini ve/veya yardımını talep etmek;-Polis teşkilatı ile vatandaş arasındaki ilişkileri izlemek,	<p>Kuruluşuna ilişkin düzenlemeler Malta Polis Yasası (Malta Police Act)'nda yer almaktadır.</p> <p>Malta Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu, Bakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanan, biri Başkan olmak üzere üç üyeden oluşmaktadır (Malta Police Act, m.35/1). Üyelerin görev süresi üç yıl olup tekrar seçilme imkânı bulunmaktadır (Malta Police Act, m.35/2). Kurul Başkanı, emekli bir hâkim olmalıdır. Kamu görevlileri, kanunla kurulmuş veya görevlendirilmiş herhangi bir kuruluşun mensupları, görevde olan yargı mensupları, Temsilciler Meclisi veya Yerel Konsey üyeleri Kurul üyesi olarak atanamamaktadır (Malta Police Act, m.35/3).</p> <p>Kurulun herhangi bir üyesi, zihni veya bedensel bir engel veya uygunsuz davranışları sebebiyle Bakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınabilmektedir.</p>
---------------------	---	--	---	--

		<p>Kişilerin gözetiminde tutulabilecekleri nezarethaneleri ziyaret etmek, izlemek, denetlemek ve tespit edilen hususları Polis Yönetim Kurulu (Police Governance Board)'na ve Bakana rapor etmek;</p> <p>Yasal düzenlemeler veya Bakanın özel yazılı talimatlarıyla kendisine verilebilecek başka görevleri yerine getirmek;</p> <p>-Uygun gördüğü herhangi bir eylemi önermek ve alınan her şikâyet ve / veya talep ile ilgili tavsiyelerini Bakana ve Sosyal İşler Komitesi (Social Affairs Committee)'ne iletmek;</p> <p>-Kararın tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde disiplin kurulunun kararlarına ilişkin itiraz başvurusunda bulunmak;</p> <p>-Elde ettiği bulguları Savcılığa veya Polis Teşkilatına iletmek,</p> <p>-İlgili otoritelere yıllık rapor sunmak.</p>	<p>Kurulun, Bakanın belirleyeceği sayıda Dairesi bulunmaktadır. Birden fazla Daire bulunması durumunda vakalar Bakan tarafından öngörülen kurallara uygun olarak çeşitli Dairelere atanır. Her bir Daire bir başkan ve iki üyeden oluşmaktadır (Malta Police Act, m.35/5). Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu, bir Hukuk Bürosu ve gerekli idari personel tarafından desteklenmektedir (Malta Police Act, m.35/6).</p> <p>Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu, yeminli olarak dinlenecek tanıklara davette bulunmak ve şikâyetin soruşturulmasıyla ilgili herhangi bir tanığa veya ilgiliye yemin ettirmek ve olaya ilişkin bilgi vermelerini sağlamakla yetkilidir (Malta Police Act, m.35/7). Tanıkların katılımına ilişkin çağrılar elden veya posta ile olmak üzere, Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu tarafından karar verildiği şekilde gerçekleştirilmektedir (Malta Police Act, m.35/8,9).</p>
--	--	--	---

			<p>Herhangi bir mazeret göstermeksizin katılmayı reddeden kişiler, iki yüz elli Euro'yu (250 €) geçmeyen bir para cezasına veya bir aydan fazla olmayan hapis cezasına çarptırılabilir (Malta Police Act, m.35/10).</p> <p>Şikâyetle neden olan davranış tarihinden itibaren bir yıl içinde şikâyetle bulunmalıdır. Bu süre Kurulun uygun görmesi halinde geçerli görülecek sebeplerle uzatılabilir (Malta Police Act, m.36/12). Şikâyetlerin soruşturulması esnasında Kurul, polis mensuplarından ve müştekiden bilgi talebinde bulunabilir (Malta Police Act, m.36/2,3).</p>
--	--	--	--

		<p>Malta Parlamento Ombudsmanı (Parliamentary Ombudsman of Malta), Ombudsman, polis teşkilatına yönelik olarak tüm idari sorunları araştırabilmekte fakat polis tarafından icra edilen herhangi bir eylem veya cezai soruşturmaya ilişkin araştırma yapamamaktadır (Parliamentary Ombudsman of Malta, 2019).</p>	<p>Bireyleri; kötü muamele, adaletsizlik, ayrımcılık ve kamu yetkilileri tarafından görevin kötüye kullanılması eylemlerine karşı kormakla görevlidir. Ayrıca kamu idaresinin faaliyetlerinde kalitenin artırılmasını, yasal düzenlemelerin iyileştirilmesine katkıda bulunarak bir kamu hizmeti kültürünün geliştirilmesini hedeflemektedir (Malta Parliamentary Ombudsman Mission Statement, 2019).</p>	<p>Kurum, 25 Temmuz 1995 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan Ombudsmanlık Yasası (XXI No'lu Yasa) ile kurulmuştur (Parliamentary Ombudsman of Malta, 2019).</p>
--	--	---	---	--

<p>Moldova</p>		<p><i>Halk Avukatı (The People's Advocate)</i> polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Dört parlamento avukatından ve destek personelinden oluşmaktadır.</p>	<p>Merkezi ve yerel kamu kurum ve kuruluşlarının ve işletmelerinin kararları veya eylemleri ile ilgili tüm şikâyetleri incelemektedir.</p> <p>Temel insan hakları ve özgürlüklerinin gözetilmesini sağlamak en önemli görevidir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin aksine karar alma yetkisine sahip değildir ve bu anlamda üç klasik kamu otoritesine tamamlayıcı bir unsur olarak hizmet etmektedir. Ana işlevi, idari eylemlerin doğruluğunu kontrol etmektir. Ayrıca, insan özgürlüklerinin kısıtlandığı yerlere önleyici ziyaretler yapmakla yükümlüdür.</p>	<p>Kurum, 17 Ekim 1997 tarihli ve 1349-XIII sayılı Parlamento Avukatlar Kanunu altında Nisan 1998'den bu yana hizmet vermektedir.</p>
-----------------------	--	--	---	---

Monako		Polis Genel Müfettişliği (The General Inspectorate of Police) , polis etiğinin gözetilmesini sağlama amaçlı iç soruşturmalar yürütmekten sorumludur.	Polislerin davranış ve eylemleriyle ilgili halktan gelen şikâyetleri değerlendirmekten sorumlu iç mekanizma niteliğindedir.	Kamu Güvenlik Direktörlüğünün teşkilat ve işleyişine ilişkin 13 Kasım 2006 tarih ve 765 sayılı Emri uyarınca, Polis Genel Müfettişliği doğrudan İçişleri Devlet Müşavirine rapor vermektedir. Adli soruşturmalar bağlamında Başsavcılığın talimatına yerine getirmektedir.
Norveç	Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu (Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs) Ocak 2005'te kurulmuştur.		Polis veya savcılık mensuplarının cezai işlem gerektiren eylemlerini incelemek ile görevlidir. Polis teşkilatının bir parçası olmayıp Adalet Bakanlığı'na bağlı bağımsız bir kuruluş niteliğindedir. Büro, vatandaşlardan, avukatlardan veya polis mensuplarından gelen şikâyetleri soruşturmaktadır. Kendi inisiyatifiyle de soruşturma yürütebilmektedir. Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca, bir kişinin polis eylemi sonucu ya da gözaltına alındığı sırada öldüğü ya da ağır şekilde yaralandığı durumlarda soruşturma yapılması zorunludur.	Ceza Muhakemeleri Yasası Büro'nun faaliyetlerini düzenlemektedir.

Polonya	<i>İnsan Haklarının Korunması Komiseri (Commissioner for Civil Rights Protection, CCRP)</i>	Anayasal ve yasal olarak korunan bir otoritedir. Diğer kurumlardan bağımsızdır ve eylemlerinde egemendir. Temel görevi, vatandaşların Anayasa ve diğer yasal mevzuatta belirtilen hak özgürlüklerini korumaktır. Polis teşkileri mensupları da dâhil olmak üzere, herkes kamu otoriteleri tarafından ihlal edilen hak ve özgürlüklerine ilişkin yardım almak üzere başvuru hakkına sahiptir. Komiser, olası yasal çözüm yollarını gösteren önerilerde bulunabilmekte ancak şikâyet sahibi adına hareket edememektedir.	1987 yılında kurulmuş ve kuruluşu 1997 Anayasasında yeniden onaylanmıştır.
----------------	--	--	--

		İnsan Hakları Komitesi (<i>Human Rights Committee, HRC</i>)	Polisin gözetimi ile ilgili olarak, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ayrıca mahkemeler, savcılıklar, noterler ve barolar tarafından verilen hizmetler ile ilgili konularla ilgilenmektedir. Bireysel şikâyetlere ilişkin başvurular, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi kapsamında haklarının ihlal edildiğini iddia eden herhangi bir kişi tarafından yapılabilmektedir.	Şikâyetler, 7 Şubat 1992'den sonra gerçekleşen hak ihlalleriyle (Polonya tarafından Sözleşmenin onaylandığı tarih) ilgili olmalıdır.
Portekiz	Polis Genel Müfettişliği (<i>General Inspection of the Interior, IGAI</i>).		Polis faaliyetlerinin dış kontrolü için kurulmuş bağımsız bir kurumdur. İçişleri Bakanlığı bünyesindedir. Faaliyet alanı insan haklarının ve kamu düzeninin korunmasını ve vatandaş haklarının gözetilmesini sağlayan tüm hizmetleri ve güvenlik güçlerini kapsamaktadır. Vatandaşların temel haklarının ihlaline ilişkin şikâyetleri soruşturmakta ve genel olarak hizmetlerin yürütülmesindeki usulsüzlük veya eksiklik iddialarını araştırmaktadır.	

		<p>Portekiz Ombudsmanı 1976'da kurulmuştur.</p>	<p>Düzenli denetimler yapmakta, yasal gerekliliklere ve prosedürlere uyulmasını sağlamakta, özellikle de gözaltı merkezlerinin koşullarına ilişkin ziyaretler düzenlemektedir. Kötü muamele ve işkence gibi daha ağır iddialarda doğrudan disiplin soruşturması yürütmekte ve Bakanlığa bireysel yaptırımlar uygulanması yönünde önerilerde bulunmaktadır.</p> <p>Ombudsmanın temel görevi, vatandaşların haklarını, özgürlüklerini ve meşru çıkarlarını savunmaktır. Buna kolluk hizmetleri de dâhildir. Kamu otoritelerinin yasa dışı veya haksız davranışlarını düzeltmek ve hizmetlerini iyileştirmek amacıyla önerilerde bulunabilmektedir. İdarelerce önerilerine uyulmaması ve işbirliğinin reddedilmesi halinde konuyu Parlamente'ye iletebilmektedir. Gerekli veya uygun gördüğü tüm araştırma ve soruşturmaları yapabilmektedir.</p>	<p>Ombudsman, görevi esnasında ortaya koyduğu görüşler ve öneriler hususunda hukuki ve cezai sorumluluktan muaftır.</p>
--	--	--	--	---

<p>Romanya</p>		<p><i>Ombudsman (Halkın savunucusu)</i> - Ombudsmanın yanı sıra yaklaşık 99 memurdan oluşan bir personel bulunmaktadır.</p>	<p>Herhangi bir kamu otoritesinden bağımsız olarak faaliyet yürütmektedir. Amacı, kamu otoriteleri ile olan ilişkilerinde bireylerin hak ve özgürlüklerini (polis ve ceza adalet sistemi dâhil olmak üzere) savunmaktır.</p> <p>Şikâyetlerin çözümlenmesi; anayasal olarak ihtilafli olabilecek konular üzerinde çalışmalar yürütmek; Parlamenteoya yıllık raporlar sunmak (<i>Bu raporlar temel hak ve özgürlükler hususunda mevzuat değişikliklerine yönelik önerileri içerebilir</i>) başlıca görevleri arasındadır.</p>	<p>1991 Anayasası ile kurulan ve 2003 yılında tekrar gözden geçirilen Kurum, idare makamlarıyla olan ilişkilerinde bireylerin temel haklarının savunulmasında önemli bir rol üstlenmiştir. 2004'ten bu yana, bireylerin Polis Teşkilatı tarafından temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine dair şikâyetleri, bir Ombudsman yardımcısı tarafından koordine edilen uzman bir bölüm olan "Ordu, Adalet, Polis ve Cezaevleri" biriminde incelenip çözümlenmektedir.</p>
<p>Rusya Federasyonu</p>		<p><i>İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (High Commissioner for Human Rights (Russian Ombudsman)</i> – 1998 yılında kurulmuştur. Günümüzde merkez ofis altında bölgesel ombudsmanlar bulunmaktadır. Merkez ofiste yaklaşık 200 personel görev yapmaktadır.</p>	<p>Şikâyetlerin araştırılması; yetkililer tarafından gözetim; yasalar ve uygulamalar hakkında rapor sunma ve önerilerde bulunma; insan haklarının korunmasını teşvik etmek için yerli ve yabancı aktörlerle işbirliği yapma başlıca görevleri arasındadır.</p>	

		<p><i>İç teftiş (Russian Police Internal Review)</i></p> <p><i>Araştırma Komitesi (Office of the Investigative Committee)</i></p>	<p>Polis mensuplarına yönelik suç iddialarının araştırıldığı iç mekanizmadır.</p> <p>Başlıca federal soruşturma otoritesidir. Devlete karşı işlenen suçlarla birlikte, kişilere ve kamu güvenliğine karşı işlenen suçların araştırılmasından sorumludur.</p>	<p>Rusya Federasyonu Ceza Muhakemesi Kanunu (2001)</p> <p>Komite, Rusya Devlet Başkanına bağlıdır.</p>
San Marino		<p><i>Polis Departmanı (Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde)</i></p>	<p>Bölgedeki tüm polis kuvvetlerinin verimliliğini artırma, kaynakların etkili bir şekilde tahsis edilmesi, suçla mücadele konusunda kolluk kuvvetleri arasında koordinasyonun güçlendirilmesi ve Hükümet tarafından kamu güvenliği ile ilgili olarak yayımlanan düzenlemelerin uygulanması amacıyla oluşturulmuştur.</p> <p>Polis Departmanı Koordinatörü tarafından, uygulamadaki hatalar ve eksiklikler ile kamu güvenliği ve suçla mücadele konusunda gerekli görülen önlemler hususunda Bakanlığa rapor sunulmaktadır.</p>	<p>Koordinatör tarafından yapılan öneriler ilgili Bakanlıklar aracılığıyla Parlamente'ye da sunulmaktadır.</p>

Sırbistan		<p>İçişleri Bakanlığı Şikâyet Bürosu (Ministry of Interior – Bureau for Complaints and Grievances)</p> <p>Ombudsman, yerel düzeyde, il düzeyinde ve Cumhuriyet düzeyinde görev yapmaktadır.</p>	<p>Büronun şikâyetler konusundaki temel görevi, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin bir polis memurunun yasadışı veya uygunsuz eylemleri sonucu ihlal edildiğine yönelik iddiaların araştırılmasıdır. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılan şikâyetlere işlem tesis edilmektedir.</p> <p>2011'den itibaren, İşkencenin ve Diğer İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamelenin Önlenmesi Sözleşmesinin Seçmeli Protokolüne uygun olarak işkencenin önlenmesi için Ulusal Önleyici Mekanizma olmuştur.</p>	<p>Polis Yasası ve Şikâyetlerin Çözülmesiyle İlgili Kurallar, m. 180.</p> <p>(Ombudsman, Anayasa'da yer almaktadır)</p> <p>Millet Meclisi, Cumhurbaşkanlığı, Sırbistan Hükümeti, Anayasa Mahkemesi, mahkemeler ve savcılıklar görev alanına dâhil değildir.</p>
------------------	--	---	--	---

<p>Slovakya</p>	<p><i>Slovakya Teftiş Hizmetleri Bürosu (Bureau of the Inspection Service)</i></p>	<p><i>Hakların Savunucusu (Public Defender of Rights)</i></p>	<p>Teftiş Hizmetleri Bürosu, Ceza Kanunu'nda belirtilen ve polis memurları veya gözaltı / hapisane memurları tarafından işlenen her türlü suçu soruşturmaktadır. Sekiz bölge savcılığı ve Özel Savcılık, Büro tarafından soruşturulan tüm vakaların denetimini yapmaktadır. Polis memurlarının veya gözaltı / hapisane memurlarının kötü muamelede bulunması, orantısız güç kullanması veya yasadışı bir davranış sergilemeleri durumunda şikâyetle bulunmak mümkündür.</p> <p>Bir kamu idaresinin faaliyetlerinin, kararlarının veya herhangi bir eylemde bulunmamasının temel hak ve özgürlüklere ve hukuk devletinin gereklerine aykırı olduğuna inanan herkes Kurum'a başvurabilmektedir (The Public Defender of Rights of Slovak Republic, 2019).</p>	<p>Polis Teşkilatı Kanununda yeni hükümlerin kabul edilmesiyle birlikte 1 Şubat 2019 tarihinde kurulmuştur. Teftiş Hizmetleri Bürosu, İçişleri Bakanlığı bünyesinde bağımsız bir organdır.</p> <p>Slovak Cumhuriyeti Anayasası ve 564/2001 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile konumu ve yetkileri belirlenmiş olan bağımsız bir organdır (The Public Defender of Rights of Slovak Republic, 2019).</p>
------------------------	--	---	--	---

Slovenya		İçişleri Bakanlığı, Polis İç Araştırmalar Birimi (Police Internal Investigations Division)	<p>Bakanlık, polisin çalışmalarını düzenleyen temel kılavuz ilkelerini ve düzenlemeleri gözetmekte; insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına vurgu yaparak polis performansını izlemektedir.</p> <p>Yasa, polise yönelik iddiaları incelemek için iki sivil toplum örgütü temsilcisi içeren üç kişilik bir hükümet komitesi oluşturmaktadır. Komitenin bağımsız soruşturma yürütme yetkisi bulunmamaktadır. Araştırmalarını İçişleri Bakanlığı veya polis müfettişleri tarafından sağlanan bilgilere dayandırmaktadır. Elde edilen bulgular genellikle Savcılık makamına sunulmaktadır.</p>	<p>Kurum, 1998 tarihli Polis Kanunu ile gündeme gelmiş ve 2013 yılında yürürlüğe giren Polis Teşkilatı ve Çalışması Yasası ile güçlendirilmiştir.</p>
-----------------	--	---	--	---

		İnsan Hakları Ombudsmanı (Human Rights Ombudsman) , polise yönelik şikâyetleri araştırabilmektedir. Ancak diğer tüm yolların takip edilmesinin ardından son başvuru makamıdır. Cumhurbaşkanı tarafından önerilmekte ve Ulusal Meclis tarafından altı yıllık bir süre için üçte iki çoğunluk ile seçilmektedir.	Ombudsman, devlet otoriteleri, yerel otoriteler ve kamu görevlilerine ilişkin olarak insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasından sorumludur. Ombudsman yıllık olarak Ulusal Meclise rapor vermektedir.	
Türkiye		Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) , 2013 yılında kurulmuştur.	Ombudsmanlık Ofisi, AİHS ve anayasa maddelerine dayanarak bireysel şikâyetleri incelemektedir. AİHM içtihatları, incelemelerinde önemli bir kılavuzdur.	6328 sayılı kanun Kurumun kendi inisiyatifiyle bir soruşturma başlatmasına izin vermemektedir. İdare ile birey arasındaki uyuşmazlıkları araştırmak için şikâyet sahibinin dilekçe ile müracaat etmesi gerekmektedir.
Ukrayna	Devlet Soruşturma Bürosu (State Bureau of Investigation) Direktörü, Bakanlar Kurulu tarafından atanmaktadır.		Bağımsız Polis Şikâyet mekanizması niteliğinde olup polis memurlarına karşı yapılan şikâyetler ile kötü muamele ve işkence iddialarına odaklanmaktadır.	Ceza Muhakemesi Kanununda (2012) yer almaktadır.

Yunanistan		<p>Ulusal Ombudsman (National Ombudsman) polise yönelik şikâyetleri ele alma konusunda yetkilidir. Şikâyetler standart bir form kullanılarak şahsen, telefonla, yazılı veya çevrimiçi olarak yapılabilmektedir.</p>	<p>Ombudsman, kamu görevlilerinin uygun olmayan eylemlerine karşı bireylerin şikâyetlerini almayı ve soruşturmayı, elde edilen bulguları raporlamayı ve adli nitelikte olmayan vakaların adil bir şekilde çözülmesini amaçlamaktadır.</p> <p>Yunan Ombudsmanı, vatandaşların haklarını etkin bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmak için kamu yönetimi ve vatandaşlar arasında arabuluculuk yapmaktadır. Ombudsman;</p> <ul style="list-style-type: none">• Çocuk haklarını korumak ve desteklemek,• Kamu sektöründe ırk, etnik köken, din, engel durumu, yaş ve cinsiyet bağlamında eşit muameleyi ve ayrımcılığa karşı mücadeleyi temin etmek,• Fırsat eşitliğini teşvik etmek ile görevlidir.	<p>Ombudsman yasa ile kurulmuştur. (Yunan Anayasası, 2001). Bir arabulucu olarak, Yunan Ombudsmanı kamu idaresine önerilerde bulunmakla görevlidir. Yaptırım uygulama yetkisi bulunmamaktadır.</p>
-------------------	--	--	---	--

		<p><i>Polis İçişleri Departmanı (Police Department of Internal Affairs), i soruşturmalar yaparak Yunan Polisinin faaliyetlerini gözetmekle yükümlü bir organdır. Ancak bağımsız bir dış denetim organı niteliğinde değildir.</i></p>		
--	--	---	--	--

Kaynak: (Byrne, J. ve Priestley, W., 2017:15-65) araştırmacı tarafından zenginleştirilmiştir.

Ek-2: Dünya Önemlerinin Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemine Dair Temel Özellikler Bağlamında Değerlendirilmesi

Kriterler	Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi (The Standing Police Monitoring Committee)	Danimarka Bağımsız Polis Şikâyet Kurumu (Independent Police Complaints Authority)	Güney Afrika Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü (Independent Police Investigative Directorate, IPID)	Bağımsız Polis Davranışları Ofisi (The Independent Office for Police Conduct, IOPC)	İrlanda Garda Síochána Ombudsman Komisyonu (The Garda Síochána Ombudsman Commission, GSOC)	İskoçya Polis Soruşturmaları ve İnceleme Komisyonu (The Police Investigations & Review Commissioner, PIRC)	Kanada Sivil Denetim ve Şikâyet Komisyonu (Civilian Review and Complaints Commission for the Royal Canadian Mounted Police, CRCC)	Kenya Bağımsız Kolluk Gözetim Otoritesi (The Independent Policing Oversight Authority, IPOA)	Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanı (Police Ombudsman for Northern Ireland, PONI)	Lüksemburg Polis Genel Müfettişliği (The General Police Inspectorate)	Macaristan Bağımsız Polis Şikâyet Kurulu (Independent Police Complaints Board)	Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu (The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs)	Yeni Zelanda Bağımsız Polis Eylemleri Otoritesi (Independent Police Conduct Authority)
<i>Geniş bir yetki alanından ziyade sadece kolluk kuvvetleri aleyhinde yapılan şikâyetleri soruşturan bir mekanizma olmalıdır.</i>	Vatandaşlar tarafından kolluk personeline karşı yapılan şikâyetlerin incelenmesi Komitenin görev alanında olmakla birlikte, Komitenin asıl kuruluş amacı bireysel sorunları çözmenin ötesinde polis teşkilatının örgütsel ve yapısal anlamda aksayan yönlerini iyileştirmektir. Toplu taşıma şirketlerinde güvenlik hizmeti sunan güvenlik görevlilerini ve Tehdit Değerlendirme Koordinasyon Birimi faaliyetlerini gözetmekten de sorumludur.	Polis memurlarına yönelik tüm şikâyetleri ele almakta, değerlendirmekte ve karara bağlamaktadır. Polis teşkilatı mensuplarının görevleri sırasında işlediği suçlar, polis müdahalesinin ardından ya da gözaltı sırasında gelen ölüm ve yaralanma olayları ve polis memurlarınca sergilenen uygunsuz davranışlar Kurumun görev alanına girmektedir.	Bağımsız Polis Soruşturmaları Direktörlüğü'nün (IPID) amacı, SAPS ve MPS hakkında bağımsız bir gözetim sağlamak ve üyeleri tarafından işlendiği iddia edilen suçların bağımsız ve tarafsız incelemelerini yapmaktır.	Polis teşkilatı mensuplarına yönelik ağır nitelikteki eylemlere ilişkin şikâyetler ile ilgilenmektedir. Bazı kurumların şikâyet sistemini de denetlemektedir.	Ulusal Polis Teşkilatı üyeleri tarafından sergilenen uygunsuz davranışları etkili ve adil bir şekilde incelemekle görevlidir.	Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri ele alan uzmanlaşmış bir mekanizmadır. Bununla birlikte polis teşkilatı mensupları haricinde, göçmen bürosu memurları, genel gümrük memurları, gelir ve gümrük idaresi memurları ve kolluk yetkilerini kullanan diğer kişilere ilişkin soruşturmalar görev alanına girmektedir.	Komisyon haktan şikâyetleri alıp gerekli inceleme faaliyetlerini yürütmekte ve Kanada Federal Polis Kuvveti'nin şikâyetleri ele alma şekline dair itirazları değerlendirmektedir.	Ulusal Polis Teşkilatı ile ilgili tarafsız ve bağımsız soruşturmalar ile denetim ve gözetim faaliyetleri icra etmek ile yükümlüdür. Polis teşkilatının iç şikâyet sistemini incelemeye ve denetlemeye de yetkilidir.	Kolluk kuvvetlerine yönelik şikâyetleri ele alan uzmanlaşmış bir mekanizmadır. Ayrıca İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasındaki ortak yasal çerçeve aracılığıyla Göçmen Bürosu memurları ve gümrük memurları hakkında belirli şikâyetler hakkında soruşturma yürütmektedir.	Lüksemburg Büyük Dükalığı Polis Teşkilatının dış kontrol organıdır.	Kurulun temel amacı, polise yönelik şikâyetleri, insan haklarının korunması yönünden incelemektir.	Büronun amacı, polis teşkilatı çalışanlarının görevleri esnasında cezai işlem gerektiren bir suç işlediğinden şüphelenilen durumları araştırmaktır. Kolluk meslek standartlarına aykırı ancak cezai bir suç teşkil etmeyen şikâyetler, Büro'nun çalışma alanına dâhil değildir. Savcılık makamına ilişkin şikâyetleri de ele almaktadır.	Yeni Zelanda polisinin sivil gözetimden sorumlu tek resmi organdır. Kurum, polise ilgili şikâyetleri ele almaktadır.
<i>Polis memuru tarafından sergilenen uygunsuz davranıştan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen, buna tanık olan veya yazılı onayını almak şartıyla bu kategorilerden herhangi birine giren bir kişi adına hareket eden kişiler şikâyetinde bulunabilmelidir. Başvuru için öncelikle iç şikâyet mekanizmalarına gerekli başvurularda bulunulması gibi bir ön şart bulunmamaktadır.</i>	Herhangi bir vatandaş polis teşkilatı mensuplarından birinin meslek standartlarına aykırı bir davranışına karşı (kaba davranma, olaya geç müdahale etme veya diğer uygunsuz davranışlar gibi) veya polis teşkilatının yapısı, örgütlenmesi veya işleyişi ile ilgili şikâyetinde bulunabilmektedir.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür. Öncelikle iç şikâyet mekanizmalarına gerekli başvurularda bulunulması gibi bir ön şart bulunmamaktadır.	Herhangi bir gerçek kişinin, mağdurun, tanığın, temsilci konumundaki kişilerin veya sivil toplum kuruluşlarının kolluk kuvvetleri hakkında kuruma şikâyetinde bulunma hakları mevcuttur. Başvurular İl ofislerine de yapılabilmektedir.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür. Şikâyetin öncelikle ilgili polis teşkilatına yapılması gibi bir ön şart bulunmamaktadır.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür. Şikâyetin öncelikle ilgili polis teşkilatına yapılması gibi bir ön şart bulunmamaktadır.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür. Komisyon'a doğrudan şikâyetinde bulunmak mümkün değildir. Öncelikle ilgili polis teşkilatına şikâyetinde bulunulması ve bu sürecin tamamlanması gerekmektedir. Şikâyet başvurusu, ilgili polis teşkilatının nihai karara varmasının ardından üç ay içerisinde yapılmalıdır. Şikâyetler, adli suça ilişkin olmamalıdır.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür. Şikâyetin öncelikle ilgili polis teşkilatına yapılması gibi bir ön şart bulunmamaktadır.	Şikâyetler gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılabilmektedir.	Herkes (vatandaşlık şartı aranmaksızın) polis kuvvetleri hakkında Kurul'a şikâyetinde bulunma hakkına sahiptir.	Büro, vatandaşlardan, avukatlardan veya polis teşkilatından alınan şikâyetleri kabul etmektedir.	Herkesin başvuruda bulunması mümkündür.

<p>Kurum, işlevlerini yerine getirmek için yeterli yetkiye sahip olmalı, gerektiğinde resen soruşturma başlatabilmeli, soruşturma başlatılmasını talep edebilmeli veya yürütülen soruşturmayı izleme veya denetleme yetkisine sahip olmalıdır.</p>	<p>Kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya yetkilidir.</p>	<p>Kurum kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya yetkilidir. Ölüm ve yaralanma olaylarında soruşturma başlatılmak zorundadır.</p>	<p>Sistemik yolsuzluk iddialarında resen soruşturma başlatılmaktadır.</p>	<p>Ağır saldırı, ağır cinsel suç, ağır yolsuzluk, ayrımcılık ve iddialarında herhangi bir şikâyet olmasa dahi resen soruşturma yürütülebilmektedir.</p>	<p>Komisyona asli sorumluluğu, polis teşkilatı mensuplarına yönelik şikâyetleri ele almaktadır. Ayrıca kolluk kuvvetleri ile temas sonrası ölümle veya ağır şekilde yaralanma ile sonuçlanan tüm vakalar gerekli soruşturmanın yürütülmesi için Komisyona iletilmektedir. Herhangi bir şikâyetle bulunulmasa dahi soruşturulmasında kamu yararı bulunan vakalar Komisyon tarafından resen araştırılabilir. Aynı zamanda söz konusu talep Polislik Otoritesi veya Adalet ve Eşitlik Bakanından da gelebilir.</p>	<p>Kurum, kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmamaktadır. Sadece polis ile ilgili olmak şartıyla incelenmesinde kamu yararı bulunan olayları Savcılık makamı ve polis teşkilatının talebi olmaksızın inceleyebilmektedir.</p>	<p>Herhangi bir şikâyetle bulunulmasa dahi soruşturulmasında kamu yararı bulunan vakalar Komisyon tarafından resen araştırılabilir.</p>	<p>Kendi inisiyatifinde soruşturma başlatmaya yetkilidir.</p>	<p>Ombudsman, polise yönelik tüm şikâyetleri doğrudan kontrol etmekte, kamu yararı söz konusu olduğunda resen soruşturma başlatılmakta, hem cezai işlem gerektiren suçları hem de uygunsuz davranışları soruşturabilmektedir.</p>	<p>Olası bir ihlal hakkında bilgi alındığında ya da tematik kontroller veya ceza soruşturmaları sonucu belirli verilere ulaşıldığında resen de soruşturma başlatılmaktadır.</p>	<p>Kurul başvuru üzerine başlatılan şikâyet prosedürünü yerine getirmekte, resen soruşturma başlatılmaktadır.</p>	<p>Bazı durumlarda, Büro kendi inisiyatifinde (resen) örneğin medyada yer alan vakalara ilişkin inceleme de yapmaktadır.</p>	<p>Ölüm ve ağır yaralanma iddialarında resen soruşturma yürütülebilmektedir.</p>
<p>Adil, bağımsız ve etkili soruşturmalar yürütebilmesi için kurum bünyesinde görevli soruşturmacılara gerekli bilgileri edinme gücü ve gerekli polis yetkileri verilmelidir.</p>	<p>Soruşturma Departmanı üyeleri, devam etmekte olan adli soruşturmaların haricinde polis teşkilatı personelinin görevlerini yerine getirdiği ve soruşturma ile ilgili her türlü eşya veya belgeyi ele geçirdiği yerlerde arama yapma yetkisine sahiptir.</p>	<p>Kurum, soruşturma sürecini etrafıca ele almaya, tanıklara çağrıda bulunmaya, adli inceleme talebinde bulunmaya ve şüphelileri alıkoymaya yetkilidir.</p>	<p>Araştırmacılar, suçların soruşturulması; şüpheli şahsın bedensel özelliklerinin araştırılması; bina veya eklentilerin aranması; eşyalara el koyma; şüpheli şahsın alıkonulması; müzekkerelerin icra edilmesi; şüpheli şahsın mahkemeye katılımının sağlanması hususlarında yetkili konumdadır.</p>	<p>IOPC soruşturmacıları belirli durumlarda polis yetkilerinin tamamına sahip olup talep edildiğinde binalara, belgelere ve diğer kanıtlara erişim hakkına sahiptir.</p>	<p>Suç soruşturmasında kurum bünyesinde görevli personel kolluk görevlilerinin tüm yetki, dokunulmazlık ve imtiyazlarına sahiptir. Ancak, kolluk görevlilerinden farklı olarak Savcılık makamı adına soruşturma yürütememektedirler.</p>	<p>Soruşturmacılar, Savcılık tarafından yönlendirilen bir konuyu araştırırken polis teşkilatı mensuplarının sahip olduğu yakalama, sorgulama ve el koyma gibi birtakım yetki ve imtiyazlara sahiptir. Polis müdürü veya polis teşkilatının talebi üzerine yürütülen soruşturmalarda polis binalarına girme ve soruşturma ile ilgili olduğu değerlendirilen her şeyi inceleme ile yetkilidir.</p>	<p>Tanıkları dinlemeye yetkilidir.</p>	<p>Herhangi bir kaynaktan rapor, kayıt, belge veya bilgi talep etmeye; polis binalarına girmeye ve el koymaya yetkilidir.</p>	<p>Polis Ombudsmanlığı soruşturmacıları, soruşturma esnasında birtakım yetkilerle donatılmıştır. Örneğin, gerektiğinde bir soruşturma ile ilgili yasal otorite ile birlikte, polis binalarında ve arşivlerinde arama yapma, bunlara el koymakla yetkilidirler. Ayrıca olay yeri sahneleri oluşturabilmekte ve olay yeri inceleme birimlerini yönlendirebilmektedirler. Sürekli ve düzenli olarak kullanılan bir yetki olmakla birlikte soruşturmanın gerektirdiği durumlarda polis memurlarını gözetim altına almak yetkileri dâhilindedir.</p>	<p>Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilen talep üzerine, tüm belgelerin ve gerekli görüldüğü bilgilerin bir kopyasını almaya ve polis binalarına erişime yetkilidir.</p>	<p>Kurum personeli, kolluk yetkilerine sahip değildir.</p>	<p>*</p>	<p>Tanıkları dinleme ve delil toplama hususlarında yetkilidir.</p>

<p>Polis teşkilatı, polis tarafından gözaltında bulunan kişilerin ölümlerini ve polis eylemleri nedeniyle meydana gelen ölümleri ve ağır yaralanmaları söz konusu kuruma rapor etmeli, durumun raporlanmaması veya raporlamada gecikme yaşanması durumunda yaptırım uygulanabilmelidir.</p>	<p>Böyle bir uygulama bulunmamaktadır.</p>	<p>Şikâyetin polise ya da bölge savcılık makamına iletilmesi durumunda, şikâyet derhal Polis Şikâyet Kurumu'na yönlendirilmektedir.</p>	<p>Polis Şefi veya polis teşkilatının herhangi bir üyesi kurumun görev alanına giren söz konusu durumları haber almasının ardından 24 saat içinde, soruşturulması gereken hususları kuruma bildirmek durumundadır. Aksi takdirde ilgililer hakkında cezai işlem uygulanmaktadır.</p>	<p>•Gözaltı süresince, •Polise herhangi bir konu ile ilgili başvuru veya temas sonrasında, •Polis kuvvetlerinin taraf olduğu trafik kazalarında, •Polis tarafından ateşli silahların kullanıldığı olaylarda polis kuvvetlerinin gerçekleştirdiği eylemlerinin ölüme veya ciddi şekilde yaralanmaya sebep olması hallerinde durum IOPC'ye bildirilmelidir.</p>	<p>Kolluk kuvvetleri ile temas sonrası ölümle veya ağır şekilde yaralanma ile sonuçlanan tüm vakalar gerekli soruşturmaların yürütülmesi için Komisyona iletilmektedir.</p>	<p>Böyle bir uygulama bulunmamaktadır.</p>	<p>*</p>	<p>Yasa, ulusal polis teşkilatını, polis eylemleri sırasında meydana gelen ölüm ve ağır yaralanmayı içeren tüm vakalarını kuruma bildirmekle yükümlü kılmaktadır. Bildirilmesi suç teşkil etmektedir.</p>	<p>Mevcut yasalar, halkın polis teşkilatına yönelik şikâyetlerinin polis kuvvetleri tarafından ele alınmasına izin vermemekte, bağımsız soruşturmanın yürütülmesi amacıyla Polis Ombudsmanlığına yönlendirilmektedir.</p>	<p>*</p>	<p>Polis yalnızca müşteki tarafından Kurula iletilmesi talep edilen vakaları bildirmekle yükümlüdür. Bunun haricinde bildirilmesi zorunlu vaka türleri bulunmamaktadır.</p>	<p>Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca, bir kişinin polis eylemi sonucu ya da polisin ya da kovuşturma makamları tarafından gözaltına alındığı sırada öldüğü ya da ağır şekilde yaralandığı durumlarda soruşturma yapılması zorunludur.</p>	<p>Yasaya göre polis güçlerinin ölüme veya ciddi yaralanmalara neden olduğu tüm olaylar 5 gün içerisinde Kuruma bildirilmek durumundadır. Aksi takdirde ilgililer hakkında cezai işlem uygulanmaktadır.</p>
<p>Disiplin cezası vermeye yetkili otoriteye söz konusu iddialar yönlendirilebilir ve gerekli önerilerde bulunulabilmelidir (Önerilen disiplin cezalarının uygulanmasının sağlanması kurumun etkinliğini gösterecektir).</p>	<p>Soruşturma neticesinde, Komite şikâyet ve iddialara ilişkin kararını açıklamaktadır. İlgili polis teşkilatına soruşturma ile ilgili öneriler sunulmaktadır.</p>	<p>Dosya gerekli disiplin işlemlerinin yapılması için sunulan öneriler ile birlikte ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir.</p>	<p>Dosya gerekli disiplin işlemlerinin yapılması için sunulan öneriler ile birlikte ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir.</p>	<p>Soruşturmanın sonunda polis teşkilatına, olaya karışanlara yönelik uygulanması gereken yaptırımlar –eğitime tabi tutulma, sergilenen kusurlu davranışa ilişkin görüşme düzenleme, ağır suiistimallerde toplantı düzenleme gibi- görüş bildirilmektedir.</p>	<p>Vakanın soruşturulması neticesinde ilgili polis teşkilatı üyesi hakkında disiplin işlemlerinin başlatılıp başlatılmaması gerektiğine dair öneri, kararın gerekçeleri, eğer disiplin işlemi başlatılması öngörülüyorsa Komisyon tarafından uygun görülen işlemler polis teşkilatına bildirilmektedir.</p>	<p>Kurumdan polis teşkilatının şikâyetleri ele alma şeklinin incelenmesi talep edilebilmektedir. Bunun sonucunda polis teşkilatına birtakım önerilerde bulunulmaktadır.</p>	<p>Polis teşkilatı tarafından verilen karara yönelik itirazların ardından soruşturmanın derinleştirilmesi yönünde öneride bulunabilmektedir.</p>	<p>Dosya gerekli disiplin işlemlerinin yapılması için sunulan öneriler ile birlikte ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir.</p>	<p>Dosya gerekli disiplin işlemlerinin yapılması için sunulan öneriler ile birlikte ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir.</p>	<p>Soruşturmanın bitiminde sonuç ve varsa öneriler Emniyet Genel Müdüğüne yazılı olarak bildirilmektedir. Emniyet Genel Müdürü tarafından tesis edilecek işlemler ayrıca Müfettişliğe bildirilmektedir.</p>	<p>Ağır derecede ihlalin tespit edilmesi durumunda, şikâyet ve karar ilgili polis teşkilatına gönderilmektedir. Kurulun kararını aldıktan sonraki on beş gün içinde, Ulusal Polis Merkezi Başkanı, idari işlem ve eylemlerin genel kuralları çerçevesinde olaya ilişkin karar vermektedir.</p>	<p>Kurum tarafından cezai yaptırıma gerek olmadığına karar verilmesi halinde, vaka idari anlamda değerlendirme yapılması için yerel polis teşkilatına gönderilebilmektedir.</p>	<p>Soruşturmanın tamamlanmasını müteakip, polis eyleminin veya ihmalinin niteliği hususunda tespitler yapılmakta ve disiplin cezası uygulanması veya adli sürecin başlatılmasına dair önerilerde bulunulmaktadır.</p>
<p>Cezai işlem gerektiren vakalar öneriler ile birlikte gerekli işlemlerin yapılması için savcılığa yönlendirilebilmelidir.</p>	<p>Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır.</p>	<p>Cezai işlem gerektiren vakalarda Polis Şikâyet Kurumu tarafından yürütülen soruşturmanın ardından dosya, yetkili bölge savcılık makamına gönderilmektedir.</p>	<p>Soruşturma sonucunda ortaya çıkan ve cezai işlem gerektiren hususlar, gerekli işlemlerin yapılması için Ulusal Savcılık Makamına havale edilmekte ve Bakanlığa bu duruma ilişkin bilgi verilmektedir.</p>	<p>Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır.</p>	<p>Bir ceza soruşturmasının sonucunda, Savcılık makamına önerileri içeren bir dosya gönderilmekte, soruşturmanın derinleştirilmesinin gerekip gerekmediğine Savcılık tarafından karar verilmektedir.</p>	<p>Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır.</p>	<p>*</p>	<p>Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır.</p>	<p>Şikâyetin cezai bir işlem gerektirmesi halinde vaka adli makamlar ile paylaşılmaktadır.</p>	<p>*</p>	<p>Kurulun Savcılık makamına öneride bulunma yetkisi bulunmamaktadır.</p>	<p>*</p>	<p>Soruşturmanın tamamlanmasını müteakip, polis eyleminin veya ihmalinin niteliği hususunda tespitler yapılmakta ve disiplin cezası uygulanması veya adli sürecin başlatılmasına dair önerilerde bulunulmaktadır.</p>

Hükümete, parlamentoya ve / veya diğer yetkili kurumlara, yetkisi dâhilindeki konularda görüş, öneri ve rapor sunulabilmesi, kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere reform önerilerinde bulunulabilmesidir.	Komitenin amacı, demokratik, ilkel ve toplum odaklı kolluk hizmetlerinin etkili olarak yürütmesini teşvik etmektedir. Bu anlamda Komite verimliliğin, etkililiğin, koordinasyonun sağlanmasını ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamayı, kolluk hizmetlerinin gelişmesini, kolluk faaliyetlerini incelemeyi ve aksayan yönlerle ilişkin yetkili otoritelere önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.	*	Kurumun yetki alanında polis politikalarının ve prosedürlerinin gözetimi yer almamaktadır.	Gelişime ve öğrenme fırsatlarına yönelik hususlarda ilgili polis teşkilatına veya uygun ise tüm kuvvetlere önerilerde bulunulabilmektedir. Bu öneriler uygulama geliştirme, güncelleme politikası, eğitim revizyonları gibi hususları içerebilmekte olup soruşturma sürecinde veya sonunda yapılabilir.	Ulusal polis teşkilatının uygulamaları, politikaları ve prosedürleri incelenerek Komisyon tarafından kolluk faaliyetleri hususunda iyileştirmeler önerilebilmektedir.	Kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere önerilerde bulunulabilmektedir.	Komisyon; yasa, yönetmelik, bakanlık direktifi veya polis teşkilatı politikalarına/prosedürlerine/kuralına uygunluğu sağlamak amacıyla polis teşkilatı faaliyetlerini inceleme yetkisine sahiptir.	Kurumun, her altı ayda bir performans raporu hazırlaması ayrıca, kamuoyunu faaliyetlerine ilişkin bilgilendirmek ve ulusal polis teşkilatının faaliyetlerinin iyileştirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmak üzere yıllık bir rapor hazırlaması gerekmektedir.	Polis Ombudsmanı, Kuzey İrlanda'daki kolluk faaliyetlerinin geliştirilmesini amaçlayan yayınlar ve politika önerilerinde bulunmakta, Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı'na ve Kuzey İrlanda Polis Kuruluna yönetime ilişkin istatistiksel raporlar sunmaktadır.	Kolluk faaliyetleri hakkında görüş, teklif ve öneri hususlarında yetkilidir. Polis mensuplarının polis etiği ve insan hakları konularında eğitimlerine katılmaktadır.	Belirli bir şikâyetin soruşturulmasına ek olarak Kurul, temel hakların daha etkili bir şekilde uygulanmasını garanti altına almak için Ulusal Polis Merkezi'ne birtakım önerilerde bulunabilmektedir.	*	Kolluk faaliyetlerini geliştirmek üzere önerilerde bulunulabilmektedir.
Kurum polis bütçesinden ayrı olarak yeterli kaynağa sahip olmalı (yeterince finanse edilmeli), kapsamlı araştırmalar yapma ve vasıflı personel temini için yeterli fon sağlanmalıdır.	Komitenin faaliyetlerini yürütmesi için gerekli ödenekler Meclis tarafından tahsis edilmektedir.	Adalet Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir.	Kurum, Parlamento tarafından tahsis edilen bütçe ile finanse edilmektedir.	Kurum İçişleri Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir.	Adalet Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir.	Kurumun bütçesinin polis teşkilatı ile bir ilgisi bulunmayıp doğrudan İskoç Hükümeti tarafından sağlanmaktadır.	*	Parlamento, Kurumun tüm işlevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeterince finanse edilmesini sağlamakla sorumludur.	Adalet Bakanlığı tarafından finanse edilen bakanlık dışı bağımsız kamu kurumudur.	*	Bütçesi, Polis teşkilatından ayrıdır.	*	Kurum, Parlamento tarafından tahsis edilen bütçe ile finanse edilmektedir.
Kurum polis teşkilatından ve ilgili bakanlıktan hiyerarşik bağımsızlığa sahip olmalı ve yürütmeden veya siyasi etkiden arındırılmış olmalıdır.	Belçika Daimi Polis Gözetim Komitesi, bakanlıklar veya belediye başkanlıkları gibi yürütme yetkisine sahip makamlar ile yerel polis, federal polis ve teftiş birimleri gibi polis teşkilatı organlarından tamamen bağımsız nitelikte dış denetim organı konumundadır.	Polis Şikâyet Kurumu, görevlerini polis teşkilatından ve savcılık makamından bağımsız bir şekilde yerine getirmektedir.	Güney Afrika Polis Teşkilatından bağımsız olarak çalışmaktadır.	Kurum, polis teşkilatından ve hükümetten tamamen bağımsızdır.	Kurum, polis teşkilatından ve hükümetten tamamen bağımsızdır.	Polis teşkilatından bağımsız olarak görev yapmaktadır. Denetçi daha önceden polis teşkilatı adına görev yapmamış olmalıdır.	Komisyon, Kanada Federal Polis Kuvveti'nin bir parçası olmayıp tamamen bağımsızdır.	Polis teşkilatından bağımsız olarak görev yapmaktadır.	Polis teşkilatından bağımsız olarak görev yapmaktadır.	Müfettişlik, polis teşkilatından bağımsızdır. Polis teşkilatı ile aynı düzeyde fakat organik olarak ayrıdır.	Kurul, Polis teşkilatından ve Bakanlıklardan bağımsızdır.	Söz konusu kurum, polis teşkilatının veya savcılık makamının bir parçası değildir.	Polis teşkilatından bağımsız olarak görev yapmaktadır.
Yürütme polis teşkilatından da sorumlu olduğundan bağımsızlık ve tarafsızlığı sağlamak için parlamentoya karşı sorumlu olmalıdır. Faaliyetlerine ilişkin raporları doğrudan Meclis'e sunulmalıdır.	Komite faaliyetlerinde tamamen özerk ve bağımsız hareket etmekte birlikte Parlamento'ya karşı sorumludur.	Adalet Bakanlığı'na karşı sorumludur.	Raporlar Polis Bakanı'na sunulmaktadır.	İçişleri Bakanlığı aracılığıyla Parlamento'ya karşı sorumludur.	Adalet Bakanlığı'na karşı sorumludur.	Raporlar İskoç Hükümetine sunulmaktadır.	Kamu Güvenliği ve Acil Durum Hazırlık Bakanlığı'na karşı sorumludur.	Yılda en az iki performans raporunun ve yıllık faaliyet raporunun Bakanlar Kurulu Sekreteri'ne sunulması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı aracılığıyla Kuzey İrlanda Meclisine karşı sorumludur.	İç Güvenlik Bakanlığı'nın fonksiyonel yetkisi; Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı ve diğer adli makamların fonksiyonel yetkisi altındadır.	Kurul her üç yılda bir Ulusal Meclise rapor sunmakta, aynı zamanda her yıl kolluk güçlerinden sorumlu komiteleri ve Ulusal Meclisi bilgilendirmektedir.	İdari olarak Adalet Bakanlığı; mesleki olarak ise Savcılık Direktörlüğü (Director of Public Prosecutions, DPP) ile ilişkili bağımsız bir organdır.	Parlamentoya karşı sorumludur. Ayrıca Kurum tarafından Adalet Bakanlığına dört ayda bir rapor yayınlamaktadır.

Kuruluş yapısı ile görev ve yetkileri yürütmenin kararı ile değil Anayasa veya yasalar ile düzenlenmelidir (Polis yasalarında yer almaması ve kendine has kuruluş yasası bulunması daha uygun olacaktır).	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kuruluş yasası bulunmaktadır (Independent Police Investigative Directorate Act, 2011).	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kuruluş yasası bulunmaktadır (Independent Policing Oversight Authority Act No. 35 of 2011).	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kuruluş yasası bulunmaktadır (Law of 18 July 2018 on the General Inspectorate of the Police).	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kendine has kuruluş yasası bulunmamaktadır.	Kuruluş yasası bulunmaktadır (Independent Police Conduct Authority Act of 1988 (and its 2007 amendment)).
Üyeleri Yasama Meclisi tarafından atanmalıdır (veya meclis ile istişare edilmesi ve onay alınması ile).	Komitenin beş asil üyesi, yedek üyeler ve Sekreter Meclis tarafından atanmakta ve görevden alınabilmektedir.	Üyeleri, Adalet Bakanı tarafından dört yıllığına atanmaktadır.	Kurum, Cumhurbaşkanlığı tarafından atanan Polis Bakanı tarafından; fonksiyonel düzeyde ise, Polis Bakanı tarafından atanan İcra Direktörü tarafından yönetilmektedir.	İçişleri Bakanlığı tarafından atanmaktadır.	Üyeler hükümet tarafından gösterilen adaylar arasında Cumhurbaşkanlığı tarafından atanmaktadır.	Denetçi, İskoç Hükümeti tarafından atanmaktadır.	Kanada İdari Heyeti tarafından atanmaktadır.	Başkan, kurul üyelerinin seçimi hususunda, Cumhurbaşkanlığı; Başbakanlık; Adli Hizmet Komisyonu, Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu ve Cinsiyetle İlgili Konulardan Sorumlu Komisyon birimlerinin her birinden bir kişiyi içeren bir seçim kurulu oluşturulmaktadır. Seçim işlemlerinin yapılması ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasının ardından seçilen adayların listesi onay için Parlamente'ye sunulmaktadır.	Polis Ombudsmanı, yedi yıllığına Kraliçe tarafından atanmaktadır.	Genel Müfettiş ve Genel Müfettiş Yardımcısı, Bakanın teklifi üzerine Büyük Dük tarafından atanmaktadır.	Macaristan Ulusal Meclisi tarafından atanmaktadır.	*	Kurum, Genel Vali (Governor-General) tarafından Temsilciler Meclisinin (House of Representatives) önerisi üzerine atanan 5 üyeden oluşmaktadır.
Şikâyet sahibi şikâyet hakkında periyodik olarak bilgilendirilmelidir. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından olayın özeti, soruşturmanın sonucunu, kararı ve sonuçtan memnun kalınmadığı takdirde uygulanacak yol haritasını içeren nihai rapor şikâyet sahibine sunulmalıdır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Kurum tarafından polis teşkilatı mensuplarının uygunsuz davranışlarına ilişkin şikâyetlerin soruşturulmasında 6 ay içerisinde karar verilemediği takdirde gecikme sebebi ve kararın açıklanması konusunda öngörülen zaman müştekiye ve ilgili polis memuruna bilgi verilmelidir. Bir yıl içinde karar alınmadığı durumda ise taraflar yazılı olarak bilgilendirilmelidir.	Soruşturmanın sona ermesini takip eden 30 gün içinde sonuçları hakkında bir geri bildirim raporu sunulmaktadır.	Şikâyet sahiplerine 28 günde bir bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.	Şikâyet sahiplerine düzenli bilgilendirme yapılmaktadır.

<i>Şikâyetin işleme alınma veya çözümlenme biçimine yönelik kurumun kendisine itiraz edilebilirdir.</i>	Müştekilerin, Komitenin kararlarına yönelik itiraz hakkı bulunmaktadır. Yalnız bu itiraz polis teşkilatı mensupları hakkında yapılan bireysel başvurular ile sınırlıdır. Soruşturma sonuçlarından memnun kalınmaması durumunda itirazın nedenlerini içeren yazılı bir başvuru ile Daimi Komiteden ikinci bir görüş istenebilmektedir.	Kararları nihaidir. Elde edilen bulgulara yönelik idari makamlara herhangi bir itiraz öngörülmemektedir.	*	Verilen karar nihaidir. Ancak mahkemelere itirazda bulunmak mümkündür.	Komisyon personeli hakkında şikâyetle bulunmak mümkündür. Kurum personeli ile ilgili şikâyetlerin, Kamu Hizmeti Standartları ve Davranış Kuralları ile uyumlu olarak ele alındığı bir şikâyet süreci bulunmaktadır. Bu anlamda gerektiğinde kurum personeline de disiplin cezası uygulanması mümkündür.	Polis teşkilatının herhangi bir şikâyeti ele alma şekline yönelik itirazların sonuçlarına ancak mahkemelere itiraz edilebilmektedir.	Kararın tebliğ edilmesinden sonraki 60 gün içinde yazılı olarak Komisyona başvuruda bulunmak mümkündür.	*	Adalet Bakanlığına başvurulmadır.	*	Verilen kararlar nihaidir. Ancak mahkemeye başvurmak mümkündür.	Norveç Polis İşlemlerini Soruşturma Bürosu tarafından alınan kararlara yönelik savcılık makamına itiraz edilebilmektedir.	Kuruma tekrar başvuruda bulunup sürecin yeniden değerlendirilmesi mümkündür.
<i>Soruşturmaların sonuçları, alınan kararlar ve öneriler uygun görüldüğü takdirde kurum tarafından yayımlanabilir.</i>	Kurumsal web sitesinde yapılan incelemede soruşturmalara ilişkin kararlar hakkında herhangi bir paylaşım olmadığı görülmektedir.	Kurumsal web sitesinde yapılan incelemede yalnızca performans ve faaliyet raporlarının yayımlandığı görülmektedir.	Kurumsal web sitesinde yapılan incelemede yalnızca performans ve faaliyet raporlarının yayımlandığı görülmektedir.	Soruşturulan olayların büyük bir bölümünün olayla ilgili şahısların isimleri belirtilmeden özetleri yayımlanmaktadır.	Önem arz eden şikâyetler kurumsal web sitesi aracılığıyla yayımlanmaktadır.	Yapılan incelemelerin büyük bir bölümü Savcılık ve polis teşkilatı ile koordineyi müteakip isimsiz olarak yayımlanmaktadır.	Komisyon'un web sitesinde sadece Başkanın başlatmış olduğu şikâyetler ve kamuya açık olan olaylarla ilgili kamu yararını içeren raporlar yer almaktadır.	Kurumsal web sitesinde yapılan incelemede soruşturmalara ilişkin kararlar hakkında herhangi bir paylaşım olmadığı görülmektedir.	Soruşturmalara ilişkin kararların bir kısmı kurumsal web sitesi aracılığıyla paylaşılmaktadır.	Kurumsal web sitesinde yapılan incelemede soruşturmalara ilişkin kararlar hakkında herhangi bir paylaşım olmadığı görülmektedir.	Müştekiler tarafından yayımlanmaması talep edilen vakalar haricindekilerin kamuya duyurulması mümkündür.	Soruşturmalara ilişkin kararların bir kısmı kurumsal web sitesi aracılığıyla paylaşılmaktadır.	Soruşturmalara ilişkin kararların bir kısmı kurumsal web sitesi aracılığıyla paylaşılmaktadır.

*Veri elde edilememiştir.

Kaynak: Bu tablo araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.